

NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI

Fatih Bayram

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali Pulat

Uşak

Haziran, 2018

NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI

Fatih Bayram

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali Pulat

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2018

ÖZET

NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI

Fatih Bayram

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali Pulat

Asıl mesleği gazetecilik olan Nezihe Araz, birçok türde eser yazmıştır. Biyografi-inceleme, şiir, senaryo, tiyatro türlerinde çok sayıda eseri vardır. Araz'ın eserleri içinde yazdığı tiyatrolar önem arz etmektedir. Bu noktada sanatçının tüm oyunlarını inceleyen bir araştırma yoktur. Bu çalışma ile onun çocuk oyunları dışındaki tiyatro eserleri incelenmiştir. Çalışmamızda Nezihe Araz'ın tiyatrolarındaki tema ve yapı özellikleri ortaya konmuştur.

Gazeteci olması dolayısıyla olaylara ve durumlara geniş bakış açısı ile bakabilen sanatçı, köy yaşamından kalburüstü kişilerin yaşamına kadar her kesimin halini gerçekçi bir şekilde yansıtmıştır.

Üniversite yıllarından sonra Kenan Rıfai ile tanışmıştır. Düşünce dünyasında tasavvuftan etkilenen sanatçı, bu öğretinin unsurlarını eserlerine yansıtmıştır. Bunun yanı sıra kadının uğradığı haksızlıklar, kadın hak ve özgürlükleri birçok tiyatrosunda ele aldığı konulardır. Kısaca tiyatrolarındaki temel konular tasavvuf ve kadındır.

“Nezihe Araz'ın Tiyatrolarında Tema ve Yapı” adlı tezimize giriş bölümünde Cumhuriyet Dönemi'nin tiyatrosu hakkında bilgiler verilerek başlanmıştır. Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Nezihe Araz'ın hayatı, sanatı ve eserleri konu alınmıştır. Çalışmamızın temel noktası olan sanatçının tiyatrolarındaki tema ve yapı ikinci bölümde ele alınmıştır. İnceleme sonucu sanatçının oyunlarındaki yapı ve tema özelliklerine ait genel bir değerlendirmeye sonuç kısmında yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Nezihe Araz tiyatroları, Tiyatroda kadın, Kadın tiyatro yazarlarından
Nezihe Araz.

ABSTRACT

NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI

Fatih Bayram

Turkish Language and Literature Department

Social Sciences Institutes Uşak University, June 2018

Advisor: Dr. Lecturer Ali Pulat

Nezihe Araz, whose main profession is journalism, has written many kinds of works. She has many works in biography, review, poetry, script, theater genres. The theaters she has written are important in Araz's works. At this point there is no research examining all the theater works of the artist. In this research, her theater works other than her children's plays were examined. In our work, the theme and structure features of the theaters of Nezihe Araz were revealed.

Since she is a journalist, she can look at events and situations from a broad perspective, reflecting every aspect of her life in a realistic way from the life of the village to the life of those who are outstanding.

Despite being left-wing, he entered the dergah after college. She learned sufism from Kenan Rifai. The artist influenced by Sufism reflected the elements of this teaching in his works. Besides this, the injustices that women are exposed to, the rights and freedoms of women are the subjects she has examined in many of her theaters. Briefly, the main subjects in her theaters are sufism and femininity.

"Theme and Structure in Nezihe Araz's Theaters" was started by giving information about the theater of the Republican Period in the introduction section of my thesis. Our work consists of two parts. In the first part, the life, art and works of Nezihe Araz were taken up. The theme and structure of the theater of the artist, which is the main point of our work, is covered in the second part. A review of the structure and theme characteristics of the artist's games is included in the conclusion.

Key Words:The Theaters of Nezihe Araz, Woman in Theater, Nezihe Araz As Woman
Theater Writer

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Fatih Bayram'ın "Nezihe Araz'ın Tiyatrolarında Tema ve Yapı" başlıklı tezi 03/07/2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :	Dr. Öğr. Üyesi Ali Pulat
Üye :	Dr. Öğr. Ayşe Ulusoy Tunçer
Üye :	Prof. Dr. Ahmet Akçataş
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Bardakçı
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir Yasak
Üye (Yedek) :	
Üye (Yedek) :	

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Tiyatro incelemeleri son dönemde artan çalışmalardır. Bu yüzden daha üzerinde çalışılmamış birçok sanatçı ve tiyatro eseri bulunmaktadır. Buna en güzel örneklerden biri tezimizin konusu olan Nezihe Araz ve onun tiyatro eserleridir. Sanatçının birkaç eseri farklı yazılarda ele alınmıştır. Tiyatroları hakkında genl bir değerlendirme yapılmamıştır. Bundan dolayı bu kıymetli sanatçının tiyatro eserlerini incelemeyi bir görev edindik. Tiyatro eserlerinin edebi değerini ortaya koyarak edebiyat tarihine katkı yapmayı amaçladık.

Nezihe Araz'ın farklı türlerde çok sayıda eseri bulunmaktadır. Bunlar arasında biyografi-inceleme, çocuk oyunu, senaryo, tiyatro ve şiir gibi türler vardır. Yaptığımız çalışma ise onun tiyatro eserleri üzerinedir. Ancak bu eserlerin birçoğunun basımı yoktur. “Ballar Balını Buldum”, “Kutlu Melek”, “Afife Jale” ve Kuvayı Milliye Kadınları” gibi birkaç eserin basımı bulunmaktadır. Sanatçının eserlerinin çoğu Devlet Tiyatroları'nın arşivinden temin edilmiştir. On iki adet tiyatro eseri bulunabilmiştir. Altı eserine ise ulaşamamıştır.

Sanatçının tiyatrolarında kadın ve tasavvuf dikkat çeken iki ana unsurdur. Toplumsal sorunları ve gündelik hayatın problemlerini de eserlerinde kullanmıştır. Eserlerinin birçoğunda kadının karşılaştığı haksızlıklar, kadın hak ve özgürlükleri gibi konuları ön planda tutmuştur. Bunun yanında bütün eserlerine yansımış bir konu vardır. O da tasavvuftur. Sanatçı üniversiteyi bitirdikten sonra Kenan Rıfai'den etkilenir ve ondan tasavvuf dersleri alır. Bu etkilenmeyle Araz, tasavvuf felsefesini eserlerine yansıtmıştır. Hatta “Ballar Balını Buldum” ve “Kutlu Melek” isimli tiyatroları tasavvufi düşünceyi anlatan eserlerdir. Eserlerde diğer dikkat çeken konular ise tasavvufi anlayışın etkisiyle kendini bulma sevgi, hoşgörü ve barıştır. Ayrıca Atatürk sevgisi, tarihi şahsiyetlerin hayatı, Milli Mücadele Dönemi ve siyaset çeşitli eserlerde ele alınmıştır.

Bu çalışmamızda sanatçının eserlerindeki tema ve yapı özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada yöntem olarak Abdullah Şengül'ün danışmanlığını yaptığı Seçkin Özkan'ın “Cahit Atay'ın Yapıtları” adlı tezindeki tiyatro inceleme yöntemini esas aldık. Bu yöntemi çeşitli eklemelerle daha da geliştirdik. Eserin özeti, eserin kimliği, eserin muhtevası, eserin yapısı, eserin olay örgüsü, eserin şahıs kadrosu, zaman ve mekân, eserin dili başlıkları altında her eser ayrı ayrı incelenmiştir. Yönteme yaptığımız katkı ile muhtevası bölümünde verilen mesajlar, çatışmalar, eleştiriler ve merak unsurları ele alınmıştır. Eserin incelenmesi yapılırken kurgu yönünden Alemdar Yalçın'ın “Tiyatro ve Canlandırma”, eserin dili ve

zaman özellikleri gibi hususlarda ise Nurullah Çetin'in "Roman Çözümleme Yöntemi" eserlerinden yararlanmıştıır.

Çalışmamızda önce Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında tiyatronun gelişimine ardından sanatçının hayatı, sanatı ve eserleri belirtildikten sonra tezimizin temel noktası olan eserlerin tema ve yapı özelliklerini irdeledik. Tiyatrolarını incelediğimiz sanatçının çok sayıda eseri vardır. Bunların bir bölümünü tiyatrolar tutmaktadır. Yazarın oyunları daha önce toplu olarak ele alınmamıştır. İlk olarak çoğu basılı olmadığından eserlerine ulaşmaya çalıştık. Devlet Tiyatroları ve Milli Kütüphane araştırmalarından sonra on iki eserine ulaşılabilmiştir. Eserler incelenirken sanatçının önem verdiği konular, vermek istediği mesajlar, eleştirdiği noktalar ve bunları nasıl bir kurguyla yaptığı odak noktamızdır. Oyunlar incelendikçe yukarıda saydığımız başlıklar çerçevesinde değerlendirildi. Böylece Nezihe Araz'ın eserlerinin tematik ve yapısal özellikleri ortaya çıkmıştır.

Tezimizin sonuç kısmında Nezihe Araz'ın yazdığı tiyatroların özellikleri ortaya konulmuştur. Sanatçının oyunlarının kadın hakları ve tasavvuf düşüncesi üzerine kurulu olduğu görülmüştür. Yazdığı oyunlarda topluma mesaj verme derdinde olduğu fark edilmiştir. Çalışmamızda okuyucuya ve izleyiciye iletmek istediği mesajları, önem verdiği noktaları ve bunları ifade ediş şeklini örnekleriyle vermeye çalıştık.

Tez yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam sayın Dr.Öğr.Üyesi Ali Pulat'a teşekkür ederim.

Çalışmam müddetince bana sabır gösteren ve destek olan sevgili eşim Esmâ Bayram'a ve ailesine; çalışmamızın hazırlanması sürecinde manevi desteklerini eksik etmeyen özellikle annem başta olmak üzere aileme sonsuz teşekkürler.

Fatih Bayram

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı: Fatih Bayram

Doğum Yeri ve Tarihi: Germencik / 01.01.1987

Lisans Öğretimi: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili
ve Edebiyatı

İletişim

e-posta adresi: fth_064325_fth@hotmail.com

KISALTMALAR

s. : Sayı

c.: Cilt

ed.: Editör

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZGEÇMİŞ	xi
KISALTMALAR	xii
İÇİNDEKİLER.....	xiii
1.CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU.....	1
1.1 Cumhuriyet Edebiyatı Tiyatrosunda Nezihe Araz.....	4
1.BÖLÜM NEZİHE ARAZ'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ.....	6
1.1.HAYATI.....	6
1.2.SANATI	8
1.3.ESERLERİ	12
2.BÖLÜM: NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI	15
2.1 BOZKIR GÜZELLEMEŞİ.....	15
2.1.1.Eserin Özeti	15
2.1.2. Eserin kimliği	15
2.1.3. Eserin muhtevası	15
2.1.3.1.Verilen mesajlar:	15
2.1.3.2. Eleştiriler:	17
2.1.3.3.Çatışma unsurları:.....	20
2.1.3.4.Merak Unsurları:	21
2.1.4. Eserin yapısı	22
2.1.5. Eserin olay örgüsü	22
2.1.6. Şahıs kadrosu.....	23
2.1.7. Zaman ve mekân.....	33
2.1.8. Eserin dili	33
2.2.CAHİDE	35
2.2.1. Eserin özeti	35
2.2.2. Eserin kimliği	35
2.2.3.Eserin muhtevası	35
2.2.3.1.Verilen mesajlar:	35
2.2.3.2.Eleştiriler:	37

2.2.3.3.Çatışma unsurları:.....	40
2.2.3.4.Merak unsurları:	41
2.2.4.Eserin yapısı	42
2.2.5.Eserin olay örgüsü	42
2.2.6. Şahıs kadrosu.....	43
2.2.7.Zaman ve mekân	49
2.2.8.Eserin dili	49
2.3.AFİFE JALE.....	51
2.3.1. Eserin özeti	51
2.3.2. Eserin kimliği	52
2.3.3. Eserin muhtevası	52
2.3.3.1.Verilen Mesajlar:	52
2.3.3.2.Eleştiriler:	54
2.3.3.3.Çatışma unsurları:.....	56
2.3.3.4.Merak unsurları:	57
2.3.4 Eserin yapısı	57
2.3.5.Eserin olay örgüsü	57
2.3.6. Şahıs kadrosu.....	58
2.3.7. Zaman ve mekân.....	64
2.3.8. Eserin dili	65
2.4. ALACAKARANLIK	66
2.4.1. Eserin özeti	66
2.4.2.Eserin kimliği	66
2.4.3. Eserin muhtevası	66
2.4.3.1.Verilen mesajlar:	66
2.4.3.2.Eleştiriler:	68
2.4.3.3.Çatışma Unsurları:.....	70
2.4.3.4.Merak Unsurları:	71
2.4.4.Eserin yapısı	72
2.4.5. Eserin olay örgüsü	72
2.4.6. Şahıs kadrosu.....	73
2.4.7.Zaman ve mekân	77
2.4.8. Eserin dili	77
2.5. ÖYLE BİR NEVCİVAN.....	79

2.5.1.Eserin özeti	79
2.5.2. Eserin kimliği	79
2.5.3. Eserin muhtevası	80
2.5.3.1.Verilen mesajlar:	80
2.5.3.2.Eleştiriler:	83
2.5.3.3.Çatışma unsurları:.....	85
2.5.3.4.Merak unsurları:	86
2.5.4. Eserin yapısı	87
2.5.5. Eserin olay örgüsü	87
2.5.6.Şahıs kadrosu.....	88
2.5.7.Zaman ve mekân	92
2.5.8. Eserin dili	92
2.6.KUVAYI MİLLİYE KADINLARI.....	94
2.6.1. Eserin özeti	94
2.6.2. Eserin kimliği	94
2.6.3. Eserin muhtevası	94
2.6.3.1.Verilen mesajlar:	94
2.6.3.2.Eleştiriler:	97
2.6.3.3.Çatışma unsurları:.....	98
2.6.3.4.Merak unsurları:	99
2.6.4.Eserin yapısı	99
2.6.5. Eserin olay örgüsü	99
2.6.6. Şahıs kadrosu.....	100
2.6.7. Zaman ve mekân.....	105
2.6.8. Eserin dili:	106
2.7. SAVAŞ YORGUNU KADINLAR	108
2.7.1. Eserin özeti	108
2.7.2. Eserin kimliği	108
2.7.3. Eserin muhtevası	108
2.7.3.1.Verilen mesajlar:	108
2.7.3.2.Eleştiriler:	110
2.7.3.3.Çatışma unsurları:.....	113
2.7.3.4.Merak Unsuru:.....	114
2.7.4. Eserin yapısı	115

2.7.5. Eserin olay örgüsü	115
2.7.6. Şahıs kadrosu.....	116
2.7.7. Zaman ve mekân.....	121
2.7.8. Eserin dili	121
2.8.KUTLU MELEK.....	123
2.8.1. Eserin özeti	123
2.8.2. Eserin kimliği	123
2.8.3. Eserin muhtevası	123
2.8.3.1.Verilen mesajlar:	123
2.8.3.2.Eleştiriler:	130
2.8.3.3Çatışma unsurları:.....	130
2.8.3.4.Merak unsuru:.....	131
2.8.4. Eserin yapısı	131
2.8.5. Eserin olay örgüsü	131
2.8.6. Şahıs kadrosu.....	132
2.8.7. Zaman ve mekân.....	136
2.8.8. Eserin dili	137
2.9. BALLAR BALINI BULDUM	139
2.9.1. Eserin özeti	139
2.9.2. Eserin kimliği	139
2.9.3. Eserin muhtevası	139
2.9.3.1.Verilen Mesajlar:	139
2.9.3.2.Eleştiriler:	142
2.9.3.3.Çatışma Unsurları:.....	143
2.9.3.4.Merak Unsurları:	144
2.9.4.Eserin yapısı	145
2.9.5.Eserin olay örgüsü	145
2.9.6. Şahıs kadrosu.....	145
2.9.7. Zaman ve mekân.....	148
2.9.8. Eserin dili	148
2.10. YARIM KALAN MASAL.....	150
2.10.1.Eserin özeti	150
2.10.2. Eserin kimliği	150
2.10.3. Eserin muhtevası	150

2.10.3.1. Verilen mesajlar:	150
2.10.3.2. Eleştiriler:	152
2.10.3.3. Çatışma unsurları:.....	154
2.10.3.4. Merak unsuru:.....	154
2.10.4. Eserin yapısı	155
2.10.5. Olay örgüsü	155
2.10.6. Şahıs kadrosu.....	156
2.10.7. Mekân ve zaman.....	158
2.10.8. Dil ve üslup	159
2.11. İMPARATORUN İKİ OĞLU	161
2.11.1. Eserin özeti	161
2.11.2. Eserin kimliği	162
2.11.3. Eserin muhtevası	162
2.11.3.1. Verilen mesajlar:	162
2.11.3.2. Eleştiriler:	163
2.11.3.3. Çatışma unsurları:.....	165
2.11.3.4. Merak unsurları:	166
2.11.4. Eserin yapısı	166
2.11.5. Eserin olay örgüsü	167
2.11.6. Şahıs kadrosu.....	167
2.11.7. Mekân ve zaman.....	174
2.11.8. Eserin dili	175
2.12. UZUN BİR GÜN.....	176
2.12.1. Eserin özeti	176
2.12.2. Eserin kimliği	176
2.12.3. Eserin muhtevası	177
2.12.3.1. Verilen mesajlar:	177
2.12.3.2. Eleştiriler:	178
2.12.3.3. Çatışma unsurları:.....	180
2.12.3.4. Merak unsuru:.....	181
2.12.4. Eserin yapısı	181
2.12.5. Eserin olay örgüsü	181
2.12.6. Şahıs kadrosu.....	182
2.12.7. Zaman ve mekân.....	190

2.12.8.Eserin dili	191
SONUÇ	193
KAY NAKÇA	200
1.İncelenen Eserler	200
2.Yararlanılan Kaynaklar	202

1.CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU

Geleneksel tiyatro türlerimizin azalmaya başladığı Tanzimat Dönemi'nden itibaren modern Türk Tiyatrosu gelişmeye başlamıştır. Servet-i Fünûn ve Meşrutiyet dönemlerinde durma noktasına gelen tiyatro, özellikle Cumhuriyet döneminde gelişim göstermiştir.

Cumhuriyet döneminde tiyatro inişlerin ve çıkışların olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkar. Bu dönem tiyatrosu belli bir çizgide ilerlemez. Bu noktada Cumhuriyet dönemi tiyatrosunun gelişimi ve değişimlerinden dolayı Müzeyyen Buttanrı şöyle bir grupta yapmıştır.

1. Atatürk Dönemi Türk Tiyatrosu (1923-1940)
2. 1940-1960 Dönemi Türk Tiyatrosu
3. 1960-1980 Dönemi Türk Tiyatrosu
4. 1980'den Günümüze Türk Tiyatrosu (Buttanrı, 2011: 507).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sanata dolayısıyla tiyatroya önem veren Atatürk, tiyatronun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Sanata ve sanatçıya değer veren bir anlayışta olan Mustafa Kemal, tiyatronun gelişmesine önem vermiştir. Çağdaşlaşmanın yolu olarak gördüğü alanlardan biri de tiyatro idi. Devletin tiyatronun gelişimi için öncü olmasının yolunu açıp devlet desteği sağlamıştır.

1923'te Cumhuriyet'in ilânıyla başlayan yeni dönemde Türk tiyatrosunun tarihinde ilk defa gelişme imkânlarına kavuştuğu belirtilip böylece gereken saygınlığı da elde etmiştir. Cumhuriyet döneminde uygarlığın vazgeçilmez gereği olarak görülen tiyatronun siyasî, ekonomik ve fikrî hareketlere bağlı bir gelişim gösterdiği görülür (Buttanrı, 2006: 203).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında devlet, sanatı destekleme misyonunu üstlenmiştir. Özellikle yirmili ve otuzlu yıllarda sanat ve eğitimi çağdaş kültür yapısının temel taşlarından biri olarak kabul edilmiştir (Şener, 1998: 103).

Bu gelişimde tiyatro tarihimiz açısından çok önemli bir şahsiyet olan Muhsin Ertuğrul'un payı yadsınamaz. Birçok gelişme onun döneminde yaşanmıştır. Ertuğrul, 1927'de Darülbeydi'nin başına geldiğinde yaptıklarıyla Türk tiyatrosunun temellerini atmıştır. Bu dönemde yerli yazarlar desteklenmiştir. Batı'dan çevrilen çağdaş tiyatro eserleri de Türk toplumuna sunulmuştur. Ayrıca oyunculuk, sahneleme, dekor kullanımı ve oyuncuların yetişmeleri noktalarında gelişme kaydedilmiştir (Buttanrı, 2006: 203).

Tiyatronun hem şekilsel hem de nitelik olarak düzene girmesini sağlayan Ertuğrul, tiyatronun yaygınlaştırılmasını sağlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki atılım, tiyatronun

daha da gelişmesine sebep olmuştur. Tiyatronun ciddiyetine varılmış olup şehir tiyatroları, özel tiyatrolar ve çocuk tiyatroları gelişme göstermiştir. Atatürk'ün vefatının ilk yıllarında tiyatroya yönelik kanunlar çıkarılıp, tiyatro için kurumlar açılmıştır. Bunlardan en önemlisi 1949'da kurulan Devlet Tiyatroları'dır. 1940 ile 1960 yılları arasında tiyatro usta tiyatro sanatçıları ve oyun yazarları ile birlikte gelişim göstermiştir. Özellikle Devlet Tiyatrolarının kurulmasıyla beraber tiyatro ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır.

Devlet Tiyatro ve Operası Yasası 1949'da yürürlüğe girdiği zaman genel müdürlüğe Muhsin Ertuğrul getirilir. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon ve Diyarbakır gibi çeşitli illerde perdelerini açan Devlet Tiyatroları, turneler düzenler. Böylece Türkiye'nin her yanında izleyiciye ulaşır hale gelir. İstanbul Şehir Tiyatroları çeşitli semtlerde 5 sahneye ulaşır. Küçük Tiyatro açılır, çocuk tiyatroları çalışmalarına başlar (Buttanrı, 2006: 205).

Yayılmacı politika ile tiyatro, ülke genelinde aktif hale getirilmeye çalışılmıştır. 1960 ile 1980 arası Türk tiyatrosu için en iyi dönem olarak görülmektedir. 1961 Anayasası'nın sunmuş olduğu özgürlükler, tiyatronun ve tiyatro yazarlığının gelişmesinde etkili olmuştur. Hem sayısal hem nitelik olarak sağlam oyunların yazıldığı bu dönem tiyatromuzun üst seviyede olduğu yıllardır. Denebilir ki 60'lı yıllar tiyatromuzun en parlak dönemi olmuştur (And, 1992: 123).

Bu değerlendirme boşuna yapılamamıştır tabi ki. Tiyatro sanatı bakımından birçok alana dikkat edilip önlemler alınmıştır. İstanbul Şehir Tiyatrosunun 1959-1966 yılları arası "Altın Çağ" diye nitelendirilmiştir. Bu isimlendirme boşuna yapılmamıştır. Her yönde olduğu gibi sahneyekorluk bakımından da bir kalkınma görülmüştür (And, 1992: 136). Çünkü bu dönemin ortaya çıkmasında ciddi çalışmalar vardır. Oyunları yazan sanatçılar daha yetkindir. Bunun yanında oyunculuklar daha üst düzeyde olmasıyla ve sahne sanatlarına uygun şekilsel özelliklerin sağlanmasıyla Modern Türk Tiyatrosu'nun en başarılı hali ortaya çıkmıştır.

Yönetmenler artık daha başarılı olup adından söz ettiren oyuncular yetişmeye başlamıştır. Devlet Tiyatroları birkaç kentte daha şube açar. Özel tiyatroların Anadolu turneleri, tiyatronun yaygınlık kazanmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönemde akademik düzeyde tiyatro eğitimi yapılması, tiyatro sanatı konusunda bilimsel araştırmaların çoğalması, tiyatro eleştirilerinin gelişmesi, tiyatro adamlarının tiyatro sorunlarını tartıştıkları tiyatro kongrelerinin düzenlenmesi gibi unsurlar tiyatro sanatının sorunlarının çözülmesinde önemli adımlardır (Buttanrı, 2006: 205).

Bahsedilen unsurlardan dolayı tiyatromuz zirveyi görmüştür. Bu gelişmelerin olmasıyla beraber hem okuyucu ve izleyicilerde hem de tiyatro üzerine sanat yapmak isteyenler de bir ilgi alaka oluşmuştur. Böylece daha nitelikli eserler ortaya çıkmıştır.

1960'lı yıllarda tiyatroya olan ilgi artmış olup tiyatro topluluklarının artışı, yeni yazarların yetişmesi, yeni konuların ele alınması, yeni türlerin denenmesi gibi faaliyetlerle daha verimli bir dönem oluşmuştur. Geleneksel tiyatrodan yararlanarak çağdaş, ulusal Türk tiyatrosunu oluşturma yolunda ciddi girişimler yapılmıştır. Bu noktada değerli eserler üretilmiştir (Buttanrı, 2011: 547).

Tiyatro adına bu güzel günler maalesef fazla sürmez. Yakın geçmişte çalkantılı bir ülke olmamız, darbe ve siyasi çekişmelerin fazla olmasından dolayı tiyatromuz geriye gitmeye başlamıştır. O başarılı ve güzel geçen tiyatro yılları bir daha o canlılığıyla yakalanamamıştır.

1965'deki iktidar değişikliğiyle İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun yenilikçi çabaları durma noktasına gelir. Uzun yıllar "gerileme" imajı yaratan tiyatro, 1980'li yıllarda toparlanmaya çalışmıştır. Tiyatronun dinamizmi ve etkinliği açısından maalesef 1960'ların düzeyine ulaşamamıştır (Erkoç, 2014: 18).

Özellikle 70'li ve 80'li yıllardaki darbe girişimleri ardından oluşturulan yönetim sistemleri iyi bir yola sokulan tiyatronun yolundan çıkmasına sebep olmuştur. İlk olarak 1971 muhırasıyla başlayan ve iki yıl süren yarı askeri dönemde, anayasada yapılan değişikliklerle Türk demokrasisi büyük yaralar aldı. Böylece geriye bir dönüş oldu. Daha sonra 1980'deki askeri darbe ve 1982'de yapılan anayasa ile özgürlükler, Türk demokrasisi onarılmaz yaralar aldı. Aradan on yıl geçmesine karşın Türkiye'nin bu yaraları kapanmadığı gibi giderek sorunlar büyüdü. Hiçbir gerekçe gösterilmeden en nitelikli kişilerin işlerine son verildi. İster istemez bu kargaşa döneminin tiyatro üzerinde de çok olumsuz etkileri görüldü. Bu dönemi tam bir geriye dönüş olarak niteleyebiliriz (And, 1992: 124).

Bu düşüşe sebep olan büyük oranda siyasi anlayış ve çalkantılı dönem etki etmiştir ancak sadece o değildir. Tiyatrodan başka imkânların doğması ve çaresiz kalan sanatçıların buna meyiletmesi veya tiyatroya alternatif eğlence unsurlarının bulunması da etkili olmuştur. 1980'de ödeneksiz tiyatrolar kötü duruma düşerler. Salon ve seyirci bulma gibi sorunlar baş gösterir. Tiyatro oyunlarının metin kalitesi düşer. Ünlü oyuncular farklı eğilimler göstermeye başlayıp şovlarda yer almaya başlarlar. Bazı oyuncular da televizyon seslendirmelerine yönelir. Reklam piyasası, kabare oyunları, gazinolar, belden aşağı küfürlerle dolu sanatsal değeri olmayan gösteriler, tiyatro sanatına büyük ket vurmuş olur. 1981'de de bu düşüş devam etmiştir (Buttanrı, 2011: 550). 1980 ve sonrası dönemde ne yazık ki tiyatro o eski arar duruma gelmiştir.

12 Eylül askeri darbesinden sonra 1980'li, 1990'lı yıllar, tiyatrodaki coşkunlukun kaybedilip yerini ılımlı tepkilerin aldığı dönem olmuştur. Bir baskı dönemi yaşanmış olup

1960'lı, 1970'li yılların iç dinamizmi kaybedilmiştir. Seyircinin tavrında bir değişme olmuş ve kolay anlaşılabilir, eğlenceli yapımlara yönelmiştir. Önceki dönemin bazı başarılı tiyatro yazarları, tiyatrodan uzaklaşarak roman, öykü, şiir gibi çeşitli yazın türlerinde ürün vermeye başlamıştır. Oyun yazımının tekniğinde uzmanlaşmış olan kıdemli yazarlarımızdan bazıları ise yeni oyunlarında genellikle daha hafif konuları ustaca kurgulamakla yetinmiştir (Şener, 2007: 207).

Şener, Cumhuriyet dönemi tiyatrosunun gelişimiyle ilgili özetinde Cumhuriyet dönemi oyun yazarlığının başlangıçta coşkulu bir atılım içinde olduğu, bu atılımın altmışlı yıllarda doruğa eriştiği, gelişimin yetmişli yılların sonlarına kadar sürdüğü, daha sonra ılımlı bir yol izlediği, içine kapandığı ve giderek kendine yeni çıkış yolları aramaya başladığını belirtmiştir. Bu süreç içinde ortaya çıkan az sayıda çok parlak, yaratıcı örnekler ilerisi için umutlu olabileceğimizi göstermekte olup tiyatro yazınımız, olaylara tarihsel bir perspektiften bakılması, düşüncenin tartışmaya açılması, olayların sonuçlarından çok nedenleri üzerinde durulması ile daha da gelişeceğini vurgulamıştır (Şener, 2007: 214).

1.1 Cumhuriyet Edebiyatı Tiyatrosunda Nezihe Araz

Sanatçının sanat yaptığı 1980'li yıllara kadar tiyatrodaki nasıl bir değişim ve gelişim yaşandığını ortaya koyduktan sonra dönemdeki sanatçılardan arasında nasıl bir konuma sahip olduğuna bakalım. Cumhuriyet döneminden önce kadın tiyatro yazarı oldukça az idi. Ancak Cumhuriyet dönemiyle birlikte hem sahneye çıkan hem de tiyatro yazmanlığı yapan Türk kadınının sayısı arttı. Nezihe Araz, sanat yaptığı yıllarda önemli kadın yazarlar arasında girmiştir.

Cumhuriyet döneminde tiyatro yazarlığında kadınların sayısı arttığı gibi, giderek çok nitelikli oyunlar yazmışlardır.(...) Bu kadın yazarların başında Adalet Ağaoğlu gelir. Bu sanatçının roman alanında da edebiyatımızda önemli bir yeri vardır. Ayrıca son yıllarda Bilgesu Erenus, Ülker Köksal, Nezihe Meriç, Nezihe Araz birbirinden güzel eserler vermişlerdir (And, 1992: 152).

Sanatçının mesleği gazetecilik olup bir yandan da edebi yaşamını sürdürmüştür. Gazetecilikte söz ve onu kullanma önemlidir ama bunun tiyatro formunda doğru ve etkili ifade edilmesi kolay değildir. Ancak belirtildiği üzere sanatçı gazetecilik mesleğinin inceliklerinden yararlanarak adını duyurmuştur. Meslekleri icabı gazeteciler karşılaştıkları malzemenin ve konuşma becerisinin sahne eseri yazmak için yeterli olduğunu düşünmektedir.. Recep Bilginer, Nezihe Araz, Refik Erduran bu alanda isim yapmışlardır (Enginün, 2002: 162-163).

Sanatçının eserlerinde tema olarak dikkat çekici bazı özellikler vardır . Özellikle kadın ve hakları konusuna oldukça eğilmiş olup çoğu eserinde kurgu kadın hakları ve özgürlüklerini geliştirici mesajlar içermektedir. Bu özelliği onu diğer sanatçılardan ayırmaktadır. Araz, Kadın duyarlılığıyla eserler veren yazar olarak nitelendirilmiştir (Buttanrı, 2011: 603).

1.BÖLÜM NEZİHE ARAZ'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1.HAYATI

Nezihe Araz 1922 yılında Konya'da doğdu (Necatigil, 1960: 33). Tam adı Fatma Nezihe Araz'dır. Babası bankacı ve milletvekili Rıfat Araz olup annesi Müzeyyen Hanım'dır. (Yalçın, 2010: 114). Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde, üniversiteyi ise Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Psikoloji ve Felsefe Bölümü'nde okudu (Kurdakul, 1971: 50).

1946 yılında kendi bölümünde Behice Boran'ın asistanı olarak göreve başlamıştır. Bu esnada o dönemki eylemlere katılmıştır. 1948'de hocası Boran'ın siyasi nedenlerle üniversiteden gönderilmesi üzerine Araz da görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Doktora yapmak üzere İstanbul'a gittiyse de akademik hayatını sürdürmez. Bu sırada Kenan Rifâi ile tanışmıştır ve bir süre onun sohbetlerine katılmıştır. Böylece hayat anlayışı ve dünya görüşü büyük değişim geçirmiştir (Uçman, 2016: 108).

Araz, kendi mektubunda meslek olarak basına girmesini 1950 yılında Resimli Hayat Mecmuası'ndaki yazılarıyla başladığını ifade etmiştir. Sonra bir süre Hayat Mecmuası'nda yazdığını belirtmiştir (Koçu, 1959: 971). Dost, Resimli Hayat, İstanbul, Hayat, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Meydan, Milliyet dergi ve gazetelerinde fıkra ve çeşitli türlerdeki çalışmaları yayınlanmıştır. (Doğan, 2012: 163). Çeşitli ansiklopedilerden Meydan Larousse, Larousse Gençlik ve Türkiye ansiklopedilerinin yönetiminde görev almış olup Kaynak Kitaplar Yayınevi'nin kurucuları arasındadır (Uçman, 2016:108).

Şiirle sanat hayatına başlayan Araz, ardından biyografi, inceleme ve oyun türlerinde eserler kaleme almıştır (Öztürk, 2012, 54).

Geçmişine önem veren sanatçı, Kenan Rifai etkisiyle oluşturduğu kendine has inanç anlayışıyla Türk- İslam büyüklerini tanıtmayı amaçlayan biyografiler yazmıştır. Anadolu halk geleneğini, kadın giyim ve süs eşyalarına ilişkin notlar derledi. Anadolu kadınları baş süslemelerinden oluşan bir koleksiyona sahiptir. Nezihe Araz, televizyon dizileri ve çocuk oyunları yazmıştır. 1980'de Öyle Bir Nevcivan, adlı oyunu ile Tiyatro Oyunları Yarışması'nda ödül kazanmıştır. İnanç Dergisi tarafından 1984 senesinde yılın en iyi tiyatro yazarı seçildi. Savaş Yorgunu Kadınlar, adlı oyunuyla 1989 Kültür Bakanlığı Ödülünü, Afife Jale ile de Avni Dilligil Ödülünü kazanmıştır (Doğan, 2012: 164).

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu ile Ahmet Yesevi Vakfı 2000 yılında Kadınlar Günü'nde Toplumumuza Işık Tutan Kadın ödülünü Nezihe Araz'a vermiştir (Cunbur, 2001: 418).

Gazetecilik faaliyetlerinden ötürü 2003 senesinde Burhan Felek Basın Ödülü'ne layık görülmüştür. Oyunları ve senaryoları Kent oyuncuları veya Devlet Tiyatroları tarafından

sahnelenmiştir. Televizyonda bir dönem kadınlar için kadın kuşağı programları yapmıştır (Uçman, 2016:108).

Devlet Televizyonu TRT’de dokuz yıl süreyle Hanımlar Sizin İçin, Hanımlar Merhaba, Hanımlar Nasılsınız adıyla kadınlar için programlar hazırlamıştır. Macide Öğretmen ve Şeker Sokağı başta olmak üzere altı dizi program da yapmıştır (Cunbur, 2001: 418).

Araz, dağ sporlarına meraklı olup birçok yurtdışı seyahat yapmış biridir. Yurt içinde yaptığı gezilerde ise topladıklarıyla bir koleksiyon oluşturmuştur.

Araz, koleksiyon hazırlama sürecinde önce oylar topladığını daha sonra bunların isimlerini, hikayelerini ve günlük hayattaki yerini öğrendiğini belirtir. Oyalardan sonra kaşıklar, çevreler, uçkurlar, kemerler, tütün, saat, tarak ve para keseleri, bilezikler, kilimler, heybeler, heykeller, cicimler, yazmalar biriktirdiğini aktarır. Bunun sonucunda kadın giyim ve süs eşyaları ile bazı ev eşyalarına ait küçük bir koleksiyon oluştuğunu söyler (Koçu, 1959: 972).

Yaşamı boyunca hiç evlenmeyen Araz, hayatının son günlerini geçirdiği Maltepe Huzurevi’nde 26 Temmuz 2009’da ölmüştür ve Yeniköy Mezarlığı’na defnedilmiştir. Ölümünden ardından kız kardeşi Vecihe Büyükaksoy’un torunu Jeyda Elsasser’in yönetmenliğinde “Beyond Words” adıyla Araz hakkında bir belgesel film hazırlanmıştır (Uçman, 2016: 109).

1.2.SANATI

Nezihe Araz, Türk edebiyatında ve basınında adından söz ettirmiş bir şahsiyettir. Birçok eseri bulunan sanatçı, şiir, biyografi-inceleme, senaryo, tiyatro gibi türlerde yazılar yazmıştır. Çocukluğundan beri yazma hevesi olan Araz, küçük yaşlardan itibaren yazılar kaleme almıştır.

Nezihe Araz, İstanbul Ansiklopedisi'nin kendisine yazdığı mektuba cevaben sanat anlayışının gelişimini şöyle ifade eder. İlk yazısının henüz orta mektepte iken, adını hatırlayamadığı bir mecmuada çıktığını belirtir. Çankaya isimli bir şiir. Sonra, talebeliği sırasında Çocuk Esirgeme Kurumu'nun "Çocuk ve Kadın" adlı mecmualarında şiirler, masallar, hikayeler neşrettini söyler. Bunları aynı kurum, daha sonra küçük kitaplar halinde neşrettiğini aktarır. Güzel Günler, Dilek Veren Fındık Ağacı, Kozalak Bey'in Masalı... (Koçu, 1959: 971).

Sanatçının eserleri incelendiğinde; milli geleneklerine bağlı, yenilikçi, toplumcu gerçekçi anlayışa yakın aynı zamanda tasavvufi anlayıştan etkilenmiş, Türk-İslam fikrini benimsemiş, kadın haklarının savunucusu, Atatürk hayranı bir sanatçı görünümü karşımıza çıkmaktadır. Bir yandan gazetecilik diğer yandan da edebiyatla ilgilenen Araz, eserlerini bu amillere göre oluşturmuştur. Bu etkenlerin sanatçıda nasıl ve neden etkili olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Eserlerine etki eden unsurlardan en önemlisi tasavvufi düşüncedir. Biyografi-inceleme eserlerinin çoğunda Anadolu tasavvuf erenleri üzerinde durmuştur. Tiyatro eserlerinde de özellikle Yunus Emre, Hacı Bektaşî Veli ve Ahmet Yesevi önemli figürlerdir. Sanatçı, onlarla tasavvuf düşüncesinin inceliklerini anlatmıştır. Kenan Rıfai'den öğrendiği tasavvuf anlayışının bazı önemli noktaları eserlerine yansımıştır. Tüm eserlerine az ya da çok etki eden bu unsur, Nezihe Araz'ın eserlerini şekillendiren en önemli öğedir. Sanatçıda görülen ibadetlerden ziyade kalbin saflaştırılmasını ön plana çıkaran anlayışın oluşumundaki en önemli unsurun Kenan Rıfai olduğunu görmekteyiz. Çoğu eserde karşımıza çıkan sevgi, hoşgörü, barış, sabır ve kendini bulma hep bu anlayışın yansımalarıdır.

İstanbul Ansiklopedisi'nin mektubuna verdiği cevap yazısında Araz'ın sanat ve dünya görüşünde Kenan Rıfai'nin ne derece etki ettiğini kendisi ortaya koymuştur. Hocası Kenan Rıfai'nin dünya görüşüne bir istikamet verme ve onu salım, hür bir fikir meydanına çıkarma yolundaki tesirleri olduğunu belirtir. Bu tesirleri "Kenan Rıfai ve Yirminci Asrın Işığında Müslüman" adındaki kitabında yazdığını söyler. Kenan Rıfai'yi devrin en büyük mutasavvıfı olduğunu ancak onun bir din hocası olmadığını vurgular. Batıyı ve batının klasik dili olan Latince ile beraber yaşayan bütün batı dillerini, doğunun klasik dilleri olan Arapça'yı,

Farsça'yı çok iyi bildiğini aktarır. Kendi milli temellerine dayanarak kalbinde ve kafasında bu iki âlemin sentezini yapmış olduğunu dile getirir. Hocasının kendisine ikilikten vazgeçmesini öğütlediğini söyler. Madde veya ruh değil, insan! İman veya ilim değil, irfan! Cennet ve cehennem değil, sevgi! Eski veya yeni değil, doğru ve güzel. Rıfai'nin, içtimaî benliğin yeni baştan inşa etmek lazım olduğunu bunun da kendi malzemesiyle mümkün olacağını belirttiğini aktarır (Koçu, 1959: 971).

Soner Yalçın, Kenan Rıfai'nin tasavvuf anlayışını, ne Gazali'nin sırf bir ahlak anlayışına ne Muhyeddin-i Arabi'nin sadece Vahdet-i Vücut anlayışına ne de Mevlana'nın aşkına benzetmiştir. Onun, üçünü birleştirerek bir yaşam şekli oluşturduğunu belirtmiştir. Yalçın, Kenan Rıfai'nin tarikat anlayışını edep, irfan ve insanlık demek olduğunu vurgulayıp zikir ve devran şekillerine, tespih, sarık, cüppe gibi kisvelere takılıp kalmanın doğru bulmadığını belirtmiştir. Kenan Rıfai cuma günü yaptığı sohbetler dışında sarık-cüppe giymediğini belirtip hep kravatlı, takım elbiseli olup Fransızca, Rumca, İbranice bildiğini vurgulamıştır (Yalçın, 2009).

Kenan Rıfai'nin dine bakış açısı da kendine mahsustur. O, dini belli kalıplarda olmasını istememiştir. Samiha Ayverdi bu konuda onun kör bir iman dogmatizmi ile ve tek taraflı bir zihniyetle ne ilmi hakir gördüğünü ne felsefeye dudak büktüğünü, ne de tekniğe yan baktığını belirtir. Rıfai'yi mevcut her imkandan yararlanmasını, her seviyenin adamına hitap etmesini, Süleyman gibi her kuşun dilini konuşmasını bilen biri olarak niteler (Ayverdi-Araz, 1965: 140).

Sanatçının özellikle oyunlarına konu olmuş bir diğer husus ise kadın ve haklarıdır. Nezihe Araz, kadınların hak ve özgürlükler noktasında daha iyi duruma gelmesi için mücadele etmiştir. Sanatçıda böyle bir anlayışın etkili olmasının iki nedeni olduğu söylenebilir. Birincisi annesinin Atatürk döneminde yaşamış aydın bir kadın olması, ikincisi de Kenan Rıfai tarikatı alınabilir. Kenan Rıfainin kadın noktasındaki düşüncesi bize fikir verecektir. Onun en genç yaşlarından beri kadınlar ve kadınlık hakkında, onları küçülten, onlarda nakise görmeye mütemayil herhangi bir fikre verdiği cevabının hiç değişmediği belirtilir. "Dokunmayın benim kadınlarıma, beni bir kadın dünyaya getirdi, ben onlara söz söyletmem." diyerek tepkisini dile getirdiği vurgulanır (Ayverdi-Araz, 1965: 192).

1951 yılında kaybettiği annesini sanatçı, aydın, fedakârlık ve feragat sahibi bir kadın olarak nitelemiştir (Koçu, 1959: 971)

Tasavvuf düşüncesini öğrendiği Kenan Rıfai dergâhında kadın müritlerin fazla olması ve onların kapanmayıp çağdaş tarzda giyinmeleri, sohbet toplantılarının kadın-erkek karışık olması bazı dini çevreleri rahatsız etmiştir (Yalçın, 2009).

Nezihe Araz, hayatı boyunca inandığı şeyleri savunmuştur. “Barış” ve “Özgürlük” onun en önem verdiği iki unsurdur. Modern biri olarak, “kadın” unsuru onun için ayrı bir öneme sahiptir. Kadının çektiği sıkıntıları, fedakârlıkları ve maruz kaldıklarını bilir (Şahin, 2003: 12).

Sanatçı, oyunlarında ve biyografilerinde Türk-İslam tarihine özel önem vermektedir. Anadolu’ya göçlerle beraber Anadolu’nun Türkleşmesini ve Müslümanlaşmasını öne çıkarır. Bu dönemi daha çok tasavvuf düşüncesinden dolayı gönül erlerine odaklanan bir anlayışla ele almıştır. Sanatçı, onları günümüz anlayışıyla değerlendirmiştir.

Türk-İslâm dünyasının bazı mânevî kahramanlarını 1950’li yıllarda kendine özgü inanç anlayışıyla tanıttığı biyografik romanlarıyla ünlenmiştir. Eserlerinde bu kahramanların çağdaş hayatla nasıl bağdaştırılabileceğini göstermeye çalışmıştır (Uçman, 2016:108).

Gazete yazılarında ve eserlerinde İslama, tarihe, erenlere, tarikat adamlarının yaşamlarına; içtenlik, hoşgörü, insan sevgisi gibi değerler açısından yaklaştı (Yalçın, 2010: 114).

Yazar, eserlerinde Türk-İslam dönemine önem verirken bu dönemi inanç ve kültür açısından incelemiştir. Geçmişin kıymetleriyle bütünleşerek sağlam bir istikbalin kurulacağını anlatmıştır (Gökdemir, 1985: 171).

Araz, Milli Mücadele Dönemi’ni de oyunlarında kullanmıştır. Buna kadınların verdiği mücadele açısından “Kuvay-ı Milliye Kadınları” adlı eserinde yer vermiştir. Bu döneme önem vermesinin nedenini babası ve Atatürk’te bulabiliriz. Ülkemizin kurtarılmasını sağlayan Atatürk’e olan hayranlığının sebebi Milli Mücadele’de yaptıkları ve onun düşünce dünyasıdır. Ayrıca babası da bu mücadeleye destek veren bir kişi olması önemli bir ayrıntıdır.

Nezihe Araz’ın babası Milli Mücadele’de yer almıştır. Ziraat Bankası amiriyken Fransızların Şam’ı ve İngilizlerin İstanbul’u işgali sırasında Mustafa Kemal’in emriyle bankanın altınlarını bin bir güçlkle Ankara’ya kaçırdığı bilinmektedir (Yalçın, 2009).

Araz, Mustafa Kemal sayesinde saygın bir kadın olduğunu şöyle anlatır. O günlerde Kurtuluş Savaşı kazanılmamış, Cumhuriyet kurulmamış, çağdaş eğitim, çağdaş hukuk, çağdaş sanat hareketleri başlamamış olsaydı, kendisinin de unutulmuş bir Anadolu kasabasında yaşayan, unutulmuş binlerce kadından biri olacağını vurgular. Ancak Mustafa Kemal’in Ankara’sında saygın bir insan olarak yaşayıp, büyüdüğünü ve okuduğunu aktarır (Araz, 1994: arka kapak).

Nezihe Araz, bir gazeteci olarak toplumun nabzını iyi tutmaktadır. Oyunlarında ülkemizde yaşanan problemleri dile getirmiştir. Sanatçı, gördüğü sorunları tespit ederek

bunları eserlerine yansıtmıştır. Bazen dikkat çekmek amacıyla bazen de eleştirmek amacıyla bu argümanları kullanmıştır.

O dönemki toplumsal karmaşayı Araz, İstanbul Ansiklopedisi'ne cevabî yazısında şu şekilde ifade eder. Toplumun türlü ceryanlara açık, bünyesini yeniden kurabilmek, düzenlemek için bocaladığı zamanlarda kendilerinde de pek bariz, hatta bazen ciddi buhranların baş gösterdiğini belirtir. Üzerinde zaman zaman, mektep ve ev, iki ayrı kutup halinde çalıştığını aktarır. Birinin doğru dediğine öbürü yanlış, birinin güzel dediğine diğeri çirkin dediğini dile getirir (Koçu, 1959: 971).

1.3.ESERLERİ

Nezihe Araz'ın şiir, biyografi-inceleme, tiyatro ve senaryo türlerinde eserleri vardır. Yetişkinler için 18 tiyatrosu bulunurken biyografi-inceleme türünde ise 14 eseri vardır. Çeşitli türlerde 6 tane çocuk kitabı bulunmaktadır. 3 adet ise şiir kitabı vardır. 1 tane de opera türünde eseri mevcuttur. Senaryolarının sayısı ise 6'dır. Biz bu çalışmada onun yetişkinler için yazdığı tiyatro eserlerini inceledik. Ancak sanatçının oyunlarının çoğunun basımı olmadığından yoğun araştırmalar sonunda Devlet Tiyatroları'ndan ve Milli Kütüphane'den teminlerle sadece aşağıdaki listenin ilk 12 eserine ulaşılabilmektedir.

Tiyatroları:

- 1.Bozkır Güzellemesi (Çorak Toprak) (1974)
 - 2.Afife Jale (1988)
 - 3.Cahide (1986)
 - 4.Öyle Bir Nevcivan (1979)
 - 5.Alacakaranlık (1981)
 - 6.Kuvayı Milliye Kadınları (1997)
 - 7.Savaş Yorgunu Kadınlar (Bosnalı Kadınlara Ağıt) (1992)
 - 8.İmparatorun İki Oğlu (1983)
 - 9.Ballar Balını Buldum (1991)
 - 10.Kutlu Melek (1998)
 - 11.Uzun Bir Gün (1994)
 - 12.Yarım Kalan Masal (2000)
-
13. Dülger Balığı
 - 14.Kerem ile Aslı
 15. Hoşgör
 - 16.Ateş Hattında Bir Kadın
 17. Nakşidil Sultan
 - 18.Saat Dokuz Sıfır Beş

Biyografi-İnceleme:

- 1.Fatih Deruni'nin Hayatı (1953)
- 2.Anadolu Evliyaları (1959)
3. Anadolu'nun Kadın Erenleri (1960)
4. Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed (1960)
5. Peygamberin Torunu (1960)
- 6.Dertli Dolap (1961)
- 7.Aşk Peygamberi Mevlana (1962)
- 8.Yirmi Sekiz Peygamber (1963)
- 9.Gelin Canlar Bir Olalım (1972)
- 10.Mustafa Kemal'le 1000 Gün (1993)
- 11.Mustafa Kemal'in Ankarası (1994)
- 12.Mustafa Kemal'in Devlet Paşası (1996)
- 13.Hoşgörü Ustaları (1996)
- 14.Bir Zamanlar O da Çocuktü- Adı: Mustafa (1999) (Şahin, 2003: 15)

Senaryoları:

- 1.Hayattan Yapraklar
- 2.İhtiras Fırtınası
- 3.O kadın
- 4.Hanımlar Sizin İçin
- 5.Hanım
- 6.Ekmek Kavgası (Şahin, 2003: 17)

Çocuk Oyunları:

- 1.Sihirli Fındıklar (Çocuk Oyunu)
- 2.Akıllı Tavşan Ve Güçlü Aslan (Çocuk Oyunu) (1985)

- 3.Güzel Günler (1943)
- 4.Dilek Veren Fındık Ağacı (1944)
- 5.Bay Kozalak
- 6.Çocuk ve İslam (1968)

Şiirleri:

- 1.Bir Kırmızı Gül (1994)
- 2.Yalnız Ağaç(1995)
- 3.Benim Dünyam (1950)

Operaları:

- 1.Kar Yağdı Hatun(1986)
- 2.Yusuf ve Züleyha

2.BÖLÜM: NEZİHE ARAZ'IN TİYATROLARINDA TEMA VE YAPI

2.1 BOZKIR GÜZELLEMEŞİ

2.1.1.Eserin Özeti

Karaviren ilçesi YalıncaK Köyü'nde Gülizar ile Ali İhsan evlenir. Çocukları olmaz. Gelinlerini hor gören ve ezmeye çalışan kaynana Halime, çocuğu olmadığından dolayı Gülizar'a hakaretler edip hakir görmektedir. Eşi Ali İhsan gurbete gider. Gurbette kocası bataktaneden bir kadınla yaşamaya başlar ve çocukları olur. Gülizar, çocuğunun olmama nedenini öğrenmek için kasabaya gider. Oradan Almanya'ya diye gidip İstanbul'da yaşayan kocasını bulmak için yola çıkar. Çocuk konusunda bir sorun olmadığını öğrenen Gülizar, İstanbul'da kocasını bulur. Ancak şehirde kocasının beraber yaşadığı Zühre ve çocuklarını görür. Çok üzölen Gülizar, kocasının kadına ne zulümler yaptığını öğrendiğinde kadına acır ve köye geri döner. Köyde annesinin, gelin gidenin anca ölüsü gelir düşüncesinden baba evine gidemez. Kaynanası da gurbete giderse eve giremeyeceğini söylediğinden oraya da gitmez. Köyde halasının yanına yerleşir ve kendini köyün bütün çocuklarına adar. Köyde hasta olan çocuklar için her şeyi yapar.

Ali İhsan kumar oynarken çıkan tartışmada cinayet işler. Cezaevine girer. Gülizar kendisinin üstüne kuma da alsa kocasına duyduğu sevgiden yardım teklifinde bulunur. Kaynana Halime onu reddeder. Zühre, çocuklarını alıp köye gelir ancak başta kaynanası ve köydeki diğer kişiler ona tepki gösterir. Gülizar, Zühre'nin çektiklerini bildiği için Zühre ve çocuklarına köyde sahip çıkar.

2.1.2. Eserin kimliğı

ARAZ, N. (1974), *Bozkır Güzellemesi*, DT Dramaturgi Bölümü B.33 nüshası, Ankara. Kitap olarak basımı bulunmamıştır.

2.1.3. Eserin muhtevası

2.1.3.1.Verilen mesajlar:

Eserde ön plana çıkan ana düşünce kadınların hayatta çektiğı sıkıntılara rağmen dimdik ayakta durmasıdır. Diğer eserlerinde örneğın Afife Jale, Cahide ve Savaş Yorgunu Kadınlar'da olduğu gibi bu eserde de kadınların uğradığı haksızlıklarla nasıl baş ettiğinden söz edilmektedir. Nezihe Araz'ın üzerinde en çok durduğu konulardan biri olan kadın ve kadının uğradığı haksızlıklar üzerinden güçlü kadının özelliklerine değinilmektedir. Bu kadınların toplum içinde nasıl bazı şeyleri değiştirebildiklerinden bahsedilmektedir.

Satı-“ ‘Eyerleyim o, gece yarısı atlanıp kasabaya gitmeseydi, doktor hanımı çekip yakasından gitirmeseydi, aha hepimiz köy mezarlığında yatardınız ’dedi.” (2p s.19)

Köy âdetlerinin önemi

Sanatçı, bu eserinde birçok noktaya temas etmektedir. Bunlardan ilki köyün adetleridir. Gülizar ile Ali İhsan’ın düğünü başta olmak üzere köydeki diğer düğün ve eğlencelerde gelenek ve görenekten gelen usullerin uygulandığı gözlenmektedir. Bunun da köyün yaşlı ve güngörmüş kişilerin yönlendirmesiyle yapıldığı görülmektedir.

Çocuk özlemi

Bir başka unsur ise kadınların özellikle annelik duygusundan dolayı çocuk sahibi olmak istemeleridir. Baş kişi Gülizar, çeşitli sebeplerden çocuğu olmadığından üzüntülüdür. Ancak sanatçı bu konuya başka bir açıdan da bakmaktadır. Çocuğun olmaması aile birliğini bozabilecek bir unsur olarak gösterilmektedir.

Gülizar-“ Ah Fadik, hiçbiriniz benim halimi anlamazsınız.. Gceleri neyle boğuştuğumu bilemezsiniz. Yüreğimin üstündeki taşı.. Soluğumu kesen bunalımı. Damarlarımda dolaşan ateşi bilemezsiniz. Kaderimmiş diyip susuyom emme, başımı alıp dağlara vurup gitmek istiyom. Ömrümün yarısı gitti... Anama sorarsan o, benim yaşımdayken 4 bebesi varmış. Ne diyon sen?” (s.19)

Kadının halinden kadının anlaması

Sanatçının diğer eserlerinde de karşımıza çıkan diğer bir husus ise kadının halinden kadının anlaması konusudur. Hayattaki benzer sorunlara maruz kalan kadınların birbirini anlaması gerektiği belirtilir. Kadın haklarına fazlasıyla eğilen sanatçı, kadınların birbirine destek olması gerektiğini belirtir.

Gurbete gitme

Eserde gurbete gitme konusundan da bahsedilmektedir. Ülkemiz bazı dönemlerde başka devletlere işçi göndermektedir. İnsanlarımız işsizlikten ve başka devletlere işçi ihtiyaç olduğundan oralara giderler. Eserde Ali İhsan’ın abisi Almanya’da olup Ali İhsan’ı da oraya çağırılmaktadır. Köydeki insanlar gurbete gitmeyi kurtuluş olarak görmektedir.

Naciye-“ Alisan abime büyük ağamdan mektup geldi. Ağam muhtara okurken ben duydum.”

Gülizar-“(Ürkek) Ne diyormuş.”

Halime-“ ‘Beben yok, belığın yok, koy o vergüsüz avradı, aha gel Almanya’ya’ diyo. Para burda, cennet burda diyo.” (s. 12)

Hayatla barışma

Nezihe Araz, bu eserinde tasavvufi ögelere yer vermiştir. Gülizar, bunalım halinden kurtulduktan sonra köyde iş tutar. Hem kendiyile hem de insanlarla barışır. Bu tasavvufi öge diğer bazı eserlerinde de görülür. O eserlerdeki insanın önce kendisiyle daha sonra toplumla barış tutması mevzusunu bu eserine de taşımıştır.

Gülizar-“ (...) Şimdi tüm bebeler benim. Herbirinin anası, süt anası, ebesi benim.”
Satı-“ Anaaa”
Gülizar-“ Bu sebeple dünyayla barıştım, seninle de barıştım.” (2p s.19)

2.1.3.2. Eleştiriler:

Sorunların kadında aranması

Sanatçı eserinde birçok noktaya eleştiriler getirmektedir. İlk olarak evlilikteki geçimsizliklerin ana sebebinin kadınlardan bilinmesidir. Gülizar ile Ali İhsan'ın çocuğu olmamaktadır. Köyde başta kaynanası olmak üzere köydekiler, çocuğu olmuyor diye Gülizar'a başka bakmaya başlamıştır. Özellikle kaynanası Halime, çocuğun ondan dolayı olmadığını düşünerek “çorak toprak” gibi benzetmelerde bulunup işi hakaret noktasına götürmektedir. Ancak Halime ön yargılı davranan biridir. Kendi oğlundan dolayı çocuğun olmama ihtimalini düşünmez. Gülizar, eşi gurbete gittikten sonra kasabada doktora gider. Kendisi ile kocasıyla ilgili bir sorunun olmadığını öğrenir. Sanatçı, burada çocuğun olmaması durumunun hep kadına bağlanması gibi cahilce anlayışı eleştirmektedir.

Gülizar-“ Sorarım ya! Elinde doktor raporu mu var? Belki senin oğlun suçlu?”
Halime-“ Oşt! Ne haddine! Bizim soyumuzda kısır yok. Bi dene bile!” (s.11)

Evliliklere karışılması

Halime gençlerin evliliğine karışan biridir. Çocuk konusunda gençlerin arasında sorun yokken ortalığı birbirine katar. Evliliklerine müdahale eder. Gülizar'a oğlunu bırakmasını bile söyler. Sanatçı, burada evliliğe karışan insanların sebep olduklarını gözler önüne sermektedir.

Gelinlik anlayışı

Bir başka mevzu ise gelinin ancak ölüsünün eve dönebileceği anlayışıdır. Sanatçı, köy yerlerinde gelinin kolay kolay baba evine, herhangi bir sebepten dolayı geri gelemediği anlayışını yermektedir. Gülizar'ın annesi, kızının ezildiğini görmesine rağmen evine geri dönmesini kabul etmez. Üstelik kocasının da gurbete gittiğini bilir. Ancak onun da bağlayan bir sebep olduğu aktarılır. Annesinin evinde üvey baba vardır. Annesi Şerife, üvey baba ile kızını hakkında çıkabilecek dedikodulardan korkar. Ancak bunun geçerli bir sebep olmadığı

hissettirilir. Gelin gittiği yerde fiziksel veya psikolojik şiddete uğrayan kadınların kendi ailelerince desteklenmesi gerektiğinin altı çizilir. Bununla beraber kadının bir esir olmadığı, erkeklerin olduğu gibi kadınlarında hakları olduğu vurgulanmaktadır. Evliliğin çekilmez duruma geldiğinde ortadan kaldırılabileceği durumu belirtilmektedir.

Gülizar-“ Dövdü beni. Oduyla dövdü. Belime belime vurdu. İtti beni. Tepmeledi beni.”
(s. 16)

Cahillik

Eserde eleştirilen bir başka yön ise cahilliktir. Cehalet sonucu ortaya çıkmış davranışlar ve söylemler eserde kendini göstermektedir. Ayrıca eserdeki bazı kişilerin kadınların doktor olabileceğini bilmemesi gibi cahilane sahneler de geçer. Bunlar o köydeki bazı sorunların nerden kaynaklandığına ışık tutmaktadır.

Gülizar-“ Kadın mıymış?”
Emeti Yenge-“ He ye.”
Fadime-“ Vay yavrım. Dimek kadından doktor oluyo e?” (s. 21)

Gelin- Kaynana çekişmesi

Diğer bir eleştiri alanı ise gelin kaynana çatışmasıdır. Bu çekişme Gülizar ve kaynanası üzerinden verilmektedir. Çeşitli sorunlardan dolayı gelin ile kaynana arasında bir çekişmenin olduğu gözler önüne serilmektedir.

Halime-“ Ne o? İki elti başbaşa vermiş ne fesat kaynatıyorsunuz?”
Gülizar-“ Çamaşır yuyoruz, hanım ana.”
Halime-“ Yuyacak çamaşırınız var dimek.. Oysa ikinizi de donsuz biliyodum ben.”
(s.8)

Kadının satılması

Nezihe Araz'ın kadınlar ile ilgili diğer eleştirisi kadınların satılması mevzusudur. Bu mevzu Zühre üzerinden verilir. Ali İhsan şehirde beraber yaşadığı Zühre'yi para karşılığında arkadaşıyla ilişkiye zorlar. Bu olumsuz davranışın böyle çarpıcı şekilde verilmesi dikkatleri iyice çekmek amacıyla. Bu mevzuya yakın bir konuyu da sanatçı dikkatlere sunmaktadır. İstanbul'a giden Ali İhsan burada bataklıktan çıkardığı bir kadınla yaşamaktadır. Bataklıkta kadınların birer seks objesi olarak kullanılmasını kadın haklarına aykırı bulan sanatçı, bu sorunu öne çıkarmaktadır. Kadınların özgürlüğünün yok sayıldığı bu olumsuzluğu dile getirmektedir.

Zühre-“ (...) Bir akşam Meltem apartmanının kapıcısını buraya getirdi. ‘ Kız seni ona bi geceliğine 50 liraya sattım’ demez mi? Deliriyordum. İhsan senin bildiğin İhsan değil, Gülizar, şehir onu bozdu, ziyan etti.. ayaklarına kapandım, yalvar yakar oldum, ‘Ben artık eski Zühre değilim’ dedim.” (2p s. 6)

Kadınlara haksızlıklarda erkeğin rolü

Sanatçı, eserlerinde kadınların maruz kaldığı haksızlıklarda erkeklerin de parmağı olduğunu gösterir. Onları, oluşturduğu olumsuz tiplerle eleştirmektedir. Bu eserde bunu Ali İhsan üzerinden yapar. Ali İhsan, şehirde birlikte yaşadığı kadından para bekler. Kendisi doğru düzgün çalışmayan biridir. Hatta işi daha da ileri götürüp karısını arkadaşına satıp para elde etmeye çalışan kötü bir karakter olarak karşımıza çıkar. İş yapmayı sevmeyen, tembel, ahlakı düşük erkeklere eleştiri söz konusudur. Erkeklere eleştirisi sadece bunla kalmaz. Köyde çapkınlığıyla ve dul kadınlara meyil etmesiyle bilinen Mustafa adlı kahraman üzerinden aklı kadınlarda olan, ahlak seviyesi düşük erkek modeli ortaya konmaktadır. Hem çapkınlığın hem de ahlakı düşüklüğünün eleştirisi yapılmaktadır.

Satı-“ Ne kızıyor hala kız, Herkes biliyo bu işi. Mustafa ağa, Gülizar diyo, başka birşeydemiyo.” (s. 15)

Kadının hayatının kısıtlanması

Sanatçının kadına bakış açısı ile ilgili eleştirileri bu kadarla kalmaz. Özellikle köylerde kadınların kendi başına iş görmelerinin hoş görülmediği ortaya konmaktadır. İşlerin kadın başına yapılamayacağı anlayışı, kadının özgürlük alanını daraltıcı bir unsur olarak gözler önüne serilmektedir.

Şerife-“ Sen gidene dek, Gülizar, kızım, gece yarısı olur. Karı başınan..
Gülizar-“ N’olacak karı başıma?” (2p s.12)

Kumalık

Sanatçı, kumalık anlayışına da eserinde dikkat çeker. Kumalığın sadece kadın hakları değil insan haklarına da aykırı olduğu mesajı verilmektedir.

Köylerde yaşanan olumsuzluklar

Nezihe Araz’ın köy yaşamına dair eleştirileri vardır. Bakış açısı yönünden bu olayların ve durumların yanlış değerlendirildiği, kadın haklarına ve insan haklarına uygun olmadığı belirtilir. Eleştirilerden ilki dul kadına bakışın olumlu olmamasıdır. Köylerde özellikle erkekler arasında dul kadına farklı bakıldığı ortaya koyulur. Dul kadına olumsuz bakışın olduğu ve dul kadının yaşadığı sıkıntılar gözler önüne serilmektedir. Dul kadınların sanki sahipsizmiş gibi görüldüğü, kendine yönelen bazı olumsuz şeylerin sorumlusunun kendileri

olduğu algısının bulunduğu belirtilmektedir. Köy yaşamı üzerine diğer eleştiri alanı ise köyde yapılan dedikodu ve iftiradır. Eserin geçtiği köyde, insanlar hakkında kolayca laf çıkabildiğinden bahsedilmektedir. Dedikodunun ve iftiranın masum insanlara özellikle kadınlara nasıl zarar verdiği ortaya konularak yerilir. Küçük yerin dezavantajı olarak herkesin herkesi tanıdığı bir yerde birbiri aleyhine rahatça konuşulabildiği de hissettirilmektedir.

Fadime-“ Gülizar, bu köyün dili uzun..” (2p s.12)
Satı-“ O cazı, bütün gün dağlarda ne yapıyo sanıyorsunuz? Ot kaynatım, büyü yapıyo büyü, büyü. (2p s.9)

Eski kafalılık

Sanatçının başka bir eleştirisi de ilmi yolların tercih edilmemesidir. Köyde çocukların yaşadığı salgında tedavi için akla ilk gelen doktor değildir. Kadınların aklına kurşun dökme, tütsü yakma, hocaya okutma, türbeye gitme gibi çözüm yolları gelmektedir. Eserde Gülizar ve Emeti Kadın bu noktada çağdaş görüşleriyle öne çıkarılmaktadır.

Halime-“ Kurşun.. Kurşun dökelim karılar, kurşun. Ne duruyunuz.
Şerife-“ Tütsü yakalım.
Döndü-“ Biri Kilitli babaya koşsun. Horoz keselim, kan akıtalım.
(...)
Gülizar-“ (Bağırır.) Doktor aklınıza gelmiyor mu hiç doktor? Eksik etekler!” (2p s.10)

Başlık parası

Nezihe Araz, kadınların satılma mevzusuna başka pencereden de bakmıştır. Kadınların başlık parası ile satıldığını belirtmektedir. Kızlar da çözüm olarak sevdiklerine kaçarlar. Başlık parasının kadının özgürlüğünü kısıtlayıcı bir unsur olduğu sezdirilip bunun özellikle kadınların rahatça karar verememesine yol açığının altı çizilmektedir.

Sanatçının ortaya koyduğu eserden çıkarılan başka bir husus ise köylerde de ahlaki durumlara uymayan çeşitli olayların yaşandığı konusudur. Gizli tutulmaya çalışılan ahlaksızlıkların köylerde de olduğunun vurgusu yapılmaktadır.

2.1.3.3.Çatışma unsurları:

Eserde köy hayatı ekseninde kadının yaşadığı sorunlar ön plana alınmaktadır. Ancak sanatçı farklı anlayışları bir arada kullanarak vermek istediği mesajı daha net vermektedir. Eserde yer alan bazı çatışmalar şunlardır. İlki Gülizar ile kaynana Halime arasındaki çatışmadır. Gülizar ile kaynanası arasındaki çatışmaya bakacak olursak klasik gelin-kaynana çekişmesinin altında kadın haklarına ve insan haklarına uymayan davranışların olduğu

gösterilir. Kaynana Halime, Gülizar'ı çocuk doğuramadığı için onu yok saymaya çalışır. Hakaretler ederek, dışlayarak, ezmeye çalışarak onu baskı altına almaya çalışır. Psikolojik şiddete başvurur. Ancak gelin Gülizar, yapılanların, söylenenlerin olmaması gerektiğinin farkındadır. Deli dolu olmasının yanı sıra cesur olan Gülizar, kendini ezdirmemeye çalışır. Sanatçı, kadının haksızlıklara karşı nasıl davranması gerektiğini Gülizar da temsil etmektedir.

Diğer çatışma noktası Gülizar ile Zühre'nin çatışmasıdır. Yapılan haksızlıklara ses çıkartan Gülizar ile başına gelen onca şeye rağmen susup oturan Zühre arasındadır. Gülizar kadının yaşama hakkına ve onuruna yapılan saldırıları bertaraf etmeye çalışır. Zühre ise Ali İhsan'ın onu arkadaşına satmasına bile yeteri kadar tepki veremez. Zühre'nin üzerinden yapılan haksızlıklara ses çıkarılmadığında kadının başına neler gelebileceğinin mesajı verilmektedir.

Başka bir çatışma durumu ise Ali İhsan ile köylü arasındadır. Ali İhsan şehir yerinde olumsuz davranışlar sergiler. Köylüler ise onun yaptıklarına karşıdır. Gülizar'a edilenleri hoş karşılamazlar.

Çatışma noktalarından bir diğeri de Zühre ile Ali İhsan arasındadır. Zühre istemeden sürüklendiği bataktan Ali İhsan sayesinde kurtulur. Kendini kocasına adar. Oradan kurtardığı için kendisine minnettardır. Ancak Ali İhsan ise kadının üzerinden para kazanma derdine düşmüştür. Zühre çeşitli işler yaparak para bulmaya çalışır. Hatta onu bir gün arkadaşına para karşılığı satmaya bile kalkışır.

Bir diğer çatışmada köylüler ile Gülizar arasındadır. Gülizar, kendinin başına gelenlere rağmen Zühre'yi dışlamaz. Bir kadın olarak halini anlar. Ona köydekilerin aksine sahip çıkar. Köylüler ise özellikle kadınlar kötü kadın olarak nitelerler. Zühre'yi köyde barındırmak istemezler.

2.1.3.4.Merak Unsurları:

Sanatçı, bazı merak uyandırıcı kurgusal hareketler yapmaktadır. Eserde önemli bazı merak uyandıran noktalardan ilki Ali, İhsan'ın İstanbul'da kapıcılık yaptığının öğrenilmesidir. Bunu öğrenen Gülizar, onun yanına gittiğinde bir kadınla yaşadığını ve çocukları olduğunu anlar.

Ayrıca Gülizar ile Ali İhsan'ın çocuğu olmadığından kaynana Halime, suçlu olarak Gülizar'ı görmektedir. Doktora giden Gülizar, hem kendisinde hem de kocasında sorun olmadığını öğrenilmesi başka bir meraktır.

Başka bir merak unsuru da İstanbul'da gerçekleri öğrenen Gülizar'ın köye döndüğünde kaynana evine mi yoksa ailesinin evine mi gideceği merak uyandırır. Kaynana

evi, gidersen gelemesin dediğinden ailesinin evi de gelin gittin ölü gelir anlayışından dolayı artık kapalıdır. Gülizar köye gittiğinde halasının yanında yaşamaya başlar.

Son olarak Zühre'nin Ali İhsan'ın cezaevine girmesinden sonrasında köye geldiğinde Gülizar'ın nasıl tavır alacağı merak konusudur. İyi yürekli ve kadının halinden anlayan bir düşünce yapısı olan Gülizar, hem Zühre'yi hem de çocuklarını köydekilerden ve Ali İhsan'ın annesi Halime'den korur.

Sanatçı eserin bazı yerlerinde eserin sonuyla ilgili bazı ipuçları vermiştir. Gülizar ile Zühre ilk karşılaştıklarında kısa bir gerilimden sonra birbirlerini anlarlar. Bu da eserin sonunda Zühre'nin köye geldiği zaman Gülizar'ın onu koruyup kollayacağına dair bir imadır. Bir diğer nokta köyde Gülizar aleyhine dedikodu ve iftiraların çıktığı anlatılmaktadır. Bunların gerçek olmadığı hissettirilir. Böylece oyunun sonuna iftira ve dedikoducuların af dileyeceği iması da vardır. Üçüncü ipucu ise Ali İhsan'ın şehirde çok değiştiğidir. Bu, oyunun ortasından sonuna doğru olumsuz davranışlar sergileyeceğinin işaretidir.

Sanatçı bu oyununda bazı yerlerde gösterme değil de anlatma yöntemini kullanmıştır. Özellikle Gülizar ile doktorun görüştüğü yerler hikaye edilerek geçilmiştir. Ayrıca Gülizar'ın İstanbul'a gidişi yine anlatma metoduyla aktarılmıştır.

2.1.4. Eserin yapısı

Eser iki bölümden oluşmuştur. Birinci perde beş sahneden oluşurken ikinci perde ise dört sahneden ibarettir.

2.1.5. Eserin olay örgüsü

- Gülizar'ın köyde Ali İhsan'la evlenmesi.
- Bir yıl olmasına rağmen çocuklarının olmaması, kaynana Halime tarafından horlanması.
- Çocuğu olmadığından Gülizar'ın kötü sözler duyması.
- Ali İhsan'ın ümidini kesip abisinin karını bırak Almanya'ya gel teklifine uyması ve gurbete gitmesi.
- Ali İhsan'ın Gülizar'ın üstüne kadın alması ve çocuğunun olması.
- Çocuğu olması için doktora giden Gülizar'ın kocasının peşinden İstanbul'a gitmesi.
- Bazı sebeplerden dolayı Almanya'ya gidemeyip İstanbul'da kalan Ali İhsan'ın Gülizar'ın üstüne bataklıktan kadın aldığını ve çocukları olduğunu öğrenmesi.

-Bütün gerçekleri öğrenen Gülizar'ın her şeyi kalbine gömmesi ve doktorun verdiği akla uyarak el sanatlarıyla köyde para kazanması.

-Gülizar'ın para kazanması ve hayatını bütün çocuklara adaması.

-Ali İhsan'ın cinayet işlediğinin duyulması ve hapse girmesi.

-Şehirdeki karısı Zühre'nin köye gelmesi.

-Zühre'nin bir kadın olarak çektiklerini bildiğinden Gülizar'ın ona ve çocuklarına sahip çıkması.

2.1.6. Şahıs kadrosu

Eser Gülizar adlı kişinin üzerine kuruludur. Ayrıca Halime, Ali İhsan, Şerife, Emeti Yenge, Naciye, Zühre, Satı, Fadime, Mustafa Ağa gibi kahramanlar yardımcı roldedir. Oyundaki bazı kişiler ise sadece dekor olarak görev almıştır.

Gülizar: Oyunun merkezi kişisidir. Yüceltilmiş tip özelliği de taşır. Ali İhsan'la bir evlilik yapmıştır. 20-22 yaşlarında bir bayandır. Kadınlara yapılan haksızlıklardan çok çekmiş birisidir. Başına gelenler kına eğlencesiyle başlar. Düğün sürecinde çeyiz serme esnasında bile yaptıklarından ötürü yeni kaynanası ve görünmesini sevmez.

Satı-“ Şu katmerli yemeniyi kaynanana mı virecen?

Gülizar-“ Döküle kassın. (Muzip) Aha, şu yanda, mezartaşı oyaları var... Kaynanamın baş andacı o. (s.4)

Gülizar'ın çektikleri çocuğunun olmamasıyla daha da çekilmez duruma gelir. Kaynana Halime üstünde baskı kurar. Her fırsatta çocuğunun olmadığını hatırlatıp, yer yer hakaretler etmektedir. Kadınların çektiklerinden dolayı zaten rahatsız olan Gülizar, hem kaynanasının hakaretlerinden hem de çocuğunun olmamasının getirdiği olumsuz psikoloji ile iyice bunalıma girip zor günler geçirmeye başlar.

Halime-“ Sen de... Sen , kısır karı... Vergisiz karı! Hane kurutan karı! Dölsüz döşsüz karı! Daha diyiveriyim mi? Kollarımı boş bırakan karı!

Gülizar-“ Ah Fadik, hiç biriniz benim halimi anlamazsınız... Geceleri neyle boğuştuğumu bilemezsiniz. Yüreğimin üstündeki taşı... Soluğumu kesen bunalımı. Damarlarımda dolaşan ateşi bilemezsiniz. Kaderimmiş diyip susuyom emme, başımı alıp dağlara vurup gitmek istiyom. Ömrümün yarısı gitti... Anama sorarsan o, benim yaşındayken 4 bebese varmış. Ne diyon sen? (s.19)

Gülizar ve Ali İhsan'ın çocuğunun olmayışını kaynana Halime, Gülizar'a bağlar. Kendi oğlundan dolayı olamayacağı ihtimalini hiç düşünmeyip bütün sorunun Gülizar'dan kaynaklandığını düşünür. Bu yüzden sürekli Gülizar'a yüklenip hakaret eder.

Halime-“ Sen de... Sen , kısır karı... Vergisiz karı! Hane kurutan karı! Dölsüz döşsüz karı! Daha diyiveriyim mi? Kollarımı boş bırakan karı!” (s.10)

Gülizar-“ Sorarım ya! Elinde doktor raporu mu var? Belki senin oğlun suçlu?”
Halime-“ Oşt! Ne haddine! Bizim soyumuzda kısır yok. Bi dene bile!” (s. 11)

Gülizar, akıllı birisidir. Çocuğun olmama sebebini sadece kendisinde bulmaz. Kaynanasının onca lafına rağmen kocasının da sorunlu olabileceğini düşünür. Akıllığının yanında cesareti de vardır. Kaynana Halime'nin onca engellemesine rağmen Emeti Kadın'ın söylediği kasabadaki doktora gider. Ayrıca kocasını bulmak için yine bir başına şehre gitmiştir.

Cimcime-“ Severim ya... Kaynanandan kaçacan. Kadın doktora gidecen. Gidemezsin damı direği başımıza yıkacan. Alisan ağamı bulacan (Halime girer.)”
Halime-“ Ne dedin ne dedin?”
Cimcime-“ Yok! Ben hiç bir şey bilmiyom. Hiç bi şey demedim.”
Halime-“ Dimek kaynanandan kaçacan, diyen sen değilsin öyle mi?”
Cimcime-“ (Korkuyla) Kasabaya...o kadın doktoruna gidiyo. Parasını anası viriyo.”
(s. 23)

Gülizar-“ Aha bizim namussuzun iş duttuğu yir burası dimek. Amanının... saraya bak, saraya bak... (Kapıdan bir kadın çıkar)Hanımım! Burası Alisan'ın gapıcılık ettiği saray öle ya?” (2p s.1)

Gülizar, köyden İstanbul'a geldiğinde acı gerçeği öğrenir. Para kazanma ve çalışma bahanesiyle Almanya'ya gidecek olan Ali İhsan, bir kadın bulup İstanbul'a yerleşmiştir. Bunun yanında çocukları da olmuştur. Bu durum Gülizar'ı çok üzer.

Zühre-“ Tamam... Ali İhsan'ın!”
Gülizar-“ Sen kimsin öyleyse?”
Zühre-“ Ali İhsan olacak o herifin karısı.”
Gülizar-“ Vih! Boyun devrilsin emi?”
Zühre-“ Ya sen kimsin?”
Gülizar-“ Benim Alisan'ın garısı! İşte bi diyeceğin var mı?”
Zühre-“ Var! Sen onun karısı olmazsın. Çünkü o alçak bana köyde karım filan yok dedi. Daha önce hiç evlenmedim dedi.” (2p s. 2)

Çocuksuzluğun verdiği duyguyu doktorun verdiği akılla bastırmıştır. Artık kendini tüm çocuklara adanmıştır. Artık bütün çocukları kendi çocuğu gibi görmektedir. Köye

döndüğünde köydeki çocukların çoğu hasta idi. Bu durumda cesaret göstermiş, sırf çocuklar iyi olsun diye aralarında dedikodu çıkarılmasına rağmen doktor getirmesi için Mustafa Ağa'nın kapısına dayanır. Mustafa Ağa'nın sızıp kaldığını görünce ahırdan hayvanı alıp doktoru çağdırmaya gider.

Gülizar-“ Hele korkağa bak, hele korkağa... Mustafa ağa! Oy Mustafa ağa. İrkekler tarlada lan. Atlan da var git kasabaya... Doktoru al gel, herif! Allahtan korkman mı deyom sana, ne demiye ses etmiyon? (2p s. 11)

Gülizar-“ Hacer apla!”
Hacer-“ Ne var.”
Gülizar-“At ahırda mı?”
Hacer-“ Ahırda n'olacak?”
Gülizar-“ Çek getir atı, ben giderim” (2p s.12)

Köy küçük yer olduğundan her olay duyulmakta ve köylünün diline düşmektedir. Gülizar, köyde geri kalmış zihniyetle üretilen düşüncelere aldırılmaz. Bunlara karşı çıkar.

Fadime-“Gülizar, bu köyün dili uzun...”
Gülizar-“ Dili kopsun kötü diyenin. Gün o gün değil Fadik, vakit geçirmeye gelmez. Ben Allahtan korkuyom, kimseden değil. Önüme durmadan, dinlemem!” (2p s.12)

Deli dolu bir şahsiyete sahip olan Gülizar, haksızlığa dayanamaz. Oyun boyunca kadınlara yapılan haksızlıklara karşı bir duruşu vardır. Haksızlık karşısında adeta bir canavara dönüşür. Oyunun bütününde kadınların çektiği sıkıntıları dile getirip tavrını ortaya koyar.

Gülizar-“ Ben de onun için sana 'bazı bazı şeytan diyor ki' dedim. Fadime, yaradan Allah, kadın kısmına gerçekten haksızlık etmiş. Kız bizi ırgat diye mi yaratmış, mal diye mi? Başımıza başlık parası biçerken mal; tarlaya tapana sarınca ırgat. Bu her dünyada böyle mi kız?” (s.19)

Gülizar-“ Hiç bellolmaz. Köy yirinde bi herifin halini karısından başka herkes bilir. Karı değil misin, esirsin. Ha bu damın köpeği, ha bu evin kadını. Erlerimizden gelen mektupları görmüyonuz mu? Ya babasına ya anasına, ya ağasına! Bunlar yoksa mıktara. En sonunda da iki satır: 'Hanem halkına selam ıderim' Gayrı anlıyabilirsen anla. O hanem halkının içinde ki sen misin, sarı öküz mü, Karabaş mı, sığırtmaç mı.” (s.20)

Halime: Gülizar'ın kaynanasıdır. Kavgacı, kendine ve kendinden olanlara toz kondurmayan bir tavrı vardır. 45-50 yaşlarında bir kadındır. Ancak kavgacı ve çenesini tutamayan bir kişi olduğundan pek seveni yoktur. Eserdeki olumsuz tiptir. Düşünce yapısının yanlış olduğu hissettirilip ortadan kaldırılmak istenir.

Şerife-“ Döküle kassın. Tahtaya gessin. Çok insan gördüm emme şu Halime gibisini görmedim, kızlar.”

Döndü-“ Bi gün göstermedi kıza, hemi hala?” (s. 14)

Emeti Yenge-“ Allah illelleh be. Yitti bitti be. Usandık gayrı, vallaha usandık.” (2p s.20)

Ali İhsan’la Gülizar’ın çocuğu olmamasına çok kızmıştır. Gülizar’dan nefret etmiş bir durumdadır. Gülizar’ı gördüğü yerde hakaretler etmektedir.

Halime-“ Nereye gidecen zilgir? Kasaba kerhanesinde yosmalık etmeye mi?” (s.23)

Çocukları olmadığından Ali İhsan’la Gülizar’ı ayırmak ister. Onun için çocuk veremeyen bir kadının hiçbir önemi yoktur. Gülizar’a açıkça ayrıl diye telkinlerde bulunmaktadır.

Halime-“ Sus sen! Bana bak Gülizar! Aha bebe doğuramıyon. Aha iki yol oldu, geçti. Besbelli kısırısın. Tanrı analığı esirgemiş, layık görmemiş kız. Madem böyle sen sen ol, bırak oğlumun yakasını. Sen sen ol, çek ayağını evimin eşliğinden! Köyde vergili kız, döllek kız çok. Selvi gibi kız çok. Koyver Ali İhsan’ın yakasını... Boş düş git.” (s.10)

Çocuk olmayınca başka çareler aramaktadır. Gülizar’ın ayrılmadığını görünce kuma getirme fikrini ortaya atar.

Halime-“ Onu, teneşire gelesice, miktarın oğlu kandırdı. Alisan’ın bebeleri olsa, döküp saçıp gidebilemez. Dinle beni kız. Üstüne bi kuma getirsin gine gitmez. Senin doğuramadığını o doğurur. Deli! Zart zurt ideceğine, dediğime gel de oğlan elden gitmesin. Anayım ben, bu yaştan sonra meleye meleye gurbet gözlemek ister miyim?” (s. 12)

Halime’nin iki gelini vardır. Recep’in karısı Fadime, Ali İhsan’ın karısı Gülizar. Bu gelinlerle arası oldukça kötü olup güzelce geçinememektedirler.

Gülizar-“ Kız Fadime, sana ne ettikleri var? Varısa yoğusa ben. Bana bakınca, seni severler.”

Fadime-“ Sevmeleri batsın. Teneşirde sevsinler.”

Gülizar-“ Fadime... Duyuverirler kız.” (s.8)

Naciye-“ Amanın! İki yengem bi oldular, anamı dövüyolar...”

Fadime-“ Sus, kancık, kovucu!” (s.10)

Oğlu Ali İhsan şehirde kumar oynarken birini öldürmüştür. Hapishaneye gitmiştir. Bu durumda bile Halime’nin Gülizar’a olan kını sona ermemiştir. Kindar bir kişiliği vardır.

Halime-“ Alisan şeer yerinde ev açtı, başka karı aldı, bebeler yaptı deyî ortadan çatlıyon gız. Bilmeyen mi var?”

Gülizar-“ Hadi, Halime hele hadi. Var git işine... var git, işin çok senin.”

Halime-“ Hele bi şeere neyi varmaya kalkma, ayırırım ayaklarını. Hele bi onu damda görmeye gidecem deme öldürürm seni.”

Gülizar-“ Gidipte n’idecem kız?”

Halime-“ Bebemi o halde görürsen için soğur bilmem mi?”

Gülizar-“ Gız ana,içi kinli karısın sen gız. Var git işine, bu gününde olsun, uğraşma bennen”. (2p s.16)

Ali İhsan: Gülizar’ın nikahlı eşidir. Evliliğinin ilk yılının sonunda abisi karısını bırakıp Almanya’ya gelmesini söyler. Gurbete gitmeye karar verir. Çeşitli sebeplerden Almanya’ya gidemeyen Ali İhsan, batakta çıkardığı kadınla İstanbul’da yaşamaya başlar. Burada Ali İhsan kapıcılık yapmaktadır.

Şerife-“ Deli gibi konuşma kız. Disem diyecek neler var. Ağzımı açıyom mu? Kahrından ölecek kız. Senin köpek bir apartmana kapıcı durmuş. Ayda bi 550 kayme alıyormuş. Bahşişi de caba”

Fadime-“ Nerden biliyon?”

Şerife-“ Sen dime sakla. Miktar hepsini anlattı. Apartımda bi göz oda virmişler köpeğe.

Fadime-“ Ne iş yapıyor ki?”

Şerife-“ Bokunu püsürünü temizliyordur.”

Fadime-“ Bak seen... Bak bak seen...”

Şerife-“ Daha dur. Dahası var. Miktar diyo ki, duyduğuma göre bi de garı çekmiş getirmiş diyo.” (s.16)

Oyunda nihilist bir tiptir ve bataklıktan çıkardığı Zühre’yi rahat ettireceğine rahat yüzü göstermez. Para vermesi ve bulması için sürekli çalışmasını ister. Kendisi tembel, çalışmayı sevmeyen yapıdadır. Hatta şehirdeki karısı Zühre’yi başka bir kapıcıya para için bir geceliğine satmıştır.

Zühre-“ Ne etmiyo ki... İlk günler yandı tutuştu benim için. Elimde kaç beşibiryerde varsa, demek ki senindi onlar... onları bana getirdi. Sattım dedim ama satmadı, Duruyor. Bir tarlanın parasını yedirdi. Beraber almanya’ya gidecektik, olmadı. Buraya taşındık. Ama Çabuk usandı benden... Tembel, iş yapmayı sevmiyor. Kumarcı, paraları blumda yiyor. Kapıcı aylığı ne olacak? 550 lira! Haftaya parasız kalıyoruz. Dikiliyor mu başıma, ‘ para da para’ diye...İlk zamanlar çalışmıyordum. Kimse beni bilmiyordu, korkuyordum, hani, herkes benim kimliğimi yüzümden okuyacak, diye ya da bir bildiğe rastlayacağım diye. Bir akşam Meltem apartmanının kapıcısını buraya getirdi. ‘Kız seni ona bi geceliğine 50 liraya sattım’ demez mi? Deliriyordum. İhsan senin bildiğin İhsan değil, Gülizar, şehir onu bozdu, ziyan etti... Ayaklarına kapandım, yalvar yakar oldum, ‘Ben artık eski Zühre değilim’ dedim.”(2p s.6)

Karısının bulduğu paralarla kumar oynayan Ali İhsan, hile meselesinden dolayı cinayet işlemiş ve cezaevine girmiştir.

Satı-“ (Homudanır, gazeteyi alır, resme alır) Aboo... Aha Alisan ağam. Elleri kelepçeli gaam.”

Halime-Naciye-“(Döğünürler) Uy.. Uy.”

Emeti Yenge-“ Susun garılar. Oku gız.”

Satı-“ (Okur) Narlı... bahçe cinayeti.. Barbut oynarken, hile yaptı diye arkadaşını yedi yerinden bıçakladı.” (2p s. 15)

Şerife: Gülizar’ın annesidir. Çaresiz kadın tipidir. Sakin ve kendi halinde bir kadındır. Köy adetlerini benimseyen birisidir. Kızını düşünür ancak gelenek ve göreneklere kendini teslim etmiş birisidir. Gülizar düğünde evden çıkarken dirin gider ölün gelir anlayışındadır.

Şerife-“ Gülizar, kızım Gülizar,
Baba evinden diri çıkıyon,
Koca evinden ölü çıkacaksın.
Duydum, duymadım dime!
Ölüm hak, vasiyet helal,
Gülizarım, kınalı kuzum” (s. 5)

Şerife, kızının gittiği yerde mutlu olmadığını bilir. Özellikle kaynanası Halime ve görümcesi Naciye’nin Gülizar’ın üzerine geldiğini duyar. Üzülür ancak elinden gelen bir şey yoktur.

Şerife-“ Döküle kassın. Tahtaya gessin. Çok insan gördüm emme şu Halime gibisini görmedim, kızlar.”

Döndü-“ Bi gün göstermedi kıza, hemi hala?”

Şerife-“ Bir gün! Herif te çekti gitti, batasıcaaa...” (s. 14)

Şerife-“ Bizim nalet dünür koyuverir mi yakarı?” (s. 22)

Şerife, kızı Gülizar’ın üzülmemesi için Ali İhsan’ın şehre gittikten sonra başka kadın alıp kapıcılık yaptığını gizler.

Şerife-“ Sen dime sakla. Miktar hepsini anlattı. Apartımanda bi göz oda virmişler köpeğe.”

Fadime-“ Ne iş yapıyor ki?”

Şerife-“ Bokunu püsürünü temizliyordur.”

Fadime-“ Bak seen... Bak bak seenn...”

Şerife-“ Daha dur. Dahası var. Miktar diyo ki, duyduğuma göre bi de garı çekmiş getirmiş diyo.” (s.16)

Gülizar’ın annesi Şerife kızının ne kadar kötü durumda olduğunu bilir. Kocasının bırakıp şehirde başka kadın aldığını da duyar. Ancak kızını ana ocağına almak istemez. Kadının evine sadece ölüsünün dönebileceğinin düşüncesindedir. En büyük neden ise ikinci eşi yani Gülizar’ın üvey babası Satılmış’tır. Çünkü Satılmış ile dul Gülizar arasında laf, söz

çıkabilirlerdi. Biraz da bundan koruma amaçlıdır. Köyün ne kadar laf çıkarmaya müsait olduğunu bilir. Zaten Satılmış da kesinlikle dönmesini istemez.

Şerife-“ Gülizar, karı kısmı, kaynanam dövdü diye, evini koyup gelir mi kız? Öyle olsa, köyde hiç bi kadın evinde durmamalı.”

Gülizar-“ Samanlıkta yatarım.”

Şerife-“ Gülizar, Satılmış’ı bilmez gibi konuşma. İrkek milleti değil mi? Topu birden yıkılsın. Kız, dul başınnan seni bu eve alamam. Mümkünü yok bunun. Bu gün Mustafa’yla diyenler, yarın Satılmış’la derler.” (s.17)

Köyde çıkartılan sözlere, yapılan iftiralara karşı kızını kollama durumundadır. Kızının masum olduğunu bilir ve haksız sözlere karşı durur.

Satı-“ O cazı, bütün gün dağlarda ne yapıyo sanıyorsunuz? Ot kaynatım büyü yapıyo, büyü.”

Şerife-“ Kız, Allaktan korkmaz. Kök kaynatıyor Gülizar, kök. Boya yapıyo. Yün boyuyo. Çorap örüyo. Heybe dokuyo.” (2p s. 9)

Emeti Yenge: Gelenek ve görenekleri çok iyi bilen bir karakterdir. Köyde düzenlenen törenlerde adetleri uygulayan kişidir.

Emeti Yenge-“Savulun, yol açan! Gelini taht’a oturtun. Amanın dostlar, gören maşallah desin. Kız allı gelin, kız pullu gelin! Bahtından gül emi... Hani nerde kına tası? Getirin, gayrı getirin. (Kızlar, tası koşturur. Gelinin dizlerine beyaz bir örtü yayılır.) Tef, darbuka, bağlama çalanlar ellerine sazları alır. Yenge, Gülizar’ın duvağını açar. Oyyy. Vay... sesleri... Anası ağlayacak olur.” (s.3)

Köyde bulunan insanların içinde ileriye gören, bilgili, modern anlamda fikirleri olan bir kadındır. Bilge yönüyle akıl alınan bir kişidir.

Emeti Yenge-“ Doğumunda göbeğini ben kestim. Düğününde sana yengelik ettim. Anan ahiretliğimdir, kız seni severim,kız. Durdine ilaç olmak isterim. Bir şey diyecem emme, gene de sen benden duymuş olma”

Gülizar-“ De! Buyur. Kimseye dimem.”

Emeti Yenge-“ Kasabaya bir doktor gelmiş. Kadın doktoru. Bi yolunu bulalım da ona git, ha?” (s.21)

Gelenek ve görenekleri bilen ve uygulayan kişi olan Emeti Yenge, batıl inançları ise reddetmektedir. Gülizar ile birlikte hurafelere boyun eğmeyen iki kişiden biridir.

Halime-“ Kurşun... Kurşun dökelim karılar, kurşun.Ne duruyunuz.”

Şerife-“ Tütsü yakalım.”

Döndü-“ Biri Kilitli babaya koşsun. Horoz keselim, kan akıtalım.”

Satı-“ Kız, gün akşama döndü. Bu dar vakitte kan akıtılmaz.”

Kadın 1-“ Üçler Çeşmesine adam koşturun, bi desti su getirin de bebelere içirelim.”
(Emeti girer)
Emeti Yenge-“ O ne karılar, delirdiniz mi n’ördünüz?” (2p s. 10)

Naciye: Gülizar’ın görümcesidir. Annesi ile benzer düşünce yapısına sahiptir. Bu yüzden annesi Halime ile birlikte gelinler Fadime ve Gülizar tarafından pek sevilmez.

Gülizar-“ Nazlı için. Has görümcem. Naciye gibi değil, altın yürekli o. Naciye bi kara çalı; imansız!” (s. 4)

Oyunun sonlarına doğru özellikle Gülizar’a yaptıklarını içine sindirememiş olacak ki Gülizar’dan özür dileyip kendisini affetmesini ister. Annesi, abisi Ali İhsan ve kendisinin Gülizar’a çok çektiğini kabul eder.

Naciye-“ Bilmem ki sen beni bağışlıyacan mı? Çok ittik san çok.” (2p s. 17)

Naciye sonunda gerçeklerin farkına varmıştır. Ayrıca akıl almak ister. Gülizar’a sevdiği Hüsün ile evlenme konusunda nasıl bir yol izlemesi gerektiğini sorar. Çünkü annesi Halime, Ali İhsan için avukat parasını temin edene onu verecektir. O yüzden sevdiği kişiye kavuşmak için akıl danışır.

Naciye-“ Hinci de, ağamın abukat parasını kim virirse sizi ona viririm deyo. Oysa ben...Hüsünden başkasının ... istemem; onun dapası yok.”
Gülizar-“ Emme seni kaç yıldır bekliyo kız. Günah deel mi?”
Naciye-“ Anam duyunca nider dersin?”
Gülizar-“ Nidecek? Esmâ’nın anası nitti? Şakire’nin anası nitti? Başlık parasından kurtulmak için, köyde kızlar kaçıyo, oğlan evi memnun. İş ki gönlün assahtan Hüsünü çekiyo mu? Çekmiyor mu? Buna karar virmen lazım.”
Naciye-“ Gülizar apla, ondan başkasının koynuna girmem ben.”
Gülizar-“ Hal böyleyse ne duruyon kız?”
Naciye-“ Fadime aplan, Recep ağamın eline ayağını tutar değil mi?”
Gülizar-“ Recep, Alisan’a ne zaman gidecekse, siz de köyden o zaman kaçın. Recep dönenecek iş soğumuş olur.” (2p s.18)

Zühre: Ali İhsan’ın İstanbul’daki karısıdır. Gülizar’ın bir nevi kumasıdır. Zamanında bataklıkta olmuş olup Ali İhsan tarafından çıkarılıp eş yapılmıştır.

Zühre-“ Bi senin defterine bak, bi benim defterime. Allaha şikayet olmasın; sen Ali İhsan diye ağlıyorsun değil mi? Ben beni kerhaneden çekti çıkardı diye ona sabrediyorum, başımı kaldırmıyorum ama ... çeken bilir işte... Sen sen ol da haline, halıkine şükret.” (2p s.5)

Zühre, Ali İhsan'dan önce batakhane de çok sıkıntı çektiği için Ali İhsan'ın yaptıklarına katlanmaktadır. Gülizar, şehre geldiği zaman evi bulduğunda Gülizar'la karşılaştığında yuvasının bozulacağından korkar.

Zühre-“ Defol burdan git diyorum. Git, evimin düzenini bozma. Hemen git, defol! Ben sonra, o İhsan denen itle hesaplaşırım.” (2p s.3)

Ancak eş olma durumundan çok memnun değildir. Çok sıkıntı çekmiştir. Çünkü Ali İhsan çalışmayıp sürekli Zühre'den para ummuştur. Hatta para noktasında daha ileri giderek Zühre'yi başka bir kapıcıya satar. Eserde Zühre, boyun eğen kadın tipindedir.

Zühre-“ Ne etmiyo ki... İlk günler yandı tutuştu benim için. Elimde kaç beşbiryerde varsa, demek ki senindi onlar... onları bana getirdi. Sattım dedim ama satmadı, Duruyor. Bir tarlanın parasını yedirdi. Beraber almanya'ya gidecektik, olmadı. Buraya taşındık. Ama Çabuk usandı benden... Tembel, iş yapmayı sevmiyor. Kumarcı, paraları blumda yiyor. Kapıcı aylığı ne olacak? 550 lira! Haftaya parasız kalıyoruz. Dikiliyor mu başıma, ' para da para' diye...İlk zamanlar çalışmıyordum. Kimse beni bilmiyordu, korkuyordum, hani, herkes benim kimliğimi yüzümden okuyacak, diye ya da bir bildiğe rastlayacağım diye. Bir akşam Meltem apartmanının kapıcısını buraya getirdi. 'Kız seni ona bi geceliğine 50 liraya sattım' demez mi? Deliriyordum. İhsan senin bildiğin İhsan değil, Gülizar, şehir onu bozdu, ziyan etti... Ayaklarına kapandım, yalvar yakar oldum, 'Ben artık eski Zühre değilim' dedim.”(2p s.6)

Zühre, Ali İhsan cezaevine girdiğinde köye gelir. Köyde hiç kimse istememesine rağmen Gülizar'a güvenir. Gülizar karşılaştıklarında Zühre'nin halinden anlar ve onun bir kadın olarak çektiğine üzülür.

Zühre-“(Ağlamaklı) Köye gelmişim! Size güvenip gelmişim. Şu halime bak! Az daha öldürüyorlardı beni. Köye sokmuyorlardı. Ne yaptım ben onlara? Kimseyi tanımıyorum ki...”

Gülizar-“ De, buyur otur. Karnın aç mı?”

Zühre-“ Bi su verir misin? (Kızların biri koşar, destiden su alır, verir. Zühre, bir eli belinde, tarafsız ve duygularını belli etmeden Zührenin su içişini seyredir. Köylüler de onu seyredirler) Sana güvenip geldim ben! Başka gidecek hiçbir yerim yoktu. Kimsem de yok. Hiç kimsem.” (2p s.21)

Satı: Köyün genç kızlarından birisidir. Ancak dedikoduculuk, iftiracılık gibi davranışları vardır. Özellikle Gülizar'a karşı bir antipatisi vardır. Çünkü köyün çapkını Mustafa Ağa'ya kendisi yangındır.

Satı-“ Emme sade seni mi? Gülizar abanı da cimciriyo, öyle değil mi?”
Döndü-“ (Telaşlı) Satı, dime Allahımı seversen.” (s.14)

Satı, kötü düşünce ve olumsuz davranışlar sergiler. Bunlardan birisi de kadınlık gururunu ayaklar altına almasıdır. Hacer'in üstüne kuma gitmesi bunu açıkça göstermektedir.

Gülizar-“ Ama sen onun kocasını elinden aldın.”
Satı-“ Tümünü değil, yarısını! Herif bigün ona gidiyo, bigün bana geliyo.”
Gülizar-“ Başın göğe erdi mi sonunda? Şunu iyi belle Satı! Onun hakkını ödiyemezsin, bunu hiçi aklından çıkarma.” (Kadınlar gelir) (2p s.20)

Satı, Mustafa Ağa'ya yangın olduğundan iftira atıp Gülizar'ı kötü göstermeye çalıştığını itiraf eder ve Gülizar'dan af diler.

Satı-“ Kız sen o kötü günleri unutmayacan mı gari?”
Gülizar-“ Hangi günler o günler?”
Satı-“ Ben seni Mustafa'dan günüleyodum, ağzım durmayodu.”
Gülizar-“ Şimdi gittin, Hacer aplanın üstüne oturdun, gari dilin ağzına girdi.”
Satı-“ Hala küslük mü güdüyon?”
Gülizar-“ Sana ne vakit küstüm ben.”
Satı-“ Emme beni sevmen.” (2p s.19)

Fadime: Gülizar'ın eltisidir. Ali İhsan'ın abisi Recep'in karısıdır. Kaynanası Halime'den çok çekmiştir ve nefret etmektedir. Kaynanasının yanında görünçesi Naciye'yi de sevmez.

Fadime-“ Görümce... Kanım donar görünce! Hele şunlara bak hele! Hele büyük dağları yaratanlar! Hele gepre kurutanlar.”
Gülizar-“ Kız elti kız, N'oluyon?”
Fadime-“ Yılan görsem daha iyi. Aha göyneğimi yırtı virdim mi şurdan, yılanın mazaratı üstümden gider. Emme bunlar? Lağım ağızlılar. Tezek yürekliiler.” (s.8)

Mustafa Ağa: Çapkın bir kişidir. Nihilist bir tiptir. Köyde boşa çıkan kadın ve kızlara rahat vermeyen biridir. Dul ve boşa çıkmış kadınları hedefine alan ahlak düşüklüğü olan kahramandır.

Şerife-“ Bu köyde kimin eri askere gitse, kimin kocası gurbete varsa, bu Mustafa olacak meşe, dikilecek mi karşısına? Köyde kimseye rahat yok mu bu hergeleden?” (s. 15)

Ayrıca bu kahramanların yanı sıra Gülizar'ı sahiplenen hala, Cincime gibi laf ve haber taşıyan, Nazlı gibi iyi görünce, Döndü ve Ferdane gibi köyün genç kızları vardır. Bunların da yanında 2 adet şehrili kadın ve 5 adet köylü kadın vardır ancak dekoratif unsurdur.

2.1.7. Zaman ve mekân

Oyun genellikle köyün içerisinde çeşitli yerlerde geçer. Şerife'nin evinin önü, Halime'nin evi, dere kenarı, Kilitli Baba türbesi, Gülizar'ın hala ile yaşadığı yeni evi gibi mekânlar söz konusudur. Bununla birlikte İstanbul'da Saray Apartmanı da oyunun küçük bir bölümünün mekânı olmuştur. Bu bölüm Zühre ile Gülizar'ın karşılaştığı bölümdür.

Eserde net bir tarihsel ifade yoktur. Ancak Almanya'ya işçi gidilmesi gibi önemli bir ipucu vardır. Bu unsur 1960'lı 1970'li yıllar olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla nesnel zaman 1960 ile 1970 arasındadır. Vaka zamanı ise düğün olduktan sonra beş, altı yıllık süredir. Bu zaman sürecindeki olaylar anlatılır. Anlatma zamanı ise 1974 senesidir.

2.1.8. Eserin dili

Eser köy yerindeki yaşamı kadın eksenli anlatmaktadır. Köy yerindeki insanların birbirleriyle olan iletişim özelliklerini Araz, aynen yansıtmayı amaçlamaktadır.

Sanatçı eserinde köyde yaşayan dili yansıtmaktadır. Onların dili kullanım şekillerine ve ağız özelliklerine dikkat ederek eserini oluşturmuştur. Nezihe Araz, konuşma dilinin çoğu hususiyetini bu eserde kullanmaktadır. Yer yer devrik cümlelere yer vermiş. Samimi hitap cümlelerinde kendi aralarında "kız" hitabı kullanılmıştır. Yörenin ağız özelliklerine göre dil şekillendirilmiş olup yöresel sözlere yer verilmiştir. Bunlarla birlikte deyim ve atasözlerine başvurulmuştur.

Satı-" Kör ossun gözlerin. Hiç bişey görmedin, hem! Şiyan aldattı seni. Düş gördün, Yoksa öldürürüm seni, matçalı doğuz." (s.13)

Satı-" Emme sade seni mi? Gülizar abanı da cimciriyo, öyle değil mi?" (s.14)

Satı-" Kız! Ciğerine bit düşsün emi! Kız onu gönderirsen, ne demektir bu? (...)" (s.4)

Eserde çoğu yerde hakaret içeren argo ve ağır ifadeler yer alır. Köy ağzının terminolojisine uygun kötü ifade ve beddualar yer almıştır. Kaynana Halime ve Gülizar'ın kaynana-gelin çatışması bu ifadeleri doğuran en önemli etkidir.

Halime-"Sus' Yomsuz, Bereketsiz. Somun düşmanı!" (s.9)

Eserin bazı yerlerinde halk edebiyatı formunda bazı türküler yer almaktadır. Halkın duygu ve düşüncesini yansıtan bu türküler halk ağzıyla ifade edilmiş sade ifadelerdir.

Koro-" Atladı gitti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı

Kız anasının danışığı
Gelin kınan kutlu olsun.
Orda dirliğin tatlı olsun.” (s.3)

Sanatçı, Bozkır Güzellemesi eserinde bazı toplum içinde kalıplaşmış ifadelere de yer vermektedir. Bunlardan en önemlisi kadın gelin olduktan sonra eve ölmeden gelemeyeceğı düşüncesidir. Son dönemlerde bu anlayışta değışmeler olsa da anlatılan dönemin önemli yanlış düşüncelerinden görülüp dikkatlere sunulmak için Araz, eserinde bu unsura yer vermektedir.

Şerife-“ Gülizar, kızım Gülizar,
Baba evinden diri çıkıyon,
Koca evinden ölü çıkacaksın,
Duydum, duymadım dime!
Ölüm hak, vasiyet helal,
Gülizarım, kınalı kuzum.” (s.5)

Eser incelendiğinde sanatçının kullandığı cümleler kısa ve sadedir. Bazen uzun sözlere yer verilse de eserde bu sözler kısa cümlelerden oluşmaktadır. Sanatçı, köy yaşamındaki konuşmada uzun konuşma olmayacağını düşündüğünden olsa gerek kısa kısa cümleler seçmiştir.

Gülizar-“ Kocamın anasısın emme! Alisan’ı sen doğurmuşsun. Sen kısmete inanmıyon mu? Herşey kismetlen değıl mi? Hoca böyle demiyo mu?” (s.10)

2.2.CAHİDE

2.2.1. Eserin özeti

Tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku kısa sürede şöhreti yakalar. Hayatı paylaşmak üzere güzel bir evlilik yapmak isterse de evlilikleri hep hüsrarla sonuçlanır. Talat isimli jön arkadaşı ile evlenir ama aldatılır. Daha sonra Koca adlı iş adamı ile evlenir. Kendisini satmak isteyen bu adam ile tecavüz sonucu hamile kalmasından dolayı ikinci kez evlenir ancak bu evlilik de kısa sürer. Boşanma sonucunda elde ettiği tazminat ile kendi özel tiyatrosunu kurma arzusu vardır. Ancak hem duygusal yönden arkadaşı hem de iş paydaşı Ortak kişisi başka evli bir kadınla paraları alıp kaçarak onu ortada bırakır. Artık Cahide'nin çöküşü hızlanır. Üçüncü evliliğini Şair ile yapan Cahide, imkansızlıklardan dolayı ondan da boşanır. Şair ile evli olduğu sırada Koca adlı eski kocası çocuğunu kaçırrır. Böylece hem ortağı kaçmasından dolayı maddi yönden çöken Cahide, manevi olarak da çöker. Eserde başta Cahide'yi Cahide yapan Rejisör ve diğer erkeklerin kendini kullanmak istemesinden şikayet eder. İç ses olarak kendinin de buna çanak tuttuğu belirtilir. Hayatta tek bir erkeğin kendini gerçekten sevdiğini ancak onun da evli olduğunu, o yüzden o ilişkinin sürmediğini söyler. Bu olumsuzluklar sonunda şaşaalı günler geçiren Cahide, yaşamının son zamanını soğuk bir yerde sefalet içinde geçirmek zorunda kalır. Akli hala eskiden geçirdiği güzel günlerdedir.

2.2.2. Eserin kimliği

ARAZ, N.(1986). *Cahide*. DT Dramaturgi Bölümü C-19 nüshası, Ankara Kitap olarak basımı bulunamamıştır.

2.2.3.Eserin muhtevası

2.2.3.1.Verilen mesajlar:

Oyun incelendiğinde eserin tümünde karşımıza çıkan ana düşünce, görünürde her tür şöhreti yaşayan insanın arzu ettiği samimi ortamı bulamadığı için mutluluğu yakalayamamasıdır. Sanatçının bu beklentisinin gerçekleşmemesi sebebiyle kişi sanatçı bile olsa hayal kırıklıkları yaşaması kaçınılmazdır. Eserde Cahide adlı tiyatro ve sinema oyuncusunun yaşadığı hüsranslar dile getirilmiştir.

Leyla-“ Yoo.. öyle deme.. Çok güzel günler de geçirdin Cahide'ciğim. Sevdin, sevildin, arandın, baştaçı edildin, çılgınlar gibi alkışlandın.. Bir kraliçe hayatı sürdürdün sen. Unutma.. Tantanalı bir ev geleni gideni ibadullah. .Akşamları alkış, oyundan sonra saltanat, stüdyoda patroniçe.. Bir kadın daha ne isteyebilirdi?”

Cahide-“ Belki de, benim istediğim bunlar değildi, aradığımı bulamadığım için bu hallere düştüm belki de.” (2p s.34)

Tarihi şahsiyet

Sanatçı, eserde bazı noktalara değinip birçok eleştiride bulunmaktadır. Değinilen noktalardan ilki tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku'nun hayatıdır. Araz, bu kadın oyuncu üzerinden kadına bakış açısını ve kadının maruz kaldığı haksızlıkları dile getirmektedir. Zirveden dibe vuruşun hikayesini Sonku'nun yaşamından yola çıkarak aktarmaktadır.

İçtenlik

Değinilen başka husus ise dostun da eşin de halisliğidir. Cahide birçok defa evlilik yapmıştır. Hemen hepsinde eşlerini, hayatı birlikte yaşayabileceklerini, birbirlerini anlayıp gerçekten hayat arkadaşlığı yapacak birisi hayal etmiştir. Ancak hiçbir ilişkisinde bu samimiyeti bulamamıştır. Sanatçı, Cahide Sonku üzerinden hayatta birbirini anlayacak, frekansın tuttuğu insanlarla mutlu olunabileceğinin mesajını verir. Doğru frekans ve halis niyet olmadığında ise işin hüsrarla sonuçlanabileceğinin vurgusunu yapar.

Cahide-“Tuhaf gelecek sana.. Gene dudağımı bükeceksin.. Ama ben.. her şeyin hasını, halisini arıyordum. Dupdurusunu. Sanatın da başarımın da, aşkın da, kavganın da!” (...)
(2p s.35)

Cahide-“ Bunlar çok ayrı şeylen.. O alkışlarla birlikte eve döndüğümde, bunları paylaşacak.. her şeyi paylaşacak birini arıyordum ben.” (s.33)

Hayatın dolu dolu yaşanması

Sanatçının atıfta bulunduğu başka bir nokta ise hayatın dolu dolu yaşanmasıdır. Araz, insanın hayatını doluca yaşaması taraftarıdır. Dünyaya bir kez gelindiğinden bunun iyi değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Oluşturduğu Cahide karakteri yaşamda keyif almaya çalışan, gönlünün istediğini yapan biridir fakat bu şekilde yaşama arzusu başkalarınca engellenir. Eserdeki başkahraman sık sık gençlikteki başarılı ve güzel günlere özlemine dile getirir, onları anılarda yaşatır.

Cahide-“ (...) Ben her şeyi dolu dolu yaşamasını sevdim. Böyle yaşadım; günahları da sevapları da.. Ama inanın, hiçbir şey, benim içindeki ve ne olduğunu tam bilemediğim o tertemizlik, o yücelik pınarını kurutamadı. (...)
(2p s.72)

Hayattaki seçimlerin önemi

Ayrı bir nokta ise eş, dost ve arkadaşların iyi seçilmesidir. Bu seçimin başarılı ve doğru olması durumunda güzel bir yaşamın ortaya çıkacağı belirtilirken seçimin yanlış olması durumunda ise mutsuz ve kötü bir yaşamın olacağı vurgulanır.

Tiyatronun işlevi

Ayrıca eserde tiyatronun bir misyonunun olduğu belirtilir. Tiyatronun bir yargılama yeri olmadığı altı çizilir.

2.2.3.2.Eleştiriler:

Kötü insanlar

Nezihe Araz, birçok nokta üzerinde eleştirilerde bulunmuştur. Eleştiride bulunduğu ilk nokta, insanı kötülüğe götüren, insanların kötülüğünü isteyenlerin var olduğudur. Bu tip insanlar yüzünden Cahide, yaşamının son dönemlerinde muhtaç duruma düşüp sefalet içinde yaşamaya mahkûm olur.

Zirvenin zorluğu

Başka eleştiri noktası ise insanın zirveyi zor hazmedebileceği sorunudur. Başarıyla elde edilen zirvenin kolayca kaybedilebileceğinin altı çizilir. Zirveye ulaşmak zordur ancak onu koruyabilmek, sürdürmek daha da zordur. Hep böyle süreceğini zannederek gevşek davranmak, bazı kuralları esnetmek ve aşırı hırs ile insanlar ulaştığı noktaları koruyamamaktadır. Bu eserde Nezihe Araz, başarılı bir tiyatrocunun Cahide Sonku'nun ulaştığı başarı, şan şöhretten sonra paraya, şöhrete ve iktidara aldandığından iç seslerle bahsedilip o konumunu koruyamadığından bahseder. Bu albenisi olan şeylere meyiletmesi, başarıyla götürdüğü sanatına darbe vurmuştur. Bunlar onun çöküşünü başlatmıştır.

1.Kadın-“ Paranın sıcak yüzü, şöhretin, iktidarın, başarının dayanılmaz gücü. Seni yuttu, çöktürdü. Nasıl istedilerse.. öyle oluverdin. Elbette yargılarız!” (2p s.6)

Şöhretin bedeli

Ülkemizde şöhretin bedelini ödeme anlayışına da dikkat çekme vardır. Başarıyla şöhret elde eden Cahide'den hep bir şeyler beklenmiştir. Ondan bir şey kapmak, ondan faydalanmak isteyen birileri ortaya çıkmaktadır. Bu noktada insanların bazı insanları kullanma arzusunda olduğunun altı çizilir. Araz, bazı erkeklerin kadınları hem maddi, hem manevi hem de fiziksel olarak kullanma anlayışlarının olduğunu belirtir. Eserde Rejisör başta olmak üzere bazı erkekler Cahide'den birtakım fiziksel beklentiler içine girmektedir. Kadınları koruyan bir anlayışı olan yazar, aslında erkekleri bu yolla eleştirir. Sanatçı, okuyucu ve izleyicilere İnsanın insanı kullanmaması gerektiğinin mesajını verir.

Cahide-“ (...) Ama onlar? Ama başkaları? Aç kurtlar gibi üşüştüler başıma. . Beni pazarlara sürdüler. Açık artırmalara koydular beni. Beni yanılttılar. Kimi kral oldu önüme çıkarlar.. Kimi nazır oldu, kimi de baş oldu. Baş oyuncu, baş rejisör, baş yazar, baş belası..

Baş pezevenk! Yalan mı? Hepiniz kendi dilinizle bana 'Ben olmasam sen de olmazdın' diye haykırdınız. 'Seni ancak ben yapabilirim, ben yaratabilirim' diye gözdağı verdiniz. Ve sonra.. Sıkılmış bir limon gibi, beni çöplüğe attınız." (s.19-20)

Erkeklerin sadakatsizliği

Nezihe Araz'ın erkeklere eleştirilerinde başka nokta ise çapkın olup aldatıldıklarınadır. Talat üzerinden verilen durumda Talat, eşi Cahide ile evlendikten sonra değişir. Gözü sürekli dışarda olan bir erkek haline gelir. Tiyatrodaki figüran bir kadın ile Cahide'yi aldatır. Bazı erkeklerin sadakatsiz olduğunun mesajı verilmektedir.

Talat-" Gel kız, gel.."

Figüran-" (kıkırdar) Olmaz, çok tehlikeli."

Talat-" Olur.. Beş dakikalık iş.."

Figüran-" Aşk olsun. Ben sevmem öyle şey. Zaten sabahleyin de sizi Nurten'le gördüm. Şu perdenin arkasında." (s.27)

Kadınların satılması

Değınilen diğler bir durum ise karısını peşkeş çekme anlayışıdır." Bozkır Güzellemesi" adlı eserde de bulunan bu olay ile erkeklerin, kadınları mal gibi gördükleri belirtilir. Başka erkeklere pazarlama gibi kötü bir davranışa yönelebileceklerini vurgulanır. Bununla birlikte karısını satan Koca, üzerinden hala yaptığından utanmayıp üste çıkmaya çalışan tiplerin olduğunun mesajı verilmektedir.

Beyefendi" Hiç önemli değil efendim. Eşiniz ile.. Allahın lütfu olacak.. zımnı bir anlaşmamız oldu. Herhalde bilginiz vardır."

Cahide-" (şaşırmış) Nasıl bir anlaşma? Hiç haberim yok."

Beyefendi-" Öyleyse bu güzel sürpriz bize bırakıldı. Konuşulması çok zor..(durur, düşünür) Gönlünüzün o kutsal anahtarı...aziz dostumun izni ile sanırım lütfen bana emanet edildi." (Terini siler)" (s.73)

Aldatmalar

Eleştirileri bu kadarla kalmayıp başka eleştiriler de yapmaktadır. Örneğın evli insanların yapmaması gereken ahlak dışı davranışları yermektedir. Cahide Sonku film şirketindeki ortağı ve duygusal yakınlığı olan Ortak, evli bir tiyatrocı olan Melek ile bütün paraları alıp kaçarlar. Yine başka bir bölümde evli bir adam, aslında Cahide'yi kadın olduğunu hissettiren kişi, Cahide'ye meyletmiştir. Ancak evli olmasından dolayı Cahide görüşmeleri uzatmaz. Evlendiğında irtibatı keser. Sanatçı, ahlaki yozlaşmayı ve evlilik kurumuna olan sadakatsizlikleri ortaya koyarak eleştirir.

Cahide-“ Seninle ya da bir başkasıyla. Fark etmez.. Bak.. Bir şey söyleyeceğim ama sen anlamayacaksın. Ortağım olan o adamın bana ihanet etmesi önemli değildi aslı. Çünkü o asıl kendi sözüne ve benim sanatıma ihanet etti. Kabzımal oldu. Bu bana affedilmez ve daha acı geliyor.”

Melek-“ Beni kıskanmadın mı hiç?”

Cahide-“ Kıskanmadım, hayır.” (2p s.63)

Dolandırıcılık

Diğer bir husus ise dolandırıcılık mevzusudur. Ortak adlı kişi Melek ile kaçarken Sonku Film şirketinin bütün mal varlığını da götürürler. Böylece Cahide'nin çöküşü hızlanır. Dolandırıcılık ile insanların mallarını haksız yere alma yerilir.

Cahide-“ Melek bir gece yarısı ortağımı, paralarımı, senetlerimi aldı ve evimden kaçtı.” (2p s.67)

Başarısız evlilikleri sonuçları

Nezihe Araz, evliliklerde yaşanan bir başka sorunu eserine yansıtmaktadır. Başarısız evlilikler sonucunda dünyaya getirilen çocukların çektiği sıkıntılar dile getirilmektedir. Kimde kalacağı hep sorun olan bu durumda çocuk paylaşılammaktadır. Oyunda da Cahide'de kalan çocuk Koca adlı eski kocası tarafından kaçırılır ve Cahide bir daha çocuğun yüzünü göremez.

Cahide-“ Onu kaçırdılar. Ve ben yıllardır, hep onu bekledim. Ben hep, böyle bekledim.” (2p s.25)

Hayatı doğru yönetememe

Eserde değinilen başka bir durum sinema sanatçılarıyla ilgilidir. Şöhrete ulaşan bazı sanatçıların eski şöhretini koruyamayıp kötü duruma düştüklerinden bahsedilir. Şöhretli zamanında mal varlığını doğru kontrol edemeyen bazı kişilerin nasıl kötü durumlara düştüğünün mesajı verilir. Bir gazete bu sorundan dolayı eski sinema sanatçılarına destek amacıyla yardım gecesi düzenler. Bir dönem şaşaalı günler geçiren kişilere geçimleri için para toplanır. Cahide üzerinden verilen durumda eski oyuncuların ve ünlülerin şöhreti kontrol edemeyip nasıl muhtaç duruma geldiği gözler önüne serilir.

Gazeteci-“ Aşk olsun! Yoksa unuttunuz mu? Dün perde ve sahne sanatçıları adına büyük bir tören vardı, biliyorsunuz.

Cahide-“ (sahte bir tavırla) Evet! Yoksul ve yardıma muhtaç.. Bunu neden söylemiyorsunuz?” (s.37)

Tiyatroya olumsuz bakış

Tiyatroya bakış açısıyla ilgili sanatçı yergilerde bulunur. “Afife” adlı tiyatrodaki olduğu gibi tiyatroyu kadınlar için kötü yer olarak niteleme anlayışını burada da görmekteyiz. Kadının hür olmasını savunan yazar, bunu kadının bağımsızlığına müdahale olarak görür. İki eserde de bu kadınlar tiyatro aşkı için babaları tarafından kötü yola girdiler diye reddedilirler. Bu tepkiyi sanatçı eleştirel olarak eserine koyar.

Cahide-“ (...) Sahneye çıkmak üzere hazırlandığım sıralarda mektup yazmışım babama. Üvey anam hemen ‘sahneye çıkmak orospuluk yapmaktır’ demiş. Babam da beni ‘ benim öyle bir kızım yoktur’ diye defterden silmiş. (...)” (2p s.66)

Kadınların uğradığı haksızlıklar

Son tespit ettiğimiz eleştiri ise kadınlarla ilgilidir. Kadınların haksızlıklara uğradığını belirten sanatçı, bunu Cahide Sonku’nun hayatından kesitler vererek anlatmaktadır. Kadın hak ve özgürlüğüne önem veren ve çoğu eserinde bunu dile getiren yazar, Cahide’yi kadının uğradığı haksızlıklarda bir anıt olarak nitelemektedir. Sosyal hayatta kadının karşılaştığı sorunlar eleştirilip topluma mesaj verilmektedir.

Cahide-“ (...) Şu İstanbul şehr-i şehirinde hiçbir kadın benim yaşadıklarımı yaşamadı,hiç! Saraylar ve mezbeleler.. Krallar ve soytarılar. Profesörler ve keşler. Alkışlar ve yuhalar. (bağırır) Var mı? Var mı böyle biri daha?(...)” (2p s.25)

2.2.3.3.Çatışma unsurları:

Tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku’nun yaşamından yola çıkılarak kadınların başlarına gelenler ve zirveden dibe vuruşun ne şekilde gerçekleşebileceği ele alınmaktadır. Eserdeki çatışma noktalarından ilki kadınlara art niyetle yaklaşım onlardan faydalanan erkek ile kadın ruhundan anlayan erkek tipinin bir çatışması vardır. Cahide, Talat, Koca ve Ortak kişilerinden hep darbe yemiştir. Kadın olarak kendisine saygı duyulmayıp, faydalanılmak istenmiştir. Ancak evli bir erkek ona art niyetsiz bir aşkla bağlanmıştır. Evli olduğu için ömrünün sonuna kadar unutamasa da Cahide, ondan uzak durur.

Ayrı bir çatışma noktası ise Cahide ile kadınlığını hissettiren kişinin karısı arasındadır. Cahide ilişkilerinde kadın hak ve gururuna aykırı gördüğü aldatılma durumlarında evliliklerini sona erdirmiştir. Ancak o kadın ise kocasının Cahide’ye gönülden meyiletmesine rağmen sesini çıkarmaz. Çözümü Cahide’nin kocasından uzak durması noktasında uyarmada bulur.

Cahide ile iç sesi arasındaki çatışma da vardır. Cahide birtakım heveslere gönül vermiş biridir. Bazı şeylere ulaşmak için bedel ödemiştir. Cahide'nin iç sesi yaşadığı şeylere davetiye çıkarmanın kendisi olduğunu belirtir.

Başka bir çatışma da Cahide ile eski kocaları arasındadır. Cahide, ilişkilerinde her şeyi paylaşacağı safiyanelik ister. Ancak eski kocaları onun beklentilerinin aksine hareket etmişlerdir. Ondan faydalanmayı düşünmüşlerdir.

Eserde Cahide'nin çatışma yaşadığı bir başka kişi de Melek'tir. Melek Cahide'nin sevgilisi aynı zamanda ortağını ayartarak onunla evli olmasına rağmen kaçır. Cahide ise yuva yıkan taraf olmama gayretindedir.

Cahide'nin üvey annesi ve üvey kardeşi ile arasında çatışma bulunur. Üvey annesi, o daha küçükken kötü davranan biridir. Babasını, Cahide'ye karşı dolduran üvey annedir. O, bunları hak etmediğini düşünür. Bu yüzden hayatta tek affetmediği ve yardım etmediği kişi durumu iyi olmayan üvey kardeşidir.

2.2.3.4.Merak unsurları:

Eserde merak duygusu uyandıran noktalar sanatçı tarafından bilerek oluşturulmuştur. Sanatçının gerçekleştirdiği ilk merak uyandırıcı olay Cahide'nin zirveden sefalate nasıl düştüğüdür. Erkeklerin kendini kullanması ve dolandırıcılık sonucunda bütün parasının gitmesinden dolayı sefil bir hayata düştüğü açıklanır.

Diğer bir merak uyandırıcı mevzu ise oyunun başında Cahide'nin yalnız ve sefil bir yaşam sürdürdüğüdür. Sürekli eşleri ve dostları tarafından kullanıldığını söyleyen Cahide'ye hangi kadınlık gururunu kırıcı davranışların sergilendiği mevzusudur.

Bir başka merak noktası Cahide'nin Koca adlı kişiyle neden ikinci kez evlendiğidir. Bunun sebebi sonra ortaya çıkarılıp babasız çocuk doğurmak istememesinden olduğu vurgulanır.

Hamile olan Cahide'nin çocuğunun babasının kim olduğu mevzu ayrı bir merak noktasıdır. Daha sonra kendisini satan Koca'dan tecavüz eseri olduğu vurgulanır.

Diğer merak noktası Cahide'nin tekrar tiyatroya girip giremeyeceği mevzusudur. Tiyatronun kapısı bir daha ona açılmaz.

Ayrı bir merak da kendi özel tiyatrosunu kurup kuramayacağıdır. Sanatçı Sonku Film Şirketi'nden kazandıklarıyla tiyatrosunu açacakken ortağı, tiyatrodaki arkadaşıyla paraları alıp kaçır.

Eserde olaylar genellikle sondan başa doğru gitmektedir. İlk önce olay sonucu belirtilirken sonra nedeni ve nasıl olduğu ortaya konmaktadır. Oyunda sürekli eskiye yani

anılara dönüş vardır. Bunlarda bazen gösterme tekniği kullanılırken bazen de anlatma tekniği kullanılmaktadır.

Eserde gölgeleme diğer adıyla tersine ima yapılmıştır. Cahide, kendisini başkasına peşkeş çeken Koca ile boşanır. O sıra Cahide hamiledir. Çocuğun Koca'dan olduğu belirtilir ve onunla ikinci evliliğini yapar.

Oyunda eserin sonuyla ve devamıyla ilgili imalar yapılmıştır. Bunların başında oyunun başında yaşamının sonlarında soğuk ve kötü bir ortamda yaşamasından dolayı Cahide'nin kariyerinin kötü gideceği iması vardır. Diğer bir ipucu ise Cahide'nin iç sesiyle olanlara kendisinin müsaade ettiği belirtilir. Böylece bazı niyetlerle bir şeyler yaptığının ve sonucunun olumlu olmadığına farkına varır. Bunun da yanlış olduğunu bilir. Üçüncü sezdirme de tiyatrodan yargılandığını belirtir. Oyunun bitiminde bu imasını sonuca bağlar. Burada tiyatrodan insanı yargılama yeri, seyircinin de yargıç olmadığı vurgulanır.

2.2.4.Eserin yapısı

Eser iki perdeden oluşmuştur.Birinci perdede dört sahne bulunurken ikinci perde de ise sekiz sahne bulunmaktadır.

2.2.5.Eserin olay örgüsü

- Cahide'nin özellikle babasının kendisini reddetmesini göze alarak tiyatroya girmesi.
- Cahide'nin tiyatroya girip başarılı işlere imza atması.
- Aynı tiyatrodan Talat ile evlenmesi ardından Talat'ın aldatmasından dolayı boşanmanın olması
- Özel bir tiyatro kurmak amacıyla zengin biriyle evlenmesi. Kocanın onu bir başkasına peşkeş çekmesinden dolayı ayrılığın olması.
- Zengin kocanın tecavüz etmesinden dolayı Cahide'nin hamile olduğunu öğrenmesi ve tekrar onunla ikinci kez evlenmesi.
- Zengin koca ile evliliğın yine bitmesi ve boşanma sonucunda Cahide'nin tazminat alması.
- Aldığı para ile Ortak kişisi ile Sonku Film şirketini kurması ve işlerinin özel tiyatro kurulması yolunda iyi gitmesi.
- Tam işler iyi gidiyor derken Melek denen tiyatrocı ile Ortak kişisinin paraları da alıp kaçmaları.
- Çocuğuyla birlikte zor durumda olan Cahide, Şair ile evlenmiştir. Ancak bu evliliğın de kötü gitmesi.

- Zengin eski kocasının küçük kızını kaçırmaması ve bir daha göstermemesi.
- Şair kişisinden de ayrılması.
- Kızını yıllardır görmemesi, çok sevdiği tutkunu olduğu tiyatrodan uzak kalması ve her şeyin hasını isteyip de gerçekleşmemesinin onu yıldırması ve sefaletle düşmesi.

2.2.6. Şahıs kadrosu

Eser Ünlü tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku'nun hayatından yola çıkılarak yazılmıştır. Bu tiyatro eseri onun üzerine kurulmuştur. Cahide'nin dışında diğer önemli kişiler Talat, Koca, Ortak, Şair, Avukat, Rejisör ve bu kişilerin yanında dekoratif kişiler vardır.

Cahide: Oyunun üzerine kurulu olduğu şahıstır. Yani merkezi kişidir. Tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku'dan uyarlanmıştır. Büyük başarılarla ulaşılmış ardından hayatı düşüşlerle devam etmiş biridir. Yaşlı Cahide'de eski günlerin sadece anıları kalmıştır. Cahide tiyatroya candan bağlıydı. Onun için sanat adeta bir tutkuydu.

Cahide-"Bana sordun mu? Herşeyi hazırlamış! İşimiz var diyorum. Hem böyle özel davetler akşam olur benim bildiğim, gün ortasında olmaz." (s.56)

Konuk-"Böyle bir kanun yok ki"

Cahide-"Bana bak, karından korkuyor, gündüz ortası olmayacak düzenler kuruyorsun. Provam var, çalışacağım diyorum, anlamıyor musun. Yetmez mi?"

Konuk-"Yetmez.Şımarıklık bu senin yaptığın."

Cahide-"İşim bu! İş deyince akan sular durur." (s.57)

Cahide tiyatroya girdiği zamanda bile kendisine güveni tamdı. Bu güven, onu başarılı yapmıştır. Kararlı ve kendinden emin bir tavrı vardır.

Cahide-" Bir madensin sen kız! Bir faciasın demiştin. Yoksa bilmiyor musun? Farkında değil misin? Peki... Nesin sen a kız demiştin."

Cemal-"Ve sen cevap vermiştin: Ben Cahide'yim! Demek ki o gün bile... Ne olduğunu, kim olduğunu biliyordun. Evet. Cahide! Yeter bu. Yeter de artar bile." (s.18)

Hayatta istekleri vardır. Başarılı olmak ve alkışlanmak. Bunları elde ettikten sonra hayali bir de her şeyini paylaşacağı biriyle mutlu bir yuva kurabilmektir.

Rejisör-" Senin gibi bir kadının, küçük fotoroman kızları gibi, içinde böyle bir evlilik hayali taşıması çok garipti zaten. Her akşam sana sunulan alkışlar, bravolar sana yetmez mi?"

Cahide- " Bunlar çok ayrı şeyler...O alkışlarla birlikte eve döndüğümde, bunları paylaşacak... Her şeyi paylaşacak birini arıyordum ben." (s.33)

Cahide başarılı bir tiyatrocu olmasına rağmen bu başarıyı ilişkilerinde yakalayamamıştır. Kendisi gayret etmiştir. Ancak karşı taraftan hep zarar görmüştür. İnsanlar özellikle erkekler ondan farklı beklentiler içindedir.

Cahide- “ Ayrı ayrı suçlardan: Yalan, ihanet, dolan, sahtekarlık, vefasızlık... ama hepsinin ortak suçu bunlardan daha önemli. Bunlar beni kullandı sayın yargıç. Kul-lan-dı-lar.(Kendi masasına gelir, içki doldurur, başına diker.)” (2p s.13)

Yaptığı evliliklerde çeşitli olumsuzluklar yaşamış ve bütün evlilikleri olumsuz bir şekilde sonuçlanmıştır. Hayatını paylaşacağı bir eş arasa da eşleri kadınlık gururunu sarsacak şeyler yapmıştır. Cahide bu durumları kadınlık gururuna yediremez ve kendince gerekeni yapmıştır.

Cahide- “ Bana bak! Aklını başına devşir. Senin verdiklerini verecek aptallar kuyruğa girmiş sıra bekliyor. Ben senden yücelikler, temizlikler, sanat, heyecan, ortak bir heyecan, ortak bir başarı, ortak alkışlar bekleyerek evlendim. Çöplüğe kurulmuş bir haremde, birtakım artıklarla yetinecek kadın değilim ben. Ben Cahide'yim, anladın mı? Topla pılımı pirtını def ol git hayatımdan.” (s.30-31)

Cahide eş ve dostlarından gerekli sevgi, saygı ve samimiliği görmediği için herkesin gözdesi olma durumundan perişan hallere düşmüştür. Bu raddeye gelene kadar birçok sıkıntı çekmiştir.

Cahide-“ Belki de (kendi kendine) Bir annesi olduğunu bile bilmiyor. Oysa bir annesi vardı. BEN vardım. Ben! (öfkesini yenemez) Kimsin sen be? Kimseye hesap vermiyorum, mazeretler aramıyorum ben. Şu İstanbul şehir-i şehirinde hiçbir kadın benim yaşadıklarımı yaşamadı hiç! Saraylar ve mezbeleler... Krallar ve soytarılar. Profesör ve keşler. Alkışlar ve yuhalar. (bağırır) Var mı? Var mı böyle biri daha? (kötü kötü güler) Ödünüz koptu değil mi? Bir de gelmiş benden hesap soruyorlar şu işe bak be! Şu işe bak... Oysa o gün ben...neler yaşamış, neler görmüştüm. Kadın olmayan anlayamaz bunu. Ana olmayan...Ben bu iki güzelliği de gönlümce yaşayamadım. Kötü bir günümdü. Çok kötü. Yanımda kim vardı? Bilemiyorum. Kim vardı? Ama ne fark eder? Ha Ali, ha Veli Beldi de ...şu deli... Deli Şair. Kolanton adam. İnsaniyetçi. Hümanist şair. Yakışıklı...Tarihler tutmasa da olsun...” (2p s.25-26)

Yaşadığı birçok sıkıntı ve olumsuz durumdan dolayı eski, genç halinden eser yoktur. O şaşaalı günlerden sonra öyle bir fakirliğin içine düşmüştür ki faturalarını bile ödeyemeyecek hale gelmiştir. Tozkoparan'daki evi soğuk ve bakımsızdır. Bu sefil yaşamın içinde yaşlı Cahide hayatını idame ettirme peşindedir.

Avukat-“ Kabadayılık taslama boşuna, aç kalırsın. Telefon davranırsın yarım.”
Cahide- “Yok canım. Hangi telefona? Telefonum kesileli aylar oluyor.” (s. 47)

Yaşlı Cahide yaşadığı sefil hayattan dolayı acı çekmektedir. Sürekli eski zamanlarda yaşadığı o hoş anıları hatırlamaktadır.

Cahide-“ Önce bir gırtlığımı ıslatayım. (içer, bardağı küt diye masaya koyar) Hiçbir şey görmüyordum gözüm. Başarıdan başarıya koşuyordum. Oyunlar, oyunlar. Salon her gece doluyor, boşalıyor. Gazeteler her gün benden söz ediyor. Ben her gün biraz daha güzelleşiyorum. Hamile olduğumu kimse bilmiyor. Yeniden evlendiğimi kimse bilmiyor Mutluydum. Çevremdeki bütün çamurlardan sıyrılmış gibiydim. İçimdeki bütün o tertemizlik kaynakları uyanmıştı. Demekki bir şeyler arıyordum hep... ve onu bulmuştum. Karnımdaki çocukta.” (2p s.17)

Talat: Tiyatronun en yakışıklı erkek oyuncusudur. Cahide ile anlaşmıştır ve evlenmiştir. Ancak evlilikleri çok fazla sürmemiştir. Talat'ın evliliğe olan sadakatinde eksilme olunca evlilik sona ermiştir. Talat, Cahide'yi figüranla aldatmıştır.

Talat-“ Gel kız, gel...”
Figüran- “ (kıkırdar) Olmaz, çok tehlikeli.”
Talat-“ Olur... Beş dakikalık iş...”
Figüran-“ Aşk olsun. Ben sevmem öyle şey. Zaten sabahleyin de sizi Nurten'le gördüm şu perdenin arkasında”. (s.27)

Talat, evliliğin gerektirdiği unsurların farkında değilmiş gibi davranır. Aldatmasına rağmen sanki normal bir davranışmış gibi Cahide ile konuşur.

Talat-“ Sana verdiklerim, sana yetmiyor mu? Ötesinden sana ne?” (s.30)

Rejisör: Cahide'nin tiyatro yaşamındaki en önemli figürlerden biridir. Cahide'yi Cahide yapan kişidir. Onun arkasında duran, çalışmalarında yönlendiren ve başarılı olması için çalıştıran kişidir.

Cahide-“ (yorgun) Sonra... Beni gerçekten memleketin en ünlü, en benzeri olmayan, en büyük sanatçısı yaptı.” (s. 52)

Ancak Rejisör onu iyi bir sanatçı yapsa da ondan yararlanmak ister. Bir tiyatro oyunu bulup Cahide'yi oynatma karşılığında onu elde edeceğini düşünür ama bu hareketi sonuç bulmaz.

Rejisör-“ Bunu öğrenmeye hazır olduğumu zaman bana söylersin. Ben de açıklarım. Oyunu alırsın. Unutma. Sen benim Pigmalyon'umsun. Öyle değil mi kızım?”

Cahide-“ Öyle! Siz yarattınız beni! Öyle. Ama neden girdiniz bunca zahmete? Beni yere sermek, beni pespaye bir taban halısı gibi kullanmak için mi? Size inandım sizi sevdim. Dünyada hiç kimseye duymadığım saygıyı size duydum. Ama pas pas olmak için değil.” (s. 68)

Koca: Cahide'nin uzun süre peşinden koşmuş, para babası bir kişidir. Cahide, Rejisör'e tepki olarak kendini kullandırmamak için para babası olan bu kişi ile evlenmiştir.

Cahide-" Böyle olmamalı. Sizin de öbürlerinden farkınız yok. Beni yıktınız. Hani, nerde sizin o beş yıldızlı konyak şişeniz? Nerde? Nasıl dayanacağım ben...Ketenci kölesi değilim beyler... Olmayacağım da! Madem öyle... Aylardır kapımın önünde yatan o para babası ile evleneceğim. Madem öyle... Onun varlığı sayesinde kendi tiyatromu kendim kuracağım. Birine satacaksam Cahide'yi tiyatroya satacağım. Anlatabildim mi efendim. Şimdi bana lütfen biraz içki verin bakalım!" (s. 69)

Cahide ile evlenmişlerdir ve yeni bir eve yerleşmişlerdir. Ancak Koca karakteri, Cahide'yi yani karısını başka bir erkeğe peşkeş çekmiştir.

Beyefendi-" Hiç önemli değil efendim. Eşiniz ile... Allah'ın lütfu olacak... zımnı bir anlaşmamız oldu. Her halde bilginiz vardır. (yüzünü siler)"

Cahide-" (şaşırmış) Nasıl bir anlaşma? Hiç haberim yok."

Beyefendi-" Öyleyse bu güzel sürpriz bize bırakıldı. Konuşulması çok zor...(durur, düşünür) Gönlünüzün o kutsal anahtarını ... aziz dostumun izni ile sanırım lütfen bana emanet edildi." (Terini siler) (s. 73)

Cahide'nin yaptığına köpürmesine rağmen pişkin bir şekilde davranır. Yaptığı normal bir şeymiş gibi üste çıkmaya çalışmıştır. Reddettiğinden dolayı Cahide'ye çıkmıştır.

Koca-" Yoksa koskoca beyefendiyi sepetledin mi?" (s. 78)

Cahide bu olanları kadınlık gururuna yedirememiştir. Koca'nın pişkinliklerine ve hareketlerine dayanamayıp ayrılmıştır. Ancak para babası eski kocasının tecavüzüne uğramıştır. Hamile olduğunu öğrendiğinde önceki hakaret ve aşağılamalara rağmen Koca ile tekrar evlenmiştir.

Cahide-" Çocuğunuz var mı? Benim vardı. Vardı. Yıllardır yüzünü bile görmediğim... dünyalar güzeli bir kızım vardı benim. Nerde? Hamile olduğumu anlayınca... boşandığım kocamla, ikinci defa nikahlanmışım. Çocuğa piç demesinler diye. Gözüm hiçbir şey görmüyordu. Mutluydum. Karnımda bir mucize taşıyordum. İnanılmaz, doyulmaz. Her şeye yeniden başlamanın mümkün olacağına inanıvermişim." (2p s.16)

Koca, boşandıktan sonra kızını ve eşi için çeşitli aralıklarla para göndermektedir. Ancak bazı zamanlar bilerek Cahide'yi zor durumda koymak için az para göndermektedir.

Avukat-" Para getirdim. Patron gönderdi. Kız için ve de biraz da senin için." (s.43)

Koca, Cahide'ye yaptıkları yetmiyormuş gibi kızını da çok görmüştür. Kızını elinden almak için az para göndererek onu yolkuğa itmek ister. Ancak Cahide her anne gibi çocuğunu çok önemser. Koca, bir gün kızını, annesi evde yokken kaçıtır.

Cahide-“ (uyanırmişçasına) Sahiden mi? Nerde? (ışığı açar, birden gözü kızının yatağına ilişir) Kızım... mişıl mişıl uyuyor musun? (yürür, zınk diye durur, pabuçları yere düşer, feryat eder) Kızım yok. Yatak boş yok...” (2p s.70)

Ortak: Cahide'yi kullanmaya çalışan kişilerden biridir. Ortak, Cahide ile bir film şirketi kurar. Cahide'ye iş ortağı olur.

Cahide-“ Hiç olur mu? Bu bir iş yemeğidir. Benimle, Sonku film şirketinde ortak oluyorsunuz değil mi?”

Ortak-“ Tabii. Dün anlaşmıştık ya bu konuda.” (2p s.50)

Cahide ile film şirketi kuran ama sinemaya pek inancı olmayan Ortak, ayrı bir iş olarak kabzımallığa yönelmiştir. Ayrıca iş ortaklığının yanında duygusal yakınlık da ortaya çıkmıştır. Evlilik değil ama duygusal yakınlık söz konusu idi. Ancak bir gün Ortak, evli olan tiyatrocü Melek ile Cahide'nin Sonku film şirketindeki paraları da alıp kaçmışlardır. Cahide'nin sefil hayata düşüşünü hızlandırmıştır.

Cahide-“ Seninle ya da bir başkasıyla. Far etmez ki... Bak... Bir şey söyleyeceğim ama sen anlamayacaksın. Ortağım olan o adamın bana ihanet etmesi önemli değil aslı. Çünkü o asıl kendi sözüne ve benim sanatıma ihanet etti. Kabzımal oldu. Bu bana affedilmez ve daha acı geliyor.” (2p s.63)

Avukat: Gerçek adı Murat'tır. Koca adlı para babasının avukatıdır. Cahide'nin de eski kocasının hukuki işlerden sorumlu kişisidir. Ayrıldıktan sonra Cahide'ye kocasından kendisi ve kızı için gönderilen parayı Avukat getirmektedir.

Avukat-“ Para getirdim. Patron gönderdi. Kızı için ve de biraz da senin için.” (s. 43)

Avukat gözü açık ve aşağılık duyguları da olan bir kişiliktir. Cahide imkan vermiş olsa idi Cahide ile beraber olacak ve o adamın paralarını yiyecektir. Ancak Cahide böyle bir şeyi aklından geçirmemiştir. O yüzden Murat Cahide'ye biraz da kırgındır ve intikamcı duyguları vardır.

Cahide-“ Duruşmana biraz geç git. Hakim bey nerdeydin diye sorarsa ... jojo'daydım, dersin. Ne haber? Jojo paranın bayatını sevmiyor dersin.(Murat'ın çenesini okşamaya davranır) Bana Jojo diye

seslenip dizlerime kapandığım günleri hatırlıyor musun? O herifin parasını ve yatağını seninle paylaşmadığım için eline fırsat geçince en güçlü tekmeyle senden yedim ben.” (s. 46)

Cemal: Tiyatronun terzibaşısıdır. Cahide'nin kıyafetlerini diker. Cahide'ye diktikleri üstüne tam olarak oturuyormuş.

Cahide-“ Terzibaşı, nasıl buldun beni? Harika değil mi? Ellerine sağlık.” (s.13)

Cemal, Cahide için iyi niyetli düşünceleri olan birisidir. Cahide'nin iyiliğini düşünmektedir. Başına kötü işler gelme ihtimalinden dolayı endişe duymaktadır.

Cemal-“ Ben korkarım... Bir de ...o yakışıklıyla evlenirsen...bütün İstanbul seni gözleriyle yiyecek.”

Cahide-“ Korkma. Talat harika bir adam.”

Cemal-“ Ben yine de korkarım. Ve senin yerinde olsam hiçbir erkek üstüne bu kadar yatırım yapmam.” (s.15)

Şair: Cahide'nin son evliliğini yaptığı kişidir. Onu çocuğuyla birlikte kabul etmiştir. Ancak ikisinin maddi durumu kötü olduğundan zor durumdadırlar. Çocuğa süt alacak paraları bile yoktur.

Şair-“ (esefle başını sallar) Süt bulmaya gitti. Süt yok. Para yok. Haysiyet yok. YOK! Tükendi her şey...” (2p s. 29)

Şair, Cahide'ye çok sıcak davranmamaktadır. Ona yer yer hakaretler etmektedir. Çok iyi bir evlilikleri yoktur.

Şair-“ (Cahide'nin yüzüne bir tokat savurur) Ellerimi sen kirlettin. Benim kutsal ellerimi... Şiirler yazan ellerimi.” (2p s.33)

Beyefendi: Kibar, saygılı ve zengin bir kişidir. Ancak Koca, Cahide'yi bu adama satmıştır. Bu çirkin olaya hayır demeyerek ahlak anlayışının ne derece düşük olduğunu göstermiştir.

Beyefendi-“ Hiç önemli değil efendim. Eşiniz ile... Allah'ın lütfu olacak... zımnı bir anlaşmamız oldu. Her halde bilginiz vardır. (yüzünü siler)”

Cahide-“ (şaşırmış) Nasıl bir anlaşma? Hiç haberim yok.”

Beyefendi-“ Öyleyse bu güzel sürpriz bize bırakıldı. Konuşulması çok zor...(durur, düşünür) Gönlünüzün o kutsal anahtarını ... aziz dostumun izni ile sanırım lütfen bana emanet edildi. (Terini siler)” (s. 73)

Gazeteci: Gazete tarafından eski oyunculara vefa töreni düzenleyen gazetenin çalışanıdır. Cahide'ye gelip hem onur ödülü hem de para yardımı olan zarfı vermek ister.

Ancak bunu kırmak istemeden yapar. İstemeden de olsa Cahide'yi kızdırmıştır. O, gelen para yardımını kesinlikle kabul etmez.

Cahide-“ (Telaşlanmıştır. Salıncaklı sandalyesinde sallanmaktan vazgeçer. Durur gazetecinin uzattığı kutuyu ve zarfı görmezlikten gelir, sandalyeden kalkar, dikilir) Şildi anlamım da şu zarf ne oluyor?

Gazeteci-“ Cahide hanım... Bu küçük armağan o gece toplanan...
Cahide-“ Dur bakalım! (dikilir) Dur bakalım. (s.38)

Esede olayın akışında geçen ama anlatılan olayda çok önemli olmayan dekoratif kişiler vardır. Bunlar, Kapıcı, Aktör, Beyefendi, Leyla, Madam, Hamza, Melek ve Konuktur.

2.2.7.Zaman ve mekân

Eser, ünlü tiyatro ve sinema sanatçısı Cahide Sonku'nun yaşamını ele alır. Çocukluğu ve gençliği ele alınmayan bu eserde tiyatrodaki yükselişinden ve düşüşünden bahsedilir. Dolayısıyla 16 yaşında tiyatroya girdiği zamanı başlangıç alabiliriz. Böylece nesnel zaman 1932 ile 1981 yılları arasındadır. Hayatının birçok dönemine temas edildiği için belli bir vaka zamanı yoktur. Eserin anlatma zamanı ise 1986 yılıdır.

Mekân olarak olaylar İstanbul kullanılmaktadır. Olaylar genellikle yaşlı Cahide'nin Tozkoparan'daki evinde geçer. Genç Cahide'nin eski başarılarına ulaştığı tiyatro ve eski para babası ile evlendiği zamanki lüks evi ayrıca şair ile evli olduğu sıradan ev mekân olarak seçilmiştir.

2.2.8.Eserin dili

Sanatçının kullandığı kelime ve cümleler basit ve açıktır. Okuyucu ve izleyicinin kolayca demek istenileni anlaması arzulanmaktadır. Eserlerinde mesaj vermek isteyen sanatçı, seçtiği kelime ve cümlelerle hitap ettiği kitleyi gereksiz ifadelerle meşgul etmek istemez.

Nezihe Araz, oyununda konuşma dilinin unsurlarından yararlanmışır. Yer yer devrik cümleler kullanmışır. Eserin bazı yerlerinde deyim ve atasözlerinden de yararlanmışır. Az da olsa ikilemeler de görülür.

Cahide-“ Yok öyle mi? Peki kim söyledi, kim fetva verdi size, ıskartaya çıkarıldık diye?”
(s39)

Avukat-“ Yine, akşamdan kalmış gibisin.” (s.43)

Eser incelendiğinde bazı yerlerde kahramanların birbirlerine ağır sözler söyledikleri görülür. Ağır söz ve argo ifadeler eserde yer bulan diğer öğeler olarak karşımıza çıkar. Olay

ve durumlardaki gerçekliği yakalamaya çalışan sanatçı, günlük hayattaki bu insan tepkilerini eserinde yaşamda olduğu veya olabileceği tarzda ifade eder.

Koca-“ Sus kaltak!” (s.81)

Koca-“ Hadi ordan kaldırım yosması. Asıl sen geldiğin çöplüğe dn. Utanmaz arlanmaz sürtük. şu koca İstanbul’da yatağına almadığın kimse kaldı mı ki bana hanımlık taslıyorsun?” (s.80)

Sanatçının cümle yapısı ele alındığında tiratlarda bile cümlelerin kısa olduğu görülür. Bu da onu sadeliğe götüren bir unsurdur. Böylece eserinde akıcı ve sade bir dil ortaya çıkar.

Cahide-“ Telefonu al, kim olduğunu öğren ama sakın bana bağlama. Anlatabildim mi canım? Başındaki o kocaman dantel kelebeği de çıkar. Beni kimse rahatsız etmesin.” (s.35)

Nezihe Araz, Cahide adlı tiyatro ve sinema oyuncusunu ele aldığı bu eserinde bazı yerlerde batılı yabancı dillere ait ifadeleri kullanmıştır.

2. Kadın-“ Jo jo, bu ne güzellik bu ne şıklık. Tuvaletin nefis..” (s.9)

Cemal-“ Pardon! Mill pardon, dayanamadım.” (s. 14)

2.3.AFİFE JALE

2.3.1. Eserin özeti

Afife, genç kızlığa adım atınca çarşafa giydirilip erkeklerle ilişkilerini düzenlemesi istenir. Ancak o bunlara karşıdır.O halasının oğlu Ziya'yla birbirlerini severler. Bazen kendisinin destekçisi dedesi ile bazen de kendisi tiyatro izlemeye gider. Tiyatroya büyük tutkusu vardır. Darülbedayi 'de ilk defa Türk kızlarının tiyatroya girmesi için imtihan açılır. Afife bu sınavı kazanır. Tiyatroda hala bazı yasaklar söz konusudur. Kendisine destekçi dedesi ölünce Afife'nin işi zorlaşır. Babası Hidayet, tiyatroya girdiği için annesiyle birlikte onları evden kovar. Annesiyle birlikte başka evde yaşamaya başlayan Afife, sahneye çıkmayı çok ister. Yasak olmasına rağmen özel Kadıköy Apollo Tiyatrosu'nda sahneye çıkar. Bu Müslüman Türk kızının sahneye ilk çıkışıdır. Ancak polis basar. Polis yasakları deldiğini söylerken o sadece sanat yaptığını belirtir. İçten içe Afife'yi destekleyen Polis Müdürü Tahsin ona göz yumar.

Ziya, Afife'ye tiyatrodan vazgeçmesini söyler. Evlenip çocukları olmasını ister. İçindeki tiyatro ateşiyle yanan Afife, Ziya'yı sevmesine rağmen teklifine yanaşmaz. Ziya, Kuvayı Milliye'ye katılıp gidecektir.

Dahiliye Nazırı Afife ile bir davette karşılaşır. Nazır, Afife'ye asılır ve kötü bir kadınmış gibi muamele eder. Saldırır ve cinsel tacizde bulunur. Afife karşı durunca tehdit eder. Afife, "Odalık" adlı piyesi sergilerken tiyatro basılır. 27 Şubat 1921'de Müslüman Türk kadının sahneye çıkamayacağı belgesi yayımlanır. Afife'nin tiyatrodan azli istenir. Üzülen Afife, yoluna devam etmede kararlıdır. Üzüntüden hasta olan Afife'ye tedavi için doktor gitmektedir. Doktor Afife'ye aşık olur. Afife, başka özel tiyatroya girse de Nazır'ın emriyle o tiyatro da kapatılır. Bu sefer İbnurrefik Kumpanyasına girer. Afife'nin ağrıları devam etmektedir. Doktordan şüphelenen Seniye haklı çıkar. Doktor Suat, Afife'ye morfin vurarak kendisine bağımlı hale getirir. Afife doktorun uyuşturucu vermesiyle hem ruhen hem bedenen acı çekmektedir.

Bir gün babası Hidayet'in ölüm haberi gelir. Halası, elalemin maskarası olduğu için babasının gözlerinin açık gittiğini ima eder. Afife bitmiş haldedir yine bu zor zamanında Ziya yanındadır. Ziya'nın her şeye yeniden başlayalım teklifine olumlu bakmaz. Babasının öldüğü gün komedi oyunu oynamak zorunda kalır. Oynanan bu oyunu basmadığı için Polis Müdürü Tahsin, görevden alınır. Yeni gelen komiser tiyatroyu kapatır. Yine işsiz kalan Afife bitkindir. Annesi ile birlikte kız kardeşi Behiye'nin Kastamonu'daki evine giderler. Behiye'nin kocası Vali Fuat Bey'in kulağına eczaneden morfin çalındığı lafları gelir. Vali, Afife'yi tedavi ettirmek ister ancak Afife abisi Salah'ın yanına kaçar. İstanbul'da Boğaç Efendi tiyatrosunda

çalışmaya başlar. Tamburi Selahattin Bey'le tanışır. Selahattin Bey onunla evlenmek ister ancak başını derde sokmamak düşüncesiyle Afife ondan ayrılır. Behiye'nin oğlu Mesut Afife'nin yanına gelir. Annesinin öldüğünü söyler. Afife yıkılır. Zor zamanında yine Ziya'yı çağırır. Onun kendini sevdiğini bildiğini ancak ona layık olamadığını itiraf eder. Afife Ziya'dan af diler. Afife kriz geçirir. Doktorlar tarafından sakinleştirilince kendisinin yapamadıklarını yapan bir kadın tiyatrocü olduğunu öğrenir. Sıkıntıyı kendisinin çektiğini içinden geçirir ancak tiyatrodaki kadınların önünün açıldığına mutlu olur. Afife 24 Temmuz 1941'de Bakırköy Hastanesi'nde ölür ve cenazesine sadece iki kişi katılır.

2.3.2. Eserin kimliği

ARAZ, N. (1988). *Afife Jale*. DT Dramaturgi Bölümü A-67 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunmamıştır.

2.3.3. Eserin muhtevası

2.3.3.1. Verilen Mesajlar:

Nezihe Araz'ın Afife Jale oyununda değindiği birçok konu vardır. Bunlardan ilki Afife Jale'nin ilk Müslüman Türk kadın tiyatrocü olduğudur. Ondan önce hiçbir Türk kadını sahnede yer almamıştır. Sanatçı, bu tarihi gerçeği eserinin temeli olarak kullanmıştır. Sanatçının güçlü kadın anlayışına uygun her şeyi başarabilen kadın tipi Afife Jale üzerinden anlatılmıştır. Eserde zorluklara ve karşı koymalara karşın Afife, mücadelesini sürdürür. Kadınların da tiyatro sahnesinde bulunması için savaş verir. Bu verilen mücadelenin sonucu olarak başarıya ulaşıldığı belirtilip tiyatrodaki kadınlara uygulanan yasağın kalktığı vurgulanmaktadır. Böylece kadının istediğinde zorlukları aşabileceğinin mesajı vardır.

Afife-“ (çok kesin) Ben bırakamam! Ben tiyatrosuz yaşayamam. Bu ümitle yaşıyorum ben. Yalnız bu ümitle.” (s. 12)

Hidayet-“ (dehşet içinde) Demek, oyuncu olacaksın?”

Afife-“ Evet! Ve buna kimse mani olmayacak..” (s.22)

Toplumun tiyatroya bakışı

Afife'nin sahneye çıkışındaki sanatçıya göre olumsuz etmenlerden biri de toplumun bakış açısıdır. O dönemdeki toplumun bu olaya bakış açısı eserde Afife'nin babası üzerinden verilmektedir. Baba, tiyatroyu elaleme maskaralık ve kötü kadınlık olarak nitelendirmektedir. Nezihe Araz, böylece toplumun Afife Jale'nin sahneye çıkışına nasıl tepki verdiğini okuyucuya ve seyirciye hissettirmektedir.

Hidayet-“ Bilmezlikten gelme. Bilmiyorum diyorsan al da oku. Elaleme rezil ettiniz beni, rezil!”

Methiye-“ (gazeteyi yerden alır, okur) A,a”

Hidayet-“ (Gazeteyi elinden çeker, elinin tersi ile gazeteye bir iki vurur) Bu, iyi aile kızları arasında adı sayılan Afife Hanım bizim kızımız değil mi?” (s.21)

Doğu-batı çatışması

Eserde değinilen noktalardan biri de doğu- batı çatışmasıdır. Dede ve baba üzerinden bu durum dile getirilmektedir. Dede batılı görüşe sahip olup Afife'nin destekçisidir. Sanatçı, onu batılı ve modern görüşlü olarak sunar. Afife'nin babası Hidayet ise doğu geleneklerine bağlı biridir. Sanatçıya göre toplumu yansıtan bir figürdür. Nezihe Araz, Afife'nin sahneye çıkışının toplum gözündeki durumu babanın düşünceleri üzerinden verilmektedir.

Sevgi

Nezihe Araz, eserde diğer eserlerde de tasavvufun etkisiyle karşımıza çıkan sevgi unsurunu kullanmıştır. Afife Jale oyunun başında unutulduğunu ancak her şeye rağmen insanları sevdiğini söyler. Sanatçı, Afife üzerinden tasavvuf düşüncesinin bu yönünü yansıtır. Onun Kenan Rıfai'den öğrendiği tasavvuf felsefesinde sevgi çok önemli bir unsurdur. Sanatçı, eserlerinde sevgi anlayışına uygun kahramanlar oluşturmuştur.

Afife-“ İnsanları... İnsanlara güvenmeyecek kadar çok seviyorum. Sevdim. Her zaman..”
(s.2)

Annelerin kıymeti

Değinilen başka bir nokta ise annenin önemidir. Oluşturduğu kurguda Afife'nin en büyük destekçisi olup onu yalnız bırakmayan kişi annesidir. Bir kadın olarak annenin ne kadar fedakar bir yapıya sahip insanlar olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğu için nelere göğüs gerebilecekleri gözler önüne serilir. Sanatçı, Afife'nin annesi üzerinden annelerin insanlar için ne kadar önemli kişiler olduğunu belirtmektedir.

Afife-“ (ağır ağır doğrulur) Anne, ben gidiyorum.”

Methiye-“ Onu bir başına bırakamam bey. Bunu siz istediniz! Ben de onunla gidiyorum.”
(s.23)

Türkçeye önem verme

Sanatçı, Türkçeye önem veren biridir. Bazı eserlerinde kahramanlarına Türkçe vurgusu yaptırır. Afife, “Ben güzel Türkçemle oynarım” derken, bu sözle Nezihe Araz'ın dilimize verdiği önemi anlamaktayız.

Afife-“ (eğilir, salondakileri bir tiyatrocü gibi selamlar) Bir gün, bize de sahneye çıkma izni verilince.. Ben tiyatroyu güzelim Türkçemizle zenginleştirmek üzere.. hiçbir kaçamak yapmadan icrayı sanat etmek isterdim..(eğilir, gene salondakileri selamlar) (s.9)

Mustafa Kemal hayranlığı

Nezihe Araz, bu eserinde Mustafa Kemal Atatürk’e atıf yapmıştır. Atatürk’e hayran olan sanatçı, kurtuluş mücadelesinde epey yol almasından bahseder. Onun bu mücadeledeki liderliğini ön plana çıkarmaktadır. Afife’yle birbirlerini seven Ziya, Kuvayı Milliye’ye katılan biridir.

Sanatın zorlukları

Bir diğer mevzu ise sanatçıların bazı şeylere sanatları uğruna mecbur olmalarıdır. Eserde Afife, babasının öldüğü zaman komedi oyunu oynamaya gidecek olması ile bu durum ortaya konmuştur. Sanatçılığın para ve şöhret kazandırmasının yanında böyle de zor taraflarının olduğu gözler önüne serilmektedir.

2.3.3.2.Eleştiriler:

Kadınlara uygulanan yasaklar

Nezihe Araz, eserde bazı rahatsız olduğu noktaları belirterek eleştirilerde bulunmaktadır. Bunlardan ilki kadınların tiyatro sahnesine çıkamamasının nedeni olarak kadına konan yasaklardır. Sanatçı, bu yasakları kadının hak ve özgürlüklerine müdahale olarak görür. Kadınların özgür olması gerektiğini savunan Araz, kadınların, istediği zaman kendi kararlarını veren bir birey olması gerektiği mesajını vermektedir. Bu mevzuda Afife’nin çarşaf giyme zorunluluğunun olması ve bunu istemeye istemeye yapması eleştirilen başka bir taraftır. Kadının kendi kararlarını kendisinin alması gerektiğinin altı çizilmektedir.

Bekçi-“ Basıldık, bittik, mahvolduk.”

H.Kemal-“ Ne diyorsun be adam, n’oluyor?”

Bekçi-“ Geldiler, dışardalar. Afife hanımın sahneden çıkmasını bekliyorlar. Arnavut Tahsin beyin adamlarıymış. Polis müdürünün.” (s. 29)

Kadınlardan yararlanma

Bir diğer eleştiri konusu ise kadınlardan faydalanmadır. Nazır üzerinden verilen bu durumda kadınlardan cinsel manada faydalanmak isteyen erkeklerden bahsedilmektedir. Nazır amacına ulaşamayınca Afife’nin önüne engeller çıkarmaya çalışır. Nezihe Araz, kadının böyle bir sorunla da mücadele etmek zorunda kaldığı mesajı verilmektedir.

Nazır-“ Benim olmanızı.. Sizi bırakıp başka davetlere giden sözlü masalımı filan bırakıp kendinizi bana ihsan etmenizi (bileğini yakalar, okşar)”

Afife-“ El attığı her kadını hazır bir lokma gibi görmek de nazırlara has bir özellik olmalı.”
(s.41)

Siyasetin kötü durumu

Ayrıca yine Nazır'ın bu davranışı üzerinden siyasetin kirliliği, kanunların kişiye göre değiştiği mevzularına atıfta bulunulur. Makam ve mevkisine kendi istek ve arzularına göre kullanan anlayış eleştirilmektedir. Nazır Afife'nin bulunduğu tiyatroyu basmadığı için komiseri görevden alır. Bu da siyasette ve devlet işlerinde nasıl keyfi bir anlayışın olduğunu gözler önüne sermektedir.

Nazır-“ Siz isterseniz derken.. Ben daha başka bir şey kastediyordum.”

Afife-“ Ne gibi efendim?”

Nazır-“ Bir dahiliye nazırının himayesinde olmak.. İdari makamlar için çok şey ifade eder.”
(s.41)

Kadına şiddet

Gözler önüne serilerek eleştirilen bir başka durum ise kadına şiddettir. Eserde Afife hem fiziksel hem de sözlü şiddet görür. Kadın haklarına önem veren sanatçı, türü ne olursa olsun kadının şiddete maruz kalmaması gerektiği mesajını vermektedir. Eserde Afife, babası tarafından fiziksel şiddete, komiser tarafından ise sözlü şiddete ve hakarete maruz kalır. Sanatçı, bunları gözler önüne sererek yanlış olduğu düşüncesini okuyucuya ve izleyicilere hissettirmektedir.

Hidayet-“ (üstüne yürür) Ben olacağım. Küstah, rezil. (tokadı yapıştırır.)”

Afife-“ (boş bulunmuştur, yediği tokatla başını dikleştirir) Bu tokat, benim oyunculuk beratımın mührü oldu baba!” (s.22)

Kadının kadını anlamaması

Eserde görülen bir diğer eleştiri ise kadının kadını anlamamasıdır. Diğer eserlerinde de karşımıza çıkan bu düşünce ile sanatçı, kadınların birbirini anlaması gerektiğini böylece zorlukları beraberce yenebileceklerini vurgular. Ancak eserlerde kadınların birbirini anlamaması eleştirilmektedir. Kadınların öncelikle birbirini anlaması gerektiği mesajı verilmektedir.

Kadın-“Ta kendisi.. Haysiyetimizi, şerefimizi ayaklar altına alan Afife Jale hanım.” (s.47)

Bencillik

Bir diğer nokta insanların bencilliğidir. Bencilliğin kötü sonuçlar doğurabileceğinin vurgusu vardır. Eserde Doktor Suat, Afife'ye sevgisinden onu kendine muhtaç etmek için morfin iğneleri vurarak uyuşturucuya bağımlı hale getirir. Doktorun bu bencilliğinin sonucu Afife kabuslar görür ve psikolojik yıkıntıya uğrar. Hayatı kararır. Böylece sanatçı, bencil düşüncenin ne kadar kötü olduğunu vurgular. Ayrıca mesleğin kötüye kullanılması da eleştirilen başka bir durumdur.

2.3.3.3.Çatışma unsurları:

Nezihe Araz, bu oyununda çeşitli çatışma noktalarıyla bazı unsurları daha net verme yoluna gitmiştir. Eserdeki çatışmalardan ilki Afife ile daha önce kurallara boyun eğip sahneye çıkmayan bütün kadınlar arasındadır. Afife Jale, tiyatro tarihimiz için oldukça önemli bir kişidir. Yasak olduğu dönemde içindeki tiyatro aşkıyla mücadele ederek kadınların tiyatrodaki yasaklarının kalkması yolunda öncü olmuştur. Ondan önce tiyatroyu seven kadınlar onun cesaretini göstermemişlerdir. Burada onun ne kadar mücadelecisi olduğu ön plana çıkartılmaktadır.

Diğer bir çatışma ise Afife'nin babası ile annesi arasındadır. Babası tiyatroya girdiğinden dolayı ona iyi gözle bakmaz. Tiyatrodan vazgeçmesini ister. Vazgeçmeyen Afife'yi evden kovar. Annesi ise onu her daim yalnız bırakmayan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Annesinin düşüncesi sonunun kötü olması durumunda yanında olmak ancak babası Afife'nin sonunun kötü olması durumunda ne yapacağını hesap etmemiştir.

Başka bir çatışmada Afife'nin babası ile dedesi arasındadır. Dedesi onu tiyatroya götüren onun fikirlerinin destekçisi batılı görüşe sahip olan bir kişidir. Babası ise muhafazakar bir yapıda olup Afife'nin sahneye çıkışını ahlaksızlık olarak gören biridir.

Öbür bir çatışma ise Afife'nin toplumla olan çatışmasıdır. Afife o dönemde yasak olan bir konuda çabalamaktadır. O dönemki toplum yapısının buna uygun olmadığı hissettirilmektedir. Bu toplumsal anlayışla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu da onun ne kadar büyük bir iş başardığının göstergesidir.

Afife ile Nazır arasındaki durum ise diğer bir çatışmadır. Afife içindeki tiyatro aşkıyla sanatını icra etmeye çalışırken Nazır ise ondan faydalanmayı düşünür. İstedini alamayınca Afife'nin sahneye çıktığı bütün tiyatroların basılması emrini vermiştir.

2.1.3.4.Merak unsurları:

Nezihe Araz, Afife adlı eseri kurgularken bazı merak noktalarını eserine yerleştirmiştir. Bu merak noktalarından ilki Nazır'ın ne yapacağıdır. Afife'ye iltifatlar eden Nazır, istediğini alamayınca ona tehditlerde bulunur. Sahneye çıkamaması için elinde gelen her şeyi yapacağı hissettirilir. Oyunun sonuna kadar da Nazır, Afife'yi rahat bırakmaz.

Başka bir merak noktası ise Afife'nin nasıl sahneye çıkacağıdır. Afife gizli saklı olarak sahneye çıkmıştır. Ancak bu deneme esnasında tiyatrosu basılır.

Diğer bir merak da Afife'nin devam edip etmeyeceğinedir. Pes edip baba evine mi dönecek ya da daha birçok oyunda oynayacak mı diye merak soruları akla gelmektedir. Afife bu noktada mücadelesini sürdürmeyi seçmiştir.

Eserdeki diğer merak da birbirlerini sevdiği ile Ziya ile durumunun ne olacağıdır. Ziya onunla evlenmek isterken o ise tiyatroyu daha önde tutmuştur. Biri gerçeklerle meşgulken diğeri ise hayal dünyasıyla meşgul olduğundan arzu ettikleri evliliği yapamamışlardır.

Sonuncu merak ise hasta olan Afife'yi Doktor Suat'ın tedavi etmesi ancak tedavide istenenin elde edilememesidir. Daha sonra anlaşılmaktadır ki Doktor Suat, Afife'yi kendine bağımlı hale getirmek için morfin iğneleri yapmıştır.

2.3.4 Eserin yapısı

Eser iki perdeden oluşmaktadır. Birinci perde on yedi, ikinci perde ise yirmi sahneden oluşmaktadır.

2.3.5.Eserin olay örgüsü

- Genç yaşında Afife'nin tiyatroya ilgi duyması.
- Modern görüşlü ve Afife'nin destekçisi dedesi Sait Paşa'nın ölmesi.
- Babası Hidayet, Afife'nin Darül Bedayi'nin sınavını kazandığını öğrendiğinde evden kovması
- Afife ve annesinin kıt kanaat geçimle yeni bir yaşam kurmaları.
- Afife'nin tiyatrodan sahneye çıkmak istemesi ve hayalinin gerçekleşmesi.
- Başı açık bir Müslüman kadının sahneye çıktığından dolayı tiyatronun basılması.
- Kendisinden faydalanmak isteyen Dahiliye Nazır'ını reddetmesi ve Nazır'ın intikam alırcasına Afife'nin oynadığı tiyatroları kapattırması.
- Afife'nin rahatsızlık geçirmesi ve doktorun iğnelerle acılarını dindirmesi.
- Doktorun Afife ile evlenmek istemesinden dolayı onu kendine bağlamak için morfin iğneleri vurma.

- Doktor Suat'ın yaptıklarının anlaşılması ve Afife'nin evlilik teklifini reddetmesi.
- Afife'nin asıl sevdiğinin Ziya olduğunu anlaması.
- Hem iğnelerin etkisi hem de maddi durumu kötü olan Afife ve annesinin Kastamonu'ya gitmesi.
- Kastamonu'dan kaçıp İstanbul'da abisinin evine yerleşmesi.
- Hayattaki en büyük dayanağı annesinin öldüğünü öğrenmesi ve dünyaların başına yıkılması.
- Annesinin ölümüyle yalnız hissedip kabuslar gören Afife'nin Ziya'yı çağırması ve Ziya'dan sevgisine layık olamadığı için af dilemesi.
- Afife'nin ruhsal çöküntü içine girmesi.
- Unutulduğunu, unutulmaması gerektiğini vurgulayan Afife, kendisinin açtığı yolda artık özgürce tiyatro yapan kadınların olmasından dolayı buruk bir sevinç yaşaması.
- Afife'nin sessiz sedasız Bakırköy Hastanesinde ölmesi ve gömülmesi.

2.3.6. Şahıs kadrosu

Tiyatro, ünlü tiyatro sanatçımız Afife Jale üzerine kuruludur. Onun yaşamı baz alınarak yazılmış bir eserdir. Diğer kahramanlar ise Ziya, Methiye, Hidayet, Sait Paşa, Nazır, Doktor Suat ve Tamburi Selahattin Pınar'dır. Oyundaki diğer kişiler ise dekor kahramanlardır.

Afife: Eserin merkezi kişisidir. Geniş bir aile içinde yetişmiştir. Üvey kardeşleri, halaoğlu gibi kişilerle birlikte büyümüştür. Birlikte büyümeden dolayı halaoğlu Ziya ile gönül ilişkisi başlamıştır. Birbirlerini sevmektedirler.

Ziya-"Neden? Kocakarı bile olsun... Pinpon bir kocakarı... Ben seni hep seveceğim Afife.Bunu bil. Ve hiç unutma."

Afife-" (Ziya'nın ellerini tutar)Bunu duymak ne güzel. Büyük babam, Salah ağabeyim ve sen olmasanız...Bu dünya çok fena olur benim için... Çok fena." (s.8)

Afife kendisini anlayan çok az kişinin olduğunu belirtir. Bunların başında dedesi Sait Paşa gelmektedir. Yetişkinliğe adım atıp çarşaf giyme töreninde sığındığı dedesi, tiyatro sevgisinde de umut kapısıdır. Dedesi onu tiyatroya götürür. Tiyatroyu sevmesinden Sait Paşa memnundur.

Afife-" Sizden çok büyük bir ricada bulunmak için geldim. Bizi gerçekten Mınakyan Tiyatrosuna mı götüreceksiniz?"

Sait-"Babandan izin çıktı mı?"

Afife-" Eh! Ne haliniz varsa görün, demiş...Allah Paşa'nın taksiratını affetsin demiş." (s.6)

Dedesinin vefatından sonra koruyuculuk kalkanı üzerinden kalkmıştır. Babası Hidayet, Afife'nin tiyatroya girdiğini öğrenince köpürür. Tiyatroyu bırakmasını aksi halde evden gitmesini ister. Tiyatroyu her şeyin üstünde gören Afife, evden annesi ile birlikte evden ayrılır. Tiyatroya olan tutkusu bir başkadır.

Hidayet-“ (Dehşet içinde)Demek oyuncu olacaksın?”

Afife-“ Evet! Ve buna kimse mani olamayacak.”

Hidayet-“ (Üstüne yürür) Ben olacağım. Küstah, rezil. (Tokadı yapıştırır.)” (s.22)

Afife-“ (çok kesin) Ben bırakamam! Ben tiyatrosuz yaşayamam. Bu ümitle yaşıyorum ben. Yalnız bu ümitle.” (s.12)

Osmanlı yasalarına göre Müslüman Türk kadınının sahneye çıkması yasaktı. Bu yasağın kaldırılması için çok uğraş vermiştir. Önce Darülbedayi'de sahneye çıktığında sonra diğer özel tiyatrolarda çalışırken tiyatroları basılmıştır. Ancak Afife, hedefine ulaşmak için çabalar ve hiçbir şeyden çekinmez.

Ziya-“ Hiçbir şeyden korkmaz mısın sen?”

Afife-“ Ama neden? Seni seviyorum!”

Ziya-“ Ben korkuyorum. Her akşam, böyle, polis müdürlerinden azar işiterek, makine dairelerinden kaçıp eve dönerek mi yaşayacaksın?”

Afife-“(ters) Bunun da kendine göre bir heyecanı var.” (s.36)

Tiyatrodaki yabancı tiyatro sanatçılarının yerini aldıktan sonra büyük başarılar kazanmıştır. Bu durumda kendisini kullanmak isteyen kişiler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de Nazır'dır. Afife'ye kadını olmasını teklif eder.

Nazır-“ Benim olmanızı... Sizi bırakıp başka davetlere giden sözlü masalını filan bırakıp kendinizi bana ihsan etmenizi (bileğini yakalar, okşar)” (s.41)

O zamanki toplum yapısında Müslüman kadınların sahneye çıkışı alışılmadık bir durumdur. Çıktığı takdirde kötü kadın olarak yaftalanmaktadır. Afife'yi Nazır da babası da ve vapur iskelesinde yakalanmasını sağlayan o kadın da kötü bir şey yapan kişi gözüyle bakmaktadır.

Nazır-“ Oyun bitince kuzu kuzu evlerinize mi dönüyorsunuz yoksa? Sahnedeki bütün o tahriklerden sonra? (elini yukarılara doğru götürür, yaklaşır, solukları hızlanır) Afife , bana masum ve iffetli kadın numaraları yapma.(numara yapmak o zamanın ifadesine yakışmıyor) Masum ve iffetli kadınları değil, oynak ve şellafe olanları severim.” (s.41-42)

Afife, birlikte büyüdüğü Ziya'yı sevmektedir. Ancak haylaz biri olduğu ve Ziya'nın çok sevip affedebileceğini düşündüğünden çeşitli yanlış meyletmelerde bulunmuştur. Ancak oyunun sonlarına doğru pişman olur. Kendisinin suçu olduğunu kabul edip Ziya'dan af diler.

Afife-“ (ağlar) Niçin mutlu olamadık, niçin? Ama niçin?”
Ziya-“ Senin isteklerinle bizim gerçeklerimiz uyuşmadı.”
Afife-“ Beni affet.”
Ziya-“ Seni seviyorum demedim mi?”
Afife-“ Bir daha söyle.” (2p s.53)

Afife hem doktorun morfin ile kendisini uyuşturucuya bağımlı hale getirmesi hem de hiçbir zaman onu terk etmeyen annesinin ölümünü duyması Afife'de psikolojik sorunların meydana getirmiştir. Kabuslar görüp, kendi kendine konuşan biri olup çıkmıştır. Sonunda ruh hastanesine düşmüştür.

Afife-“ İyi. Ama birileri var... Birileri... Beni hastahaneye götürmek istiyorlar. Ziya! Ziya beni götürmeyin. Allah rızası için götürmeyin. Ben oraya gittim. Deli değilim ben! Değilim. İnanın bana. Beni nereye atarsanız atın. Öldürün beni. Ama oraya götürmeyin.”(2p s.54)

Tiyatro üzerine büyük tutkusu olan Afife, Türk kadınına uygulanan sahne yasağını kaldırmak arzusundadır. Tiyatrodaki bu yasağı kaldırtmak için çabasından hiç vazgeçmemiştir. Kendisi yasağın kalktığı bir ortamda tiyatro yapamamıştır ancak Afife, son zamanlarında Türk kadınının serbest bir şekilde sanat yaptığını duyunca buruk bir sevinç yaşamıştır.

Afife-“ Neyire, Neyir... Ve daha bir çokları... Kadınlar... Kadın sanatçılar...Bedialar, Şaziyeler,Melekler, Muazzezler... Aytenler, Gülrizler ve Yıldızlar... Macideler... Önemli olan adları değil... Önemli olan... bir çok Afife...Afifeler... Dikenler ayıklandı, yollar açıldı madem...madem benim yapamadığımı yapabilenler var arımda... Ben artık sizlere veda edebilirim. Artık birbirimizi tanıyoruz. Ben Afife Jale.” (2p s.55)

Ziya: Afife'yi oyunun başından sonuna kadar seven, düşünen, kötü anlarında yanında olmaya çalışan biridir. Afife ile aynı evde büyümüştür. Birbirlerini sevmektedirler.

Ziya-“ Artık mektep bitiyor. Ne zaman istersen nişanlanırsın. Afife seni ne kadar çok sevdiğimi bir bilsen.”
Afife-“ Sen benim seni ne kadar çok sevdiğimi biliyor musun?” (s.18)

Ziya, eczacılık okulunu bitirip Afife ile evlenmek istemektedir. Ancak Afife, tiyatro aşkıyla yanıp tutuşmaktadır. Tiyatroyu daha önde tutmaktadır.

Afife-“ İçimde nasıl bir güç, bir kaynak var, bilmiyorsun. Tiyatro benim hayatım. Onsuz yaşayamam. “ (s.36)

Afife’ye evlenme noktasında karar vermesini ister. Çünkü Ziya, Milli mücadele için Anadolu’ya geçecektir. Ancak Afife olumlu cevap vermeyince Ziya, kendisi Anadolu’ya gider.

Ziya-“ Eczacı mektebini bir süre için bıraktım. Milli mücadeleye katılmak zre Anadolu’ya gideceğim.” (s.37)

Afife, haylaz, yaramaz ve asi bir kişidir. Ziya’yı sever ama Ziya daha vazgeçilmez sever. Ziya’nın bu kadar sevmesi Afife’nin, nasıl olsa seviyor, affeder düşüncesiyle başkalarına meyletmesine neden olmaktadır.

Ziya-“ Olsun, Seni gene seveceğim. Biliyorsun. Biliyorsun, yle değil mi?”
Afife-“Evet. Bu gerçek bizim hem saadetimizin, hem bahtsızlığımızın kaynağı.” (2p s.27)

Ziya, Afife’nin yaptıkları ve yaşadıklarını yok sayarak her şeye yeniden başlamak ister. Ancak Afife, buna hakkı olmadığını belirtir. Ziya, Mustafa Kemal’in izniyle gelip Afife’yi gördüğünü vurgular.

Ziya-“Bak! Bir şeyi çok iyi bilmelisin. İnanmalısın bana. Ne olursan ol...Ne olmuşsa olmuş... Hiçbir şey benim senle ilgili duygularımı değiştiremez. Sen kendini ne zannedersen et. Nereye koyarsan koy, benim için yerin bellidir, sen pırıl pırıl...tertemizsin. Neler oldu, hangi taşa arptın, bak sormuyorum, sormayacağım. Ne yaşarsan yaşa, Afifeciğim, benim için hep o küçük masum kızsın. Yaramaz, inatçı,asi. Ne olursan ol canım. Hasta olma, mutsuz olma. Seni seviyorum. (sarılır,per) Canım, güzelim bir tanem...(Afife’de ona sarılmıştır, bir yandan da ağlamakta, bir yandan Ziya’nın davetine karşılık vermektedir.)” (2p s.33)

Afife, Ziya’nın kendini çok sevdiğini bilir. Zor zamanlarında Ziya’ya ulaşmak ister. Ziya yle durumlarda yardıma koşmuştur.

Afife-“ Gel... n’olursun gel... Bir kere daha o cehenneme gitmem diyordun ama... Sen götürürsen, giderim. Ziya’cığım...Canım beni gör, beni duy... Gel.” (2p s.51)

Methiye: Her daim kızının iyiliği için, ona destek olmuştur. Afife'nin yaşamında onu yalnız bırakmayan tek kişidir. Afife evden kovulduğunda kendi aslında istememesine rağmen kızıyla birlikte evi terk etmiştir.

Afife-“ (ağır ağır doğrulur) Anne, ben gidiyorum.”

Methiye-“ Onu bir başına bırakamam bey. Bunu siz istediniz! Ben de onunla gidiyorum.” (s.23)

Kızını bırakmayan ve her daim destekleyen Methiye, her türlü zorluğa göğüs germiştir. Kızının fikir ve his dünyasını bilen annesi, kızının gençliğinin asiliği ve heyecanlarıyla kötü bir hale gelmesini istememektedir. Kızı için kıt kanaat geçinmeyi göze almıştır. Afife'nin kazandığının az olması sebebiyle çeşitli şeyleri satarak hayatlarını sürdürmüşlerdir.

Afife-“ Ne zaman? Bak anne, tam bir yıl bitti. Bana 500 kuruş maaş veriyorlar, “ bekle kızım bekle” diyorlar. Bekle ki bahtın açılsın! Parayı sen idare ediyorsun. Beş yüz kuruşla ev döner mi? Öteni berini sattığımı biliyorum. Ama ne zamana kadar?” (s.25)

Hayatta onu tek yalnız bırakmayan Afife'nin annesidir. Annesi ona büyük destekçidir. Afife'nin etrafındaki insanlar bir şekilde Afife'den uzaklaşmıştır. Ancak annesinin ölüm haberini aldığı anda dünyalar başına yıkılmıştır.

Afife-“Bir kuruşa satın alırdın ama o paraları hiç vermedin...(dikleşir) Ziya,her şeyi öğrendim, annem neden bana gelmiyor? Neden beni terketti diye kahroluyordum sende biliyordun değil mi?Meğer ölmüş annem ölmüş.(yorganı iki eliyle yumruklayarak haykırır) Öğrenmek istiyordum, buna hakkım var değil mi? Yalnız ölmek istemiyordum. Annem neden beni bıraktı? Neden bıraktın, neden? Yalnız ölmek istemiyorum.” (2p s.52)

Hidayet: Kızı ile sıcak bir ilişkiye sahip değildir. Tutucu bir kişi olan babası ile Afife, asi bir tavırla konuşmaktadır. Tutucu kişiliği olduğu için Afife'nin tiyatroya seçildiğini duyunca köpürür. Öyle sinirlenir ki Afife'yi evden kovar. Annesi de kızıyla birlikte evi terk etmiştir.

Hidayet-“ (Dehşet içinde)Demek oyuncu olacaksın?”

Afife-“ Evet! Ve buna kimse mani olamayacak.”

Hidayet-“ (Üstüne yürür) Ben olacağım. Küstah, rezil. (Tokadı yapıştırır.)” (s.22)

Babası tiyatro noktasında kötü fikirlere sahiptir. Kadın tiyatro sanatçılarını iyi gözle bakmaz. O dönemdeki toplumun anlayışını yansıtan bir figürdür.

Hidayet-“ Hiç zahmet etmeyin. Ben sordum, tahkik ettim. Ta kendisi. Ama yanılıyor. Benim kızım oyuncu olamaz. Fahişe olamaz. Alenen ve resmen fahişe diye damgalanamaz. Olamaz! Asla ve kat'a! (Bağırmakta, masayı yumruklamaktadır. Afife tam bu sırada çıktığı yerden içeri girer. Başı dik,kararlı,cesur)” (s.21-22)

Sait Paşa: Oğlu Hidayet'in düşünce dünyasından farklı bir kişiliktir. Modern ve yenilikçi bir tavrı vardır. Batıcı anlayışı savunan bir tiptir. Hidayet, babasının yaptıklarını hoş görmez. Sait Paşa, oğlunun tersi düşüncelere sahiptir. Afife'nin hem tiyatro noktasında hem de çarşaf giyme töreninde Sait Paşa, torununa arka çıkmıştır.

Afife-“ Doktor baba... İstemiyorum. Büyümek istemiyorum...Bunları giymek istemiyorum.” (s.4)

Afife'nin dedesi de torunu gibi tiyatroya gönül vermiştir. Hatta Sait Paşa'nın tiyatrodaki locası vardır. Afife'yi ve diğer torunlarını tiyatroya götürmüştür.

Afife-“ Ama benim de başım dönüyor,inanın... Bastığım yeri bilmiyorum. Büyükbaba, muhteşem bir gece idi... Siz belki çok yorgun olduğunuz için komedileri daha çok seviyorsunuz ama... Ben dramı tercih ediyorum. Tiyatro dram demektir aslı.” (s.8-9)

Nazır: Osmanlı'da Dahiliye Nazırlığı yapmaktadır. Makam ve mevkisini insanları kullanmak için kullanan tip olarak karşımıza çıkar. Ancak görevini layıkıyla yapmayı kendi hırslarını işine karıştırmaktadır. Ayrıca bu olumsuzluğun yanında bir başka olumsuzluğu ise kadınlardan faydalanmayı düşünen biri olmasıdır. Tiyatroda sanat yapan kadınlara kötü gözle bakar.

Nazır-“ Oyun bitince kuzu kuzu evlerinize mi dönüyorsunuz yoksa? Sahnedeki bütün o tahriklerden sonra? (elini yukarıya doğru götürür, yaklaşır, solukları hızlanır) Afife , bana masum ve iffetli kadın numaraları yapma.(numara yapmak o zamanın ifadesine yakışmıyor) Masum ve iffetli kadınları değil, oynak ve şellafe olanları severim.” (s.41-42)

Dahiliye Nazırı, Afife'den istediğini almak için iltifatlar dizip muhteşem bir oyuncu olduğundan bahsederken istediğini alamayınca Afife'nin üstüne gitmeyi yeğlemiştir. Görev ve yetkilerini suiistimal etmiş ve kişisel hırs ve çıkarları adına kullanmıştır. Kolluk kuvvetlerini harekete geçirmiştir.

Zaptiye-“ Nerde o kadın? Nerde o edep ve hayadan mahrum yüz karası mahluk? Nerde dedim...” (s.45)

Doktor Suat: Afife'nin baş ağrıları dayanılmaz seviyeye gelince Suat'ı çağırırlar. Afife doktora az da olsa meyillidir. Doktor ise Afife'ye tam anlamıyla aşıktır. Aşkından dolayı gözetim altına tutmuştur. Ağrılarını gidermiştir ancak bunu bağımlılık oluşturan morfin iğneleri ile yapmıştır. Afife'yi mahveden bağımlılığa sebep olan kişi Suat'tır. Yaptıkları anlaşılınca evlenme ihtimalleri ortadan kalkar.

Afife-“ (alır, bir nefes çeker) Artık kurtuluş yok, değil mi? Günlerdir kabuslar görüyorum. Bütün bir dünya ile boğuşuyorum. Size gelmemek için çırpınıyorum. Bana bunu neden yaptınız? Neden? Doktor, siz Hipokrat yemini etmediniz mi?” (2p s.24)

Tamburi Selahattin Pınar: Fasıllarda yer alan biridir. Şarkılar bestelemektedir. O dönem Boğaç Tiyatrosunun kutlama töreninde Afife ile tanışmıştır. Selahattin, onu çok beğenir kendisine hayran kalır. Onunla evlenmek ister. Evlenirler ama evlilikleri iyi gitmez ve boşanırlar.

Pınar-“ Suçtan, gûnahtan korkmadan yaşamasını bilen, hayatı mertçe omuzlarında taşıyan insanlara hele kadınsa, büyük saygım vardır. Seni seviyorum. Ama saygım, sevgimden de fazla. Afife... belki birbirimize yardımımız dokunur. Yükümüzü hafifletiriz.” (2p s.45)

Afife-“ Benim de! Dinle bak. Baban her şeyi duymuş. Kız kardeşin söyledi. Evliliğimizi, iptilamızı... Yoksa? Dile düştüm, senin yüzünden dile, diye dertlenişin bundan mıydı? Annen de, Afife, oğlumu kötü şeylere alıstırdı diye hop oturup hop kalkıyormuş.”

Pınar-“Hiç olur mu? Hiç olur mu? Ben seni tanımadan çok önce...”

Afife-“Neyse...üzme tatlı canını... Bu gün evi terketmeni ve hemen beni boşamanı istiyorum. Ve bu kararımın dönmeceğim.” (2p s. 48)

Şahıs kadrosu geniş bir eserdir. Tiyatrodaki diğer şahsiyetler ise şunlardır: ablası Behiye, abisi Salah, Büyük Hala, ablasının kocası Vali Fuat Bey, Kalfa, Beyza, Behire, Refika, Memduha, Sofi, 1. Kadın, 2. Kadın, Eliza Bimeciyan, Hüseyin Kemal, Hüseyin Suat, Vasfi Rıza, Behzat, Bekçi, Kınar Hanım, Anais, Celal Sahir, Tahsin, Konstantin, Sanatçı, İ.R. Nuri, 1. Zaptiye, 2. Zaptiye, Merkez Memuru, Memur, Reis, Burhanettin Bey, Seniye Hanım, Şaziye, İbnürrefik, Mesut, Katip, doktor.

2.3.7. Zaman ve mekân

Eser, Afife Jale'nin hayatının genç kızlığından ölümüne kadar ki bölümünü konu alır. Dolayısıyla 1902'de doğan sanatçıyla ilgili bu eserde nesnel zaman 1915-1941 yılları arasındır.

Oyunda belli vaka zamanları bulunmayıp sanatçının ilk sahneye çıkışından ölümüne kadar ki olan periyot anlatılmaktadır. Eserin anlatılma zamanı ise 1988 senesidir.

Mekân olarak birçok yer bulunmaktadır. Genel itibariyle İstanbul şehrinde geçmektedir. Sipesifik olarak mekânlara bakacak olursak Dedesi Sait Paşa'nın Eski İstanbul Köşkü, Afife'nin babasının evi, babasının evinden kovulduktan sonraki annesiyle kaldığı yeni evi, Kadıköy Apollo Tiyatrosu, 1920'lerin varlıklı levanten evi, Üsküdar Vapur İskelesi, Karakol, Dahiliye Nazırı'nın otel odası, Darül Bedayi, Nazır Mehmet Ali'nin çalışma odası, Polis müdürünün yazı masası ve Bozdoğan'da abisi Salah'a ait küçük ahşap ev önemlidir. Ayrıca ablası Behiye'nin yanına gittiği Kastamonu'da gidip kaldığı ev.

2.3.8. Eserin dili

Türkçeye önem veren hatta bunu bazı eserlerinde kahramanlarında da düşünce yapısı olarak oluşturan Nezihe Araz, bu oyununda da sade ve akıcı bir Türkçe kullanmaktadır. Çok uzun olmayan cümleleri tercih etmektedir. Böylece kolay anlaşırılığı sağlamaktadır. Okuyucu ve izleyici, böylece eserden sanatçının vermek istediklerini rahatça anlayabilmektedir.

Sanatçı konuşma diline ait bazı unsurları oyununda kullanmaktadır. Devrik cümlelere yer verilmiş olup deyim ve atasözleri de az da olsa kendine yer bulmaktadır.

Nazır-“ Ve sizi bize bıraktı. Ne devlet, ne isabet.. Sanatınızın hayranıyız. Cesaretinizin de. Sizi yakından tanıdıktan sonra itiraf edeyim ki cazibenize kapılmamak mümkün değil.”
(s.39)

Araz, Afife'nin sahneye çıkan ilk Müslüman Türk kadını olmasına alışamayan ve ona kötü gözle bakan zihniyetin düşüncesini yansıtmak için Afife'ye yönelik ağır sözlere yer vermektedir. O dönemki toplum yapısında bazı kişilerin veya toplumun bir kesiminin düşünce dünyası yansıtılmaktadır.

M. Müdürü-“ Fazla konuşma, ya! Bak ne güzel diyor? Konuştukça batacaksın çünkü namussuz kadın! Fahişe.. Sürtük!” (s.50)

2.4. ALACAKARANLIK

2.4.1. Eserin özeti

Doktor Ayşe, akşam muayenehaneden çıkmadan tuhaf halli bir hasta gelir. Muayenehanede gece kalmak ister. Israr eder. Ayşe reddedince onu silahla tehdit ederek orada kalır. Yaralı olan Hasta'yı Doktor Ayşe tedavi etmeye çalışır. Ayşe'nin geç kalmasından dolayı endişelenmeyen damadıyla çekişen Ayşe'nin annesi Cenani, kızını merak eder. Esat da her durumda evliliklerine karışan kaynana ve her durumda Ayşe'den para koparan kardeşi Namık'tan hoşlanmaz. Evine gelen Ayşe, onların çatışmalarının arasında kalır. Bir yandan annesini bir yandan da kocası Esat'ı idare etmeye çalışır. Gelen telefon ile yine muayenehaneye gelir. Hasta ile Ayşe dertleşmeye başlar. Hasta, Ayşe'nin hayatı boyunca kurallara uyduğunu, kendi içinden gelerek bir şey yapmadığını belirterek hayatta insanları memnun etmek için sıkışıp kaldığını aslında bu kalabalık için yalnızlık çektiğini anlatır. Ayşe de küçüklükten beri böyle yetiştirildiğini, başkalarının ihtiyaçlarını görmekten kendine sıra gelmediği itirafında bulunur. İçinden gelerek çok istediği bir şeyleri yapmadığından keşkeleri olduğunu dile getirir. Ayşe, Hasta'nın görüşlerinden etkilenir. Hayata bakış açısı değişir. Artık içinden geldiği gibi sonucunu düşünmeden davranışlar sergilemek ister. Etkilendiği Hasta ile gitmek ister. Gecenin sabahında eve gidip ailesine, tüm karşı koymalarına rağmen buralardan gideceğini söyledikten sonra Hasta'nın yanına muayenehaneye gider. Kendinin ilk kez mutlu olduğunu söyleyen Hasta'nın bunun bedelini ödemesi gerektiğini düşünüp kendini ihbar etmesiyle Ayşe hayal kırıklığına uğrar. Hasta onu geride bırakıp gider. Ailesi muayenehaneye gelip Ayşe'yi alıp tekrar eve götürür.

2.4.2.Eserin kimliği

ARAZ, N. (1981). *Alacakaranlık*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara.Eserin kitap olarak baskısı bulunmamıştır.

2.4.3. Eserin muhtevası

2.4.3.1.Verilen mesajlar:

Eseri incelediğimizde ana düşünce olarak insanın içinden geldiği gibi her şeyi özgürce yapması gerektiği fikri ağır basmaktadır. Başkalarının güdümünde yaşanan hayatın mutlu bir yaşam olmadığı kaydedilmektedir. İnsanın kendi ruhuna uygun içinden gelen davranışları yapmasının mutluluğu sağlayıcı bir unsur olduğu dile getirilmektedir. Hayatta ikinci bir

şansın olmadığı belirtilerek bunun en iyi ve keşkesiz bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ayşe-“ Tamam! Bütün kapıları açtım. Kendi üstüme konmuş bütün yasakları, bütün ambargoları kaldırdım. Artık sırf korkaklığım yüzünden herkese kusursuz görünmek için çırpınmıyorum, çırpınmayacağım. Ermiş değilim ben! İnsanı. Hata yapmamalıym diye diye.. yaşamaktan korkmıyacağım artık. Hatalar yapmak ve pişman olmak istiyorum.(...) (2p s. 37)

İnsanın önce kendiyile barışması

Nezihe Araz, eserini oluştururken birçok önemli noktayı eserine yerleştirmiştir. Ele alınan yardımcı konulardan ilki insanın hayatta mutluluğu elde edebilmesi için kendisiyle barışık olması gerektiğidir. Kendisiyle barışık olan insanın toplumsal hayata daha kolay adapte olacağından bahsedilmektedir.

Hasta-“ Asıl mesele, insanın kendi kendisiyle imzalayacağı barışta. Asıl bağımsızlık, insanın kör tutkularına karşı açtığı savaşın sonunda. Bir faziletin, bir erdemin bile esiri olmaktan kurtulduğun zaman her şeyin anlamı da değişiyor.” (2p s.44)

Hayatta fırsatların beklenmemesi

Ayrıca değinilen noktalardan bir başkası ise insanın hayatta fırsat beklememesi ve fırsatları kendisinin oluşturması gerektiğidir. Fırsatlar kovalanmadıkça işin şansa bırakılmasıyla insanın aradığı mutlu ortamı bulamayacağı hissettirilmektedir. İnsanın çaba sarf etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Tasavvufi unsurlar

Nezihe Araz'ın hayatına baktığımızda tasavvuf anlayışından etkilendiğini görmekteyiz. Bu etkilenme eserlerinde çok açık bir şekilde karşımıza çıkar. İnsanların insanları tüm kusurlarıyla sevmesi gerektiği fikri okuyucuya aktarılmaktadır. Ayrıca bu, sanatçının insan haklarına verdiği önemi de göstermektedir. Eserin bir başka noktasında ise Hasta gider ve Ayşe'nin onu ekmekte, toprakta hissedebileceğini söyler. Bu ifadenin benzeri “Ballar Balını Buldum” adlı eserde de geçmekte olup her şeyin Allah'ın bir yansıması olduğu fikrinden yola çıkılmıştır. Kendisinin de yine ekmek, toprak gibi Allah'ın yansıması olduğunu belirtilir. Aynı doğrultu da bir diğer nokta ise insanın kör tutkularına savaş açması gerektiği düşüncesidir. Bu da insanın nefisle mücadelesini dile getiren bir durumdur.

Ayşe-“ Nereye gideceğini bile bilmiyorum. Adımı bile bilmiyorum. Belki de gerçekte bana hiç gelmedin. Rüya'ydı bütün bunlar. Az sonra, buradan çıkıp gidince, elimde senden hiçbir şey, hiçbir koku, hiçbir iz, bir nişan kalmayacak. Kendimden bile şüphe edeceğim. Nerede bulacağım seni? Varlığına, var olduğuna nasıl inanacağım.”

Hasta-“ Ekmek kokusunda, toprak kokusunda, ağlayan bir çocukta, gülen bir kadında, sevdiğin bir şarkıda, Hisar sigarasında, kolumu yardığın bisturinin ucunda.. Şairler neler söylememişler..(...)” (2p s.45)

İşin hakkını verme

Eserde dikkati çeken başka bir unsur ise Doktor Ayşe'nin işini layıkı ile yapan birisi olmasıdır. Kocasını Esat ise sadece mesai kavramına bağlı kalan, işine dört elli sarılmamış bir doktordur. Bu karı koca üzerinden iş anlayışıyla ilgili durumu sanatçı hem izleyicilere hem de okuyuculara aksettirmektedir.

İçinden geldiği gibi yaşama

Diğer bir dikkat çekici unsur da Gülümser adlı kahraman üzerinden verilen gençliğin heyecanlı ve çılgınlıkların yapıldığı bir dönem olduğu vurgulanmaktadır. Gençlik döneminin özel bir dönem olduğu belirtilerek o dönemin içten geldiği gibi kontrollü olarak geçirilmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Gülümser, Ayşe'nin tam aksine gönlündekini yaşama anlayışına örnektir.

2.4.3.2.Eleştiriler:

Kadınların çektiği sıkıntılar

Nezihe Araz, bu noktaların dışında birçok noktada çeşitli eleştirileri esere işlemiştir. Eserde ağır basan eleştirilerden ilki kadınların yaşamdaki yeriyile ilgilidir. “Afife Jale” ve “Cahide” gibi birçok eserinde kadınların yaşamda çektiği sıkıntılardan bahseden Araz, bu eserinde de eleştirilere devam etmektedir. Kadınların baskı altında bir yaşam sürdüğünü hissettirmektedir. Eserde Namık tarafından dile getirilen “o zaman kadın olarak doğmasaydın” sözü ile bazı davranışların erkekte sorun teşkil etmediğini ancak kadınlara yakıştırılmadığını bunun yanında toplum tarafından kadınların sorguya çekildiklerinden böylece bir toplumsal baskının olduğundan bahsedilir. Bu eserin başkahramanı Doktor Ayşe, toplumun değerlerine göre şekillenmiş bir kadının hayattaki sıkışık kalmasını göstermektedir. Sanatçı kadınlara yönelik toplumsal baskının ağırlığından dem vurup erkeklere bu kadar ağır bir toplumsal baskının olmadığını vurgulamaktadır. Kızlar böyle yapmaz, kızlar şöyle davranır düşüncesiyle hayatlarının ipotek altına alındığı belirtilmektedir. Sanatçı, kadınların ağır bir sorumluluk altında olduğunu vurgulamaktadır. Kadınla ilgili bir başka nokta ise kadına yönelik şiddettir. Hastanın annesinin kayınpederi tarafından sokak ortasında dövülmesi, bu noktayı vurgulaması için oldukça önemlidir. Eserinde kadınla ilgili birçok noktaya temas eden sanatçının iletmek istediği mesaj kadının halinden sadece kadınların anlayacağı fikridir. Kadınların hemen hemen hepsinin aynı kültürün içinde benzer şekilde

yetişmelerinden dolayı benzer şeyler başlarına gelmektedir. Bundan dolayı sanatçı, onları en iyi anlayanın yine kadınlar olduğunu vurgulamaktadır.

Boşanmalar ve ortada kalan çocuklar

Sanatçı, günümüzde bozulan aile yapısının göstergesi olan boşanmalara da dikkat çekmektedir. Namık üzerinden dile getirilen bu durumda Ayşe'nin abisi Namık çok kere evlenip boşandığı belirtilir. Çünkü Namık çapkın birisidir ve aile kavramına uygun sorumluluğa sahip değildir. Boşanmalara sebep olan aldatmaları da böylece böylece dile getirmiştir. Boşanmalardan etkilenenin çocuklar olduğu hissettirilip çocukların ortada kaldığı vurgulanmaktadır. Namık üzerinden verilen bu mevzuda da bazı çocukların Namık'ta bazı çocukların ise Amerika'da bulunan annelerinde kalması ve Namık'ın onları göremiyor olması durumun vehametini gözler önüne sermektedir. Ayrıca hastanın annesinin çocuklarını bırakıp başkasıyla kaçmasıyla çocukların ortada kaldığı ve hastanın çocukluğunu yaşayamadığını dile getirmesi ise sanatçının bir başka açıdan mevzuya bakışıdır.

Namık-“ Suç benim değil. O cadı amerikalı, vermedi çocuklarımı.

Cenan-“ Haklı. Ben de olsam vermem. Baba olacak adam değilsin sen. Sen de zerre kadar mesuliyet duygusu yok.” (s.13)

Evli çiftlerde aile sıkıntıları

Diğer bir eleştiri alanı ise evlilik yaşantısı ile ilgilidir. Esat ve Ayşe'nin ailesi, ilişkisi üzerinden verilen mesajda evli çiftlerin aileye yakın yaşamalarının çoğu zaman sorun oluşturduğu mevzusudur. Çiftlere karışan büyüklerin çiftlerin özgürce hareket etmelerini kısıtladıkları ve bazen isteyerek bazen de istemeyerek çiftlere rahat verilmediği belirtilmektedir.

Esat-“ Doğrusu...öyle. Ben önceleri Ayşe ile evlendiğimi sanmıştım. Oysa hepinizle, bütün aileyle evlendiğimi sonradan farkettim. Bu da kazayı kader..” (s.16)

Özgürce yaşama arzusunun oluşturduğu problemler

Son dönemin yine önemli sorunlarından meşhur olmaya Nezihe Araz da parmak basmıştır. Gülümser adlı kahraman üzerinden verilen durumda Gülümser daha okulu bitmeden şöhret peşinde koşan ve küçük yaşta aşırı makyaj, iddialı kıyafetler giyme davranışlar sergileyen biridir. şöhret olma uğruna okulunu bile bitirmemeyi göze alan bir genç kızdır. Aslında bu küçük kız içinden geldiği gibi özgürce yaşamaya çalışan bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireysel silahlanma

Nezihe Araz, kişisel silahlanmaya da değinmektedir. Son zamanlarda insanlarda silah edinme ve bu silahlarla insanları tehdit etme, yaralama gibi olayların olduğu malumdur. Bu eserde de Hasta adlı kişi başta Doktor Ayşe'yi silahla tehdit ederek muayenehanede kalmayı sağlamıştır. Ayrıca kendisi de kolundaki kurşundan dolayı yaralı biridir. Silahlanmanın doğurduğu sonuçlar gözler önüne serilmektedir.

Hasta-“ Çok üzgünüm. (Bir an kesin bir sessizlik. Duvar saatinin abartılmış tiktakları. Hasta sağ cebinden ağır ağır bir tabanca çıkarır) Bağıramayacaksınız. Dediklerimi yapacaksınız.(...)” (s.6)

Olduğundan farklı görünme arzusu

İnsan davranışlarından kusursuz görünmeye çalışma da yerilmektedir. Özellikle kız çocuklarına kusursuz görünmeleri noktasında toplumsal baskının olduğu vurgulanarak bu davranışı sergileyen kişilerin hayattan yaşama zevkini alamadıkları, uymak zorunda oldukları normları düşündüklerinden yaşama kendi arzularını yansıtamadıklarından bahsedilmektedir. Böylece insanın içinden gelip zamanında yapamadığı her şeyin, gün gelip keşkelerinin arasına gireceği vurgulanmaktadır.

Ayşe-“ Kim o sevdiğin? Ben mi? Yoksa yaratmak istediğin Ayşe mi? Senin yaratmak istediğin Ayşe'ye ne kadar benzediysem sen beni o kadar sevdin. Ama ne tuhaf..artık bütün bunlara üzülmiyorum. Hiç!” (2p s.39)

Ayşe-“ Ama, içim öylesine dolu ki.. Bir şeyler söylemek istiyorum. Ben, kimseye böyle şeyler söylemedim. Gencecik bir kızkende.” (2p s.42)

Mutsuzluk

İnsanların hayatta mutlu olmalarının yaşam kalitesini de etkilediğini hissettiren Araz, yaşamda istediklerini gerçekleştiren kişilerin mutlu olduğunu aksi durumun ise mutsuzluk getirdiğini belirtmektedir. Eserde Ayşe'nin ölen babası aile içindeki mutsuzluğundan dolayı kendini içkiye vermiş bir kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.3.3.Çatışma Unsurları:

Ayşe adındaki bir doktor kadının hayatta sıkışıp kalmasından bir gecede bir kişi sayesinde benliğini bulup yaşamın anlamını ve amacını anlar. Esere, sanatçı tarafından bazı çatışma unsurları yerleştirilmiştir. Çatışma unsurlarına değinecek olursak ilk olarak Namık'ın kızı Gülümser ile halası olan Doktor Ayşe arasındaki durumdur. Annesinin etkisi altında bir çocukluk ve yetişkinlik hayatı geçiren Ayşe'nin karşıtı olarak genç yaşta hayallerine ulaşmaya

çalışan, bu uğurda çevresindeki yönlendirmeleri pek dikkate almayan bir kız modeli vardır. İkisi arasındaki fark hayata bakış açılarını göstermeleri bakımından önemlidir.

Diğer bir çatışma noktası Ayşe Doktor ile annesi Cenana arasındadır. Anne Cenana otoriter, kendisinin istediği şekilde olmasını isteyen ve kızını belirli bir kalıp içinde büyüten biridir. Yapmak istediklerini yapan ve yaptırtan bir kadındır. Ancak Doktor Ayşe ise yapmak istedikleri hep içinde kalan ve belirli bir kalıbın içine sokulmuş birisidir. Kendi kararları doğrultusunda yaşamını yönlendiremeyen bir kadındır.

Başka bir çatışma da kaynana Cenana ile Ayşe'nin kocası Esat arasındadır. Cenana sürekli Ayşe ile Esat'ın evliliklerine karışan, konuşmayı çok seven bir kadındır. Esat ise evliliklerine karışılmasından hoşlanmaz. Kaynana Cenana'nın her şeyi yönetme isteğinden rahatsızdır.

Ayrı bir çatışma da Doktor Ayşe ile kocası Esat arasındadır. Ailesinin onu maddi ve manevi kıskaca aldığı belirten Esat, onlara biraz karşı koymasını ister. Esat daha fazla sevgi ve alaka bekler. Doktor Ayşe, ailesinin maddi ve manevi eksikliklerine konsantre olmaktan ve hastalarla ilgilendiğinden Esat'ın hayal ettiği evlilik hayatını oluşturamaz.

2.4.3.4. Merak Unsurları:

Eserde okuyucunun ve izleyicinin ilgisini çekecek bazı kurgular kullanılmaktadır. Bunlardan ilki muayenehaneye gelen kişinin kimliği oyunun sonuna kadar gizemini korur. Ayrıca hastanın muayenehaneden gönderilmesinin nasıl olacağı merak uyandırır. Çünkü ısrarla gece orada kalmak ister. Doktor Ayşe, onu bir an önce tedavi edip gönderme derdinde iken daha sonra durum değişir, ruhi etkilenme sonucunda eserin sonuna doğru gitmesini istemez bir hale dönüşür.

Oluşturulan bir başka merak unsuru ise Ayşe'nin kendi gönlünün istediğini yapıp yapmayacağı mevzusudur. Doktor Ayşe, şartlar ne olursa olsun, hiçbir sonucu düşünmeden kim olduğunu net bilmediği Hasta ile gitmeyi göze alır. Böylece eserin sonunda Doktor Ayşe'deki değişim ortaya konur.

Son merak noktası ise evdekilere gideceğini söylemesinden sonra Doktor Ayşe'nin Hasta ile gidip gitmeyeceği heyecan oluşturur. Ancak gidecekken Hasta'nın tavır değişikliğinden dolayı gidemez ve tekrar eve dönmek zorunda kalır.

2.4.4.Eserin yapısı

Eser iki perdeden oluşmaktadır. Ayrıca 1. Perde iki bölümden oluşurken 2. Perde ise dört bölümden oluşmaktadır.

2.4.5. Eserin olay örgüsü

-Doktor Ayşe'nin işten çıkmadan bir hastanın gelmesi ve kendine yardım etmesinin yanında gece muayenehanede kendisiyle kalması için zorlaması.

-Ayşe'nin Hasta'nın kolundan kurşunu çıkarıp tedavi etmesi.

-Ayşe'nin evinde birbiriyle araları kötü olan annesi, kocası ve abisi doktoru merak etmesi.

-Ayşe'nin eve gittikten sonra gelen telefonla yine muayenehaneye gitmesi.

-Hasta ile Ayşe'nin dertleşmeye başlaması.

-Hasta'nın Doktor Ayşe'ye bütün ömrü boyunca hep kurallara uygun yaşadığını söyleyip gerçekten yaşamadığını belirtmesi.

-Ayşe'nin çevresinde kendisini seven insanların olmadığını her birinin kendisinden beklentiye sahip olduğunu söylemesi.

-Ayşe'nin hayatta sıkışıp kaldığını belirten Hasta, kendisini mutlu hissettirecek özgürce bir şey yapmadığını ve kalabalıklar içinde aslında yalnız olduğunu belirtmesi.

- Ayşe'nin Hasta'dan etkilenmesiyle hayata olan bakış açısının değişmesi.

-Hasta'yı hayatında beklediği kişi olarak niteleyip her şeyi geride bırakıp Ayşe'nin onunla gitmek istemesi.

-Ayşe'nin ailesine her insan gibi hata yapmak istediğini artık biraz da kendini düşüneceğini vurgulayıp evden gideceğini belirtmesi.

-Ailesinin tüm karşı koymasına karşın muayenehaneye giden Ayşe'ye Hasta'nın kendini ihbar ettiğini, gitmesi gerektiği ilk kez mutlu olduğunu bunun da bedelini ödemesi gerektiğini söylemesi.

-Ayşe'nin hayal kırıklığına uğraması, hastanın kazançlarının bağımsız yaşama ulaşmaları olduğunu belirtmesi ve gitmesi.

-Doktorun ailesinin gelmesiyle eve tekrar dönmek zorunda kalması.

2.4.6. Şahıs kadrosu

Eser psikolojik bir değişimi ele alan bir oyundur. Sınırlı bir zaman diliminin konu alındığı bu yapıtta kişi sayısı oldukça azdır. Doktor Ayşe ve Hasta adlı kahramanların ön planda olduğu bu tiyatro eserinde Cenana, Namık, Esat, Gülümser ve Huriye gibi kahramanlar da etkin rolededir.

Ayşe: Doktor olan Ayşe, annesi, kocası Esat ve abisi Namık'ın arasında sıkışıp kalmış bir kadındır. Her birinin farklı beklentisinin olduğu bu karmaşıklıkta kendi arzu ve isteklerini önemsemeyip onların türlü isteklerini karşılamak zorunda olan bir kişiliktir. Eserdeki merkezi kişidir. Olaylar onun etrafında döner.

Ayşe-“Sen birçe git bari”
Esat-“ Karışma!”
Ayşe-“Nasıl İstersen.”
Esat-“ İstemem! Hiçbir şey istemem!”
Namık-“ Ben götürseydim.”
Ayşe-“ Uf! N’oluyorsunuz. Yeter! Yeter!” (s.29)

Çocukluğundan beri kurallara uygun bir şekilde yetiştirilen Ayşe, her işinde olduğu gibi tertipli ve özenlidir. İcra ettiği doktorluk mesleğini layıkıyla yapıp hastalarına fazlasıyla önem veren ve zaman gibi unsurları düşünmeden onlara yardım elini uzatan bir hekimdir.

Hasta-“ (sinirli) Tamam artık gitmeliyim.”
Ayşe-“ Hiç olur mu? Bu ateşle? Kalkamazsınız.Doğru değil.”
Hasta-“ Yapmayın canım. Az önce beni başınızdaki savmak için ...”
Ayşe-“ O ayrı.”
Hasta-“ Ne değişti?”
Ayşe-“ Şimdi hastasınız.” (2p s.2)

Kalabalık aile içinde kendisini yalnız hisseden bir kişidir. Herkesin kendisinden menfaat için yanında olduğunu düşünür. Ancak kendisine sevdiğini söyleyenlere kendisini borçlu hisseder. Bu yüzden herkesi memnun etmeye çalışan biridir.

Ayşe-“ Beni yalnız krizi tutan safra keseleri arar. Taş düşüren böbrekler arar. Kanayan mideler arar.”
Hasta-“ Vah canım.”
Ayşe-“ En çok da annem arar. ‘Gene nerde kaldın’ diye. Ağabeyim arar, başı derttedir; gel temizle diye. Kocam arar, gel yerime yükümü yüklen diye.” (2p s.6)

Hasta, Ayşe'nin düşünce dünyasını değiştirmiştir. Artık içinden geldiği gibi davranmak istediğini, başkalarını memnun etmek için değil, kendisinin istediği şeyleri yapmak istediğini söyler.

Ayşe-“ (kendi kendine gibi) Dünkü Ayşe değilim. Birdenbire, ne çok şey değişti.” (2p s.23)

Ayşe-“ Tamam! Bütün kapıları açtım. Kendi üstüme konmuş bütün yasakları, bütün ambargoları kaldırdım. Artık sırf korkaklığım yüzünden herkese kusursuz görünmek için çırpınmıyorum, çırpınmayacağım. Ermiş değilim ben! İnsanım.(...)” (2p s.37)

Her şeyi geride bırakıp şartlar ne olursa olsun hiçbir şey düşünmeyip Hasta ile başka diyarlara gitmeyi kafasına koyar. Ancak Hasta, ödemesi gereken bir bedel olduğunu söyleyerek beraber olamayacaklarını belirtir.

Ayşe-“ Bir yandan da sen. Adın dahil, hiçbir gerçeğini bilmediğim bir, bir...”

Hasta-“ Bir hayalet.”

Ayşe-“ Ve ben, seninle gelmek istiyorum. Deliriyorum herhalde. Ya da sarhoşum. Belki de ateşim var, vebaya tutuldum, bir şeyler oldum.” (2p s.26)

Hasta: Kolundaki kurşun yarasından doktora gelir ve kendisini gizlemesini ister. Hali kötü olduğundan Doktor Ayşe ameliyat eder. Ancak Hasta kimseye haber etmemesi için söz alır.

Hasta-“ Kimseye... haber...”

Ayşe-“ Vakit kaybediyoruz.”

Hasta-“ (sayıklarcasına) Söz verin... söz”

Ayşe-“ Söz, yürüyün bakalım. Dayanın.(Duvardaki saatin tiktakları)” (s.9)

Ayşe'nin yalnız olduğunu, yaşamadığını ve yaşamın içinde sıkışıp kaldığını belirtip Ayşe'nin görüşünün değişmesine, bağımsız bir şekilde kararlar alabilmesine vesile olmuştur.

Ayşe-“ Tamam! Bütün kapıları açtım. Kendi üstüme konmuş bütün yasakları, bütün ambargoları kaldırdım. Artık sırf korkaklığım yüzünden herkese kusursuz görünmek için çırpınmıyorum, çırpınmayacağım. Ermiş değilim ben! İnsanım. Hata yapmamalıyım diye diye yaşamaktan korkmayacağım artık. Hatalar yapmak ve pişman olmak istiyorum. Tamam mı? Darılacaksınız, üzüleceksiniz, sitem edeceksiniz diye sırf bu korkuyla, artık hiç kimseyi sırtımda taşımak istemiyorum. Bir ağır işçi değilim artık. Tutkuları, tercihleri, kaprisleri olan bir kadını. Bir kadın olmak istiyorum.” (2p s.37)

Ayşe'yle mutluluğu yakaladığını ancak bedel ödemesi gerektiğini düşünüp Ayşe'yi bırakıp gider.

Hasta-“ Bak. Ben biraz sonra buradan gidiyorum. Sen gelmeden az önce bildirdim bunu.”

Ayşe-“ Olamaz!”
Hasta-“ Bildirdim.”
Ayşe-“ Nereye?”
Hasta-“ Önemi yok.”
Ayşe-“ Tehlikedeyim dedin, gidemezsin!”
Hasta-“ Bir bedel söz konusuysa üstüme düşeni ödemeliyim.”
Ayşe-“ İmkansız yapamazsın bunu.”
Hasta-“ Niçin? İkinci bir ihtimal yok bizler için.” (2p s.44)

Gizemli biridir. Nasıl yaralandığını ve adının ne olduğunu belirtmeyip nereye gideceği konusunda Ayşe’ye bilgi vermez.

Cenan: Ayşe ile Esat evlerine sürekli girip çıkan Ayşe’nin annesidir. Çok konuşan ve insanların ne yaptığına karışan ve müdahale eden yaşlı kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çiftin ilişkisine çok müdahale eden biridir. Fakat Esat bundan rahatsızdır. Karışmasının yanında çok konuşan bir yapısı vardır.

Esat-“ Doğrusu, öyle. Ben önceleri Ayşe ile evlendiğimi sanmıştım. Oysa hepinizle, bütün aileyle evlendiğimi sonradan farkettim. Bu da kazayı kader.” (s.16)

Cenan, kızı Ayşe’nin başarılarından ve güzelliğinden beslenen bir kişidir. Ancak kızına zarar verdiğinin farkında değildir.

Namık-“ Çünkü annen sendeki güçle ve kararlar yaşar. Seninkini tüketerek. Başarımı, şöhretini, güzelliğini yiyerek.” (2p s.36)

Kızı Ayşe’yi kendi istediği şekle sokmak için işlemiştir. Onu belli bir kalıba sokan ve içinden geldiği gibi davranmasının önünü tıkayan bir kişidir. Çocuk yaştan beri kız çocuğu şöyle yapmaz, şöyle etmez anlayışından dolayı belli bir kalıba sokmuş olan Cenani, kızının özgürce hareket eden ve hata yapan, hatasının sonucunda pişmanlık duyan biri olmasına engel olmuştur.

Ayşe-“ Kim o sevdiğin? Ben mi? Yoksa yaratmak istediğin Ayşe mi? Senin yaratmak istediğin Ayşe’ye ne kadar benzediysem sen beni o kadar sevdiğin. Aman ne tuhaf artık bunlara üzülüyorum. Hiç.” (2p s.39)

Namık: Annesinin aşırı ve yanlış sevgisinin kurbanı olduğu belirtilen Ayşe’nin abisidir. Nihilist bir tiptir.

Ayşe-“ Annemin yanlış sevgisinin kurbanıdır biraz da. Bu yüzden babamı da hiç anlayamadı, hiç sevemedi. Ama ben acırım. Severim onu.” (s.26)

Tembel ve çok çapkın biri olup bu yüzden birçok kez evlenip boşanmıştır. Çocuklarından birinin kendisinde kalırken diğer çocukları ise Amerikalı eşinin yanında bulunmaktadır ve çocukları görmesi engellenmektedir.

Namık-“ Torunların? Senin beş tane torunun var,hanımefendi.”
Cenan-“ İkisinin daha yüzünü bile göremedim. Göreceğim de yok.”
Namık-“ Suç benim değil. O cadı Amerikalı, vermedi çocuklarımı.”
Cenan-“ Haklı. Ben de olsam vermem. Baba olacak adam değilsin sen. Sen de zerre kadar mesuliyet duygusu yok.” (s.13)

Esat: Kaynanasının evliliğine karışmasından ve karısı Ayşe'nin ailesine çok bağlı oluşundan kendisine yakın davranmamasından şikayet eden koca durumundadır. Ayşe'nin abisi ve annesi ile arası pek iyi değildir ve devamlı tartışma durumundalardır. Aslında Ayşe, kocasının kendi ailesinden dolayı sıkıntı çeken biri olduğunu kabul eder.

Esat-“ Evet! Öyle bağlısın ki onlara... Benimle değil, onlarla evlisin! Gücüme gidiyor bu. Onların yanında rahatsın, tamamsın seni yemelerinden çok dertli gözüksen bile memnunsun. Onların gönüllü kurbanısın.”
Ayşe-“ Ama Esatcığım, onlar benim ailem.”
Esat-“ Ben de kocanı! Yalan mı? Asıl ailen! Ama sen hiçbir zaman beni kendine onlar kadar yakın görmedin.” (s.26)

Gülümser: Küçük yaşta meşhur olmaya çalışan ve okulu önemsemeyen bir genç kızdır ve Namık'ın yanında kalan çocuğudur. Arzuları için gerekeni yapmak isteyen ve bu doğrultuda engelleri pek önemsemeyen bir gençtir. Doktor Ayşe'nin tam zıttı bir karakter olarak sanatçı tarafından esere konmuştur.

Gülümser-“ (babasına) Yoksa bilmiyor musun? Plak yapımcısı. Popçuların canı onun elinde. Bu akşam beni dinleyecek. Ölüyorum. Düşünebiliyor musun? Bir he! derse... (İngilizce hızlı bir şarkıdan bir mısra söyler)”
Cenan-“ Kim götüreceksin? Namık sen mi?”
Gülümser-“ Yoo. Memo.. Durul da gelecek.”
Cenan-“ Durul da kim.”
Gülümser-“ Baterist canım. Babuşçuğum. Bu gece belki de hayatımın en önemli gecesi. Dua et n'olur.”
Namık-“Hey! Yavaş gel kızım. Şarkıydı, plaktı derken... Okul noluyor?”
Gülümser-“ Duruyor. Bak baba şans yüzüme güler de Ertan bana bir plak yapmaya razı olursa okulu hemen bırakırım.” (s.15)

Huriye: Evin hizmetçisidir. Evin hanımı Doktor Ayşe ile iyi bir iletişimi vardır. Mutsuz bir evliliği olup kocasıyla anlaşamamaktadır. Evlilik dışı bir ilişkide hamile kalmış olup çareler aramaktadır.

Eserdeki kişiler bu kadar olup dekor kahraman bulunmamaktadır.

2.4.7.Zaman ve mekân

Eser genellikle İstanbul'da Doktor Ayşe'nin muayenehanesinde geçmektedir. Ayrıca Ayşe'nin kocası Esat'la yaşadığı ancak Ayşe'nin ailesinin sürekli uğradığı bir ev de mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece bir gece ve o gecenin sabahı konu edildiğinden mekân sayısı çok sınırlı kalmaktadır.

Eserin nesnel zamanı telefon kullanımı, uçak ile seyahat gibi unsurlardan dolayı günümüze yakın bir zamanda olduğu kanısı oluşmaktadır. Eserde ortalığın karışık olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı öğrenci olaylarının yoğun olduğu dönem olan 1968-1980 yılları akla gelmektedir. Vaka zamanı ise bu zaman diliminin içinde bir gece ve sabahıdır. Olaylar akşam iş çıkışı ile öbür günün sabahında gerçekleşir.Eserin anlatma zamanı ise 1981 yılıdır.

2.4.8. Eserin dili

Araz, oyunu oluştururken kolay anlaşılmasına önem vermektedir. Ancak eserindeki kahramanlar genellikle belli bir kültür seviyesine sahip kişilerdir. Kadının maruz kaldığı baskı ve kadının istediğini yapabilme özgürlüğünün olması gerektiği mesajını belli bir üslupla anlatmaktadır.

Esat-“ Hanımefendi! 20 yıldır kağıt oynarım ben. Oynarken de dinlenirim. Dahası var mı?” (s.18)

Sanatçı, konuşma dilinin imkanlarından yararlanmaktadır. Eserde devrik cümlelere yer veren Araz, deyim ve atasözlerinden de faydalanmıştır. Yer yer ikilemelere de başvurmuştur.

Ayşe-“ Başınız derde girer. Yer yerinden oynar. Bağırırım.” (s.6)

Namık-“ Suç benim değil. O cadı Amerikalı, vermedi çocuklarımı.” (s.13)

Nezihe Araz, eserinde argo ve kötü sözlere yer vermektedir. Eserde kahramanların kızgınlığından dolayı yer verilen bu ifadelere gerçekleri yansıtmak adına başvurmuştur. Yaşananların gerçekçi olarak yansıtılması adına bu, önemli bir unsurdur.

Esat-“ Yesek şu zıkkımı artık!” (s.25)

East-“ Sen onu hep müdafaa edersin. Mütecaviz, saygısız...Ne ister benden anlamıyorum.” (s.25)

Eseri ele aldığımızda genellikle kısa cümlelerin kullanıldığını görmekteyiz. Bunu yapmasının nedeni cümlenin anlaşılmasının asıl anlatılmak istenenin önüne geçmemesidir.

Ayşe-“ Hekim olarak görevimi yaptım. Acele müdahaleyi gerektiren bir durum vardı. Kurşunu çıkardım. Hastasınız. Ve de ateşiniz vardı.” (2p s.5)

2.5. ÖYLE BİR NEVCİVAN

2.5.1.Eserin özeti

Rayegan ile Cemal Bey yaşlı bir çifttir. Konuşacakları tükendiği için sürekli eski mevzulara girip dururlar. Konakta hizmetçinin yanı sıra Ertuğrul isimli genç kiracı vardır. Rayegan, Ertuğrul'a ders verir. Gençlik yıllarını dolu dolu geçiren Cemal Bey, o gençten hoşlanmaz. Mutlu olduğunda Öyle Bir Nevcivan şarkısını söyleyen Rayegan, Ertuğrul'da gençlik ruhunu yakalar.

Konak çok eski olup Cemal'in çapkınlığını affetmesi karşılığında kayınpederi tarafından Rayegan'a verilmiştir. Cemal Bey, hayatı boyunca aklı hep kadınlarda olan biridir. Onca miras kalır. Cemal'in verdiği vekalet yüzünden ellerinde sadece çok eski durumdaki konak kalır. Tuvaleti bile üstten akıtan bu eski konağı Cemal Bey yıkıcılara verip yerine daireler almak ister. Ancak Rayegan anılarının olması sebebiyle kabul etmez.

Bir gün Ertuğrul'un kardeşi aradığı abisiyle görüşmek için konağa gelir. Kız kardeşine ailesinin bir süre kendisini unutmaması gerektiğini söyler. Rayegan'ın yeğeni duyar. Yeğen Nihan, Rayegan'a söylediğinde yeğenine kızar. Ertuğrul'un bir derdi olduğunu düşünür. Nihan çenesini tutmayıp evde kimlerin kaldığını soran kişiye bilgi verir. Bunun sonucunda Ertuğrul'u arayan eli silahlı biri konağa girer. Rayegan silahlı kişiyi konaktan gönderir. Ona sahip çıkan Rayegan'a genç adam her şeyi anlatır. Ertuğrul öğrenci eylemlerinde bulunduğunu, ailesinin devrimci görüşlerini kabul etmediği için arkadaşının yanına yerleştiğini söyler. Ancak onun vurulmasıyla ortada kaldığını anlatır. Böylece ona konağa sığındığından bahseder. İntiharını düşünecek noktaya gelen Ertuğrul'a üzülen Rayegan ona öğütler verir. Dünyayla ve çevresiyle barışık olmasını bunun da sevgiyle olabileceğini belirtir. Genç, onun ruhunun gençliğine, hoşgörüsüne ve dünyaya bakış açısına hayrandır.

Rayegan, ailesinin yanına dönmesini tavsiye eder. Kocasından bile sakladığı mücevherleri mezun olunca konağı elden geçirme fikri olan Ertuğrul'a verme düşüncesi vardır. İçki içip kollarıyla vals yapan Rayegan ve Ertuğrul'un yanına Cemal Bey gelir. Rayegan gencin gideceğini söyler. Cemal Bey ise Rayegan'ın nasıl tekerlekli sandalyeden kalkabildiğine şaşırır.

2.5.2. Eserin kimliği

ARAZ, N. (1979). *Öyle Bir Nevcivan*. DT Dramaturgi Bölümü Ö-6 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunmamıştır.

2.5.3. Eserin muhtevası

2.5.3.1.Verilen mesajlar:

Nezihe Araz, “Öyle Bir Nevcivan” adlı eserinde insanlar arası ilişkilerde birçok noktaya temas etmiştir. Eserdeki ana düşünce, hayatla barışık olmanın önemidir. Eserde hayata küsmeyen kişilerin zorlukları yenebileceği fikri işlenmiştir.İnsanın hayatında birçok olumsuzluk yaşayabileceği belirtilir. Bunların üstesinden yaşama sevinciyle gelinebileceği vurgulanmaktadır. Yazar, insanın hayatla barışık olmasını önce kendisiyle sonra çevresiyle olan ilişkisine bağlar. Bunu da sağlayan temel unsurun sevgi olduğunu belirtir.Özellikle tasavvuf felsefesinin konu alındığı “Ballar Balını Buldum” adlı oyunda geçen “karıncadan Süleyman’a” ifadesi aynen bu eserde de karşımıza çıkar. Sevgiyle bakabilen bir kişide, kin ve düşmanlığın olmayacağı vurgulanır. İçinde kin ve düşmanlık olmayan kişiler hayatın güçlükleriyle başa çıkabilirler.

R-“ Aslında, insanın önce kendisiyle barış tutması çok şey için kafidir.” (2p s.30)

R-“ Sevgi! Severek. Önce kendini, sonra herkesi, her şeyi.. Karıncadan Süleymana varınca.” (2p s.31)

Ruhi Yalnızlığın Olumsuzlukları

Sanatçının eserine yansıttığı konulardan birisi de yalnızlıktır. Burada aslında kastedilen ruhi yalnızlıktır. Rayegan, Cemal ile birbirini anlamayan kişilerdir. Hassasiyetleri farklıdır. İnsanın yalnızlıktan kurtulması için aynı dili, aynı duyguları paylaşabileceği biri gereklidir. Ruhunu her daim genç tutan yaşlı kadın, iletişimdeki aradığı noktayı kiracıları Ertuğrul’da bulur. Genç mimarlık öğrencisi de ev sahibesi kadınla duygu ahenginden mutludur. Birbirini anlayan kişiler arasında yaşın önemi olmadığı vurgulanmaktadır.

R-“ Belki de..benim de size ihtiyacım vardı. İçinde bulunduğum o merhametsiz hakikatten, o çaresiz yalnızlıktan siz kurtarırınız ümidiyle..misafirliğinizi kabul etmek değil, istedim.” (2p s.28)

Aşkın gözünün körlüğü

Diğer değinilen konu aşk için gözün karartılabileceğidir. Rayegan’ın gençliği üzerinden bu düşünce verilmeye çalışılmıştır. Aşk için tek başına Sirkeci’den bindiği trenle Paris’e gider. Cemal’in yanına varır. Sanatçı, aşkın önemli olduğunu vurgular. Aşkın uğruna yapılacak şeyler olduğunu hissettirir.

R-“ Size geliyordum ya. Paris’e. Halbuki Madam Jorjet İstanbul’da kalıyordu. Çünkü pasportunu elinden almıştım. Hepsinden zoru da bu olmuştu. Anlatabiliyor muyum?” (s.13)

İnsanın yenilenmesi

Bir başka değinilen nokta ise insanın yenilenmesi gerektiği fikridir. İnsanın hayatta yenilenmeler yaşamasının hayatla bağına kuvvetlendireceği hissettirilir. Ancak Rayegan üzerinden, yenilenmenin dış görsel olarak değil, içsel olması gerektiği vurgulanır. Gönülden yapılan yenilenmenin daha tesirli olduğunun altı çizilir.

R-“ Yanlış. Yenilenmeler dıştan değil içten, yürekten olursa bir mana taşır. Aşklar, sevgiler, ıstırlar yeniler insanı. (...)” (s.23)

Umudu kaybetmemek

Bahsedilen bir başka husus ise umuttur. Umut olmasa yaşamın güçleşebileceği vurgulanır. Rayegan, hayatta umudu olan biridir. Bunu hayattan usanmış olan Ertuğrul’a aşılacaktır. Umudunu kaybetmeyip çalışması gerektiği öğütlenmektedir. “Geceler gebedir, neler doğuracak.” sözüyle her an her şeyin olabileceği dile getirilir. Başa gelen kötü şeylerin Tanrı’dan geldiğinden sabredilmesinin güzellik doğuracağı belirtilir. Bununla birlikte Tanrının çeşitli dönemlerde insanlara çeşitli fırsatlar sunduğu vurgulanır. İnsanın bu fırsatlardan yararlanması gerektiği belirtilir.

R-“ Gün doğmadan neler doğar göreceksiniz.(...)” (2p s.32)

Kadının her şeyi yapabilecek potansiyeli

Kadın hakları ve kadının önemi mevzusu bu eserde de kendisini göstermektedir. Kadınlara fırsat verildiğinde onların birçok şeyi başaracağı vurgulanmaktadır. Onların büyük bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir.

N-“ Kadınların içinde, ne güçlü , ne etkin hazineler vardır. Ben bu imkanları hiç kullanamadım.(...)” (2p s.18)

Batıya özentisi

Eserde gözlerden kaçmayan diğer bir nokta ise batıcı özentidir. Özellikle Rayegan ve Cemal’in gençliğinde batılı kültürden etkilendiği belirtilmektedir. Rayegan’ın piyano çalması

ve vals yapması bunun bir örneğidir. Ayrıca Rayegan'ın Fransızca bilmesi bu kültürel aktarımı kolaylaştırmıştır.

C-“ Caziptiniz, renkliydiniz, Fransızca konuşurdunuz. Bir piyano çalardınız, uçardı parmaklarınız tuşlar üzerinde.” (s. 10)

Anıların değeri

Eserde altı çizilen noktalardan biri de anıların önemidir. Anıların insanın geçmişiyle bağlantısını sağlayan önemli bir unsur olduğu belirtilmektedir. Bazı insanlar için anıların vazgeçilmez olduğu vurgulanmaktadır.

R-“(...) Beni kandıramazsın. Bu evden her sattığım şey benim ruhumdan kopmuş bir parça olacak. Bilesin.” (s.30)

Eğlence kültüründeki değişim

Değinen noktalardan biri de değişen eğlence kültürüdür. Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ilk dönemiyle yakın dönemi arasındaki eğlence kültürü olarak bir kıyaslama yapılmaktadır. Daha önceleri mesire yerlerindeki eğlencelerden son dönemde bar, kulüp gibi yerlerdeki eğlence kültürüne dönüldüğü belirtilmektedir.

R-“ Oralara gitsen de kimseyi göremezsin. Mesireler modası çoktan bitti. Şimdi herkes gazinolara, diskoteklere gidiyor.” (s.27)

Kendi geçmişini bilme

Diğer bir nokta ise kendi öz geçmişini bilmeyenin evrensel gerçekleri bilemeyeceğidir. Evrensel değerleri yargılamak için öz kültürün geçmişine hakim olunmasının gerekliliği belirtilir. Nezihe Araz, okuyucuya ve izleyicilere geçmişle bağını koparmaması mesajı vermektedir.

R-“(...) Kendi gerçeklerinizi kendi öz geçmişinizi tanımadan alemşumul(siz evrensel diyorsunuz değil mi?) evet evrensel gerçeklerin peşinde koşmanız gülünç olur.” (2p s.32)

Yasakların cazibesi

Yasakların daha cazip olduğu fikri de değinen bir diğer konudur. Onların insan için daha cezbedici olduğu belirtilir.

Gençliğin farkı

Temas edilen başka nokta ise gençliğin bambaşka bir dönem olduğu vurgusudur. Bu dönemde içten geldiği gibi yaşanılması fikri aksettirilmektedir. İnsanın ümitvar olması gerektiği belirtilir. Bu dönemde umutsuzluğa kapılmadan gönülden geldiği gibi yaşanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Siyasi bakış

Sanatçı, bu eserinde de siyasi mesajlar vermeyi ihmal etmemiştir. Nezihe Araz, toplumcu olmasından dolayı öğrenci olaylarının olduğu yıllarda eylemlere katılmıştır. Eserinde toplumcu gerçekçilik zihniyeti açısından küçük bir görünüm vermiştir. Bu anlayışın fikri altyapısında güzel günler görüleceği düşüncesi, dikkatlere sunulmaktadır. Bunun yanında bu zihniyetin dünyada nasıl bir yaşam sürmek istedikleri ile ilgili de bilgi verilir.

E-“ Hepimiz gibi? daha iyi, daha adil bir dünya istiyordu. Böyle bir dünyada yaşamak, böyle bir dünya için çalışmak istiyordu.” (2p s.12)

Geçmişe takılı kalmama

Araz, eserde eskinin eskide kaldığı vurgulayarak yeni şeyler ortaya koymak gerektiğini belirtmektedir. Eserde kahramanlar üzerinden verdiği bu düşünceyle geçmişe takılı kalmamayı yeninin ön plana çıkarılmasının altını çizer.

R-“(İsyankar) Bırak eskileri, Bırak ölmüşleri. Yeni bir şeyler söyle bana. Taze, işitilmemiş.(...)” (s.26)

2.5.3.2.Eleştiriler:

Erkeklerin çapkınlığı

Eserde birçok noktaya temas etmesinin yanında bazı noktaları da eleştirir. Bunlardan ilki Cemal üzerinden verilen çapkınlığın erkeklerin elinin kiri görülmesidir. Bu ifade ile sanatçı, erkeklere eleştiride bulunmaktadır. Aldatmanın basit bir durummuş gibi düşünenlere tepki amacıyla esere konulmuştur. Bunun yanında erkeklere bir başka eleştiri ise erkeklerin gözünün sürekli kadınlarda olduğu ve onların güzel kadınları hemen fark etmesidir.

C-“ Yapmayın canım, basit bir çapkınlıktı bu. Ve, çapkınlık, bilirsiniz erkeğin ellerinin kiridir. (...)” (s.14)

R-“Zannetmem. Dünyanın neresinde olursanız olun, ne şartlarda olursanız olun, erkekler kadınların farkına varacak vakti ve imkanı hemen bulurlar efendim.” (s.15)

Aldatmaların görmezden gelinmesi

İkili ilişkilere dair diğer bir yergisi ise aldatmaların göz ardı edilmesi mevzusudur. Bunun ilişkide sevgi ve saygıyı bitirdiği fikri aksettirilmeye çalışılmıştır.

R-“ (Alayla karışık) Eskiden dildadelerimize giderdiniz. Böyle pür telaş, pür helecan.” (s.8)

R-“Neden? (çok keyifli) Yoksa siz, Peyker’in yalnız sizinle fingirdediğini mi sanıyordunuz? İlahi.” (s.22)

Son dönemdeki gençlik

Eleştiride bulunulan bir diğer alan ise son dönemde gençlerin sıra, töre kurallarına uymayan asilikte ve yapıda oldukları belirtilmektedir. Nezihe Araz, eserinde eskiden bu noktaya daha çok dikkat edildiği izlenimi vermiştir. Bunun sebebini de sanatçı, gençliğin bir cilvesi görmektedir.

R-“ Şimdi gençler sıra töre tanımıyor.” (2p s.5)

Siyasi çalkantılar

Eserde anlatılan dönem 1980 dönemidir. Bu dönem öğrenci olaylarının ve eylemlerinin olduğu yıllardır. Toplumcu gerçekçi pencereden bir kahramanı eserine alan Nezihe Araz, Ertuğrul adlı kahramanın arkadaşı Oktay’ın kim vurduya gitmesini, ne kadar karışık ortam olduğunu, adalet anlayışının ne noktalara geldiğini göstermek ister. Ayrıca bununla beraber bazı dönemlerde yaşanan eşkıya düzeni de eleştirilmektedir.

Dedikodu

Bir diğer eleştirilen nokta ise başkasının ardından konuşma olan dedikodudur. Konakta yardıma muhtaç gencin kalması, komşular tarafından laf, söz edildiği belirtilmektedir. İnsanların anlayıp dinlemeden başka insanlar hakkında arkadan konuşup kötü yakıştırmalar da bulunması yerilmektedir. Nezihe Araz, toplumumuzun bir hastalığı olan bu alışkanlığına eserinde dikkat çekmiştir.

Nesiller arası fark

Başka bir eleştiri de nesiller arasında olan ve dram niteliğinde diye tabir edilen farklılıklardır. Nesillerin birbirini dinlemedikleri ve anlayış göstermemelerinden dolayı büyük zihniyet farklılıklarının oluştuğu belirtilmektedir.

E-“ Kız kardeşim de vardı. Ama onlar bana katılmıyorlardı. Babamla aramızda büyük ayrılıklar çıktı. Büyük kavgalar..Ben onu nasıl her dediğinde suçluyorsam, o da beni suçluyordu.(...)”

R-“ Nesiller arasındaki dram.. Bu hep böyle olagelmıştır.” (2p s.25-26)

Davranışların tutarsızlığı

İnsanların davranışlarında benzer durumlarda aynı tepki verilmesi gerektiği hissettirilir. Bir olay ve durum hakkında farklı tutum sergilemenin doğru olmadığına vurgu vardır. Eserde bazı yerlerde tutum ve davranışların her zaman tutarlı olması gerektiği fikri vurgulanır.

P-“ Aaa.. Temrinlidir o. Benim bildiğim, kendileri üç defa mı, dört defa mı karı boşamadı mı Raye cici.”

R-“ Söz kendi kızı olunca işin rengi değişir.” (2p s.1)

2.5.3.3.Çatışma unsurları:

Tekerlekli sandalyeye mahkum bir kadının ruhunun genç bir delikanlıyla tekrar eski günlerdeki gibi canlanması anlatılmaktadır. Eserde bir kadının ruhunu ortaya koymada engelleyici ve ortaya çıkarıcı unsurlar çatışmalarla ortaya konmaktadır. Cemal ile Rayegan arasındaki çatışma eserdeki ilk çatışmadır. Rayegan adlı yaşlı kadın ile Cemal adlı yaşlı adam arasında birbirini anlamada sıkıntılar vardır. Cemal Bey, Rayegan’ı bir kadın olarak anlamamaktadır. Hayat dolu, dünyayla barışık bir ruh hali olan Rayegan’la anlayışsız, sadece kendini düşünen bir yapısı olan Cemal Bey arasında bir uyumsuzluk vardır. Ancak gençliklerinden beri evlidirler.

Diğer bir çatışma noktası ise Cemal Bey ile evde kalan öğrenci Ertuğrul arasındadır. Ertuğrul Rayegan’ı anlayabilen, onun ruhunun gençliğini ortaya çıkaran biridir. Birbirinden enerji ve hayat sevgisi alırlar. Özellikle Ertuğrul, Rayegan’daki yaşam enerjisinin hayranıdır. Ancak Cemal Bey, sadece kendini düşünen biridir. Birbirlerine diyecekleri tükenen ve sürekli eski açıp karısı Rayegan’la can sıkıcı konulara giren biridir. Ertuğrul ile ruhunun coşkunluğu tekrar ortaya çıkan Rayegan, tekerlekli sandalyeden kalkıp yürüme mucizesini gösterir.

Eserde görülen başka bir çatışma da karamsar ve ümitsiz yaşama ile umutlu olmanın tezatlığıdır. Bu zıt iki kavramın neden olduğu davranış ve düşünüş tarzları ortaya konmuştur.

Maddiyatı önemseyen insan yapısıyla maneviyatı düşünen insanın çatışması da vardır. Rayegan anılara önem veren geçmişinden kopmayan bir yapıda iken Cemal, para ve maddiyat uğruna çoğu şeyden vazgeçebilecek bir insandır.

2.5.3.4.Merak unsurları:

Eserde yer alan bazı merak unsurları vardır. İlk olarak Ertuğrul'un kim olduğu mevzusudur. Rayegan bir gün kapılarının önüne gelen ve elinde hiçbir şey olmadan kendilerine sığınan bu genci kim olduğunu bilmeden eve alır ve kiracı olarak kabul eder. Daha sonra onun öğrenci olaylarının olduğu zaman diliminde eylemlere karışan bir genç olduğu anlaşılmaktadır. Ancak dünya ile barışık olan Rayegan bunu normal karşılar.

Bir diğer merak unsuru ise evin birileri tarafından gözetleniyor olmasıdır. Sadece geceleri dışarı çıkan Ertuğrul ile ilişkilendirilen bu hususun nasıl gelişeceği önem arz eder. Saklanan Ertuğrul'un yerini açık eden Rayegan'ın yeğeni Nihan sayesinde yerini tespit ederler ve bir gün konağa eli silahlı biri gelir. Ancak Ertuğrul'u bulamayan silahlı kişiyi Rayegan evden çıkarır.

Son olarak başka bir merak unsuru ise Rayegan'ın eserin sonunda tekerlekli sandalyede olduğu anlaşılmaktadır. Eserin ortalarından itibaren çeşitli sezdirmeler yapılır ancak öyle bir durum olduğu son kısımda ortaya çıkmaktadır. Başka bir merak da Ertuğrul'un ailesinin yanına dönüp dönmeyeceği noktasındadır. Bu noktada yaşlı kadının, genci ikna ettiği anlaşılır.

Eserde bazı noktalarda geriye dönüşler vardır. Anıların anlatılması çoğu zaman anlatma yöntemi ile gerçekleştirilir. Nadir de olsa özellikle Rayegan ile Paşako'nun gençliklerinden bir kesit, gösterme yöntemiyle aktarılır.

Eserin, merak oluşturmaya yönünden doruk noktaları eli silahlı birinin konağa gelmesi ve Ertuğrul'un kim olduğunun ortaya çıkmasıdır.

Öyle bir Nevcivan adlı eserde oyunun ne yönde ilerleyeceğini hissettiren bazı unsurlar sezdirilmektedir. Bu imalardan ilki Ertuğrul'u bulmak için birilerinin fırsat kolladığıdır. Eserde sonradan bu olay gerçekleşir. Konağa eli tabancalı biri girer. Olayla ilgili ikinci ipucu gencin kaldığı odadan sadece geceleri dışarı çıkmasıdır. Oyunun sonlarına doğru öğrenci eylemlerine katılan biri olduğu ve peşinde bazı adamların olduğu ortaya çıkar. Başka ima da eserin sonunda anlaşılır. Konağın tadilatını genç yapacaktır. Konakta kirada duran genç mimarlık öğrencisidir. Diğer bir ima da bazı noktalardaki sezdirmelerle oyunun sonunda yaşlı kadının fiziksel sorununun olduğu hissettirilmesidir. Başka bir ipucu Rayegan'ın Ertuğrul'u savunmasıdır. Daha sonra gencin, onun için yalnızlığını giderici bir unsur olduğu ortaya çıkar. Son olarak Cemal'in Ertuğrul'dan hoşlanmamasının nedeni karşımıza çıkar. Cemal'in, karısının iyi bir uyum içinde olduğu Ertuğrul'u kıskanmasıdır.

2.5.4. Eserin yapısı

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Herhangi bir sahne veya meclis bulunmamaktadır.

2.5.5. Eserin olay örgüsü

-Rayegan adlı yaşlı kadının Ertuğrul adlı kişiye dil dersi vermesi ancak ev halkının o gençten hoşlanmaması.

-Birbirlerine söyleyecekleri tükenen bu yaşlı çift eski defterleri açması ve Cemal'in Rayegan'ı çılgın, Rayegan'ın ise Cemal'i çapkın olarak nitelemesi.

-Dalaveralarla servetini yitiren bu çiftin elinde bir eski konağın kalması ve Cemal'in konakla birlikte kendisinin de çürüdüğünü belirtirken Rayegan'ın burayı anılarının kaynağı olarak görmesi.

-Cemal ve hizmetçi Paşako'nun Ertuğrul'dan şüphelenmesi ancak Rayegan'ın kendisini yalnızlıktan kurtardığı için hakkında kötü düşünmemesi.

- Kardeşi Sare'nin eve dönmesi için yalvarması, Nihan'ın bunu duyması

-Mahallede birinin konakta kalanları sorması

-Silahlı birinin konakta kaldığı yere gelip Ertuğrul'u araması ve Rayegan'ın ona karşı durması.

-Ertuğrul'un gittiğini düşünüp tekrar yalnız kaldığını düşünen Rayegan, genç adamı konağın kütüphanesinde bulması.

- İntihar düşünecek kadar bunalımda olan Ertuğrul'un her şeyi yaşlı kadına anlatması.

- Ertuğrul'un eylemlerin içinde olduğunu, daha iyi bir dünya için mücadele etmesini ailesinin reddettiğini belirtip evden kaçtığını söylemesi.

-Arkadaşı Oktay'ın vurulduğunu belirtip oradan kaçması ancak aklının Oktay'da kaldığını vurgulaması.

- Kendisinin eski bir komitacı olduğunu belirten Rayegan, pes etmemesi gerektiğini belirtmesi.

- Rayegan, hayatla barışık olmasını öğütleyip bunun da sevgiyle mümkün olduğunu söylemesi

-Yaşlı kadının içinde büyük olumsuzluk oluştursa da ailesinin yanına gitmesini istemesi.

-İnsanın sürekli kendisini yenilemesinin önemli olduğunu belirten Rayegan'ın konağın onarımının kendinin onarımına yol açacağını belirtmesi.

- Rayegan'ın okulunu bitirip konağın restorasyonunu yapması için servetini vermeyi düşünmesi.

-Tekerlekli sandalye mahkumu Rayegan'ın Ertuğrul'un oluşturduğu duygu coşumuyla yürüme mucizesini gerçekleştirmesi.

2.5.6.Şahıs kadrosu

Eser, Sarı Konak adlı bir konakta geçiyor olup yaşlı çift ve kiracıları üzerinden oluşturulmuş bir yapıt olması hasebiyle kişi kadrosu dardır. Yaşlı çift Rayegan ve Cemal, hizmetçileri Paşako, kiracıları Ertuğrul, öğrenci Ertuğrul'un kardeşi Sare, Rayegan'ın abisinin kızı Nihan ayrıca Ertuğrul'un dava arkadaşı Oktay vardır.

Rayegan: Oyunun son kısmında tekerlekli sandalye mahkumu olan bu yaşlı kadın Cemal Bey'in karısıdır. Eserin merkezi kişisidir. Yıllarca fiziksel durumundan dolayı dışarı çıkamamıştır. Çılgınca, içinden geldiği gibi bir gençlik yaşayan Rayegan, Ertuğrul gelene kadar eski konakta yalnızlık çeken birisidir.

R-“ Belki de...benim de size ihtiyacım vardı. İçinde buduğum o merhametsiz hakikatten, o çaresiz yalnızlıktan siz kurtarırsınız ümidiyle... misafirlüğünizi kabul etmek değil, istedim.” (s. 2-28)

Ertuğrul, ailesine kızıp evini terk eder ve dava arkadaşı Oktay'ın yanında kalmayı arzu eder ancak Oktay'ın vurulmasıyla sokakta kalır. Günler sonra Sarı Konak'a sığınan bu genci Rayegan, kiracı olarak kabul eder. Hiçbir eşyası olmadan çıkagelen bu genci tüm tuhafliklara rağmen evine alır. Onu yalnızlığını giderecek kişi olarak görür ve öyle de olur.

Fiziksel engeline rağmen bunu hiçbir zaman ön plana çıkarmaz. Hayatın karşısına çıkardığı olumsuzlukları Tanrıdan bilen hayat dolu bir kişilik yapısı vardır. Bunu da ruhunu hep genç ve diri tutabilmesiyle başardığını vurgular.

R-“ Zamanla çekiştim. Zaman denilen çarkın hiç değilse ruhuma dokunması, ruhumu yıpratmaması için, ruhumu her yaşta diri ve taze tutabilmek için..açık ve hazır tutabil...”(s.2-30)

Ertuğrul'un bir genç olarak hayattan bıkkın olmasına şaşırıp hayatla barışık olmasını öğütler. Yaşlı Kadın, bunun da önce kendisiyle barışık olup kendisini sevmesiyle daha sonra başka insanlarla ve unsurlarla sevgi ve barış içinde yaşamasıyla mümkün olacağını söyler.

R-“ Barıştım”

E-“(Biraz bozulmuş) Kimle?”

R-“ Önce kendimle. Sonra başka insanlarla. Başıma gelen her şeyle. Ve bunların başıma gelmesini uygun gören Tanrı ile sizin onunla aranız pek iyi değildir herhalde. Sizin yaştakilerin. Bu, her devirde böyledir.” (s.2-30)

Cemal ve Rayegan’ın kişiliklerinde eşlerine çok da fazla sadık olma anlayışı yoktur. Cemal Bey, karısını aldatan biridir, Rayegan ise kocasından başka kişilerden etkilenen bir karaktere sahiptir.

C-“ Ne yapabiliirdim? Zaten sadece hasret bildiren masum bir mektuptu size yazılan.”

R-“Bu geniş meşrebimize hayranım. Beyefendi! Bakındı şu işe. Siz sahiden benim yağlı ahçı dolaplarında dolap çevireceğimi mi vehmettiniz? Sahiden benim yağlı mutfak muaşakalarına katlanacak kadar zevksiz olduğumu mu düşündünüz? Yoksa blöf mü yapıyorsunuz?” (s.22)

Rayegan, evle kendini özdeşleştirmiştir. Onun satılmasını kendini satmak olarak nitelemektedir. Eskiye dair ne varsa hepsinin bu konakta anılarla yaşadığı düşünmektedir. Satmaktansa Ertuğrul’un restore etmesini ister.

R-“ İşte(gösterir) Mısır Vekili Frenk Nuri beyin yazı takımı, Tophane işi. Ağabeyin hat kalemleri. Anacığımın Fransız işi bronz karyolası. Yok yok yok... Hiç nafi! Beni kandıramazsın. Bu evden her sattığım şey benim ruhumdan kopmuş bir parça olacak. Bilesin.” (s.30)

Cemal: Rayegan’ın kocası olan yaşlı adamdır. Gençliğinde çok çapkın birisidir. Hem Paris’te hem İstanbul’da çeşitli kadınlarla gönül ilişkisi yaşar. Çoğusundan eşinin haberi vardır ancak Cemal yaptıklarını sanki erkeğe mubahmış gözüyle görür.

R-“ (Alayla karışık) Eskiden dildadelerinize giderdiniz. Böyle pür telaş, pür helecan.” (s.8)

Oyunun başında artık yaşlandığı belirtilip bazı şeyleri unuttuğundan bahsedilir. Ayrıca kıskanç olan Cemal, Rayegan’ı Ertuğrul’ dan kıskanır.

R-“ Yine hangi Kamber’i çağırıyorsunuz a beyefendiciğim? Kamber rahmeti rahmana kavuşalı handiye iki yıl olacak.”

C-“ (Silkinir) Unutuyorum yahu. Bu adamın beni bırakıp öldüğüne öylesine inanmıyorum ki zihnim bu ölümü adeta reddediyor, kabul etmiyor.”

(...)

R-“ Siz, başımı şuradan şuraya çevirinceye kadar her şeyi unutur oldunuz, kim bilir nereye koydunuz.” (s.5)

Babası Paris’te Sefir-i Kebir Kerim Paşa’dır. İstanbul’un birçok yerinde dükkanlar, köşk ve benzeri menkuller ve mücevherat miras olarak kalır. Cemal, bir katakulli ile konak dışında bir de karısı Rayegan’ın sakladığı mücevherler dışında her şeyi kaybetmiştir. Karısı çalışmakta gözü olmayan ve malı mülkü tüketen kocasını mirasyedi olarak tanımlamakta ve kızmaktadır.

C-“ Size ne efendim? Herhalde bir çaresini bulmuşlardır. Ne kafanızı yoruyorsunuz size ait olmayan meselelerle? Yalı elden gitti. Aksaray’daki dükkanlar, Çamlıca’daki köşk, Hisar’daki yalı, hepsi gitti. Lakırdısını bile etmek istemiyorum. Koca Mahmut Paşa servetinden elimizde kala kala bu köhne konak kaldı, hepsi bu!” (s.17)

Ertuğrul: Öğrenci eylemleri zamanında eylemlere katılan ve mimarlık okuyan üniversite öğrencisi fikirsel olarak ev ahalisi ile ters düşer. Arkadaşı Oktay ile bir yol tutmak ister ancak o günün akşamında arkadaşısı serseri bir kurşun ile vurulur.

E-“ Yanındaydım. Ama o vurulunca bırakıp kaçtım. Anlıyor musun? Kaçtım. Oktay’dan değil ölümden korkmuştum.(...)” (2p s. 13)

Oktay ile dava arkadaşısı olan Ertuğrul, eylemlere katılma amaçlarının daha iyi ve adil bir dünyada yaşamak olduğunu belirtir.

E-“ Hani siz hep soruyordunuz bana. Gazetelerde vuruşanları, kırışanları okudukça nedir bu işlerin aslı, diye. Ben o eylemlerin içindeydim. Ben ve en yakın arkadaşım Oktay. Hiçbir kötü niyetimiz yoktu. Sadece daha iyi bir dünya istiyorduk. Daha adil bir dünya! Bu dünyanın ancak bizim inançlarımız ve bizim eylemlerimizle gerçekleşeceğine inanıyorduk. İnançımız giderek iman haline geliyordu. Tartışmasız! Gittikçe kenetleniyorduk düşüncelerimize ve de birbirimize. Ben, herkesin de benim gibi, düşünmesini, inandıklarına inanmasını ve ben nasıl davranıyorsam öyle davranmasını istiyordum. Özellikle evdekilerin!” (2p s.25)

Fiziksel engeline rağmen hayata tutunan, ruhunu hep diri tutan Rayegan’la tanıştıktan sonra yaşama dair püf noktaları öğrenir. Barış ve sevginin ön planda tutulduğu bu düşüncelerden dolayı Rayegan adlı yaşlı kadına hayranlık duyar. Kendisine yardım edecek birini arayan Ertuğrul bu yaşlı kadına ilgi gösterir ve karanlığın sonundaki ışık olarak niteler.

E-“ Sizinle olunca sıkılmak mümkün mü? Asıl ben sizi rahatsız etmekten korkuyorum.” (2p s.6)

Nihan: Rayegan'ın yeğeni olup kocasından yeni boşanmış bir genç bayandır. Davranış olarak oldukça rahat biri olup sabah uyanır uyanmaz sırf merakından uygun olmayan kıyafetle bir gencin odasına gidebilen bir tiptir.

N-“ Ne ilgi çekici adam o. O kadar da yalnız ki... İçim acıdı.”

R-“Bu kılıkta mı?”

N-“ (Sabahladığına bakar, soruya şaşmış) Evet. Ne var kılığında.”

C-“ (açıklayıcı) o da pijamalıydı?”

N-“ Yooo”

R-“ Bunca zamandır kiracımız, ben odasına daha hiç inmedim” (2p s.2)

Konağa gelen ve Ertuğrul'u arayan kız kardeşi Sare ile Ertuğrul arasındaki konuşmaları dinler. Ayrıca mahallede birine düşüncesizce konakta kimin kalıp kalmadığı ile ilgili bilgi verir.

N-“ Değil arkadaşı. Kız kardeşi.”

R-“ Daha iyiya işte (biraz ferahlamış gibi) ama sen nerden biliyorsun?”

N-“ Kapıdan dinledim.” (2p s.15)

Sare: Ertuğrul'un kız kardeşi olup uzun aramalar sonunda abisini bulmuştur. Eve dönmesi için yalvarır ancak abisi ailesine bir zarar gelmemesi için kendisinden uzak durmalarını ister.

E-“ Sare, canım, kimsenin başını belaya sokmak istemiyorum. Hele senin. Başımda yeterince dert var. Git. Gidin. Bir süre için beni unutun. Tamam mı?”

S-“ Hayır! Eve gel. Ne olursa, başımıza ne gelecekse birlikte gelsin. Annem babam da böyle diyor. Onlar senin meselene mutlaka bir çare bulabilirler. Hem sana hiçbir şey sormayacaklar, inan ki!” (2p s.11,12)

Oktay: Ertuğrul'un dava arkadaşı olup eylemlere beraber katıldığı arkadaşıdır. Ertuğrul ile aynı düşüncüyü güdüp daha iyi ve daha adil bir yaşam fikrini savunmakta olup serseri bir kurşunla hayatını yitirmiştir.

E-“ O akşam Oktay'la buluştuk. Durumu konuşacak, karar verecektik. Ailesi burada değildi. Oktay küçük bir evde oturuyordu; gidecek başka yerim yoktu. İnşirak Yokuşunu konuşa konuşa inerken evde olanları anlattım ona. Karşıda Fransız Yetimhanesinin ışıkları henüz yanmıştı. Ortalık rezilcesine güzeldi. Koyu mavi bir güzellik. Oktay her zamanki gibi iyimser, her zaman ki gibi güleç: “Bir gün nasıl olsa bizi anlayacak ve bizim onlara armağan ettiğimiz dünyada mutlu olacaklar. Boş ver,” dedi. “ Bir süre biz de kalırsın, zaman her şeyi halleder.” dedi.” (2p s26)

Paşako: Gençliğinden beri hep bu yaşlı çiftin yanında hizmetçi olan bu kadın bir hizmetçiden öte Rayegan'ın sırdaşı haline gelmiştir. Sadık bir çalışan olup Rayegan'a ailevi konularda iyilikleri için çeşitli uyarılarda bulunur.

Eserde bu kişilerin haricinde dekor kahraman olarak eve giren silahlı kişi vardır.

2.5.7.Zaman ve mekân

Eserin nesnel zamanına baktığımızda öğrenci olaylarının olduğu 1968 ile 1980 yılları arasındır. Çünkü genç mimar adayı Ertuğrul, öğrenci eylemlerine katılır. Vaka zamanı ise Ertuğrul'un üniversite son sınıfta eğitim gördüğü yıldır. Anlatım zamanı ise 1979 senesidir.

Mekân olarak ise yapıtın İstanbul'da geçtiği görülmektedir. Olayların ağırlıklı olarak Serencebey Yokuşu'nda bulunan Sarı Konak'ta geçtiği görülmektedir. Sarı Konak'ın oturma odası, konağın kütüphanesi, konağın kiracı kalan odası ve Oktay'ın vurulduğu İnşirak Yokuşu'dur.

2.5.8. Eserin dili

Nezihe Araz, eserinde kültürlü kişileri kahraman olarak seçmiştir. Birbirlerine belli bir üslupta konuşmayı yeğlerler. Eserde Fransız kültüründen etkilenmiş insanlar bulunur. Özellikle Rayegan Fransızca bilip Fransız kültürüyle yetişmiştir. Bu yüzden bazı noktalarda Fransızca kelimeler geçmektedir.

R:"Eh bilen, maintenant?"

E:"İ.. Mademoissel Edith et sa seur.. qui tricoter a nuitee.." (s.5)

Sanatçı, eserinde değişik bir metod uygulamıştır. Eserdeki kahramanları tam isimleriyle değil de baş harfleriyle konuşturmuştur.

P:" Öyle de.."

R:" Nasıl da?" (s.29)

Sanatçının bu eserinde de diğer eserlerinde olduğu gibi dilin imkanlarından faydalandığını görmekteyiz. Konuşma dilinin unsurlarından devrik cümle, atasözleri ve deyim gibi unsurları kullandığı göze çarpmaktadır.

P:" Bir günde! İnan olsun bir günde satar savar tertemiz ederiz. Zaten eşya denilecek ne kaldı güzelim." (s.30)

Araz, eserinde çok da uzun olmayan cümle yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. Kadın psikolojisinin anlaşılması gerektiği mesajı verilmekte olup bu mesajı sade ve açık bir dille ifade etmektedir.

C-“ Yazık. Annemin bu huyunu almamışım. Keşki bana da geçseydi..”

Eser incelendiğinde bazı kötü ve ağır sözlerin kullanıldığını görmekteyiz. Çoğusu kızgınlıktan kaynaklanan bu ifadeler sanatçı tarafından az da olsa kullanılmaktadır.

R-“ Şu adama ne kızıyorum, ama ne kızıyorum. Nemrud. Pis herif. (...)” (s.23)

2.6.KUVAYI MİLLİYE KADINLARI

2.6.1. Eserin özeti

Bir gazete yazarı olan Gökçe Kuvayı Milliye kadınlarıyla ilgili bir yazı yazar. İzmir'in işgalinden Milli Mücadele dönemini kapsayan yazıda bazı kadın kahramanlarımızın milli mücadelede neler yaptıklarıyla ilgili bilgi verir. Ancak bu yazıyı yazmasını siyasi olduğu gerekçesiyle patronu yazmasını istemez. Peşine adam bile takılır. Ancak Gökçe, yazmakta kararlıdır. Gökçe bunu filme çekecektir. Yörük Ali Efe'ye geç kaldıklarını söyleyerek posta koyan Yörük Kızı, küçücük çocuğuyla kağrı kullanan Dürdane, gebe haliyle mühimmat taşıyan Gülnar, Rum çetelerine karşı koyup çocuklarını yitiren Turna, Kuvayı Milliye için sevgilisinden ayrılmayı tercih edip kadınları örgütleyen Saima ve örgütlediği kadınlarla bazı yerleri Rum çetelerinden kurtaran Kara Fatma'nın milli mücadele için yaptıkları fedakarlıklar ve hizmetler anlatılır. Ayrıca madalyalı on iki kadın da zikredilir. Kadınlar kurtuluş için Mustafa Kemal'e hayrandırlar ve ona büyük saygı duyarlar.

Son kadın ise Zübeyde Hanım'dır. Mustafa Kemal'in annesidir. Savaşa katılan kadınların anası olarak görülür. Mustafa Kemal'i doğurduğu için övülür. Annesi Mustafa Kemal'in doğarken bir deha dünyaya geldiğini söyler. Oğlunun savaşı kazandırmasıyla düşman kovulduğunu belirten anası Mustafa Kemal'e hakkını helal eder ve oğluna övgüleriyle son bulur.

2.6.2. Eserin kimliği

Nezihe, A. (1997). *Kuvayı Milliye Kadınları*. İstanbul: Dünya Yayıncılık

2.6.3. Eserin muhtevası

2.6.3.1. Verilen mesajlar:

Eserdeki ana düşünce insanlarımızın, özellikle kadınlarımızın bağımsızlığın tehlikeye düştüğü dönemde her şeylerini ortaya koydukları belirtilir. Vatanın kurtulmasının her şeyin önünde tutulduğu vurgulanır. Burada kadın eksenli olarak vatanı kurtarma adına yapılanlar ön plandadır.

Kaynana-“ (...) Demek ki.. Senin de o bebelerden daha çok sevdiğin bir şey varmış. Vatanın! Toprağın! Bağımsızlığın varmış! Yaşa kız! Yaşa be.. Var mı senin gibisi!” (s.51)

Kadınların fedakârlığı

Araz, Milli Mücadele’yi kadın penceresinden ele aldığı bu eserinde birçok noktaya değinmektedir. Sanatçının değindiği ilk konu kadınların fedakârlıklarıdır. Bağımsızlığımızın tehlikeye düştüğü Milli Mücadele döneminde, onların erkeklerden geri kalmadığı belirtilir. Kadınlarımız da kurtuluş için ellerinden geleni yapmıştır. Sanatçı, eserinde bu kurtuluş mücadelesinde kadınların yaptığı birçok fedakarlık örneğini dile getirmektedir. Sanatçı, kurtuluşun kolay kazanılmadığının altını çizmek ister. Sadece erkeklerin gayretiyle değil kadınların da kurtuluş mücadelesine fazlasıyla katkı yaptıklarını belirtir.

Gülner-“ Allah canımı alsın ya! Gebeydim ya. Fark etmediniz. Kime söyleyecekti? Söyleyebilemedim. Söleyimde.. Kağnyı elimden alsınlar öyle mi?” (s.28)

Özgürlük Kısıtlaması

Genellikle eserlerinde kadınları ön plana alan sanatçı, yine aynı tavidadır. Kadınlara yönelik haksız eleştirileri, onların özgürlük alanını kısıtlayıcı unsurları vurgular. Sanatçı, bunun yanında kadınların yaptığı güzel işleri belirten bir tavidadır. Yaptığı yararlı ve güzel işlerden biri olarak Saime’nin memleketin yararı için yüksek tahsil yapması örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında ana düşünce etrafındaki belirtilenler de kadınların yaptığı önemli işlerdir.

Gökçe-“ Kusura bakmayın. Benim yazımın politik hiçbir yanı yok. Ayrıca..yazdıklarım gerçek. Bu gerçeği.. Pek çok kadın gibi..Yaşıyorum ben!” (s.10)

Kadınların yaşadığı zorluklar

Sanatçı, kadınların önceden çok problem yaşadığını ifade etmektedir. Yaşam koşullarının zorluğundan çeşitli zorlukların ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Özellikle kadınların doğumunu tarlada ve ormanda gerçekleştirdiği belirtilerek durum daha dikkat çekici hale getirilmiştir.

Gökçe-“ Evet. Tabi doğru söylüyorum. O.. heykel ya! Heykeller ağlamaz. Nasıl ağlasın? Aman ikincş çarpı işareti daha hoş: Cephane taşırken yolda doğuran kadın var ya hani. Gülner. Onun da çocuk doğurma sahnesine itiraz ediyorlar. Bebeğin göbek bağını kadınlardan biri taşla kesiyorlar.” (s.33)

Türk tarihindeki olaylar

Eserde Türkiye tarihine ait önemli birtakım hadiseler de yer alır. Halide Edip'in kurtuluş mücadelesinde halkı motive edici Sultanahmet Mitingi bunlardan biridir. Ayrıca İzmir'in ve İstanbul'un işgali olayları da bunlara örnektir.

Halide-“ Kardeşlerim! Evlatlarım! Canlarım. Ruhu göklerde olan şu kutsal minarelerden, Osmanlı tarihinin bugünkü faciasını seyreden atalarımız ne diyor? Dinleyin bakın. Güzel İzmir'imize düşman çizmeleri girdi. Vaktiyle atalarımız bu görkemli meydanda zafer törenleri yaparken... Biz bugün burada... İzmir için ağlıyoruz!” (s.5-6)

Kadınlı erkekli mücadele

Oyunda, ülkemizi ele geçirmek isteyenlere karşı halkımızın kadınli erkekli mücadelesi ön plana çıkarılmaktadır. Ülkenin önemli bölgelerinin işgal altında olduğu vurgulanır. Sanatçı, ne kadar vahim bir durumun var olduğunu gözler önüne sermeyi amaçlar. Bunun yanında bu olaylarla sınırlı olmayıp kadınlarımızın ve erkeklerimizin tarih boyunca kahramanlıklar gösterdiği vurgulanmaktadır. Bu noktada sanatçının erkekli kadınli mücadelenin yapıldığını belirtmesi, sadece erkeklerin değil kadınlarımızın da eskiden beri büyük bir mücadele verdiğini belirtmek içindir.

Saime-“ Yağ bulan yağ.. Yumurta bulan yumurta. Askeri besleyeceğiz. Şehit dulları! Siz benimle geleceksiniz. Toprağa düşenlerin intikamı bizden! Var mısınız?” (s.75)

Kağnıların önemi

Bir başka değinilen husus da kağnılardır. Eserde kadınlarımızın çoğu, savaş sırasında cephe gerisinde cepheye silah ve mühimmat taşımacılığı yaptığı belirtilir. Bunu da kağnılarla gerçekleştirdiklerinin vurgusu yapılır. Farklı kılıklara girilerek çeşitli zorluklar içinde gizleye saklaya kağnılarla savaş yerlerine cephane taşıdıklarından bahsedilir.

Gökçe-“ Bak Alev, film için en az 10-15 kağnı lazım. En az! Çünkü Alev'ciğim, Kurtuluş Savaşı'nın en ünlü vee, tabii en önemli iletişim aracı kağnılardı. Kendi kendine örgütlenen ve Anadolu kadınları tarafından kullanılan bu kağnı gruplarına kağnı kolları adını takmıştı kadınlarımız.” (s.21)

Gökçe-“ (devam) takalarla İnebolu'ya gönderdiği eşyayı bu kağnılar ve yük hayvanları, Kastamonu yoluyla cephelere taşıyor. Bu olayı da belgeler doğruluyor.” (s.22)

Atatürk'e güven

Eserde dikkat çeken başka bir husus da Mustafa Kemal olan müthiş saygı ve güvendir. Kadınlar Mustafa Kemal'in hayranıdır ve onunla görüşmeyi, konuşmayı onur sayarlar. Kurtuluş mücadelesinde Türk halkının ona tam bir güven içinde olduğunun vurgusunu

yapmak için sanatçı böyle bir kurgu yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın onun liderliğinde yapıldığının vurgusu vardır. Yaptıklarıyla ve aldığı tedbirlerle mücadeleye nasıl yön verdiğinden bahsedilir. Araz, Atatürk'e olan hayranlığını bütün kadınların annesi olarak gördüğü Zübeyde Hanım üzerinden sürdürür. Onun Atatürk'ü dünyaya getirdiği için bütün kadınların anası olarak niteler.

Fatma-“ Emrin olur aziz Paşam. Verdiğin talimatı unutmam. Hemen İstanbul'a gideceğim. Hazırım efendim! Hemen işe başlıyorum!” (s.84)

2.6.3.2.Eleştiriler:

Kadın-erkek ayrımı

Bu konuların yanı sıra eleştirisi yapılan bazı hususlar vardır. Bunlardan ilki kadın ve erkeğin arasındaki ayrımıdır. Eserde, kurtuluş çabasının içinde yer alan Saime, sevgilisi mücadeleye katılmamasını isteyince ondan ayrılmayı bile göze alır. Saime, erkekler gibi kadınların da mücadeleye destek verebileceğini düşünür. Kadınların da savaşta yapabilecekleri olduğuna inanarak cephe gerisinde aktif olarak görev alır. Ayrıca kadınların da istediğini istediği zaman yapabileceğini söyler.

Saime-“ (...) Elimin hamurunu şöyle sıvayıveririm, vee senin temizlemekle yükümlü olduğun çamuru birlikte kaldırmak için yanında yer alırım. Böyle, kadınmış, erkekmiş ayrımını kabul etmem ben!” (s.58)

Çeteler

Sanatçı, İzmir'in ve İstanbul'un işgali sıralarında ülkede yabancı çetelerin varlığından bahseder. Rum çeteleri köyleri basarak kadınlara cinsel saldırılar gerçekleştirmektedir. “Savaş Yorgunu Kadınlar” adlı eserinde değindiği savaşta tecavüze uğrayan kadınlar mevzusunu burada da açmaktadır. Bu eserde Rum çete üyelerinin, köydeki kadınlarımızın namusuna göz diktikleri belirtilir. Nezihe Araz, kadının gururunu ayaklar altına alan bu olayı, dikkat çekmek amacıyla eserine yerleştirir.

Turna-“ Sen bağıрма! Ne dedin, ne dedin? İşine yarayan bi ben mi varım. Hele bi dene.. Dene bi utanmaz, hayın!” (s.42)

Özgürlüğün kısıtlanması

Eleştiride bulunulan bir diğer alan ise ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Gökçe adlı yazarın oluşturduğu metnin siyasi olduğu belirtilir. Patronu tarafından onu yazmaması için tehdit edilmektedir. Peşine adam takılan ve işten çıkarılması tehdidini alan Gökçe, her şey

göğüs gererek tavrını ortaya koyar. Kararından dönmez ve eserini oluşturur. Sadece kadınların değil toplumumuzda insanların karşılaştığı bir problem olarak zikredilir.

Gökçe-“ Neden böyle gitmezmiş? Peki beyefendi, böyle gitmezse nasıl gider? Nasıl gitmeli? –Benim yazdıklarımın politikayla ne alakası var?” (s.10)

Mustafa Kemal’e bakış

Sanatçının eleştirisi de bulunduğu bir nokta da Atatürk’e bakış açısidir. Bazı kesimlerin Ata’ya bir heykel muamelesiyle yaklaştığı belirtilir. Onun da herkes gibi insan olduğu, insani duygu, düşünce ve tepkilerinin olduğu vurgulanmaktadır.

Gökçe-“ (...) Hani.. Mustafa Kemal’in ağladığı bir dakikalık bir sahne vardı. Onun sevgili söğüt ağacını, yol açılacak diye kesiyorlar da.. Mustafa Kemal: Ama o benim söğüt ağacımı diye ağlıyor ya! İşte Senaryo metninde, tam oraya koccaman bir çarpı işareti koymuşlar.. Ee ya! Yanına da harika bir şey yazmışlar. Üç kelimelik: Yağma yok hemen söylemem. Peki, peki şimdi söylerim. Ancak buyurmuşlar ki efendim..” Mustafa Kemaller ağlamaz” Mustafa Kemaller ağlamazmış! Neden? İnsan değil mi o?” (s32)

2.6.3.3.Çatışma unsurları:

Kahraman kadınlarımızın Kurtuluş Savaşı’nda nasıl katkı sağlayıp ne gibi kahramanlıklarda buldukları ortaya konmaktadır. Eserde bazı çatışmalara yer verilmektedir. Durumun daha iyi anlaşılması için oluşturulan çatışmalardan ilki patronu ile Gökçe’nin arasındadır. Gökçe’nin yazdığı oyunda siyasi taraflar olduğunu belirten patronu onu işten çıkarmakla tehdit eder. Hatta peşine adam bile takılır. Ancak Gökçe, inandığı değerler uğruna her şeyi göze alan ve kararından dönmeyen cesur bir kadındır. Tehditlere aldırmadan eserini oluşturmaya devam eder.

Diğer bir çatışma noktası ise Gökçe ile Atatürk’ü putlaştıranlar arasındadır. Gökçe’nin eseri incelendiğinde Atatürk’ün neden ağladığı sorgulanır. Atatürklere ağlamaz diye fikir dayatmışlardır. Halbuki Gökçe, Atatürk’ün herkes gibi insani davranışları olduğunu belirterek bu anlayışta olanlara karşı çıkar. Nezihe Araz, burada kendini Atatürk görüşüyle belli eder.

Başka bir çatışma da kadının mücadeledeki rolüyle alakalıdır. Bazı zihniyetler kadının elinin hamuruyla bu işlere girmesini hoş görmez. Ancak Saime adlı kahraman üzerinden bu işte kadın erkek ayrımının olamayacağı vurgulanmaktadır.

2.6.3.4.Merak unsurları:

Eserde temel kurguyu anlatırken Araz, ilgiyi canlı tutmak için merak unsurları kullanmıştır. Bunlardan ilki Gökçe'nin yazıya devam edip etmeyeceğidir. Peşine adam takılmasına rağmen, dik duruş sergileyen Gökçe, Milli Mücadele'de her şeyi ortaya koyan kadınlarımızı anlatmaktan geri durmaz.

Oyunda ayrıca hangi kadınların hangi kahramanlıkları yaptığının merakı vardır. Kadın kahramanlarımız çeşitli kahramanlıklar yapmışlardır. Bazısı kağnılarla cepheye mühimmat taşıırken bazıları ise kadınları örgütleyerek önemli yerlerin kurtarılmasına katkı sağlar. Haber ve insan toplama görevi olan kadınlarımızın olduğu da aktarılmaktadır.

Başka bir merak unsuru ise, eser çeşitli bölümlerde farklı kadınların mücadeleye katkıları anlatılmaktadır. Dürdane, Turna, Gülnar, Saime ve Kara Fatma'nın ne gibi kahramanlıklar ve fedakarlıklar yaptığı merak konusudur. Oyun ilerledikçe bu kadınlarımızın neler yaptığı ortaya çıkmaktadır.

Eserde çeşitli imalarla olay şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu ipuçlarından ilki kadınların önceden çektiği sıkıntıların benzerlerini yine çektikleri noktasındadır. Başka bir ima da eseri patronunun tehdidine boyun eğmeyeceğini söyleyen Gökçe üzerindedir. Daha sonra işten çıkarıldığı anlaşılır. Diğer bir sezdirme de Gülnar'ın bebeğini kaybettiğinden bu yüzden akıl sağlığının sarsıldığı noktasında yapılmaktadır. Olayın devamında bebeğini arayan Gülnar'ın çocuğunun öldüğü anlaşılır. Ayrı bir ima da Kara Fatma'nın lakabındadır. Kara ifadesinin takma bir isim olduğu anlaşılır. Bu ismin de Mustafa Kemal tarafından verildiği ortaya çıkar. Son ima da Gökçe'nin yazdığı yazının adı Kuvayı Milliye kadınlarıdır. Eserin devamında Milli Mücadele döneminde önemli işler yapan kadınların ele alınacağı hissettirilir.

2.6.4.Eserin yapısı

Eser, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci perde 9 sahneden oluşmaktadır. ikinci perdede ise 15 sahne vardır.

2.6.5. Eserin olay örgüsü

-Gökçe'nin uyurken Halide Edip'in Sultanahmet Mitingi'ndeki coşkulu konuşmasını rüyasında görmesi.

-Bir gazete yazarı olan Gökçe'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki kadınlara yönelik bir yazı yazması ve yazıyı filme aktarmak istemesi.

-Anadolu kadınlarının örgütlenişi, milli mücadele döneminde ne yaptıklarının eserde anlatılması.

-Kahraman kadınlardan Yörük Kızı'ndan bahsedilmesi. Yörük Ali Efe'ye Yunanla çarpışmaya geç gitmesinden dolayı posta koyması

-Küçük çocuğu olan Dürdane'nin 7 ay boyunca kağnılarla mühimmat taşınması.

-Kağnı taşımada görev verilmez diye gebeliğini saklayan Gülnar'ın bebeğinin diğer kadınlar tarafından doğurtulması.

-Kadın kağnıcıların saldırıya uğraması ve Gülnar dışındaki kadınların ve yeni doğan evladının ölmesi.

-Gökçe eserine taş koyulmak istense de yazısından vazgeçmemesi.

-Gökçe'nin eserin provasını yaptırması.

-Oyunda Fatma Çavuş'un, 12 kahraman Türk kadınına madalya takması.

-Milli mücadele kadınlarından biri olan Turna'nın köyü basan çeteye karşı verdiği acıklı mücadele.

- İngilizlerin İstanbul'u işgali sırasında yüksek tahsil yapmış Saime'nin savaşta Milli Mücadele adına yılmaz ve gayretli çabaları.

-Saime'nin yakalanıp işkence edilirken bile hiçbir sır vermemesi ve sevgilisi Murat tarafından kurtarılması.

-Saime'nin Baltaköy kadınlarını organize ederek milli mücadeleye katkı verir. Duruma getirmesi ve Fransız askerlerini eser almaları.

-Bir diğer kahraman Kara Fatma'nın mücadele için sabırsız olduğu gözlenmekte olup Milli Mücadele için önemli işler yapması.

-Mustafa Kemal tarafından adı Kara Fatma konan kadın, yanındaki destekçileriyle Bereket Köyü'nü Rumlardan kurtarması.

-Kağnıyla cephaneye taşırken yakalanmış olup, işkence edilmesine rağmen bilgi vermeyip kaçıp kurtulması ve cepheye gitmesi.

-Milli Mücadele kadınlarının anası olarak Zübeyde Hanım'ın gösterilmesi.

-Zübeyde Hanım'ın Mustafa Kemal ile ilgili sevgisi, özlemi ve oğluna karşı içindeki duyguların belirtilmesi.

2.6.6. Şahıs kadrosu

Oyun Gökçe adlı kişinin yazdığı eser üzerine kuruludur. Eserindeki kahraman Saime, Kara Fatma, Turna, Yörük Kızı, Dürdane, Gülnar ve Zübeyde Hanım'dır.

Gökçe: İnandığı ve düşündüğü değerler uğruna riski göze alabilen bir kişidir. Milli Mücadele’de görev alan kadınları ele almayı düşünür ve patronunun işiyle tehdit etmesine rağmen fikrinden vazgeçmez.

Gökçe-“ Evet! Yazık ki ben düşüncemi değiştiremem. Çünkü bu yalnız düşüncelerime bağlı değil, yaşantıma da bağlı. Ben ilkelerim doğrultusunda yaşamak istiyorum. İnancılarım doğrultusunda ...Yaşamak ve yazmak! Bu benim hakkım.” (s.11)

Gökçe-“ Kısası!... Ya benim gibi düşünürsün ve yazarsın... Ya da sana bu kapıda ekmek yok dedi.” (s.13)

Gökçe adlı yazar, Milli Mücadele kahramanlarını ele alan bir eser yazmaktadır ve bu eseri filme aktaracaktır. Yalnız bazıları bu eserin yazılmasını istemez. Hatta bu yüzden işinden olur.

Gökçe-“ Dedim sana. Günlerdir farkediyorum. Peşimdelers! İnsan hisseder bunu. Hissediyor. Biri ya da birileri izliyor beni. Ne bileyim be kızım? Belki eski patronum. İş bıraktığım için... Bir türlü kendine yediremiyor. N’olmuş açık oturumda? Çağırdılar gittim. Sordular yanıtladım. Dünyanın en normal işleri. Susacak mıydım? Bak Alev! Biz şu günler yapılması en gerekli olan bir çalışmayı yapıyoruz. Yanlış mı? Ama kimileri bunu istemiyor. Bu Saime adındaki kız kadın dünyası için çok önemli.(...)” (s.60)

Turna: Kocasını savaşa gitmiş ancak dönmemiş bir kadındır. Başında koca olmadan köyde kaynanası ve çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır. Bulunduğu köyü bir gün Rum çeteleri basar.

Turna-“ Köyü bastılar! Bastılar, amanın...Nerelere gidecez? Oğlanları uyar ana.”

Turna-“Kim olacak. Karadağın gavur köylerinden olmalı. Ana, birilerini vuruyorlar. Ana kadınlar ağlıyor. Köpeklere bak hele...Delirdiler.” (s. 40)

Kendine el sürdürmemiş bir de o düşmanları yok etmek için çorba yapıp fare zehri katar. Ancak çetecilerin yanında çocukları da çorbadan zehirlenerek ölür.

Turna-“ Nee? Bebelere mi getirdin yok, yok bırak. Olmaz zahmet etme. İstemez! Neden illa içsinler? Aç değiller dedim. İçmezler. Deli misin? Mis gibi çorba... Nesi varmış çorbanın? Onlar yerse ben de yerim! Ne demek oluyor bu?” (s.47)

Yörük Kızı: Milli mücadeleye inancı ve hırsından dolayı Yörük Ali Efe’nin takımına laf söyler. Yunanlıların çoktan İzmir’i işgal ettiğini söyler ve kendilerinin geç kaldığını belirtir.

Yörük Kızı-“ Demek sonunda ayıldınız...İzmir’ e gidiyorsunuz? Maşallah! Öyleyse buyrun! Koşurun. De buyrun! De buyrun de!” (s.19)

Gülzar: Milli Mücadele için fedakarlık yapan bir kadındır. Kağrı verilmediğini bildiğinden gebe olduğunu saklar. Doğum zamanı gelince diğer kadınlar onu yolda doğurtur.

Gülzar-“ Uyy. İçimden bi şeyler boşanıyor! Dayanamıyorum. İlbacı, Kurukızz! İmdat! Gelin! Doğuruyorum...Doğuruyorum her hal. Allah canımı alsın ya! Gebeydim ya Fark etmediniz. Kime söyleyecektim? Söyleyebilmedim. Söyleyim de... Kağrımı elimden alsınlar öyle mi? (...)” (s.28)

Gülzar, kağrı topluluğuyla birlikte gitmektedir. Diğer kağrıları kullanan kadınlar ise İlbacı, Kuru Kız ve Kezban Nene’dir.

Gülzar-“ Kız Dürdane! İşte bunlar benim tanıklarım. Kurukız bana su ısıttı. Kezban nene ebelik etti. İlbacı kızımın göbeğini kesti. Yıkadı sardı sarmaladı... Vallaha, billaha, böyle oldu.(...)” (s. 27)

Rum çeteleri ülkemizde gezmektedir. Köyleri ve insanların yaşadıkları yerleri basarlar. Rum çetesi kağrı grubuna rast gelir ve onlara saldırır.

Gülzar-“ Hepiniz vuruldunuz mu? Ses yok mu? Bi ben mi kaldım. Ya benim bebem? Nerde bebem? Bebem nerde?” (s.30)

Saime: Vatanı ve milletini her şeyin önüne koyan bir kadındır. Vatanın o olumsuz durumdan kurtulması için elinden geleni yapar. Saime, vatana ve millete katkısı olsun diye yüksek tahsil yapmıştır. Kendini çok iyi ve donanımlı yetiştiren Saime Milli Mücadele’ye katılır.

Saime-“ Herkes, ‘bir şey yapmak lazım’ diyor. Ama kimse bir şey yapmıyor. Olur mu? Neden yüksek tahsil yapmak için çırpındım ben? Neden birçok yasakları atlayarak zarla-zorla Darülfünuna girdim? Memleketime, miletime hizmet için.(...)” (s. 57)

Kültürlü bir kadın olan Saime, kadınların savaşta neden savaşamayacakları fikrini sorgular ve bu fikre karşı çıkar. Vatanını seven her insanın mücadele edebileceğine inanır.

Saime-“ (...) Ha.. Demek böyle? Sen erkeksin. Sen bu ölüm-kalım savaşına katılmakla yükümlüsün. Ama ben değilim? Çünkü ben kadınıym öyle mi? Gerçekten böyle mi düşünüyorsun? İnanamam. Elimin hamurunu şöyle sıvayıveririm, vee senin temizlemekle

yükümlü olduğun çamuru birlikte kaldırmak için yanında yer alırım. Böyle kadınmış- erkekmiş ayrımını kabul etmem ben!” (s.57-58)

Kadın haklarına önem verir. Kendisini iyi yetiştiren ve donanımlı birisi olan Saime, her insanın özgür olduğuna inanır. Kadın olarak kararlarını kendisinin vermesini ve arzu ettiğini yaşama hususunda hakkının olduğunu belirtir.

Saime-“ Ben yalnızca... Kadın veya erkek... Kim olursa... Herkes kendi yazgısını kendi kendi çizmek ve yaşamak hakkına sahiptir diye inanıyorum. Kuvay-i Milliye’ye yardım etmek istiyorsam, 20 yaşındayım ben... Ve kimseden izin almak zorunda değilim! Buna inanıyorum.” (s.59)

Saime Milli Mücadele’ye gönülden inanır. Bir kadın olarak yapabilecekleri olduğunu düşünür. Bu uğurda onun bu kadar şey yapmasını istemeyen Murat adlı sevgilisinden ayrılmayı bile göze alır.

Saime-“ Anlamadım. Bu şartlar altında her şey değişir demek. Yanlış duymadım öyle değil mi? Kuvay-i Milliye’ye kuryelik yapan bir kızla senin işin olamaz. Öyle mi? İnanamıyorum. Ama Pekala! Nasıl istersen. Tamam. Burada noktalarız. Hayır. Vazgeçmeyi hiç düşünmem. İnançlarımdan ben vazgeçmem ve hak bildiğim yolda yürümek istiyorum. Hepsi bu.” (s. 58)

Kadınları kurtuluş mücadelesi için mümkün olan her yerde örgütler. Kadınların ne yapabiliriz ki diye serzenişte buldukları dönemde onlara kadın olarak çokça yapabilecekleri işler olduğunu yeter ki yapma isteklerinin olması gerektiğini söyleyerek çıkışıır.

Saime-“ Bu yanık türküleri kesin hanımlar! Ağalama zamanı değil. Hele! Ağlayacak hiç vaktimiz yok Yüzbaşıyı gördüm. Sordum soruşturdu.İçinizde kaç kadın var helali şehit olan. Deyin bakalım. Tamam! Siz çeşmenin şu yanına! Kaç kadın var çorap ören, dikişi diken? Siz de. Tamam, siz de bu yanına. Nerelerde undu, buğdaydı, bulgurdu, mısırdı toplayacaksınız ev ev kapıları çalarak. Kaynanalar yufka pişirecek, ekme yapacak, pilav dökecek. Oldu mu? Oldu! Her gün her saat çalışacağız. Kabul mü? Kabul! Ne zaman mı okuma yazma öğreneceğiz. Böyle mi diyorsun Ayşe Kız? Okumanın zamanı mı varmış? Geceler ne güne duruyor? Onu da geceleri yaparız. Şimdi iş başına! Her bi kol, kendine bi abla seçer. Onun sözünden çıkmak yok. Beni anladınız değil mi? Yağ bulan yağ... yumurta bulan yumurta. Askeri besleyeceğiz. Şehit dulları! Siz benimle geleceksiniz. Toprağa düşenlerin intikamı bizden! Var mısınız? Öyleyse hadi. Yola koyulmalıyız. Gün dönmeden çok işimiz var., çok. Akşamın köründe gene burda buluşuruz...kısmetse.” (s. 74-75)

Kara Fatma: Milli Mücadele’nin bir başka kadın kahramanıdır. Asıl adı Fatma Seher’dir. Yusuf Ağa’nın kızı olan Fatma’nın eşinin adı Derviş’tir. Balkan savaşında düşman oldukları yeri kuşatmıştır. Derviş’le daha evli olmadığı bu dönemde on kadınla birlikte Kafkasya’ya savaşmaya gitmiştir. Mütareke yıllarında Binbaşı Derviş’le tanışır ve evlenir, çocukları olur. Ancak bir gün Binbaşı olan eşi gittiği yerden dönmemiştir.

Kara Fatma-“ Asıl adım Fatma Seher! Yusuf ağanın kızıyım. Eşimin adı Derviş. Edirne’de Yanıkkışla var ya.. Balkan Savaşı’nda, biz... düşmanın kuşattığı o Yanıkkışla’daydık. Her bi derdi sevgi ile paylaşmanın erdemini ben... Orada, ondan öğrendim. Birinci Dünya Savaşı’nda. Daha onu tanımadan önce... bizim köyün on kadınıyla Kafkasya cephesine gittiydik. Hey aman hey! Ne günlerdi o günler. Dövüştük oralarda.” (s.80-81)

Fatma, çok istediği Mustafa Kemal’le görüşmeyi gerçekleştirir. Ona yaptıklarından bahseder. Mustafa Kemal onun adını Kara Fatma olarak değiştirir.

Fatma-“ Kara Fatma dediniz bana? Neden? Öyle mi Paşam. Madem sen istiyorsun. Bundan böyle adım Fatma Seher değil, Kara Fatma! Şimdi artık, neden yolunu kestiğimi sana anlatabilir miyim? Sağ ol var ol... Aslan Paşam.” (s. 83-84)

Milli Mücadele noktasında çok arzulu ve isteklidir. Kurtuluşa olan inancı tamdır.

Fatma-“ Nereye dönecektim ki? Evim nmi var benim? Ben düşman def olup gidene kadar bu cepheyim. Kumandan nereyi gösterirse ordayım! Anladın mı arkadaş! Sözün kısası bu.” (s. 92)

Milli mücadelede önemli bir rol oynayan bu kadın her şeyiyle mücadeleye kendini vermiştir. Kocasını ve çocuğunu şehit olan Kara Fatma lider karakteriyle kadınları ve etrafındakileri örgütleyerek kurtuluş mücadelesine katkıda bulunur.

Fatma-“ İnin atlardan, Gürültü etmeyin. Hayinlere görünmeyin. Bekleyin! Ben işaret vericem size. Bakalım ne yapıyorlar.” (s. 87-88)

Zübeyde Hanım: Mustafa Kemal’in annesidir. Kurtuluş Savaşı’nda görev alan tüm kadınların annesi olarak gösterilir. Diğer analardan farkı olduğu belirtilir. Çünkü onun kurtuluş mücadelesini başlatan önderin annesi olduğu belirtilmektedir.

Gökçe-“ Bugünkü konuşumuz... Aslında, çok önemli: Sarıgöllü, Saffizade Feyzi Ağa’nın kızı. Sade, zarif, ortahalli kadın! Ama bir Kuvay-i Milliye yıldızı. İstiklal Savaşı’na katılan kadınlarımızın annesi. Baş annesi! Başka analardan önemli bir farkı var: O, bir dehanın annesi!” (s.93)

Mustafa Kemal, annesini çok düşünür. Annesinin rahat etmesi için subay olunca gerekenleri yapmak ister.

Zübeyde-“ Mustafam yazıldı bir gün okula...Okumağa başladı. Askeri Rüstiye’de ... Mustafa Kemal oldu adı. Ve bir gün... Herkesten önde subay olunca... Sarıldı boynuma... Anam, her şeyden önce... Rahat bir ev tutmalıyım sana, dedi. Anam yorulmamalı. Makbuş kız

okumalı. Molla annem samur kürkleri giymeli. Köşeye kurulmalı. Her ne ki istiyorsa... Oğluna buyurmalı..." (s.94-95)

Mustafa Kemal'in aklı vatanın kurtulması ve bağımsızlığın tekrar kazanılmasındadır. Subay olduktan sonraki ülkenin kurtarılması için çareler üretmeye koyulur. Vatanın savunulması için kendine pay çıkarır ve sorumlu hisseder.

Zübeyde-" 'Ve ben ... dedi. Ben... Madem artık subay oldum. Hemen yola koyulmalıyım. Memleketi düze çıkaracak yollar aramalıyım..." (s.95)

Zübeyde Hanım oğlu Mustafa Kemal'i bir ana olarak çok özlemektedir. Mustafa Kemal'in aklı bir yandan vatanın kurtarılmasında bir yandan da annesindedir. Savaşa giderken bile teftişe gideceği pembe yalanını söyleyerek annesinin üzüntü çekmesini engellemek ister. Ancak annesinin gönlü hiç rahat değildir ve onu özlemektedir.

Zübeyde-" Mustafa sen... Teftişe değil, savaşa gidersin! Gene beni aldatmak istersin. Ama bu kaçınıcı? Nasıl? Hızlı söyle biraz. İyi duymaz kulaklarım. Bu sonuncu mu dersin? Bu doğru mu? Sonuncu mu? Büyük Taarruz mu? Mustafam, çakır uğlum, sarı sipahim! Git güle güle ama ...zaferi almadan gelme bana! Her şey bitince... Ben oğlumu isterim senden! Sağ salim isterim. Söz mü Paşam? Allah senden razı olsun! Mustafam! Seni burada bekleyeceğim. Erken gel. Bu sefer uğlumu çok özleyeceğim." (s. 100-101)

Eserde bazı kahramanlar da dekor kahraman olarak yer almaktadır. Bu kahramanlar oyunda aktif rol almazlar. Bu oyundaki dekor kahramanlar İlbacı, Kurukız, Kezban Nene, Mustafa Kemal Paşa, Alev, Halide Edip, Patron'dur.

2.6.7. Zaman ve mekân

Oyunun nesnel zamanı İzmir'in işgali ve İstanbul'un işgal edilmesiyle başlayan Kuvayı Milliye mücadelesi zamanları anlatılmıştır. Yıl olarak 1919 ile 1921 yılları arası konu edilmiştir. Belli bir vaka zamanı olmayıp bu tarihler arasındaki Milli Mücadele'ye destek olan kadınlarımızdan bazıları anlatılmaktadır. Anlatma zamanı ise 1997 yılıdır.

Mekân olarak ise genellikle İstanbul'da geçmektedir. Mekân yönünden zenginlik vardır. Gökçe'nin evi, Gökçe'nin yeni iş yerindeki masası ve çalışma odası, Şekerdağı, Baltaköy, İznik Bereket Köyü, Karboğazı, Bir köy evi, Garipler Çeşmesi, Topkapı'da bir kahvehane, Arapyan hanı ve İngiliz Yüksek Komiserliği gibi mekânlar söz konusudur.

2.6.8. Eserin dili:

Araz, bu oyunda demek istediklerini ve vermek istediği mesajı kolay anlaşılır bir şekilde okuyucu ve izleyicilere aktarmaktadır. Olaylar ve durumlar sade ve açık bir şekilde anlatılmaktadır.

Eserde oldukça açık ve anlaşılır bir Türkçe kullanılmıştır. Ancak anlatımda ilginç bir yön vardır. Eserde karşılıklı konuşma yoktur. Sanatçı kahramanları almak istediği cevaplara göre tek taraflı konuşma şekli vardır. Kahramanlar kendileri söylediklerini karşısındakinin hareketine ve karşılığına göre yine kendi cevaplar.

Gökçe-“ Hayır! Bir şey istemedim. Ama sizi bekliyorum. Az sonra!”
Gökçe-“ Hayır! Madalyalı kadınlar gelsin. Bi ufak prova yapalım. Nasıl oluyor görelim.”
Ama Zafer! Lütfen geç kalmasınlar. Tamam bekliyorum. Oldu mu?” (s.34)

Eserin bazı yerlerinde konu ile alakalı türküler bulunmaktadır. Bu da esere bir hoşluk katmıştır.

Türkü-“ Dağlarda oluyor meşe
Bak şu başa gelen işe
Gelin Turna'm cephelerde
Saatler geliyor beşe” (s.52)

Nezihe Araz, Türkçeye önem veren bir sanatçıdır. Türkçenin imkanlarından yararlanır. Sanatçı, eserinde konuşma diline ait bazı unsurları kullanır. Deyim, atasözü gibi kalıplaşmış ifadeler yer vermektedir. Anadolu kadınının Milli Mücadele'ye olan desteğini anlatan bu eserde dili gerçekçi bir şekilde işleyen sanatçı, köylü ağzının hususiyetlerinden yararlanır. Yöresel sözlere yer veren Araz, kahramanlarını gerçekçi olarak yörelerine göre konuşturur. Ayrıca bu oyunda devrik cümlelere de yer verilir.

Zübeyde-“ Dur' Kimsin? Giremezsin. Ne yapacaksın uğlumu.(...) “ (s. 98)
Yörük Kızı-“ Hele bi daha deyver Yörük Ali Efe! Ne buyurdun? “ (s.18)
Gökçe-“(…) Az önce Patronum tarafından bir güzel firçalandım da ondan bozuk
çalıyorum.(...)” (s.12)

Sanatçı, oyununda gelişen olaylara göre bazı yerlerde argo kelimelere ve ağır, kötü sözlere yer vermektedir. Duruma uygun şekilde bu kelimelerde ifade sapmalarına başvurulmaktadır.

Turna-“ Amma.. Benden başka bir şey alamazsın. Anladın mı, gavur dağının ayısı.”
(s.42)

Kuvayı Milliye Kadınları adlı oyun incelendiğinde kullanılan cümlelerin kısa ve sade olduğunu görmekteyiz. Genellikle Anadolu kadınından bahseden sanatçı, onların kullandığı dili ön planda bulundurarak cümlelerin kısa olmasına dikkat etmektedir. Cümlelerdeki ifadeler oldukça açık ve akıcıdır.

Turna-“ Ne uyandınız! Neden uyandınız sanki? Gidin yatın! Gavur geldi, daha ne olsun. Karnınız acıktı hee?” (s. 43)

2.7. SAVAŞ YORGUNU KADINLAR

2.7.1. Eserin özeti

Eserde savaş sırasında bir hastanenin doğumevinde tecavüze uğrayan yedi kadın söz konusudur. Tecavüz sonucu olduklarından dolayı bu kadınlar çocuklarına sıcak davranamazlar ve uzak dururlar. Kadınların psikolojileri oldukça kötüdür. Bazıları geleceklerinden bile kötümserdir. Avukat ve Öğretmen ise ümitvardır. Hastanenin başhekimi artık hastaneyi terk etmeleri gerektiğini söyler. Ne yapacaklarını şaşırان kadınlara kadın doktor yardım eder. Kendisinin de savaş mağduru bir kadının çocuğu olduğunu onlarla paylaşır. Başta bunu öğrendiğinde hırçın davrandığını ancak tecavüzden dolayı ne annesinin ne de kendisinin bir suçu olmadığını idrak ettiğini vurgular. Sonra hayatla barıştığını ifade eder. Anlatılanlar üzerine kadınlar çocuklarına karşı inatlarından vazgeçer ve kadın hakları için yaşadıklarını dünyaya haykırmayı düşünürlerken bomba düşer.

Eserin son bölümünde karşıt iki asker karşımıza çıkar. Savaşı istemediklerini ancak silahların ellerine tutuşturulduğunu belirtirler. Barışın önemi vurgulanıp savaşların hem kadınları hem de erkekleri olumsuz etkilediği belirtilir.

2.7.2. Eserin kimliği

ARAZ, N.(1992). *Savaş Yorgunu Kadınlar*. DT Dramaturgi Bölümü S-87 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

2.7.3. Eserin muhtevası

2.7.3.1. Verilen mesajlar:

Eserin bütününe ele aldığımızda ana düşüncenin tecavüze uğrayan kadınların hayata küsmeyip güçlü olmalarıdır. Bu eserde özellikle savaşta tecavüze uğrayan kadınlar ön plandadır. Etkin rolde bulunmalarına rağmen savaş zamanlarında fiziksel ve psikolojik olarak etkilendiklerinin, istemedikleri şeylere maruz kaldıklarının altı çizilmektedir. Tecavüzler sonucunda babaları olmayan çocukların dünyaya getirilmek zorunda olunduğuna dikkat çekilmektedir. Kadınların hem bu ağır yükten hem de toplumun bakış açısından dolayı kendilerini oldukça kötü hissettikleri anlatılmaktadır. Ancak kadınların ve çocukların suçunun olmadığı vurgulanmaktadır. Bundan dolayı güçlü olmaları gerektiğinin altı çizilir.

Köylü-“ Senin şimdi bir canın yok, sen iki canlısın. Unutma!”
Şehirli-“ Sus teyze! Hatırlatma! Sus. Canım çıksın. Onun da (karnını tutar) canı çıksın.”
(s.4)

İşçi-“ Oysa suç savaştır. Yalnız onda.” (2p s. 28)

Annelik duygusu

Sanatçı, belirttiğimiz ana düşünce çerçevesinde birçok noktaya değinmektedir. Kadın ve hakları, savaşın etkilediği hayatlar ve yıkımlar eserin temelindeki unsurlardır. Değinilen noktalardan ilki analık duygusudur. Annenin doğuştan getirdiği bu duygu, yavrusunu sahiplenme üzerine kuruludur. Bu duygunun bastırılıp, doğurulan çocuğun reddedilmesinin kolay olmadığının vurgusu yapılmaktadır. Eserde, çeşitli kadınların çocuklarına sırt dönme isteği ancak dönemeyişleri karşımıza çıkmaktadır.

İşçi-“ Yok, şu sesler. Şu ağlayan bebekler. Öldürüyor beni... Onlar, bizim yüzümüzden ağlıyor. Onları istemedik ama gene de onları biz doğurduk” (s. 36)

Kadınların ses çıkarmamaları

Diğer bir mevzu ise kadınların haksızlığa sustuklarından başlarına birçok şeyin geldiği konusudur. Sanatçı, kadınların yaşadığı haksızlıklardan dolayı artık ses çıkarmaları gerektiği mesajını verir. Her savaş döneminde kadınların taciz ve tecavüzlere maruz kaldığı belirtilir. Bunu önleme adına hiçbir şey yapılmadığı vurgulanır. Artık savaştan dolayı hayatı mahvolan kadınların ses çıkarıp, bir daha aynı olayların yaşanmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Doktor-“ Ben de bunu diyorum işte! Bizler bu yanlış yaptık. Birinci Dünya kadınları da yaptı. Şimdi de siz yapmayın diyorum ben. Dünyanın bütün savaş yorgunu kadınları! Bugüne dek, susmasaydık, utanmasaydık hakkımızı arasaydık, dünyayı ayağa kaldırsaydık. Siz, bu günleri YAŞAMAYACAĞINIZ!..” (2p s.26)

Köylü Kız-“ Yi-ne-de-ya-şa-ma-lı-yız. İnsanca.” (2p s.40)

Kadınların kendini suçlu hissetmesi

Diğer konu ise savaşta veya normal zamanda tecavüze uğrayan kadınların kendilerini suçlu gibi hissetmeleridir. Bu kadınların toplumun bakış açısından dolayı böyle bir psikoloji içine girdikleri belirtilmektedir. Bunun bir istek değil maruz kalma olduğunun altı çizilir. Bunun da utanılması gereken bir durum olmadığı belirtilir.

Köylü-“ Hepimizin işlediği suç.”

Avukat-“ Biz mi işlemiştir? Hayır? Hiç birimiz bir suç işlemedik.” (s.19)

Kadınların beklentisi

Başka bir nokta ise kadınların kocalarından ilgi ve tatlı dil bekledikleridir. Bayanların daha ince ruhlu olduğu belirtilip daha çok ilgilenilmeyi istediklerinin mesajı verilmektedir.

Savaşın acımasızlığı

Nezihe Araz savaşla ilgili de bazı noktalara değinmektedir. Bunlardan ilki savaşın acımasız bir yüzünün olmasıdır. Sanatçı, harbin çok kötü bir şey olduğunu vurgulayıp haklı haksız, zengin-fakir, yaşlı-çocuk tanımadığı belirtir. Savaşın hayatları alt üst eden bir unsur olduğu lanse edilmektedir. İnsanların, hayatlarını kaybettiği veya her an ölüm korkusunu yaşadığı vurgulanır. Bu yüzden psikolojileri sarsan bir hadise olduğu belirtilir. Savaş, büyük acıların ve sıkıntıların kaynağı olarak görülmektedir.

Savaşın iç yüzü

Eserde ayrıca askerlerin durumları da gözler önüne serilmiştir. Aslında savaşan askerlerin birbirleriyle bir alıp veremedikleri mevzu olmadığı belirtilir. Büyük güçler tarafından ellerine silah tutuşturulduğu vurgulanır. Savaşan askerlerin de aslında savaşın baş aktörü olmadığı ifşa edilmektedir.

B-“ Silahlarımız değişiyordu yalnız. Sen ve ben, iki düşman, hiç değişmedik.”

A-“Okla başladık önce.. Sonra ne silahlar verdiler elimize ne silahlar.” (2p s.34)

A-“Peki, neden iki düşmandık biz? Ben sana düşman filan değilim ki.(iki asker sırt sırta oturur.)”

A-“Önemli olan biz değildik. Önemli olan onlardı. Onlar emir verdi, biz emri uyguladık.” (2p s.35)

2.7.3.2.Eleştiriler:

Cinsel istismar

Sanatçı, eserinde birçok noktaya da eleştiriler yöneltmektedir. Özellikle tecavüzler, istismarlar ve savaşlar üzerinde durmaktadır. Yergide bulunulan ilk durum savaş zamanında yaşanan taciz ve tecavüz olaylarıdır. Bunların kadının hayatını mahveden unsurlar olduğu dile getirilmektedir. Sadece savaş zamanlarında değil normal zamanlarda da tecavüzlerin olduğu belirtilmektedir. Toplumun tecavüze uğrayanlara iyi gözle bakmadığının altı çizilmektedir. Aslında bu çirkin olaya maruz kalan kadınlara sahip çıkılması gerektiği mesajını veren sanatçı, mevcut durumda hor bakılmanın ve dışlanmanın olduğu ifade edilmektedir. Bunun da kadında psikolojik sıkıntılar ortaya çıkardığı vurgulanmaktadır.Sahiplenilmediğini düşünen kadınlar, sonlarının kötü yollara düşmek olmasından korkarlar. Bu iğrençliğe maruz kalan kadınlar, toplumun bakış açısından dolayı kendilerini suçlamaktalar hatta kendilerinden utanmaktalardır.

Evkadını-“ Açık açık konuşursak. Siz durumu pekala biliyorsunuz. Bizim için , o, malum yoldan başka hiçbir çıkış kapısı yok. Profesyonel fahişelik! Başka şansımız yok.” (2p s.11)

Köylü-“ Ölüyor bu kız.”

(...)

Avukat-“ İlaç filan içti bu..Kendini.” (s.65)

Kadının kadını anlamaması

Sanatçının değindiği diğer eleştiri ise kadınların kadınları anlamamasıdır. Araz, eserlerinin çoğunda kadınların birbirlerini anlaması gerektiği mesajını verir. Ancak bazı kötü hadiselerde kadınların bile birbirine anlayışı olmadığını vurgusu yapılmaktadır.

Köylü-“ Bizim var mı? O piçi alıp köye gitsem, en önce karılar vurur beni, kaltak, orospu, kahpe diye.” (s. 16)

Kadına şiddet

Diğer eleştiri alanı da kadına uygulanan fiziksel şiddettir. Eserde kötü olaylara maruz kalan kadınların bazen babaları bazen de mahallenin delikanlıları tarafından şiddet gördüğüne değinilmektedir. Sanatçı, kadına yapılan bu kötü davranışı yermektedir.

Öğretmen-“ Rüya gördün, ama bitti. Hepsi bitti.”

Şehirli-“ Babamdı.. Dövdü gene. İkimizi de. Odunla vuruyordu. Annemin bir suçlu yok ki.” (s.18)

Tecavüz çocuklarının yaşadığı

Başka bir nokta da tecavüz sonucu doğan çocukların “piç” olarak nitelendiği mevzudur. Toplum gözünde onların böyle bir yaftalanması olduğu belirtilmektedir. Sanatçı, bunun yanlış olduğunu ortaya koyar.Çocukların psikolojilerini etkilediğini vurgular. Ancak sanatçının eserin alt metninde verdiği mesajda çocukların, kadınların bir suçunun olmadığı, bu yüzden toplumun bakış açısını düzeltmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Tecavülden dolayı kadının da, babasının olup olmadığı konusunda çocukların da kimseye hesap vermesi gerekmediği belirtilmektedir. Toplumun bunun hesabını sormaktan ziyade çocuklara sahip çıkması gerektiğinin altı çizilmektedir.

Doktor-“ (...) Herkesten bir piç olduğumu saklayabilmek için kimlik cüzdanımda vaz geçemedim ama! Bana verilen aylığa elimi sürmedim. ‘Asla o parayı almayacaksın’ diye kıyameti kopardım. Kısası.. annemin hayatını zindana çevirdim zindana!” (2p s.21)

Kadının kendini suçlu hissetmesi

Başka eleştiri noktası ise tecavüze uğrayan kadının sanki suç kendisindeymiş gibi kocasının yüzüne bakamama anlayışıdır. Bu anlayış, sanatçı tarafından trajik bir şekilde verilmektedir. Ev kadını, kocasının gözleri önünde tecavüze uğrar. Kendisini kurtarma hamlesi yapacaktır ama kocasının öldürülmesini beklemektedir. Çünkü bu olaydan sonra kurtulma durumunda eşinin yüzüne bakamayacağını düşündüğünden bu kararı almaktadır. Bu trajik olayla sanatçı, bu zihniyeti daha çarpıcı bir biçimde anlatmayı tercih etmiştir.

Evkadını-“ Bekledim. Bile bile! Vursun diye. Ölsün istedim.”
Şehirli-“ Ama neden?”
Evkadını-“ Artık onun yüzüne bakamazdım.(...)” (s57)

Tecavüzlerin boyutu

Nezihe Araz’ın çarpıcı olarak belirttiği başka noktalar da vardır. Engelli kadınlara ve eşinin şehit düştüğünü yeni öğrenen kadına yapılan tecavüzler ile sanatçı, bu olayların hangi boyutlara geldiğini belirtmektedir. Sanatçı, bu vahim tabloları ortaya koyup, kadınların ne derece haksızlıklara, vicdansızlıklara uğradığını gözler önüne sermek istemektedir. Ancak eserinde bu kadınların önemsenmediği hatta savaş zamanlarında kadınların hiç fark edilmediklerini belirtmektedir. Kadın hakları konusunda mücadele veren sanatçı, insan hakları konusunda ilginç bir bilgi vererek düşmanın tecavüzü savaşta suç olmaktan çıkarmak için yasa bile yaptığını söyler.

Evkadını-“ Savaş yokken de tecavüz olayları var ama. Hani o doğuştan sakat kıza. Gazeteler yazdı. İlaç içirilip nasıl tecavüz ettiler, unuttunuz mu?” (s21)

Savaşlar

Araz’ın eleştirdiği noktalardan birisi de savaştır. İnsanları zor durumlara düşüren savaşın olmamasını savunur. Tasavvufun sevgi ve hoşgörüsünden etkilenen sanatçı, savaşı gereksiz görür. Savaşa karşı söylemlerini kahramanlar üzerinden aktarmaktadır. Zaten sanatçı savaşan askerler arasında bir sorun olmadığını belirtir. Savaşı çıkaranların savaşta menfaat sağlayan, ondan kazanç elde eden kişilerin olduğu vurgulanmaktadır.

Evkadını-“ Ve biz her savaştan önce soruyoruz: Neden? Her savaştan sonra soruyoruz: Neden?”
(...)
Evkadını-“ Duydunuz mu? Buna izin vermeyelim! Vermemeliyiz. Ölmesinler, öldürmesinler.” (2p 37)

Evkadını-“ Barış bir özlemdir, bir düşür, sadece bir umuttur.”
(...)
Öğretmen-“ Barış henüz doğmamış çocuktur. Büyümemiş fidan. Olmamış meyve.” (2p s.32)

Anlayışsız yöneticiler

Bir başka eleştiri de anlayıştan uzak tavırla görev yapan kişilerdir. Kadınların çektikleri yetmezmiş gibi hastane görevlilerinin de kötü davranmaları onları iyice incitmektedir. Sanatçı, insanların hoşgörülü ve anlayışlı olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Ev Kadını-“ Yoksa biz sizi göndermeyi biliriz.”
2. Hademe-“ Ulan biliyordunuz da başınıza çökenleri niye göndermediniz?” (s. 12)

Savaşın mağduru kadınlar

Sanatçı, bu eserini Bosna’daki savaşta zulme uğrayan kadınlara ithaf etmektedir. Eserde sadece Bosna Hersek’teki savaşta otuz bin kadının tecavüze uğradığının bilgisi verilmektedir. Bu korkunç sayı ekseninde yapıtını oluşturan sanatçı eserin kapağına “SARAY BOSNA KADINLARINA AĞIT” diye bir not düşmüştür.

Avukat-“ (devam) Sadece Bosna Hersek’te 30 bin kadının ırzına geçildi, diye ajanslar bangır bangır bağırdı. Daha savaşın ortasındayken.. Bu otuz bin kadını makineli tüfekle tarayalım mı?” (2p s.2)

2.7.3.3.Çatışma unsurları:

Bosnalı tecavüze uğrayan kadınlara ithaf edilen bu eserde bazı çatışma noktalarına yer verilmiştir. Bu noktalardan ilki umutlu kadınlarla umutsuz kadınların çatışmasıdır. Toplumun düşünce yapısından dolayı bazı kadınların ümitlerini yitirdikleri belirtilir. Eserde Avukat, Öğretmen gibi kahramanlar geleceklerinden umutlu iken Şehirli ve Ev Kadını gibi kadınlar ise umutsuz haldedirler.

Diğer çatışma bu kadınlarla, kadın doktorun annesinin mantık çatışmasıdır. Buradaki kadınlar toplumun olumsuz baktığı gerekçesiyle çocuklarına “gavur tohumu” nitelemesi yapmaları sonucunda çocuklarından uzak dururlar. Ancak doktorun annesi tecavüze uğramıştır savaşta ama bunun ne kendisinin ne de çocuğunun suçu olduğunu farkına varmıştır. Hastanede bulunan kadınlardaki olumsuz düşünce yapısı onda yoktur.

Çatışmalardan bir başkası başhekim ile Doktor’un kadınlara tavrıdır. Başhekim anlayışlı davranmayıp artık kararlarını verip hastaneyi terk etmelerini ister. Ancak Doktor,

kadınların ruh halinden anlar. Burada sanatçı, diğer eserlerinde de yansıttığı kadının halinden kadının anlaması düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Kadınlarla Doktor arasında da bir çatışma vardır. Bazı kadınlar tecavüze uğradığından bütün hayatlarının karardığına inanmaktadır. Ancak doktor düşünce tarzıyla umut ışığı olur. Tecavüze uğramanın bir suç olmadığını belirterek umutlarının tükenmemesi gerektiği aktarır.

En son çatışma ise barış ile savaşın çatışması vardır. Eskiden beri var olan savaşın kötülükler getirdiği belirtilerek barışın gelerek insanlar arasında sevgi ve hoşgörünün oluşması gerektiği vurgulanır.

2.7.3.4.Merak Unsuru:

Eserde bazı merak unsurlarına yer verilmektedir. Bunlardan ilki doğumevindeki bu tecavüze uğramış kadınların dünyaya getirdikleri çocuklarla sıcaklık kurup kurmayacaklarıdır. Eserin çoğunda gavur tohumu olarak niteleyip uzak durdukları bebeklerine oyunun sonuna doğru yaklaşırlar.

Bir diğer merak noktası ise başhekimin onları hastaneden gitmeleri gerektiğini söyleyince umutsuz olan kadınların ne yapacaklarıdır. İşe yeni başlayan doktor, onların çocuklarına bakış açısını değiştirerek kadınlar umutlu hale gelirler.

Başka merak noktası ise bu kadınların başından nasıl olayların geçtiğidir. Eserdeki kahramanlar birer birer sırayla başlarına geleni anlatarak merakı gidermektedirler.

Doktorun kendisinin de bir savaş mağduru kadın olduğunu söylemesi de ilgi uyandıran ayrı bir noktadır. Daha sonra oyunun devamında onun savaş mağduru bir kadının çocuğu olduğu açıklanmaktadır.

Son merak uyandıran unsur ise televizyona çıkıp çıkmayacakları noktasındadır. İlk başta kabul etmeyen bu kadınlar seslerini dünyaya duyurmaları gerektiğini düşünerek kabul ederler.

Eserde merak noktasında doruğa ulaşılan birkaç kısım vardır. İlk başhekimin ne yapacaklarına karar verip artık gitmeleri gerektiğini söylemesidir. Bir diğer nokta ise doktorun kendisinin de bir savaş mağduru kadının çocuğu olduğunu açıklamasıdır. Sonuncu nokta ise İntihar vakasıdır.

Nezihe Araz, eserin bazı yerlerinde oyunun vermek istediği mesajla ve sonucuyla alakalı imalar yapmaktadır. Bunlardan birincisi kadınların analık duygularından dolayı bebelerine acımasız olamamalarıdır. Soğuk durmaya çalışan bu kadınlar eserin sonuna doğru bu davranışı bitirirler. İkinci ipucu ise doktorun televizyoncuların daha gitmediğini belirtmesi üzerine oyunun devamında kadınlar haklarını savunmak için televizyona çıkmayı kabul

ederler. Diğer bir ima ise doktorun savaş mağduru bir kadının çocuğu olduğunu belirtmesidir. Eserin devamında ocuk açısından kadınların etkileneceği düşünölür. Öyle de olup kadınlar bebeklerine karşı soğuk durmayı bırakırlar. Sonuncu ima ise eserin başında savaşın etkilediği bu kadınlardan yola çıkılarak oyunun sonlarına doğru eskiden beri yapılan savaşlarda birçok kadın ve erkeğin zarar gördüğu ifade edilir.

Eserin bitiminde sürpriz bir son vardır. Köylü kız, dinlediklerinden ve yaşadıklarından dolayı duygu coşumunun etkisiyle eserin en sonunda konuşmaya başlar.

2.7.4. Eserin yapısı

Eser, iki perdeden oluşmaktadır. Birinci perdede dokuz sahne bulunurken, ikinci perdede ise dört sahne bulunmaktadır.

2.7.5. Eserin olay örgüsü

- Yedi kadının savaş esnasında doğumhanede kalması.
- Kadınların, çocuklarını genellikle yabancı askerlerden olduğunu söyleyerek bakmak istememesi.
- Bu kadınların başlarından geçen tecavüz olaylarını birbirlerine anlatması.
- Kadınların Başhekim tarafından doğumhaneden çıkarılmak istenmesi.
- Yeni işe başlayan Doktor kadının, yedi kadının halinden anlaması ve yardımcı olmaya alışması.
- Kadın Doktor, kendisinin de bir savaş mağduru bir kadının çocuğu olduğunu belirtmesi
- Doktorun ilk öğrendiğinde annesine tavrının olumsuz olması daha sonraki yıllarda hem annesinin hem de kendisinin suçsuz olduğunu anlaması.
- Doktor kadının anlattıklarından etkilenen kadınlar çocuklarına olan olumsuz tavrı sona erdirmeleri.
- Kadınlar seslerini bütün dünyaya duyurmak için televizyona çıkmayı kabul etmeleri.
- Televizyon çekiminin provasında bombardıman olması ve bu noktadan sonra iki düşman askerinin belirmesi.
- İki düşman askerinin dilinden savaşın hiçbir dönemde bitmediğinin ve masum erkek ve kadınları etkilediğinin belirtilmesi.

2.7.6. Şahıs kadrosu

Bu tiyatro eseri yedi kadın üzerine kuruludur. Köylü Kadın, Evli Kadın, Şehirli Kız, Avukat, Öğretmen, İşçi Kadın ve Köylü Kız. Bir de bu yedi bayana doktor bayan da eklenerek olayların gidişatı etkilemiştir.

Doktor: Doğumhane'ye yeni gelmiş bir doktordur. Buradaki yedi kadının halini anlamaya çalışır. Onlara Başhekimin tam tersi olarak yardım etmeye çalışır. Kadınlarla sohbet ederken bir itiraf da bulunur. Kendisinin de savaş mağduru bir kadının çocuğu olduğunu belirtir.

Doktor-“ Evet, ben tecavüze uğramadım. Ama ben bir tecavüz çocuğuyum. Tıpkı o, içerde ağlayan suçsuz bebekler gibi Suçsuz! Suçsuz!” (2p s. 15)

Doktor kadın savaş mağduru bir kadının kızı olduğunu çok sonra öğrenmiştir. Öğrenmiştir ancak kabullenememiştir. Psikolojik olarak bir etkilenme yaşamıştır. Bu etkiden olacak ki annesine kötü davranmıştır.

Doktor-“ Gerçekten. Zavallı kadın. Ama ben... Daha sonra anladığım kadarıyla... O günler, bir kötü saplantıya takılmıştım. Annem diyordum, benim gibi bir piç doğurduğu için kimbilir ne kadar mahcup, Kimbilir benden nasıl utanıyor ve nefret ediyor. Annemin beni sevmesine imkan yok. Annem, demek ki bana hep yalan söyledi. Beni sevmiyor, benden nefret ediyordu. Böyle olmalıydı. Annem demek ki bana hep yalanlar söylemişti. Beni sevmesi... sanıyordum ki, bir piçi sevmesi, imkansızdı annemin. Yemiyor, konuşmuyor, okula gitmiyordum. Zavallı kadın ne yapacağını şaşırılmıştı. Yetimhanenin savaş sakatı, belki yetmiş yaşlarında bir doktoru vardı. Annem sonunda ona gitmiş, her şeyi baştan sona anlatmış. Yardım istemiş.” (2p s. 21)

Annesi, kadın doktoru hep sahiplenmiştir. Onu dışlama gibi bir davranışta bulunmamıştır. Yedi kadının “Gavur Tohumu” diyerek bebeklerini bakmama, ilgilenmeme gibi bir davranışın annesinde olmamıştır. Bu da yedi kadını etkileyen bir yöndür.

Doktor-“ Bilmem. Bana söylenen bu. Şurası gerçek ama. Annem beni sizler gibi dışlamadı. Bunu biliyorum. Emzirdi, büyüttü, baktı. Anlattığına göre, ben onun umutlarının kaynağı olmuşum. Benim için bir kimlik kartı çıkarmış. Kocasını benim babam olarak göstermiş. Emzirmiş, yedirmiş, büyütmüş. Ayrıca bana, şehit çocuğu diye aylık bağlatmış.” (2p s. 20)

Savaş mağduru olmayı onlar seçmemiştir. Babasız bir çocuk doğurmayı hiçbir kadın istemez. Cinsel saldırı ve tecavülden dolayı doğan çocuklar da diğer çocuklar gibi masumdur.

İşçi-“ Doğacak çocuklar, kızlar,oğlanlar, torunlar. Ya şöyle...Ya böyle. Aynı şeyleri yaşayacaklar. Öyle mi?”

Öğretmen-“ Biz susarsak... susmakta inat edersek öyle!” (2p s.27)

Kadın Doktor, içinde saklamış olduğu düşünceleri yedi kadınla paylaşmaktadır. Kadınların ve çocukların savaşta yaşanan bu hadiselerden dolayı suçlu olmadığını düşünmektedir. Ne kadar sıkıntı çektiklerini, toplumda ne gözle bakıldıklarını dünyaya duyurmaya karar vermişlerdir.

Doktor-“ Ben de bunu diyorum işte! Bizler bu yanlışı yaptık.Birinci Dünya kadınları da yaptı. Şimdi de siz yapmayın diyorum ben. Dünyanın bütün savaş yorgunu kadınları! Bugüne dek, susmasaydık, utanmasaydık hakkımızı arasaydık, dünyayı ayağa kaldırsaydık. Siz, bu günleri YAŞAMAYAKTINIZ...” (2p s.26)

Şehirli Kız: Doğumhanede bir koğuştta kalan yedi kadından biridir. Daha 17 yaşında bile değildir. Tecavüze uğramıştır ve hamile kalmıştır. Doğumhanede gebe halde bulunan tek kadındır. Diğer kadınlar birbirlerine ne gibi cinsel saldırılara maruz kaldıklarını anlatırken çok üzülmemektedir.

Şehirli-“ Hiçbir şey duymak istemiyorum. İstemiyorum. Yaşamak istemiyorum. Allahım kurtar beni, Allahım kurtar! Kurtar! Kurtar.” (s.45)

Şehirli Kız, tecavüze uğradığı ve hamile kaldığı için bunalımdadır. Hem de savaş esnasında yabancı bir askerden olunca olay daha kabul edilemez olmuştur. Ruhi bunalım geçiren bu Şehirli genç kız hem hayatından hem de çocuktan vazgeçmiş durumdadır.

Şehirli-“ Burada. İşte! Kahır gibi yatıyor. Ondan bi kurtulsam. Oh, bi kurtulabilsem! Neden bana kimse yardım etmiyor?” (s. 18)

Köylü Kız: Köylü kız, oyunda konuşamaz durumdadır. Başından geçen olaylardan dolayı dili tutulmuştur. Birçok defa tecavüze ve oturduğu yerin gençleri tarafından işkenceye varır tarzda dayaklara maruz kalmıştır. Koğuştta derdini işaretlerle anlatır. Ancak oyunun sonuna doğru kadınların ortak bir karar alarak kadınların çektikleri sıkıntıları anlatmaya karar verince bu umut onun dilini çözmüştür.

Öğretmen-“ Başka hiçbir umuda bel bağlamadan. Yine de.”

Köylü Kız-“ Yi-ne-de-Ya-şa-ma-lı-yız.İnsanca!”

Şehirli-“Heyy! Bakın, konuştu, konuşuyor.” (2p s.40)

Köylü kızın tecavüzlerden olan bebeği ölü bir şekilde doğmuştur.

Öğretmen-“ Benimki ölü doğdu diyor. Yüzünü görmedim diyor.” (s.23)

Avukat: Kadınlar içinde lider konumda olan kişidir. Diğer kadınları fikirleri ve soğukkanlılığı ile etki altına almıştır. Diğer kadınlar gibi düşünmeyip kendilerinin suçlu değil mağdur olduklarını dile getirmektedir. Kadın haklarına önem veren biridir.

Avukat-“ Bizi savaş suçlusunu sanıyorlar. Oysa biz, suçlu değiliz. Savaş kurbanıyız.” (s.9)

Avukat-“ Sizler suçsuzsunuz ama ben? Bilmiyorum. Suç yok sizin için inanın! Savaş var. İlk günlerden bu güne savaşın her yönü ince ince konuşulmuş, tartışılmıştır. Kurallar konmuş, türküler söylenmiş, şiirler, ağıtlar yazılmış ama... Bir şey hiç konuşulmamıştı. Hiç! Savaş ve kadın! Biz hep yok farzedilmişiz. Bizim durumumuzu açıklayan bilgiler yırtılmış, olaylar saklanmış. Askeri genelevler, tecavüzler, öldürmeler, kamplar, derimizden yapılan abajurlar.” (s.63)

Yabancı bir asker tarafından tecavüze uğramıştır. Ancak bu savaşta yaşadığı bir mağduriyetti. Bunu bilmekte idi. Diğer kadınlar gibi toplum baskısından korkmamaktadır. Gözü pek birisidir.

Köylü-“ Hepimizin işlediği suç.”

Avukat-“Biz mi işlemişiz? Hayır! Hiç birimiz, hiçbir suç işlemedik.” (s.19)

Avukat kadın tecavüz olayı esnasında kendince bir hoşluk yaşamıştır. Askerin cinsel saldırısından sonra teşekkür etmesi onu etkilemiştir. Çünkü kocasından şimdiye kadar o kadar yıl olmasına rağmen böyle bir şey görmemiştir. Hatta asker bu anları unutmayacağını söyleyince o da aynı şeyi ona söylemiştir. Ancak bu kalbinin derinliklerinden gelen duyguyu mantığıyla birleştirdiğinde o cinsel saldırıyı yapan askeri öldürmüştür.

Avukat-“ Doğrudum, kalkmaya çalıştım. O, yattığı yerden ‘nereye’ dedi! ‘Sıcak bir şeyler içelim’ dedim. Mutfağa gittim. Bomboştum. İçimde taşınır hiçbir şey kalmamıştı. Anılar, onca kazanılan şey. Düşünceler, bilgiler, inançlar, görgüler hepsini elimden benden almışlardı. Boş bir küfe gibi kalmıştım işte. Hiç kullanmadığımız hediye bir bıçak vardı dolapta. Keskin ve büyük. Aldım onu. Döndüm geldim ki uyumuş. Sirtına sırtına kaç kere vurduğumu bilmiyorum. Bugün olsa...gene yapabilir miyim onu da bilmiyorum. ‘Madem öldü, her şey gene eskisi gibi olabilir’ diye düşündüm. Öyle sandım. Karakola telefon ettim, polis çağırdım. Her şeyi anlattım. ‘ Nefs-i Müdafaaya girer’ dediler. ‘ Sen git buralardan görünme’ dediler. Ama anladım ki artık hiçbir şey eskisi gibi olamaz. Olmuyor.” (s.62-63)

Ev Kadını: Kadınların içinde en umutsuzlardan biri de ev kadını olanıdır. Tecavüze uğraması onu derinden etkilemiştir. Ancak onun yaşadığı biraz daha hazindir. Çete üyeleri, hasta kocasının gözü önünde cinsel saldırıda bulunmuşlardır.

1.Çeteci: Hadi bakalım! Oyna köpek! Kocana son bir şenlik olsun.” (s.52)

Çete üyelerine karşı koymuş biridir. Kaçmayı başarmıştır. Ancak iffet anlayışından dolayı bir gaflette bulunmuştur. Kaçmayı başardığında tırmığı çete üyesinin başına vurarak kaçmıştır. Çete üyesi kocasını öldürdüğü sırada bunu yapabiliirdi ancak bu hadiseden sonra onun yüzüne nasıl bakacağını düşündüğünden bunu kocasını öldürdükten sonra yapmıştır.

Ev Kadını-“ Yok! Her şeyi değil. Ben orda bir suç işledim. Bilerek! Tırmığı, azıcık önce vursaydım herifin kafasına, az önce adam kocamı vuramayacaktı. Ama ben vursun istedim. Bekledim bir an.” (s.57)

Öğretmen: Oyun sırasında bazen kararlı ve umutlu, bazen ise umutsuz bir hava çizmektedir. Avukat kadını birçok fikrinden dolayı desteklemektedir. Kendisi de bir savaş mağduru bir kadındır. Dört öğrencisini korumak için tecavüze maruz kalmıştır.

Öğretmen-“ Bir yasa da sen yaz Avukat! Bak! Bir öğretmenin sınıfını çeteci kafirler basınca. Sırf, o sınıftaki dört küçük kız felakete uğramasın diye. Öğretmen kendini o aç köpeklerin önüne atarsa ve de kızları evlerine kaçırıdıysa... bu eylemin adının konması gerek! Nedir bunun adı?” (s.22)

Köylü Kadın: Tecavüze uğradığından dolayı utanç duymaktadır. Diğer kadınlardan bazıları gibi düşünüp toplumsal baskıya yenik düşer. Elalem ne der anlayışına teslim olmuştur. Kendini yaftalanmış biri olarak düşünmektedir.

Köylü-“ Ben... Köyüme gitmek istiyorum. Her şey eskisi gibi olsa. Ahırımızın kokusunu bile özledim. Eşeğiminizin adı Kelkatıptı.Onu da özlüyorum. Ama, gidemem ki. Damgalıyım...Aha şuramda yazılı. Kahpe yazılı. Damgalandım!” (s.6-7)

İşçi Kadın: Doğumhanedeki diğer birçok kadın gibi tecavüz sonucu dünyaya getirdiği bebeğe kötü sıfatlar takarak onu istemediğini belli eder.

İşçi-“ O çocuk benim değil! Bu kesin! Onu ben istemedim. Bir tecavüzün ürünü o. Bir gavur tohumu.” (s.37)

Doğumhanede bebeklerin yanına gitmek serbesttir. Ancak yabancı askerlerden istemdişi olarak doğurdukları çocukların yanına gitmeyi gururlarına yediremiyorlardı. İşçi Kadın, bu noktada diğer kadınlardan biraz daha yumuşak bir tavır içindedir. Gururunun yanında acıma duygusu da onun peşini bırakmaz.

İşçi-“ Yok şu sesler. Şu ağlayan bebekler. Öldürüyor beni... Onlar bizim yüzümüzden ağlıyor. Onları istemedik, ama gene de onları biz doğurduk.” (s.36)

Bazı kadınlar gibi İşçi Kadın da doğumhaneden Başhekim tarafından çıkarıldıklarında gidecek bir yerleri olmadığını düşünürler. Oradan çıkarıldıktan sonra kötü yola düşeceklerini tahmin ederler. Çünkü kimsenin sahip çıkmayacağını düşünürler.

İşçi-“ Bizi buradan kovuyorlar. Üç beş saatimiz kaldı. N’apacağımızı hala bilmiyoruz. Nereye gideceğiz.? Bu kapıdan çıkar çıkmaz görünen bir tek yol var bence kendini satmaya razı olacaksınız! Karnın doyacak, belki, başını sokacak bir dam altı... bulabilirsin?” (2p s.3)

A ve B: Savaşlarda asker olarak görev alan düşman bütün insanların temsilcisi durumundalardır. Her savaşta karşı karşıya geldiklerini belirtirler. Yüzyıllardan beri silahların değiştiğini ancak savaşanların hiç değişmediğini söylerler.

B-“ Silahlarımız değişiyordu yalnız. Sen ve ben iki düşman hiç değişmedik.”
A-“Okla başladık önce... Sonra ne silahlar verdiler elimize, ne silahlar.” (2p s. 35)

B-“Her savaşta, her zaman karşıma çıkıyorsun o bastığın toprak benim. Sen neden benim topraklarımdasın?”
A-“Bunu gerçekten bilmiyorum.” (2p s.35)

Aslında birbirleriyle alıp veremedikleri bir şey olmadığını belirtirler. Onlara emir verilmiş onlar da ölümüne savaştıklarını söylerler.

B-“Peki, neden iki düşmandık biz? Ben sana düşman filan değilim ki.(İki asker sırt sırta otururlar)” (2p s.35)

Bu savaşan insanların isteği aslında savaşmak değil çocuğuyla, annesiyle, eşi ve dostlarıyla olmaktır. Ancak eline silah tutuşturmuşlar.

A-“Karımı özliyorum. Çocuklarımı. Annemin çorbasını, sınıf arkadaşlarımı.”
B-“Ben sadece, evimde olmak, toprağımı ekmek, bulutları seyretmekmutlu ve özgür...sevmek...sevişmek istedim hep. Bunu istedim. Kendi memleketimde.” (2p s.35)

Eserde bu kahramanların yanında Başhekim, iki hademe, televizyoncular gibi dekor kahramanlar bulunur.

2.7.7. Zaman ve mekân

Eser bir hastanenin doğumhanesinde geçmektedir. Eserin Türkiye’de geçtiği bellidir ancak hangi şehirde hangi hastanede olduğu belli değildir. Yedi kadın bir koğuştta kalmaktadır. Doktor adlı kahraman da gidecek bir yeri olmadığından hastanede kalır. Bu mekânda geçirdikleri psikolojik değişim ve gelişmeler gözler önüne serilir. Aynı mekânda kader birliği yapmış kişiler birbirlerini anlama ve teselli etme gayreti içerisindeydir.

Eserin konu edinilen zaman 90’lı yıllardır. Nesnel zaman olarak 1990 ile 1995 yıllarını alabiliriz. Eser 1992-1995 yılları arasındaki Bosna Herkes’teki katliamlara ithafen yazılmıştır. Vaka zamanı ise bir gündür. Bir günün içindeki olay anlatılır. Eserde çokça geriye dönüş tekniği uygulanmıştır. Bu oyunun anlatma zamanı ise 1992 senesidir.

Eserde mekânın nerede bulunduğu, savaşın nerede gerçekleştiği ile hangi zaman diliminde hangi savaş olduğu ile ilgili netlik yoktur. Sanatçının böyle bir kurgu yapmasının nedeni kadınların eskiden beri bütün savaşlarda tecavüzlere ve cinsel istismarlara maruz kaldığının mesajını vermek içindir.

2.7.8. Eserin dili

Savaş Yorgunu Kadınlar adlı tiyatro eserinde okuyucu ve izleyicilerin kolayca anlayacağı bir dil kullanılmaktadır. Metindeki mesaj kolaylıkla karşı tarafa geçmekte ve anlaşılmaktadır. Sanatçı eserinde sade bir dil kullanmış olup kısa cümleler tercih etmiştir. Kolayca anlaşılır bir cümle yapısı vardır. Demek istediğini ve vermek istediği mesajı çıplak bir şekilde yansıtmaktadır.

Şehirli-“ Şunlara bakın! Geldiler bile.”
Başhekim-“ Hadi hanımlar, gevezelik yeter!” (s. 10)

Türkçenin imkanlarını iyi kullanan sanatçı yer yer devrik cümlelere yer vermektedir. Bazı yerlerde de deyim ve atasözleri bulunmaktadır. Nezihe Araz, az da olsa kimi yerlerde ikilemelere başvurmuştur.

Köylü-“ Kelin merhemi olsa kendi başına sürer hey kız(...)” (s. 18)
2.Hademe-“ İşte! Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.” (s. 9)

Eserde toplum gözünde pek de hoş bakılmayan bir konu üzerinde durulmuştur. Tecavüz olayı olması durumunda kötü yaftalanmalar olduğunu, kadın tarafına bir haksızlığın olduğunu ve maruz kalıp bu durumda bile suçlu gibi lanse edildiği bir durum olduğu için bazı kötü ifadeler toplumdaki bakış açısını belirtmek için kullanılmıştır.

Avukat-“Diyorlar ya. Tecavüz eden suçsuz! Ama tecavüz edilen? Vur alınca bir damga. O, fahişe. Kahpe. Düşmanın altına yatan o!” (2p s.24)

Eserinde çeşitli kesimlerden, kültür seviyesinden insanların olmasından dolayı söyleyiş farklılıklarının fazla olması beklenirken sanatçı bunu bu eserinde pek yansıtamamıştır. Özellikle köylü kadının yöresel söyleyişine yaklaştırılması noktasında eksiklikler bulunmaktadır. Ancak bir iki yer dışında köylü ifadesi kendini göstermez.

Köylü-“Ben senin dediklerinin hepsini anlamıyorum ama, sende essahtan tükenmez söz var, avukat.” (2p s.3)

Nezihe Araz, bazı eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de türkü parçalarına yer vermektedir. Konuyla alakalı bu parçalar esere hoşluk katmaktadır.

Kadın Ebe-“ Olur mu böyle olur mu?
Günah benden sorulur mu?
Vurdu felek tokadını
Böylesine vurulur mu?” (s. 25)

2.8.KUTLU MELEK

2.8.1. Eserin özeti

Orta Asya'da Ahmet Yesevi'nin vaktiyle yaşadığı yere giden tez öğrencisi ile hocası Türk göçlerini araştırırlar. Bu göçlerde Ahmet Yesevi'nin yönlendirmesinin önemli olduğu vurgulanır. Göçlerin grup grup yapıldığı belirtilip bu gruplardan kadınların oluşturduğu Baciyan grubunun özellikle de Kutlu Melek'in önemi üstünde dururlar.

Yesevi'nin Anadolu'ya gönderdiği gönül erlerinden biri de Bektaş'tır. Yedi yıl yolculuğun ardından vardığı Sulucakarahöyük köyünde Kutlu Melek ona yardımcı olur. Hem Kutlu hem de kocası İdris onun Yesevi'nin seçilmişlerinden olduğunu anlar. Bektaş burada tasavvuf anlayışının inceliklerini anlatmaya çalışır. Yesevi'nin öğretilerinden bahseder. Amaçlarının Anadolu'yu Türkleştirmek ve Müslümanlaştırmak olduğunu aktarır. Baciyan taifesi başı Kutlu Melek kocasının isteğiyle sürekli Bektaş'la ilgilenir. Ancak köyde özellikle görüncesi Gülhanım kaynaklı dedikodular başlar. Kadınlar Kutlu Melek'e cephe alır. Kutlu, kendini aklamak için Dirlik toplantısı ister. Dirlik toplantısında kendinin suçu olmadığını, Bektaş'ın görevli biri olduğuna inandığını belirtir. Ayrıca kadınların da bazı hak ve özgürlüklere sahip olması gerektiğini vurgular. Dirlik toplantısında kendini ve Bektaş'ı aklar. Onlara iftira atanlar pişman olur.

Osman Bey'in hasta olduğunu belirten Orhan Bey, Bektaş'ı Söğüt'e çağırır. Kutlu Kadın da kadınları organize eder, kalabalık grup halinde Söğüt'e gidilir. Orhan Bey onları kalabalıklarla karşılar. Osman Bey'in öldüğünü belirtir. Bektaş'ın Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli olduğunun altını çizer. Ayrıca ona yardımcı olan ve kadın hakları için önemli düşünceleri olan Kutlu Kadın'ı överek kadının önemini ortaya koyar.

2.8.2. Eserin kimliği

ARAZ, N. (1998). *Kutlu Melek*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

2.8.3. Eserin muhtevası

2.8.3.1. Verilen mesajlar:

Eserin genelinde kendini hissettiren ana düşünce tasavvufu benimseyen gönül erlerinin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili olduklarıdır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ve Osmanlı'nın kuruluşunda Ahmet Yesevi'nin gönderdiği gönül erlerinin önemi ve bu gönül erlerinin içinde kadın erenlerin de olduğu düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Bu fikir üzerine

inşa edilmiş bu oyunda göçte etkili olan unsurların kimler ve neler olduğu okuyuculara ve izleyicilere verilmeye çalışılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun gelişiminde küçük bir beylikten büyük bir imparatorluğa dönüşümünde Yesevi ve Bektaşî öğretisinin, önde gelen isimlerinin etkili olduğu bilinmektedir (Güler, 2013:2002).

Tasavvuf öğretisi

Araz, Anadolu'nun yurt edilişi zamanında tasavvuf erlerinin de etkili olduğunu belirttiği bu eserinde birçok noktaya temas etmiştir. Sanatçı bu oyununda tasavvuf anlayışını ön plana çıkarmaktadır. Anadolu dervişlerinden Hacı Bektaş-i Veli üzerinden bu anlayışın öğretilerini vermeye çalışmaktadır. Yazar, kahramanın ağzından tasavvufun, İslam'ın en çağdaş yorumu olduğu belirtmiştir. Burada Ahmet Yesevi ön plana çıkarılmıştır.

Prof-“ Zor ama gerekli... Çünkü Asya Türkleri'nin, biliyorsun...Çok önemli bir uygarlık çizgisi, bir kültür birikimi var. Bu kesin. Sonra, orada eski tarihlerin 'ulu bir adam' diye nitelediği bir yıldız var. Ben onu bir yaşam yorumcusu, bir yaşam biçimi ustası olarak görüyorum. İslam dinini bugüne ulaştıran en çağdaş, en sağlam ilkeleri üreten yorumcu. Dünyaya yepyeni bir insan modeli öneren bir sanatçı.” (s.3)

Tasavvuf anlayışını yayma

Yesevi'nin, yetiştirdiği erenleri farklı yerlere göndererek bu anlayışı insanlara aktarmak istediğinden bahsedilmektedir. İnsanların tasavvuf anlayışıyla birlikte Hakk'a daha yakın olmaları arzulanmaktadır. Çünkü bu anlayışta her şeyin Allah için olduğu düşüncesinin altı çizilir. Bütün yolların O'na çıktığı ve her şeyin O'nun için yapıldığı düşüncesi hakimdir. Bunların da halka anlatılmasını gönül erlerinin sağladığı belirtilmektedir.

Yesevi-“ Anladınız mı pek ala? Ama işte açık- seçik bir kez daha söylüyorum. Giden her göç kafilesinin başında bizi temsil edecek olan biri olacak. Başı o çekecek. Sizlerden biri.” (s.5)

2.Kadın-“ Yoksa sana bunları dağ-bayır gezerken Bektaş mı öğretiyor?” (s.41)

Gönül erlerinin özellikleri

Sanatçı, eserinde tasavvuf erenlerinin bazı özelliklerine de vurgu yapmaktadır. Az uyuyup, az konuşup çok iş yaptıklarından söz edilir. Faydalı olmaya çalışan insanlar olduğu belirtilir. Gönül gözlerinin açık olduğu söylenmektedir. Olayların ve durumların arkasındaki ayrıntıları ve manaları çözebildiklerinden dem vurulur. “Görene, köre ne” anlayışıyla her olay

ve durumu herkesin anlayamayacağı belirtilerek gönül gözü açık kişilerin manaları çözebileceğine vurgu yapılır.

İdris-“ Sen sus Kutlu kadın! Onu savunmak bize düşmez. ‘Görene? köre ne?’ Bu iş tatsızlaştı. Dağılalım... En iyisi.” (s.46)

Kusur görmeme

Tasavvuf erenlerinin sahip olduğu bir başka husus ise gözlerinin kusurları görmemesidir. Gönül erlerinin, insanın kusurlarına gözlerini kapadıklarından bahsedilir. Kusur arayan değil, kusurları örten bir anlayışta oldukları belirtilir.

Bektaş-“ Ben gözlerimin, kusurları gören gücünü kör etmişim... Bilesin Kutlu kadın...Kusur görmem.” (s.45)

Sabır

Tasavvuf ehli insanların, sabır noktasında ileri noktada oldukları belirtilir. Özellikle insanların kendilerine yönelttiği iftira ve yaptıkları kötü davranışlara rağmen sabırlı davranır. Aşırı tepki vermekten kaçındıkları anlatılır. Çünkü onların her durumda Allah’a sığındıklarından bahsedilir.

Saru-“ Ee... Köyün yavaşması değil misin? Bu kadar kahrı çekeceksin.”
Bektaş-“ Çekerim Can’ Eyvallah. Çekerim! Ama şimdi de benim sana bir koşulm var.” (s.55)

Gönüller yapma

Tasavvuf düşüncesindeki kişilerin gönüller yapma düşüncesinden olduğu belirtilir. Gönüller yapmayı amaçlayan bu kişilerin Allah’ın evi olarak nitelendirdikleri yer kalptir. Kırıcı ve incitici sözlerle onu yıkma gibi bir davranış gerçekleştirmeyecekleri hissettirilir. Olumsuz durumlarda değil kalp kırıcı söz etmek, küsmeyi bile doğru bulmadıkları belirtilir. Gönüller kazanmayı amaçlayan bu insanlarda geniş bir hoşgörü anlayışının olduğu vurgulanır.

Bektaş-“Bak bacım! Baş olmak bizim işimiz değil. Bize, evvelde, ezelde bir tek temel iş verildi: ‘ Gönüller yap’ denildi. Bu yetmez mi?” (s.49)

Sevgi ve hoşgörü

Söz konusu eserlerde insan sevgisi ve hoşgörü, geçmişten günümüze en önemli kültürel mirasımız olarak görülür. Oyunların çoğunda Türk mistiklerinin, çıkış noktası insan

sevgisine dayanan hoşgörü, bu oyunların temelini oluşturur. Bu mirasın kaynağı olarak tarihimiz ve inancımız görülmektedir.. (Şengül, 2011:427).

Dünyaya sevgiyle bakma

Dünyaya bakış açısında hoşgörü olan bu kişilerin fikri alt yapısında sevginin olduğu söylenmektedir. Fuzuli'nin "Aşk imiş her ne var alemde..." beytindeki sözlere atıfta bulunulur. Dünyanın, sevgiden ibaret olduğu belirtilir. Canlı ve cansız varlıklara duyulan sevgi, insanı olumsuz duygulardan uzaklaştıran bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Tasavvuf anlayışındaki sevginin kaynağının Yaradan olduğu belirmektedir. Yunus Emre'nin ünlü deyişi "Yaradılanı severim, Yaradandan ötürü"den dolayı yaşama sevgiyle yaklaşıldığında bunun insana sabır ve sonsuz bir hoşgörü sağladığı sezdirilmektedir. Bu yüzden tasavvuf erbablarının zor da olsa olumsuz davranışlara tepkilerini kısıtladıkları vurgulanır.

Melek-" 'Aşk imiş her ne var alemde' ötesi boşuna harcanmış bir zaman imiş. Ey yüce Tanrım!" (s.20)

Bektaş-" O... Sevgidir! İnsanı insandan ayırmadan, insanı yaradan dan ayırmadan , yaratılmışlarıTanrıdan ayırmadan, bilerek sevmek! Murat budur Kutlu Melek...Söğüdün altında bizi bekleyenler vardır. Haydi inelim köye artık." (s.39)

Tasavvufta yokluk

Tasavvuf düşüncesini benimseyenlerin bir başka düşüncesi ise yokluktur. Eserde Bektaş üzerinden verilen bu mesajda, sadece gerçek bir varlığın olduğu diğer varlıkların sanal olduğu ifade edilir. Kendilerini Allah yolunda eriten bu şahsiyetler kişisel arzu ve isteklerini yenmiş kişiler olduğu hissettirilmektedir. Akıllarında kendi istek ve heves ettikleri değil de Allah'ın hoşnutluğunun kazanılmasının temel alındığı belirtilmektedir. Bu yüzden doğada gördükleri canlı, cansız her unsurda Allah'ın güzelliğini idrak edebilen şahsiyetler olduğu vurgulanır.

Canan-" Evet! Doğrusun. Ama ne tür bir adamsın sen? Herkes bu dediklerini marifet sanıp ve marifet sayıp kubarırken... Sen... 'Ben varlıkların değil, yoklukların adamıyım' diyormuşsun." (s.31)

Bektaş-" Tanrı güzelliklerini görebilmek için şu yüce dağ yeter. Gecesi- gündüzü... Yazı- kışı her halde hep aynı güzelliktedir." (s.36)

Tasavvufta marifet

Eserde sunulan tasavvuf anlayışının inceliklerinden bir diğeri de marifettir. Marifetin, insanın, insan olmanın sırrını fark etme olduğu şeklinde açıklanmaktadır. İnsanın dünyaya geliş amacını unutmaması ve insan olmanın sırrını idrak etmeye çalışması vurgulanmaktadır.

Bektaş-“ Ben olsam, ben de korkardım. Marifet, kendini hep sıradan bir insan bilmektir. Dünyaya hoş görüyle bakmak, hor görüyü unutmak, inkar etmektir.” (s.39)

Hoş sözün önemi

Hoşgörü ve sabır erleri olan tasavvuf erenleri kem ve acı sözün sadece sahibine kötülükler getireceği düşüncesindedir. Niyetin iyi olmasıyla işlerin olumlu gideceği belirtilerek sonucun da iyi olacağı vurgulanır. Niyetin halis olmadığına sonucun olumsuz olacağına inandıkları söylenir. Tasavvuf anlayışında insanın, birçok noktada kendini sakınma durumunda olduğu belirtilir. Özellikle Hacı Bektaş-i Veli'nin “Eline, beline, diline hakim ol” deyişinden yola çıkarak sanatçı, insanın bu unsurlara dikkat etmesinin tasavvufta önemli olduğunu belirtmiştir. Bu anlayışa göre insanı kötülüğe götüren unsurların önü kesilmesi amaçlanmaktadır.

Kutlu-“ Bugün, İdris ağa, kendi onu götüremediği için görevi bana verdi. Bunda ne var. Yüreğin iyidir. Bilirim. Bunu demek için... Ne düşündün, onu bilemedim. Ben helalimin istediği işi yaptım. Sen de kendi işine bak. Kem göz, şom ağız, acı dil... Sadece sahibine zarar verir. Bunu bildiğini sanıyordum.” (s.53)

Bir olma çağrısı

Eserin bazı noktalarında Bektaş, insanlara çağrıda bulunur. “Gelin canlar bir olalım, Yolun doğrusunu bulalım...” sözleriyle halkı tasavvuf düşüncesine yöneltir. Allah'ı bulmaya yönlendirmeye çalışır. Çünkü bu gönül erlerinin kendilerini Allah'ın kullarının kulu yani halkın hizmetçisi oldukları vurgulanır.

Orta Asya göçleri

Nezihe Araz'ın ele aldığı konulardan biri de Orta Asya'dan Anadolu'ya olan göçlerdir. Eserde, göçlerin kuraklık veya fiziki şartlar dolayısıyla değil de tasavvuf anlayışını yayma düşüncesinden kaynaklandığı belirtilir. Göç gruplarının dört kısımdan oluştuğu vurgulanırken bunların alperen, ahiler, abdallar ve baciyan olduğu vurgulanır. Bu grupların içinde baciyan grubunun kadınlardan oluşan bir göç topluluğu olduğu belirtilmektedir. Bu göç gruplarının asıl hedefinin yeni yurt edinilen yerlerin Türkleştirilmesidir. Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasıyla Türkler gruplar halinde Anadolu'ya girmiştir. Burada tasavvuf ehli insanlarca başka bir mantık daha güdülmüştür. “Birlemek, beslemek ve büyütme”tir. Buradaki mantık göç gruplarını tek bir çatı altında toplayıp geçimlerini sağlayıp büyümesine çalışmaktır. O yüzden eserde de Hacı Bektaş-i Veli, Sulucakarahöyük köyüne giderek orada kalkınmayı sağlamaya çalışmaktadır.

Prof-“ (...) Ve Bacılar grubu ki Anadolu’da Bacıyan-ı Rum diye söyleniyorlar. Bunlar örgütlenmiş kadın takımları. Ahilerle, Alperenlerle, Abdallarla birlikte çalışıyorlar.Toplum içinde söz hakları var. Gerekirse savaş eri olarak da katkıları var. Ama baş görevleri Barış. Barışın her türlüünü onlar savunuyor, öğretiyor, yürütüyor.” (s.10)

Prof-“ Yoksa sen, sadecekuraklıktan kaçıp yeni topraklar arayanların göçümü diyorsun bu olaya?” (s.4)

Türk gelenekleri

Nezihe Araz, oldukça geniş olan Türk kültürüne önem veren bir sanatçıdır. Etkileri devam etmekle birlikte Eski Türklerde de yazılı olmayan ortak değerlere töre adı verilmektedir. Toplumun genelini kontrol altında tutan yazılı olmayan kurallar bütünüdür. Bahsettiğimiz töre anlayışına dair birkaç mevzu eserde kendisine yer bulmuştur. Gelip geçene yani yolcuya, yolda kalmışa yardım etmek hala bizim geleneklerimizde olup eserde töreden sayılmıştır. Kutlu Melek, Bektaş’a köyde yardım eder. Burada misafirlik hakkının üç gün olduğu belirtilir Üç günden sonra konukluğun düşeceği vurgulanır.

Bektaş-“ Eyvallah. Amaa... Törede konukluk hakkı üç gündür. Bilesiniz. ‘Üç gün mihman...Sonra işe devam!’” (s.19)

Özgür ve bağımsız kadın

Bu eserde, yine kadının özgürlüğünün kısıtlı olduğundan bahsedilip Kutlu Melek adlı kahramanın ağzından kadının özgür ve bağımsız olması gerektiği vurgulanır. Kadının da erkekler gibi akıl sahibi olduğu belirtilip onun da fikirleri ve onun da seçme hakkı olduğu vurgulanmaktadır.

Kutlu-“ Kadınların bel erini seçme hakkı olduğu gibi... Yol erini seçme hakkı da vardır. (...) Kendi adıma değil, kadın kısmı adına! Bağımsızlığımıza, özgürlüğümüze yol verirseniz... Köyüm yerimdir, sizler sevdiklerimsiniz... Karar sizindir.” (s.64)

Kadınların birbirini anlaması

Eserde ayrıca aynı merhalelerden geçen kadınların birbirini anlamaları istenir. Birbirine sahip çıkıp destek vermeleri gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır. Kadının halinden ancak kadın anlar düşüncesini diğer eserlerde de görmekteyiz.

Kutlu-“ Herkesin utancı kendinden sorulur. Kadın kısmı, birbirini sahipleneceğine... Hepsini birden beni suçluyorsa...” (s.60)

Mutluluğun anahtarı barış

Sanatçı, yine diğer eserlerinde olduğu gibi özellikle “ Ballar Balını Buldum” eserinde üzerine basılan düşünce, insanın hayatta mutlu ve huzurlu olması için hayatla barışması gerektiği belirtilir. Bu eserde mutlu olmak için önce insanın kendisiyle barışması sonra toplumla ve en sonda da Tanrı’yla barışmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bektaş-“ Siz yola çoktan girmişsiniz. Tanrı nazardan saklasın. Yüreğin açıksa, doğruya dönükse kolay olur. Her iş! Siz bunu elbet denediniz, biliyorsunuz. Ama doğrusunu istersen bu, ancak, bizim üç barış ilkemizi uygulamakla olur. 1. Önce kendinle barış tutacaksın. 2.Sonra toplumla barışık olacaksın. 3. Ondan sonra da Tanrıyla barış kuracaksın. Bu üç barış...” (s.25)

Türkçeye sahip çıkma

Diline ve kültürüne önem veren sanatçı, bu eserde tarihi süreçten de beslenerek Türkçe vurgusu yapmaktadır. Ahmet Yesevi’nin gönül erlerine tasavvuf fikirlerinin yanı sıra Türkçeyi de ihmal etmemeleri gerektiğini belirtmesi vurgulanmaktadır. Sanatçı, yeni bir vatanda, millet oluşumunda dile de önem verilmesinin altını çizer.

Yesevi-“ (...) Türkçe, Güzel Türkçemiz...birlik ve beraberliğin altın anahtarı olarak elinizden ve dilinizden eksik olmayacak. Şimdi hedef ve amaç anlaşıldı mı?” (s.8)

Tarih incelemelere yeni bakış

Sanatçı, tarihi olayların araştırılmasına dair metod olarak bir yaklaşım ileri sürmüştür. Belge ve bilgilerin yanı sıra söylence, hikaye gibi sözlü kültür ürünlerinin de çeşitli koşullar açısından değerlendirildikten sonra kanıt olarak ele alınabileceği vurgusu yapılmaktadır.

Kız-“ Hocam, anladığım kadarıyla, belgelerin ve bilgilerin yetersiz kaldığı, ya da hiç olmadığı hallerde siz, efsanelere, öykülere, menkıbelere, hatta türkölere başvurmamızı tavsiye ediyorsunuz? İzin veriyorsunuz?” (s.2)

Bazı kelimelerin oluşum hikayeleri

Eserde bazı kavram ve özel adların oluşumuna dair söylencelerden de bahsedilmektedir. “Anadolu”, “Yeniçeri” ve “Aksu” ifadelerinin nasıl ortaya çıktığı ile alakalı hikayeler anlatılmaktadır. Yeniçeri ve Aksu’nun Hacı Bektaş-i Veli’nin davranış ve kerametlerinden ileri geldiği belirtilirken Anadolu sözcüğünün ise Kırmızı Ebe adında göç yolunda, göç kafilesine su ve ayranla yardım eden bir kadının hadisesinden türediği hikayesinden bahsedilir.

1.Kız-“ (...)Ak su! Demişsin. Dere gürül gürül akıp gidiyormuş. O gün sen suya, ‘Ak Su’ dediğin için, Adı da AKSU olmuş.” (s.29)

2.8.3.2.Eleştiriler:

Dedikodu

Nezihe Araz’ın eserinde insan davranışları üzerine eleştiri getirdiği bazı noktalar vardır. Öncelikle dedikodunun kötü bir şey olduğu belirtilir. Dedikodunun kötü düşünen ve kötü sözlü insanların bir ürünü olduğu vurgulanır. Bunun iyi bir şey olmadığı vurgulanırken maalesef çoğu yerde kendini gösteren bir unsur olduğu belirtilir.

Gülhanım-“ Söylemesi ayıp, elalemin diline düştünüz. Yakışksız şeyler yapıyorsunuz.” (s.59)

Kadın erkek ilişkilerine bakış

Bir başka eleştiri getirilen nokta ise kadın ve erkek yakınlaşmasının hemen insanlarca kötüye yorulmasıdır. Bay ve bayan kişilerin rahatça yan yana gelemediği belirtilerek hemen laf, söz olduğundan şikayet edilmektedir.

Saru-“ Öyleyse. Bu dağların sefasını neden İdrisi ağamla süreceğin yerde...” (s.53)

Kendini övme

Diğer bir nokta ise insanın kendini övmesi mevzusudur. İnsanın kendini övmesinin hoş bir durum olmadığı vurgulanarak kendisinin değil başkasının övmesinin daha doğru olduğu vurgulanmaktadır.

2.8.3.3Çatışma unsurları:

Ahmet Yesevi’nin Anadolu’ya gönderdiği Hacı Bektaş-i Veli üzerinden tasavvuf anlayışına yer verilen eserde Anadolu’ya gerçekleşen Türk göçlerinde etkili olan kadınlardan özellikle de Kutlu Melek üzerinde durulur. Eserde tasavvuf anlayışının özellikleri ve verilmek istenen mesajın daha belirgin olması için bazı çatışmalar oluşturulmuştur. Bu çatışmalardan ilki Gülhanım ile Kutlu Melek arasındaki çatışmadır. Kutlu, saf kalbiyle Bektaş’a yardım eder. Onun Ahmet Yesevi’nin görevlendirdiği gönül erlerinden olduğunu bilir ve ona bütün kalbiyle inanır. Ancak Gülhanım ise Bektaş’tan rahatsızdır. Onun herhangi bir misyona sahip

olduğuna inanmayan Gülhanım, Kutlu'nun onunla yakından ilgilenmesinden başka manalar çıkarır.

Diğer bir çatışma ise Saru ile İdris'in çatışmasıdır. İdris temiz kalpliliğiyle Bektaş'a inanıp güvenmesiyle eşi Kutlu'dan ona yardım etmesini ister. Ancak Kutlu'nun Bektaş'a yardımını yanlış yorumlayan Saru, İdris'in tavrının yanlış olduğunu belirtir. Kadınına güvenmeyen erkek yapısıyla güvenen erkek yapısının bir fikir çatışması vardır. Sanatçı, kadına önem verdiğinden karısına güvenen erkek modelini haklı çıkarıp kadını kutsar.

2.8.3.4. Merak unsuru:

Sanatçı eserinde ilgiyi artırma ve dikkati canlı tutma adına bazı noktalarda merak unsurunu oluşturma yoluna gitmiştir. Merak uyandıran noktalardan ilki köyün kadınlarının Kutlu Melek'e tavır almalarından sonra olacaklardır. Köyde güveni kaybettiği düşünölen Kutlu'nun kendini nasıl akladığı ortaya koyulur.

Eserden hareketle diğer bir merak unsuru ise karşılaştıklarında içlerinde kıpırtı olan Bektaş ile Kutlu'nun ilişkilerini ne yönde götürecekleridir. Dağ, bayır birlikte gezerler. Ancak şartlardan dolayı sabır göstererek ve kadere boyun eğerek ilişkilerini gönöl dostluğu yönünde sürdürürler. Herhangi bir yanlış davranışı veya düşünceyi kafalarının uçlarından bile geçirmezler.

2.8.4. Eserin yapısı

Oyun iki perdeden oluşmaktadır. Bu oyunda çeşitli sahneler kullanılmıştır. Birinci perdede sekiz sahne kullanılırken, ikinci perdede ise on beş sahne kullanılmıştır.

2.8.5. Eserin olay örgüsü

-Tez öğrencisinin Orta Asya göçlerini araştırmak için Ahmet Yesevi'nin vaktiyle yaşadığı yere gitmesi ve hocasının göçler esnasında etkili olan bacılar taifesini araştırmasını söylemesi.

-Ahmet Yesevi'nin erenlerini çeşitli yerlere göçbaşı olarak göndermesi.

-Bektaş'ın Ahmet Yesevi tarafından gönderildiği Sulucakarahöyük'e gitmesi.

-Köyde Bacılar taifesinin başı Kutlu Kadın ve kocası tarafından Bektaş'a sahip çıkılması.

-Bektaş'ın Ahmet Yesevi'nin öğretilerini anlatmaya çalışması.

-Bektaş'a Kutlu Kadın ve kocası İdris dışında köyde onun misyonunun anlaşılması ve kötü yakıştırmalar yapılması.

-Kutlu Kadın'la Bektaş arasındaki dost ilişkisinin köydekilerce yanlış yorumlanması.

-Kutlu Kadın'ın kendini anlatmak için Dirlik toplantısı istemesi ve yapılan toplantıda kendini ve Bektaş'ı aklamaları.

-Osman Bey'in hastalanmasıyla Orhan Bey'in Bektaş'ı Söğüt'e çağırması.

-Bektaş ve Kutlu Kadın ile Bacıyan taifesinin Söğüt'e gitmesi.

-Orhan Bey'in Bektaş'ı getirdiğinden teşekkür ederken Kutlu Kadın'a bir yandan da kadın hakları konusunda yaptıklarını söyleyip onu övmesi.

2.8.6. Şahıs kadrosu

Olayların kurgulanış şekli üniversite öğrencisi kızın ve hocasının Türk göçleri hakkındaki söylenceleri araştırmalarından oluşur. Bu noktada Kız, Profesör, Yesevi, Bektaş, Saru, Gülhanım, Kutlu Melek olayların sürmesini sağlayan temel kişilerdir.

Kız: Orta Asya'dan Anadolu'ya göçü araştıran ve tez yazacak olan öğrencidir. Hocası onu yönlendirir ve göç esnasında kadınların oluşturduğu Bacıyan takımını araştırması yönünde onu yönlendirir.

Kız-“ Mademki ben tarihimizin en önemli, çok önemli bir bölümünü oluşturan Asya göçlerini tez konusu olarak seçtim. Demek ki bu yolu da denemem gerekecek. Bu çok zor yolu!” (s.2-3)

Profesör: Tez öğrencisini yönlendiren hocadır. Araştırmalarında ve bilimsel çalışmalarda belge ve kaynakların yanı sıra söylence ve anlatıların da ele alınıp incelenebileceğini söyleyip tarihi kaynakları inceleme metoduna bir bakış açısı getiren hocadır.

Kız-“ Hocam, anladığım kadarıyla belgelerin ve bilgilerin yetersiz kaldığı yerlerde, ya da hiç olmadığı hallerde siz, efsanelere, öykülere, menkıbelere, hatta türkülere başvurmamızı tavsiye ediyorsunuz? İzin veriyorsunuz?”

Profesör-“ Öyle! Bu söylediğin, bilim dışı elemanlara başvurmak ve gerçeği, geçmişin derinliklerine saklanmış olabilecek her yerde aramak zorundayız.” (s. 2)

Yesevi: Tasavvuf anlayışıyla dine modern bir yorum kattığından bahsedilir. Yetiştirdiği erenleri Osmanlı'nın kuruluş döneminde Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden toplulukların yanında gönderir.

Yesevi-“Anladınız mı pek ala! Ama işte açık seçik bir kez daha söylüyorum. Giden her göç kafilesinin başında, bizi temsil edecek olan biri olacak. Başı o çekecek. Sizlerden biri!” (s.5)

Bektaş: Ahmet Yesevi'nin yetiştirdiği erenlerdendir. Sulucakarahöyük köyüne gönderilmiş bir erendir. Yüklendiği büyük misyonla yükü ağır bir şekilde gideceği köyün yolunu tutar.

Yesevi-“ Bektaş dostum! Bin yerde çerağın yanacak, bir yerde mekânın olacak. Sana, Diyar-ı Rum'da, Sulucakarahöyük yurtluk ocaklık verildi. Elimdeki şu yanan karadut odunu seni, oraya dek götüreceğim. Yeni yurtluğunda Bacıyan takımından bir yiğit kadını seni karşılayacak. Gidenedek, bastığın her yer bilginle aydınlanacak, sevginle ısınacak. Ne var ki sen , bu uzun yolu, göçmenlerle değil... Yek at-yek mızrak, bir başına gideceksin. Daha işimiz bitmedi. Ama şunu bilin ki... ‘Açları doyuracak, çıplakları giydirecek, ağlayanları güldürecek, yıkılanları yapacaksınız. Hoşgörü inancınız, barış kılıcınız olacak. Az halkı çok edeceksiniz. Ve de Türkçe! Güzel Türkçemiz. Birlik ve bereberliğin altın anahtarı olarak - elinizden ve dilinizden eksik olamayacak. Şimdi hedef ve amaç anlaşıldı mı?” (s. 7-8)

Köyde Kutlu Kadın ve eşi ona sahip çıkar. Çevresindeki kişilere ve civar köylerden gelen kişilere tasavvufi öğretilerden bahseder. Onların olaylara ve durumlara tasavvufi açıdan bakmalarını sağlamaya çalışır.

Kutlu-“ Uzaklardan geldiğin belli. Yorgunsun.”
Bektaş-“ Çok uzaklardan! Yol yorgunuyum. Şükürler olsun ki gönül yorgunu değilim. Köyünüzün adı ne?”
Kutlu-“ Bilmiyor musun? Sulucakarahöyük, biz kısaca ‘Suluca’ deriz.”
Bektaş-“ Ne güzel bir haber. Bize, mekânın Sulucakarahöyük diye muştulanıştı. Demek ki yerime vardım. Geldim.”
Kutlu-“ Yoksa sen de Yesevi ocağının sayılmışlarından mısın?” (s.15)

İdris-“ Ağam hoşgelmişsin. Uzun yoldan gelmişsin. Şurda Beştaş'larda da yolcular vardı. Seni onlar anlattılar. Yesevi fıkarasıymışsın. Seçilmişlerdenmişsin. Bir kere daha hoş geldin. Ne iyi ettin de geldin.”
Bektaş-“ Hoşluğunuza geldim dost.”
İdris-“ Bizim eve mihman ol. Evi gördün. Seni almaya geldim ben. Bize konuk...” (s.17)

Etrafindakilere dost yaklaşımıyla yaklaşırken onların gönüllerini kazanmaya çalışan, onlarla barış olmaya gayret eden Bektaş, köyde tam anlamıyla inanıp güvenen Kutlu Melek ve eşi İdris'tir.

İdris-“ Gelişin... Yeri yerinden oynattı. Sanki kırk yıldır burdasın gibi. Seni görmek isteyenler, duymak isteyenler üstüne üstüne geliyor. Bizim Duruca babamız da... Ama o, yetiştirdiği yeni yetmeler adına da senden ruhsat ister.”

Bektaş-“ Bu ismi iyi bilirim. Dünya gözüm görmedi ama gönül gözüm onu tanır. Emri olsun. Emrin olsun. Doğrusu biz ona gidelim.”

İdris-“ Yok Can. O sana emanetindeki öğrencilerini getirecek. Bu köyden ve öbür köylerden 14-15 yaşını atlamış her genç onun eğitimindedir.Okumayı, yazmayı, ama çok daha önemlisi, sırları, töreleri, alplik kurallarını, ahilik yollarını, abdallık bilgilerini, bacılık sorumluluğunu ondan öğrenirler. Hepimiz gibi yeni yetmeler, ‘bizi ona götür’ diye ayaklanıvermişler. Sesini duymak, elini öpmek diliyorlar.”

Bektaş-“ Can, adın gibi güzelsin, sana ne diyeceğimi sanıyorsun? Biz, vermek için yaşıyoruz. Onlar bizim buyruğumuzda değil...Biz onların hizmetindeyiz. Yarın sabah gün doğanda salkım söğüdün altında buluşalım. Bülbül sesleri, horoz ötmeleri arasında. Daha derinden.... Tanış oluruz ve sohbet ederiz. Oldu mu? Haydi, şimdi, İdris kardeşimizin mutlu ocağında çorbamızı içelim, sohbetimizi kuralım.” (s.21)

Köyün sıkıntıları için gayret edip az yiyip, az uyuyup ancak çok çalışın Bektaş, hiçbir şeyde gözünün olmadığını söyleyen, buraya gelişinin nedeninin görev olduğunu belirten sürekli yokluktan ve bir olmaktan bahseden biridir.

Bektaş-“ Görümcenin adını koyduğu şu yanaşmalık işini aldığım için?”

Kutlu-“ Yoo, ben bunu kabul etmem ki! Adı ne olursa olsun. Bir iş , iştir! Aslında sen ... Burada ... Hepimizin başında olup bizi yürütmelisin ama. Madem böyle diyorsun... Burada kal da ...İşin adı önemli değil, ne olursa olsun.”

Bektaş-“ Bak bacım! Baş olmak bizim işimiz değil. Bize evvelde ezelde bir tek temel iş verildi. ‘Gönüller yap’ denildi. Bu yetmez mi?” (s.49)

İdris-“ Bence yanlış düşünüyorsun, sevgili kardeşim. Böylesini görmediniz. İnanın! Böylesini ... Çok duyduk ama görmedik. Az konuşur, az yer, az uyur. Aksine çok çalışır. İş bitirir. Şikayet bilmez... Kendini hep yok sayar.” (s. 43)

Anadolu ışığı olarak nitelendirilen Bektaş, zamanında Osman Bey’e dua edip Horasan tacı taktığı belirtilirken Osman Bey, hastalandığında Orhan Bey, bu gönül erini acil Söğüt’e çağırır. İsteyenlerin kendisiyle gelebileceğini belirtir.

Bektaş-“ Can dostlarım, Tanrı böyle istemiş! Söğüt’ün koca Kara beyi Osman Bey hastamış. Oğlu Orhan anlaşılın telaşta. Adam yerine koymuş, bizi çağırıyor. Benimle gelmeyi göze alanlar, tez hazırlansın. Vakit geçirmeden uçalım, Söğüt’e gidelim derim. Kutlu Melek sen de bacılarını hazırla, bize katılın(...)” (s. 75)

Saru: Kutlu Kadın’ın Bektaş ile kurduğu gönül dostluğunu yanlış yorumlayıp Kutlu Melek ve Bektaş hakkında kötü düşünceler geliştiren Kutlu’nun abisidir.

Saru-“ Bizim bildiğimiz... Kadın kısmının yeri helalinin yanı olmalı, Öyle mi Kutlu? Gele evde, gele dağ yollarında.”

Kutlu-“ Öyle ya! Bunu bilmeyen var mı?”

Saru-“Öyleyse. Bu dağların sefasını neden İdris ağamla süreceğin yerde...”

Kutlu-“ Bugün, İdris ağan, kendi onu götüremediği için görevi bana verdi. Bunda ne var. Yüreğin iyidir. Bilirim. Bunu demek için... Ne düşündün, onu bilemedim. Ben helalimin istediği işi yaptım. Sen de kendi işine bak.(...)” (s. 53)

Gülhanım: Baştan beri Bektaş’ın gelmesinden rahatsız olup gelinleri Kutlu Melek’e tavır alır. Olaylara iyi niyetli bakmayan, kalp kırmaktan çekinmeyen ve güvensizlik duyan Kutlu Melek’in görünmesidir. Annesi Meryem’in sonsuz güven duymasına rağmen o, kötü düşünceler besler. Bektaş’ın bir misyonunun olduğunu anlayamayan gönül gözü kapalı biridir ancak Bektaş’tan dolayı sarsılmıştır.

2. Kadın-“ Benim bildiğim...Sen onun görünmesinin diye.... Geleneği bozamaz. Gereğini yapar. O zaman da ikiniz de üzülürsünüz. Dediklerinde yanlış yok. Bektaş, ne olursa olsun , sıradan biri değil. Neden bu kadar horluyorsun?”

Gülhanım-“ Bilmiyorum. Anlamıyorum. O benim huzurumu kaçırıyor. Suçlansın, utansın, kovulsun istiyorum... Ama...” (s.48)

Kutlu Kadın: Sulucakarahöyük’teki Baciyan grubunun başıdır. İdris’le evlidir. Bektaş köye geldiğinde, köyde ilk sahip çıkan kişidir. Çünkü onun kendisi gibi Ahmet Yesevi görevlisi olduğunu hemen anlamıştır.

Kutlu-“ Yoksa sen de Yesevi ocağının sayılmışlarından mısın?”

Bektaş-“ Şükür ki öyle. Bu köyde bir karadut ağacı olacak. Öyle mi?”

Kutlu-“ Olmaz mı? O karadut ağacı... İşte, bizim bahçemizdedir. Bak! Buna şaşma. Senin gelişin de bize muştulanmıştı zaten”

Bektaş-“ Bacılar bölüğünün sorumlularındansın, belli, Adını bağışlar mısın?” (s.15-16)

Bektaş’ın Anadolu’nun ışığı olarak görüp kocasıyla beraber ona inanıp güvenir. Köyde hiç kimsenin inanmadığı zamanda ona itaat edip onun Anadolu’nun Türkleşmesinde çok önemli olduğunu savunur.

Kutlu-“ (...) O, Sulucakarahöyük’e görevli gönderilmiş bir Tanrı konuğudur. Bir ışıktır. Ayırıkçı, bozucu değil, birleyici, yapıcıdır. Onun ışığı sönerse... Anadolumuzda tüm ışıklar söner! (...)” (s. 64)

Bektaş’la gönül dostluğu ilişkisinden yakın olan Kutlu Melek’e kötü yakıştırmalar yapıp özellikle kadınlar tarafından tavır alınmıştır. Suçlamaları kendine yediremeyen ve kendinden emin olan Kutlu, Dirlik toplantısında kendini ve Bektaş’ı aklar.

Kutlu-“ Aldırmıyorum. Hem Gülhanımım yalnız değil ki. Suluca’nın bütün kadınları beni görünce, başını öte yana çeviriyor.” (s.60)

Saru-“ Kutlu Yengem, sence Tanrının en makbul kulu kimdir?”

Kutlu-“ Özürl dileyeni affedendir. Öyle seçmişler.”
Saru-“ Öyleyse, beni hoş gör affet. Senden özürl diliyorum. Çünkü bu fesat benden ve Gülhanımdan çıktı. Günahımız büyük.” (s.65)

Dirlik toplantısında konuşan Kutlu Kadın, kadınların da bazı hakları olduğunu belirtir. Eş seçimindeki özgürlüklerinin yanında gönül eri seçiminde de özgür olmalarını savunur. Kadınların özgür ve bağımsız olmalarından bahseder.

Kutlu-“Şimdi soruyorum: Ne yapmış Kutlu? Deyin bakalım. Susmayın! Ben töre bozucu değilim. Töre koruyucuyum. Ben sizden sadece bana değil, ‘Bacıyan kesimine haklarını tanıyın’ istiyorum. Bizim bu hakkımız var! Bu hakka inanıyorum. Kadınların bel erini seçme hakkı olduğu gibi yol erini seçme hakkı da vardır. İdris Alp benim helalim, sevdiceğimbelerimdir. Ona ihanet etmem. Bektaş Can’a gelince o, Sulucakarahöyük’e görevli gönderilmiş bir Tanrı konuştur. Bir ışıktır. Ayrıkçı, bozucu değildir, birleyici-yapıcıdır. Onun ışığı sönerse Anadolumuzda tüm ışıklar söner! İsteyen inanır ona, inanmayan aldırılmaz! Ama siz beni bu dedikodular yüzünden ille koldan kopan sayarsanız. Bu sizin bileceğiniz iş. Bu nedenle, size darılmam. ‘ Ama başımı da eğmem. Size gavurdum Müslüman oldum’ demem. Kendi adıma değil, kadın kısmı adına! Bağımsızlığımıza, özgürlüğümüze yol verirsiniz, köy yerimdir, sizler de sevdiklerimizsiniz. Karar sizindir.” (s.64)

Bektaş, Kutlu Kadın ve Bacıyan taifesi ile göç topluluğuyla Söğüt’e gider. Hiç kimsenin sahip çıkmadığı dönemde Bektaş’a sahip çıktığı ve kadın hakları konusunda sıkıntılar çeken bu Bacıyan takımı başı Kutlu Kadın, Orhan Bey tarafından övülür.

Orhan-“ Beyler, bacılar, efendiler, ağalar. Dün gece Hakka kavuşan Babam Karakeçili Kara Osman beyin hakkı çün, birkaç sözüm daha var. Öncelikle; hepimizin adına Suluca’nın bacılar bölüğünün en kutlusunu ve Hak sevgilisi Kutlu Melek bacımızın, ellerinden öpmeliyiz. Çünkü, Anadolu’nun ışığını yakan ve birlik ve beraberlik ilkesini ilk vatandan bu vatana taşımakla görevli olan Bektaş Sultanı bize o kavuşturdu. Gerçi o er kişi sultan değildi ama sultanlara yolu gösteren, açan oydu. Sultanca bir erendi. İşte onu gerçek gözyle ilk gören hazineyi gün ışığına çıkaran, bu yüzden kahra da uğrayan, o Kutlu Bacımız oldu. Duymadık mı sanıyorsunuz? Bunları kadın kesiminin bu toplumdaki yeri bakımından, kadınların öncü ve yenilikçi kişiliği bakımından önemli olduğu için size anımsatıyorum. Analarımız, bacılarımız ve sevdiklerimiz onlar... Tanrı hepinizi kutsasın.” (s.80)

Eserde etkin görevde olmayıp yardımcı rollerde olan kahramanlar da vardır. Bunlar: 1. Adam, 2. Adam, 1. Kadın, 2. Kadın, 3. Kadın, Kutlu Kadın’ın kaynanası Meryem, Duruca, 1. Genç, 2. Genç, 3. Genç, Badem Kız, 1. Erkek, 2. Erkek, 3. Erkek, Canan, 1. Yolcu, 2. Yolcu, 3. Yolcu, 4. Yolcu, Kırmızı Ebe’dir.

2.8.7. Zaman ve mekân

Eser Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya göçünü konu almaktadır. Göçü konu aldığı için farklı coğrafyalardan çeşitli görünümlemler kullanılmıştır. Eserin başında Türklerin

Anadolu'dan önceki yurdu olan Orta Asya'dan Ahmet Yesevi'nin evinin olduğu yer ve geniş çayırlıklı Orta Asya mekânı kullanılırken, Anadolu'ya gönderilen Bektaş ile birlikte mekân Anadolu'da Sulucakarahöyük'e kayar. Sulucakarahöyük'te Bektaş genellikle söğüt altında sohbetler ederken köyün çeşitli yerleri de geçmektedir. Son bölümde ise mekân Osmanlı'nın kuruluş yeri Söğüt olur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu anlatıldığından bu yerin olması kaçınılmazdır.

Eser zaman yönünden baktığımızda nesnel zamanın 1200'lü yılların sonuna 1300'lü yılları ve sonrasıdır. Eserde iki vaka zamanı vardır. Biri günümüze yakın olaydaki Ahmet Yesevi'nin eskiden yaşadığı yere yapılan ziyaretin günüdür. Bu olayda Hoca ve tez öğrencisi kız vardır. Tarihi olayda ise vaka zamanı yedi yıl sürdüğü söylenen yolcuğun ardından Hacı Bektaş-i Veli'nin Sulucakarahöyük köyüne gelişinden Osmanlı'nın ilk hükümdarı Osman Bey'in ölümüne kadar ki olan dönemdir. Eserin anlatılma zamanı ise 1998 senesidir.

2.8.8. Eserin dili

Sanatçının Kutlu Melek adlı eserini göz önüne aldığımızda sade ve akıcı bir anlatımın olduğu dikkati çeker. Vermek istenilen duygu ve düşünce rahatça anlaşılmalıdır. Herhangi bir muğlaklığa sebebiyet vermeyip gayet açık bir dil kullanılmıştır.

Eserin dilini incelediğimiz zaman yabancı sözcüklere kaçılmadan Türkçe sade bir şekilde kullanılmıştır. Ancak eserde tasavvufî anlayış hakkında öğretilerden söz edildiğinden bazı yerlerde direkt söylenmek istenirken bazı yerlerde ise sözlere manalar yüklenerek okuyucu ve izleyicilerden anlam çıkarmaları beklenir. Bu da bazı yerlerde anlatımından dolayı hitap ettiği kitleyi düşündürmeye sevk etmektedir.

Bektaş-“ İkiyi birmek. Çoğu az etmek. Kısası: Bu dünyada, o dünyada... Muradı bilmek! Yani, 'İnsan olmanın nedenini, sırrını bilerek yaşamak!' Marifet bence budur.”
(s.39)

Eserin birkaç yerinde şiirsel parçalar yer almaktadır. Nezihe Araz diğer eserlerinin bazılarında da bu unsuru kullanmış olup saz çalan Bektaş üzerinden yine tasavvufî manalar içeren kısa kısa şiir parçacıkları bulunmaktadır.

Bektaş-“ Gelin canlar
Bir olalım
Aydınlık yolu bulalım
Hakkımıza hak alalım
Anlatalım anlasınlar
Anlatalım anlasınlar” (s. 63)

Eserde tasavvuf erenleri arasındaki terminolojiye ait dost kelimesi çokça kullanılmaktadır. Bektaş insanlarla konuşurken dost kelimesi kullanmaktadır. Bu kelimeyi kullanması insanlara başta bir sıcaklık ve samimiyet oluşmasını sağlamaktadır.

Bektaş-“(…) Bak Can! İdris… Senin helalin benim can kardeşim. Sana; şimdi de bana bir Tanrı armağanıdır o.” (s.50)

Nezihe Araz, eserinde ısrarla Tanrı ifadesini kullanmaktadır. Türkçeye önem veren sanatçı Arapça ve Farsça ifadeleri olan Rab ve Allah gibi ifadeleri kullanmayıp Tanrı kelimesini kullanmaktadır.

Bektaş-“ Tanrı güzelliklerini görebilmek için şu yüce dağ yeter. Gecesi-gündüzü… Yazıkışı herhalde hep aynı güzelliktedir.” (s. 36)

Araz, eserini oluştururken genel mananın önüne geçmesini önlemek adına uzun cümleler kullanmamıştır. Kahramanların tiratlarında bile kısa kısa cümleler tercih ederek hitap ettiği kitlenin bir de cümlenin anlamıyla uğraşmasının önüne geçmektedir.

1.Adam-“ Söylence böyle. Özür dilerim. Gerisini bilmem. Onun için sana sormadım.” (s.76)

Sanatçının eserinin tümüne bakıldığında metin boyunca bazı yerlerde konuşma dilinin unsurları olan deyimler, atasözleri ve devrik cümle gibi hususiyetlerin kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca nadir de olsa ikilemelere başvurulmaktadır.

2.9. BALLAR BALINI BULDUM

2.9.1. Eserin özeti

Bir tiyatro oyununu sahnelemek için oyuncular hazırlık yaparken metindeki İonescu'nun varlığa ve kendi varlığına alışmadığını ifade etmesinin gizemini anlamamışlardır. Rejisör de onlara somut olarak anlatabilmek için araştırma yaparken Yunus Emre karşısında belirir. Ona yardım edeceğini ve aradığını getirdiğini söyler. Yunus'un halleri de Dertli, Derviş, Abdal, Miskin, Asi ve Aşık Yunus da belirir. Rejisör'den sonra oyunculara da gözükürler. Herkes şaşkındır. Yunus ergenken Tanrı'yı ararken sonra bilinen himmet buğday olayından sonra gerçeği anlar ve artık gönül gözü açık bir Yunus ortaya çıkar. Rejisör ve oyunculara dünyaya ön yargı ile yaklaşılmasında gerektiğini, sevgi ve hoşgörü ile bütün sorunların ortadan kalkacağını anlatır. Nefsini yenip Tanrı aşkıyla yanıp tutuşan Yunus, yüzyıllar sonrasına gönüller yapmaya gelmiştir. Öğütleriyle Rejisör ve oyuncular bir şeylerin farkına varır. Görevini tamamlayan Yunus Emre, başka gönüllere girmek için yeni seyahatlere çıkacaktır.

2.9.2. Eserin kimliği

ARAZ, N. (1991). *Ballar Balını Buldum*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,

2.9.3. Eserin muhtevası

2.9.3.1. Verilen Mesajlar:

Eserin bütünündeki ana düşünce tasavvuf anlayışıyla gönüllerin uyanmasıdır. Tasavvufi düşünce tarzı Yunus Emre'nin anlayışı üzerinden verilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte sanatçı, eserinde birçok noktaya değinmektedir. Diğer eserlerinde eleştiriye yönelik atıfların çok olmasına rağmen bu eserinde eleştiriden daha çok vermek istediği düşünceler dikkati çekmektedir.

Sevginin önemi

Eserde ana düşüncenin yanında onunla bağlantılı birçok noktaya değinildiğini görmekteyiz. Bunlardan ilki sevgidir. Sevgi ile her şeyin üstünden gelinebileceği belirtilir. Eserde özellikle 72 milletin bir arada durmasını sağlayan unsurun sevgi olduğu vurgulanmaktadır. İnsanlara, hayvanlara, canlı cansız tüm varlıklara sevgi ile bakılmasının önemli olduğunun altı çizilmektedir. Yunus Emre'nin "Yaratılanı severim Yaradan'dan ötürü" sözünden yola çıkılarak sevginin tüm yaratılmışlara karşı duyulması gerektiği vurgulanır.

2.Kadın-“ Sanırım..Zorla, kaba güçle, diktayla olmaması çok önemli değil mi?”
Abdal Yunus-“ Sevi ile! Davi ile değil! Tabi çok önemli.”
(...)
Derviş Yunus-“ Ve anlayış, sevgi ve hoşgörü! Bu da ancak.. Yetmişiki milletin sevi inancında birleşmesiyle mümkündür.” (s.36)

Olaylara olumlu yaklaşma

Eserde değinilen başka bir husus ise hoşgörü ve anlayıştır. İnsanlara ve olaylara karşı takındığımız tutumun iletişimde çok önemli olduğu belirtilir. Hoşgörü ile karşılama anlayışlı olmayı da ortaya çıkarır.Kalp kırmanın kötü bir davranış olduğu değerlendirilir. Tasavvufta ve Yunus Emre'nin düşünce sisteminde bu davranışın önüne geçmede en önemli yolun hoşgörülü ve anlayışlı olmaktan geçtiği hissettirilir.

Sabır

Vurgulanan diğer bir nokta ise sabırdır. Hoşlanılmayan durumlara veya zor gelen unsurlara karşı sabırlı davranılması vurgulanır. Bunun, hem nefsin önüne geçen hem de hoşgörü ve anlayışı ortaya çıkaran bir unsur olduğu fikri verilmektedir. Sabır ile çoğu zorluğun üstesinden gelinabileceği vurgulanır.

2. Kadın-“ Ya Elif! Ne sabır ne sevgidir bu?”
2.Erkek-“ Hep beklemek bir gün kavuşmak umudu ile beklemek ve umut.” (s.52)

İnsanın kendini bulması

Eserde değinilen önemli noktalardan biri de insanın kendini bulma çabasıdır. İnsanın dünyayı ve hayatı anlaması noktasında yapması gereken en önemli davranışın, önce kendini bulması olarak belirtilmektedir.

Yunus-“ O zaman da, kendi kendime savaştaydım; başka insanlarla savaştaydım; Tanrıyla savaştaydım. Bugün de! O zaman da kendimle barışmak istiyordum. (...)” (s.55)

Nefis terbiyesi

Eserde belki de tasavvuf için en önemli noktalardan olan nefsi terbiye meselesini de görmekteyiz. Yunus Emre üzerinden verilen mesajda nefsin esiri değil de emiri olmanın daha iyi olduğu belirtilir. Tasavvuf anlayışına göre nefis, yanlış işleri emreden bir unsurdur ve terbiye edilmelidir. Kötü istek ve duygulardan ne kadar uzaklaşırsa Allah'a o kadar yaklaşılar mantığı vardır. Esere baktığımızda Yunus Emre, Taptuk Emre dergahında nefisini yenmek için yıllarca odun kestiğini görmekteyiz.

Yunus-“ Seni.. öldürmek değil, öldürmek istiyorum. İyi, güzel, doğru olan her şeyle.. Önce kendini değil; önce başkalarını düşünerek, önce kendin için değil, başkaları için yaşamayı öğrenerek!” (s.46)

Düşünürlerin benzer düşünceleri

Eserde belirtilen noktalardan bir başkası ise eskiden yeniye varlığı sorgulayan tüm fikir adamlarının benzer şeyleri söylediği belirtilir. İlk çağ Yunan filozoflarının, İslam alimlerinin ve günümüz felsefecilerinin aynı şeyleri ifade ettiği söylenmektedir.

Yunus-“ (...) İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir.
Sen kendini bilmezsen
Bu nice okumaktır.”

1.Kadın-“ Kendini bil? Bunu Sokrat söylemişti. Bize Fransızca dersinde ezberletmişti hocamız. Connez toi toi meme” (s.26-27)

Türklerin Anadolu’ya göçü

Eserde konu edinilen başka bir mevzu ise Türklerin Anadolu’ya ilk yerleşme zamanıdır. Türklerin batıya doğru göçü esnasında birçok topluluk ve kültürden etkilendikleri dile getirilmektedir. Türklerin Anadolu’ya girmeden önce orada Bizans İmparatorluğu’nun etkisi olduğu belirtilir. Hem bu etki hem de Türklerin göç yolunda farklı kültürlerden etkilenmesiyle Anadolu’nun farklılıkların ve zıtlıkların bir arada olduğu bir bölge haline geldiği belirtilmektedir. Bunun bir birikim olduğu vurgulanmaktadır. Anadolu’ya girişte önemli figürlerden biri de Alperenler olduğu hissettirilir. Onların Anadolu’ya girişte gittikleri yerlerde halka ışık saçtıkları belirtilmektedir. Bunun da bu farklılık ve zıtlıkların ayırıştırıcı özelliğinin ortaya çıkmasını engellediği anlatılmaktadır. İşte bu alperenlerin gönüle girme noktasındaki yaptıkları Anadolu’nun Türkleşmesini daha da kolaylaştırdığı bildirilmektedir. Eserde Anadolu’ya yapılan bu yerleşmenin zorla olmadığı vurgulanmaktadır. Nezihe Araz, eserde Anadolu’ya giriş serüvenini anlatırken dile dair de görüşlerini ortaya koymaktadır. Zengin Türkçemizin, göç zamanında oluştuğunu ifade etmektedir.

2.Erkek-“ (Aralarına gelmiştir) Sanırım, Doğu’nun en büyük ve en eski uygarlıklarının ve yol boyu her iklimin, her topluluğun özünün, cevherinin Anadolu’ya taşınması.”

(...)

Asi Yunus-“ Ve bu görkemli birikimin Anadolu topraklarında yaşayan, Batı’nın en eski uygarlıklarıyla baş-göz edilmesi..Halkın yani alt tabakanın eylem birliği etmesi demek daha doğru.” (s. 36)

Allah'ın varlığının sorgulanması

Ayrı bir nokta ise eserdeki Tanrı'nın varlığının sorgulanmasıdır. Dünyaya neden ve nasıl geldiği, ölümün ardından neler olacağı konuları insanın hep ilgi odağı olmuştur. İnsanlar bu noktada sorgulamalarda bulunup gerçeği idrak etmeye çalışırlar. Eserde Yunus Emre de gençlik zamanlarında Tanrı'nın ve kendinin varlığını sorgulamaktadır. Yaşam ve ölüm konusunda az da isyanı vardır. Neden ve niçin dünyaya gelip neden toprağın altına girildiğinin sorgulanması ve serzenişi vardır. Nezihe Araz'ın bu unsurları eserine almasının sebebi tasavvufun insanın kendini bulma çabası olduğunu göstermektir. Arayanın bulacağı mantığı çerçevesinde sorgulayan, düşünen, anlamaya çalışan bir şekilde kendini bulacağı fikri hissettirilmektedir.

Yunus-“ Bilmiyorum! Belki de her şeyden! Ama asıl.. Var olmaktan da korkuyorum, yok olmaktan da! Bilmiyorum ana. Kadın ana! Bana kim yardım edecek? Kim?”

Kadın Ana-“ Sen! Ancak sen. Arayan bulur demişler. Arayan bulur! Mevlasını da..Leylasını da. Oğlum benim. Oğlum. Garibim, dertlim, birtanem.” (s.5)

Barışın önemi

Nezihe Araz, Yunus Emre'nin de anlayışından yola çıkarak barış konusunun önemi üzerinde durmaktadır. Tasavvuf anlayışına göre insan önce kendiyle barışmalıdır. Ardından çevresiyle barışık olmalıdır. Daha sonra yaratılanı yaradandan ötürü sevmeye düşüncesiyle tüm alemle barışık olması gerekir ki huzuru bulabilsin. Nezihe Araz, dünyaya bakış açısı gereği barış isteğini Yunus Emre üzerinden vermek istemiştir

Yunus-“ Ben.. Ben dünya ile barış tutmuş bir garip ozanım. O kadar!” (s.25)

İnsanlara ve olaylara yaklaşma

İnsanlara olumlu yaklaşma, olumlu davranışların ve sağlıklı bir iletişimin oluşmasını sağlar. Ancak tam tersi olarak olumsuz fikirleri ön planda tutarak davranış geliştirildiğinde olumsuz sonuçlar doğar. Öncelikle insanlara şans vermemiz gerekir. Araz, insanların birbirine önyargısız olarak yaklaşmasıyla birbirini anlayabileceğini vurgular.

2.9.3.2.Eleştiriler:

Fikrin özgürce belirtilememesi

Nezihe Araz, eserinde az da olsa eleştiride bulunmuştur. Bunlardan birisi de eskiden fikirlerin özgürce ifade edilemediği düşüncesidir. Bunu da yine tasavvuf ehli bir kişi olan Hallac-ı Mansur üzerinden vermiştir. Hallac-ı Mansur'un yaşadığı dönemde tasavvuf

anlayışından dolayı En’el Hak sözünü kullanmasından dolayı idam edilmiştir. Ancak günümüzde çoğu bilim adamı ve felsefeci aşırı fikirlerini rahat şekilde ifade edebildiğinin altı çizilmiştir.

Yunus-“ ‘HAK BENİM’ dedi. Önemli bir sözdür bu. O günün koşullarında! Onu taşıyarak öldürdüler. Bugün varoluşçular, egzistansiyalistler, varlıkbirlikçiler, birtakım bilim adamları.. tabi değişik ifadelerle, hep söylüyor ama.. Kimsenin iplediği yok. Felsefenin o görkemli ve süslü diliyle tabi.(...)” (s.17)

Teknolojik gelişmelerin etkisi

Sanatçı, son dönemde hızlı bir şekilde gelişen teknolojik gelişmelerden de bahsetmiştir. Bu gelişmelerin birçok alanda meydana geldiği vurgulanmaktadır. Bazı insanların kafasında teknolojik ilerlemeyle insanın yaratıcı kimliğinin oluştuğu belirtilir. Bunun da insanın sanki Tanrıyla yarıştığı izlenimi verdiği değınilmektedir. Sanatçı, bunu kendi dünya görüşü çerçevesinde eleştirmek için belirtmiştir.

Aşık Yunus-“ Bu hızın, sperm bankalarının, organ nakillerinin, çelikten ciğerlerin, yapay kalplerin, yeni salgınların, nükleer savaşların karmaşası ve curcunası içinde...’Bana seni gerek seni’ diye seslenebilmek.. Doğrusu o kadar kolay değil.” (s.57)

Yabancıları üstün görme

Araz, Yunus Emre üzerinden başka bir eleştiri daha yapar. Sanatçı, yabancı hayranlığına değınır. Günümüz bilim adamlarımızın Yunus ve onun gibi varlığı sorgulayan kendi kültürümüzden olan kişileri küçümsedikleri belirtilir. Onların Yunan filozoflarını ve çağın batılı düşünürlerini anlattıklarını vurgular. Burada bir eleştiri de insanımıza yapılmaktadır. İnsanımızın eskiyi okumadığından dolayı eskiden habersiz olduklarının altı çizilmektedir.

1.Kadın-“ Kendini bil? Bunu Sokrat söylemişti. Bize Fransızca dersinde ezberletmişti hocamız. Connez toi toi meme”

Yunus-“ Evet. Doğru.(Hüzünlü) Başkaları söyleyince ezberletir hocalarımız. Bir tür kompleks işte.” (s.27)

2.9.3.3.Çatışma Unsurları:

Sanatçı, Yunus Emre’nin mutasavvıftık yolunda nasıl insan-ı kamil olduğunu anlatır. Araz, insanların tasavvufi açıdan hayata ve eşyaya nasıl bakması gerektiğiyle ilgili bir durum göstermektedir. Eserde eski Yunus ile yeni Yunus ve Elif İle Gülmisal’in fikirsel ayrılıkları

üzerinden konu daha etkili verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca insan-ı kamil olma ile nefsin çatışması da vardır. Eski Yunus, tasavvuf anlayışını bilmeyip dünyaya nasıl bakması gerektiğini bilmeyen biridir. Sürekli varlığı sorgular ve Allah'ı arar. Ancak himmet- buğday olayından sonra değişen Yunus, yaşamın manasını yakalar. Her şeyin Allah'ın bir parçası olduğunun idrakine varır. Bundan sonra ne yaparsa Allah için yapar.

Diğer bir çatışma ise Yunus'un köydeki sevdiği Elif ile Gülmisal arasındadır. Elif, sabırlı, beklemesini bilen ve Yunus'un duygu yoğunluğunu anlayıp kötü şeylere meyletmesini önermeyen bir yapıda iken Gülmisal ise Yunus'u elde etmeye çalışan bir kızdır.

Son çatışmamız da nefis ile insanın kendini bulma çabası arasındadır. Bu ifadeler zıt olup Yunus Emre nefsini yenip insan-ı kamil olma yolunda ilerler. Bununla birlikte sürekli nefsiyle savaş halinde olduğu aktarılır.

2.9.3.4.Merak Unsurları:

Eseri incelediğimizde sanatçı bazı noktalarda okuyucu ve izleyicileri meraka sevk edici bir tavır içindedir. İlk merak noktası tiyatro sergileyecek oyuncuların ve Rejisör'ün yanında Yunus'un gelişidir. Ancak oyunun içindeki tiyatro metninde yer alan varlık yokluk mevzusunu çözemeyen oyunculara ve Rejisör'e yardım için geldiği açıklanır. Yaşamın manasını çözmelerine yardımcı olur. Diğer merak noktası da Yunus ile birlikte Yunus'un hallerinin ortaya çıkmasıdır. Yunus'un fikinsel değişimi sürecindeki halleri karşımıza teker teker varlığa bürünmüş halde çıkar. Bütün haller kendi diliyle konuşur. Son merak noktası ise tiyatronun Rejisör'ü ve oyuncularının Yunus'tan etkilenip etkilenmeyeceği mevzusudur. Eserin sonuna doğru Yunus, sevgi ve hoşgörü çerçevesinde dünyaya bakmaları gerektiği, olaylara ön yargı ile bakmamaları, dünya hayatının manasını çözmeleri noktalarında onların bakış açılarını değiştirir.

Eserde bazı ipuçlarıyla oyunun sonuyla ilgili bazı hissettirmelerde bulunmaktadır. Bunlardan ilki Rejisör'ün Yunus'u dinlerken bazı şeyleri yavaş yavaş idrak etmesidir. Bu ima oyunun sonunda yönetmenin, Yunus Emre'den etkileneceği sonucu ortaya çıkmaktadır. İkinci ima ise himmet buğday hadisesinde buğdayı alıp giderken Yunus, düşünmektedir. Bu da onun o dergahtan etkileneceğine bir işarettir. Son ima ise İonescu'nun eserinde varlığı sorgulayan bölümünde vardır. Yunus Emre'nin ortaya çıkışıyla bu kavramın açıklanacağı akıllara gelmektedir.

Sanatçı, bu oyununda özgün bir buluş yapmıştır. Eserinde yüzyıllar öncesinde yaşamış Yunus Emre kahraman olarak seçilmiştir. Ancak sadece Yunus değil Yunus'un altı hali daha

vardır. Eserde yedi Yunus bulunmaktadır. Kahraman seçiminde böyle bir farklılık ortaya koymaktadır.

2.9.4.Eserin yapısı

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci perde üç sahneden oluşurken ikinci perde ise yedi sahneden oluşmaktadır.

2.9.5.Eserin olay örgüsü

-İonescu'nun yazdığı tiyatroyu canlandırmak için oyuncular ve Rejisörün prova alması ancak oyuncuların konuyu anlamaması

-Rejisör varlık hakkında derin manalı bu oyunu oyuncularına açıklamak için araştırma yapması.

-Yunus'un önce Rejisöre daha sonra da oyunculara gözükmesi.

-Kendilerine yardım etmeye geldiğini söyleyen Yunus, dünyaya gönüller kazanmaya geldiğini belirtip anlayış, hoşgörü ve sevginin öneminden bahsetmesi.

-Yunus'un gençliğinde varlığı sorgulamasından ve Taptuk'un dergahında olgunlaşmasından bahsedilmesi.

-Yunus Emre'nin nefsin eseri değil de emiri olmak istemesi adına nefsanî unsurları hayatından çıkardığını belirtmesi.

-Sabrın, sevginin, umudun öneminden bahsedilmesi

-Tüm sorunların sevgi ile çözümlenip sevginin de insanı Allah'a yaklaştırmasından bahsedilmesi.

-Rejisör ve oyuncuların Yunus'tan etkilenmesi.

-Rejisör ve oyuncuların uyanması ve her şeyi anlamaları.

-Yunus'un görevinin bitmesi ve bir başka gönüle girmek için seyahate gidecek olması.

2.9.6. Şahıs kadrosu

Eserde yer alan kahraman sayısı çok fazla değildir. Yunus Emre, Yunus Emre'nin halleri (Miskin Yunus, Asi Yunus, Derviş Yunus, Aşık Yunus, Dertli Yunus, Abdal Yunus), Rejisör, gibi olayın gidişatında etkili olan kahramanlar vardır.

Rejisör: Oynatmak istediği oyunu oyuncularının anlamamalarına kızar. Aslında kendi de fazla anlamayan yönetmen, daha somut olarak anlamak ve anlatabilmek adına araştırmalar yapar. Araştırmalar yaparken Yunus ona görünür.

Yunus-“ Ne varlığa sevinirim.
Ne yokluğa dövünürüm.
Aşkın ile övünürüm.
Bana seni gerek seni.

(Rejisör aldırılmaz gibi bakar. Yunus aldırılmaz.) Tanrı selamı üstüne olsun.
(Gülümser) Can!”

Rejisör-“ (Rejisör hayretler içindedir. Çünkü karşısındaki adam adeta ışınlanmış gibi,
birden varoluvermiştir.) Se... Selam.” (s.12)

1.Kadın-“ Delinin tekiydi gelen herhalde.”
Rejisör-“ Önce ben de öyle sandım. Ama deli değildi.”
1.Erkek-“ (Acıyarak) Senden ne ister.”
Rejisör-“ ‘Sana yardım edebilirim.’ dedi.”
1.Erkek-“ Hangi konuda?”

Rejisör-“ Oyunu çözemiyordum ya... Evrenselin dili... Soyut tiyatro...Tartışıyorduk ya
sizinle. Zamana, mekâna, koşullara bağlı olmadan var olan evrensel gerçekler; evrenselin
diliyle, zamandan zamana aktarmak, nakletmek gibi bir şeyleri.” (s.23)

Yunus Emre'nin görüşlerini anlayarak varlık ve hiçlik anlar. Manayı çözmesinden
dolayı içinde bir kıpırtı oluşmuş olup dünyayı ve hayatı artık yorumlayabilmiştir.

Rejisör-“ İtiraf etmeliyim ki içimde bir ritm, bir uyum, sessiz bir müzik, bir dalgalanma
var. Şiirsel bir kıpırtı. Yeni yeni umut kapıları açılıyor.” (s. 59)

Yunus Emre: Eserdeki tasarlanmış kişidir.Gençliğinde varlığı, yokluğu, dünyayı,
Tanrıyı sorgulayan bir hali vardır. Bu dünyanın ne kadar güzel olduğunu belirtip ölümün
nedenini sorgular.Dünya hayatının manasını düşünen Yunus gerçeği arama peşindedir.

Yunus-“ Elif kızın toprak olması mı adalet? Meyvenin çürümesi, çiçeklerin solması,
insanın insanı aldatması mı? Şu yüreğimde bitmeyen dert, beynimde beni yiyen kurt mu
adalet? Teselli kar etmeyen özlemler mi, ihanetler mi? Tanrım! Tanrım! Varsan! Birsen!
Kadirsen.. Beni de gör beni! Beni de gör beni de gör. Beni...(gözleri kör eden bir şimşek
geceyi darma duman eder ve yerleri sarsıp titreten bir gök gürültüsü Yunus'u yerinden sıçratır
ve şakır şakır bir yağmur. Uzaktan, tatlı sıcak bir kadın sesi gelir.)” (s.4)

Yunus Emre, gönüller açmak için yüzyıllardır seyahat eden biridir. Rejisör'e de varlığı
adlandırmasında yardım etmesi için gelmiştir.

Rejisör-“ Benimle alay etmiyorsun değil mi?”
Yunus-“ (Elini göğsüne yaklaştırır.) Haddimize mi düşmüş? Sana yardım etmek
istiyorum.” (s. 15)

Yunus-“ Ama ben, dünyaya bunun için gelmişim. Gönüller uyandırmaya. Bırakıp
gidemem.” (s.29)

Yunus Emre, dünyaya ve olaylara anlam kazandırabilmek için can gözüyle bakılmasının öneminden bahseder.

Yunus-“ (Memnun.) Uyanıyorsun, ayılıyorsun.
‘Ölür ise ten ölür. Canlar ölesi değil’
‘Can özüyle bakan görür.’ demiştim. Can gözüyle bakmak! Siz bunu pek bilemiyorsunuz, önemli bir eksiğiniz sanırım. Çünkü yaban gözüyle baktığında sadece birtakım anlamsız biçimler görüyorsun. Yüzeysel, yoksul, fani... Tıpkı ustanız İonescu’nun yakındığı gibi. (Rejisörü kolundan tutar, sarsar.) Ah dostum, genç arkadaşım, elindeyse eğer her şeye can gözüyle bak. (...)” (s.18-19)

Yunus Emre, sevginin çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Dünyadaki bütün sorunların sevgiyle çözüleceğine inanır. Sadece insana değil, canlı cansız her şeye sevgiyle bakar. Çünkü hepsinin yaradandan bir parça, onun bir yansıması olduklarını düşünür.

Yunus-“ Bu bir simgedir. Bütün yaratılmışlarla. Biliyorsunuz herhalde; ben...
‘Yaratılmışı severim, yaradandan ötürü’ demiştim...” (s.25)

Buğday için gittiği dergahtan Bektaş Sultan’dan almadığı himmeti almak için tekrar gittiğinde kilidinin Taptuk Emre’ye geçtiğini öğrenir. Taptuk Emre’nin dergahına gider ve onun müridi olup tasavvuf yolunda ilerler.

Ses-“ ‘Yunus’ Bizim himmet elimizi istemedin. Buğdayı yeğledin. Sana darılmadık...Kabulümüzsün. Ama bu yüzden yolun biraz uzadı. Senin kilidin Taptuk Emre’ye emanet edilmiştir. Var git onu bul. Seni bekliyor olmalı. Himmetini senden esirgemesin.” (s.43-44)

Yunus Emre, nefsinin terbiye etmesini öğrenmiştir. Nefsinin emrettiği şeyleri yapmaktan sakınır. Nefsinin emrettiği unsurları değil, kendisinin nefsine emir vermesini ister.

Asi Yunus-“ (Elif’e) Ağzı yalan söylemez ama... İçi söyler. Benim dilimden söyler. Ben onun nefsiyim ya elinden gelse beni öldürecek.”

Yunus-“ Hayır! Hayır! Anlamıyorsun. Seni teslim almak değil, senin esirin değil, emirin olmak istiyorum. Hepsi bu.” (s. 49)

Yunus, dünya malına tamah etmez. Dünya adına maddi bir beklentisi yoktur. O yüzden Gülmisal ile evlenmesi yönünde telkinde bulunmasından dolayı nefsine kızar.

Eserde ayrıca olayın gidişatında geçen ana gidişatta çok önemli görevleri olmayan yardımcı ve dekor kahramanlar ise 1. Erkek, 2. Erkek, 1. Kadın, 2. Kadın, Elif Kız, Gülmisal, Kadın Ana'dır.

2.9.7. Zaman ve mekân

Oyun Yunus Emre'nin hayatı ve düşünce dünyası çerçevesinde bir grup insanın onun felsefesinden etkilenmesiyle oluşmuş bir oyundur. Yunus Emre'nin gençliği şu an Eskişehir ili Mihalıççık ilçesinden Sarıköy'dür. Buğday almak için gittiği Hacı Bektaş-i Veli'nin olduğu yer Nevşehir'in Sulucakarahöyük köyüdür. Daha sonra da eserde yeri bildirilmeyen Taptuk Emre'nin yanında olgunluğa ulaşır. Yunus Emre'nin hayatının bahsedildiği yerlerdeki mekânlar böyleyken diğer olayda ise tiyatro hazırlıkları yapan ve varlık yokluk meselesinde tıkanıp zihinlerini Yunus Emre'nin açtığı grubun yeri bir tiyatro çalıştıkları yerdir. Ancak nerede yapıldığı ile ilgili bir bilgi yoktur.

Bu oyunun zamanına bakacak olursak nesnel zaman organ nakli ve yapay kalpten bahsedildiğinden 1980 ve sonrasıdır. Vaka zamanı ise sadece olaylar bir günün içinde cereyan ettiğinden bir gündür. Anlatma zamanı ise 1991 yılıdır. Eserde Yunus Emre'nin de yaşamına değinildiğinden sık sık geriye dönüş tekniğine başvurulmuştur.

2.9.8. Eserin dili

Nezihe Araz, tasavvufi felsefeye ait düşünceleri sade ve anlaşılır şekilde okuyuculara ve izleyicilere yansıtma düşüncesi vardır. Türkçeye önem veren Nezihe Araz, Anadolu Türkçesini en sade kullanan sanatçılarından Yunus Emre'yi ele almaktadır. Yunus Emre'yi ele aldığı bu metinde sade ve akıcı bir dil kullanılmaktadır.

Eser Yunus Emre'nin hayatına ve görüşlerine dayanır. Yunus Emre hem bir tasavvuf erbabıdır hem de bunları halk dilinde şiire döken birisidir. Onun tasavvuf anlayışını ve hayata bakış açısını ortaya koyan birçok şiiri vardır. Bunu bilen Nezihe Araz, tiyatrosunun içine bu şiirlerden parçaları eserin içine yerleştirmiştir. Eserde birçok yerde Yunus Emre şiirlerinden bölüm vardır.

Yunus-“ Ne varlığa sevinirim.
Ne yokluğa dövünürüm.
Aşkın ile övünürüm.
Bana seni gerek seni.” (s.12)

Yunus Emre'nin felsefesini okuyuculara ve izleyicilere vermeye çalışan sanatçı onun tasavvufi mana içeren bazı sözlerini okuyucuyu düşündürmek ve sezinlemesini sağlamak için kullanmıştır.

Yunus-“Ten fanidir- can ölmez, çün getti geri gelmez.” (s.18)

Tasavvuf anlayışında dost ve can ifadeleri tasavvuf erenleri arasında yaygın seslenme ifadeleridir. Sanatçı, Yunus Emre'nin ele alındığı bu eserde “Can” ifadesi sıklıkla kullanmaktadır.

Yunus-“Doğrudur var. Ama Can, bir insanın onbir mezarı varsa bu dünyada... O insan ölmemiş demektir.(Hüzünlü) Anımsa bak, ta o zamandan, sana haber vermiştim (...)” (s. 18)

Eser, Yunus Emre'nin hayatı ve görüşlerinden yola çıkılarak yazılmıştır. Onun tasavvufi görüşlerini sanatçı, okuyucu ve izleyicilere sunmak ister. Sanatçı, metinde bu felsefik konuyu genellikle kısa cümlelerle anlatmaktadır. Zaten düşündürmeye yönelik konu olduğundan bir de anlaşılması zor cümleler seçilmemiştir.

Asi Yunus-“ Hep doğru söyler. Yunus'un en hoş, en tatlı halleri ondadır. Benim gibi asi değil. Dövene elsiz- sövene dilsiz gerek, hali ondadır. O günün ortamını, toplumun içinde yaşadığı koşulları...” (s.35)

Sanatçı eserinde konuşma unsurlarına yer vermiş olup atasözü ve deyimlere yer vermektedir. Bazı yerlerde de ikilemeleri kullanmaktadır. Devrik cümlelere de yer veren Araz, dilin imkanlarından faydalanmaktadır.

1.Erkek-“ Ben bütün gece..Şu.. başımıza başımıza musallat olan nane'nin dedikleriyle cebelleştirm durdum. (...)” (s.58)

2.10. YARIM KALAN MASAL

2.10.1.Eserin özeti

Çalışkanlığıyla eğitim adına çözümler üretmeye çalışan öğretmen Hasan Ali Yücel, önce milletvekili daha sonra da Milli Eğitim Bakanı olur. Eğitim adına birçok yeniliğe imza atmıştır. 7 yıllık bakanlık dönemi 1938'den 1946'ya kadar Türk eğitim sistemine hizmet etmiştir. ilköğretim seferliğini başlatıp ilkokul diploması alanların sayısını artırma, köy enstitülerini kurma, sanat ve tarım alanlarında güzel sonuçlar alma, Ankara Tıp ve Fen Fakültelerini açma, Yüksek Ticaret ve İktisat Okulu'nu açma, ortaöğretim okulları kurma, yeni üniversite yasasını oluşturma, yüksek köy enstitülerini kurma, dünya klasiklerinden 500 eserlik kitaplık kurma, Türk ve İslam ansiklopedilerinin yayımının başlatılması gibi çalışmalar yapmıştır. Çalışmayı çok seven Yücel'e eğitim adına yaptığı bazı işlerden dolayı farklı parti temsilcileri tarafından eleştirirler. Dava açarlar. Tasavvuf anlayışından etkilenen Yücel, kendisinin halka yanlış tanıtıldığından üzülür. Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı Kenan Öner, onu mahkemede zor duruma düşürmek için söylenmesi gereken ifadelerin provası organize eder. Yücel, mahkemeden ceza alır. Yerel mahkemece ceza verilen Yücel'e yüce divan dışında ceza verilemeyeceği gereğince üst mahkemeye başvurulur ve Hasan Ali Yücel suçlamalardan aklanır.

Yücel, yaptıklarını sadece eğitim adına samimiyetle yapmıştır. Kendisi siyasetin kokuşmuşluğundan bıktığından ve Chp'nin kendisini savunmamasından dolayı hem partisinden hem de siyasetten ayrılır.

2.10.2. Eserin kimliği

ARAZ, N.(2000). *Yarım Kalan Masal*. DT Dramaturgi Bölümü Y-91 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

2.10.3. Eserin muhtevası

2.10.3.1.Verilen mesajlar:

Oyunda dikkati çeken ana düşünce siyasetin kirliliği ve eğitimin siyasete kurban edilmesidir. Yapılan birçok yeniliğin ve iyileştirmenin görmezden gelinip siyasi çıkarlar uğruna karalamanın yapılması, suçlamalarda bulunulması ön plana çıkarılmıştır. Nezihe Araz bu eserinde siyasetin kirlendiğinden dem vurur. Bir bakıma çok partili yaşamın doğurduğu bu siyasi çıkarlılık anlayışına eleştiri oklarını yöneltmiştir. Sanatçı, aslında eğitim gibi bir devlet

için çok önemli bir konunun siyasi emeller uğruna pohpohlanması veya eleştirilmesini yermektedir.

Eski Bakan'ın önem verdikleri

Eserde Milli Eğitim Eski Bakanı hakkında bazı kişisel özelliklere değinilmektedir. Çalışkan olduğu ilk vurgu yapılanlardandır. Çalışmayı seven Yücel, ülkemizin muasır medeniyetler düzeyine gelmesi için üstüne düşeni yapmak arzusundadır. Oyunda makam mevki de gözü olmayan biri olarak değerlendirilir.

Ali-“ Canım kızım! Aslında ben sadece bu genç öğrencime, Can'a benden istediği bazı yorumları veriyordum. İyi bir öğretmenim herhalde. Sanatımı ve ona bağlı duygularımı, adını koymadan, kimseyi zorlamadan kullanmayı bilirim. Benim hedefim, ‘muasır medeniyetler’, uygarlıklar seviyesine yükselmeye, bana düşen her görevi yerine getirmektir. (...)” (s.14)

Tasavvufun özellikleri

Eseri incelediğimizde bazı noktaların ön plana çıktığını görmekteyiz. İlk göze çarpan unsur Hasan Ali Yücel'in tasavvuf anlayışından etkilenmiş olduğu oyunun bazı yerlerinde vurgulanır. Tasavvuf öğretilerinden yer yer bahsedilmektedir. Nezihe Araz, Anadolu dervişlerinden ve tasavvuf anlayışından etkilenmiştir. Anlayışını Yücel'in üzerinden okuyuculara ve izleyenlere sunmuştur. Tasavvuftaki kendini bilme ve kendini bulma düşünceleri eserde kendisine yer bulmuştur. Hasan Ali Yücel, gerçek hayatta tasavvuftan ve Mevlevilikten etkilenmiş biridir. Nezihe Araz, bu yönüyle kendisini seçmiştir. Onun tasavvufi yönünün olduğu ise 2002 yılında yazılmış “Hasan Ali Yücel'in Tasavvufi Dünyası ve Mevleviliği” eserinden çıkarılmaktadır.

Ali-“İki küçük kelime ile bir büyük felsefe ‘Görene! Köre ne?’ Hepsi bu.”

(...)

Ali-“ Evet. Beni de çok etkilemiş bir vurgu sözdü bu. Ve ben, bu üsluptaki eğitimden çok şey öğrenmişim. Şiirlerimin birinde ..Sen onları belki beğenmezsin (...)” (s.7)

Sevgi ve hoşgörü

Yücel'in eserde tasavvufun etkisiyle insanlara hoşgörüyle yaklaştığı görülmektedir. Kendisine yöneltilen suçlamalara ve atılan iftiralara bile öfke göstermemiştir. Onlara kırılmamıştır. Bu tavır tasavvuf anlayışının hoşgörüye ne kadar önem verdiğini gösterir. İnsanlara hoşgörüyle davranmış olan Yücel, sabrın ve anlayışın önemli olduğunu gösterir.

Ali-“Ben size demek istiyorum ki... Böyle şeyler için üzülme. Kızmayın. Karşımdakini tatlı dille doğruya getirmeye çalışın. Ben elimden geldiğince böyle yapıyorum ve de kazanıyorum. (...)” (s.70)

Atatürk hayranlığı

Milli Eğitim Eski Bakanı, komünist olarak suçlansa da kendisinin sıkı bir Atatürkçü olduğunu vurgular. Kendisini laik, cumhuriyetçi, demokrat ve inkılapçı olarak niteler. Nezihe Araz da bir Atatürk hayranıdır. Yazar kendi anlayışına uygun düşüncede olan Yücel'i bu oyununda konu almıştır.

Ali-“ Ben bildiğiniz gibi sadece Hasan Ali'yim. Şiir yazarım. Şairim. Felsefe okudum. Aynı zaman da yazarım da. Türkçemizin güzellik sırlarına hizmet, hem zevkim, hem borcumdur. Atatürk ilkelerine sadık bir kişi olarak çağdaşlık hedefim, her türlü zarafet töremdir. Ve ben Cumhuriyetin laik- demokratik özgür düzenine inanmış bir inkılapçı, bir gerçek Atatürkçüyüm. (...)” (s.76)

Gençlerin eğitilmesinin önemi

Bu eserde öne çıkarılan düşüncelerden biri de gençlerin eğitilmesi ve çağdaşlaştırılması mevzusudur. “Uzun Bir Gün” adlı tiyatrosunda yine Nezihe Araz, gençlerin çağdaşlaşmasına değinmiştir. Yazar, gençlerin eğitimine önem verip geleceği onlarda görür.

Ali-“ Kararımı kendim vermek zorundaydım! Önemli olan; siyaset, benim, eğitim konusuyla aramdaki bağları nasıl etkileyecekti? Sorun buydu. Ben, eğitimin tadını almıştım. Eğitim, Cumhuriyetin çok önemli, en önemli, çözümü gereken bir konusuydu. Birinci konusu hatta.” (s.18)

Tükçenin güzel kullanımı

Bazı eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de Nezihe Araz, Türkçeyi güzel kullanma vurgusu yapmaktadır. Bu anlayışı genellikle kahramanlarına bir misyon olarak yükler.

Gazeteci-“ Teşekkür ederim, ben sayenizde öğrendim. Babama da bazen söylüyorum. Bizler galiba Türkçemizi hiçbir zaman sizler kadar detaylı öğrenemeyeceğiz. Zenginleştiremeyeceğiz.

Ali-“ Biz, yani az önce tanıdığınız grup bu yolda çalışıyorlar, ve isteyen, gayret eden herkes Türkçemizi onların çalışmaları ile öğrenecek elbette. Tabii yürekten isteyenler.” (s.24)

2.10.3.2.Eleştiriler:

Kadın erkek eşitsizliği düşüncesi

Yarım Kalan Masal adlı oyunda eleştiri getirilen bazı noktalar vardır. Bunlardan ilki oyunun başında, Hasan Ali Yücel'in gençliğinde yaşadığı Celalettin Hoca ile ilgili anısıdır. Yücel, kadın ve erkeğin aynı haklara sahip olduğunu belirtir. Üniversitedeki hocası Celalettin Hoca, aynı olamayacağını düşünür. Nezihe Araz tüm eserlerinde kadına yönelik birtakım unsurlara değinmiştir. Burada da kadın haklarına değinen Araz, kadın ile erkeğin eşit olduğuna atıfta bulunmaktadır. Yine köy enstitülerinde Ali İhsan adlı öğrenci ile Ayla

Öğretmen arasındaki olayda verilen mesaj kadınların yaşamda yükünün fazla olması ve ev işlerinin sadece kadın işi olmadığı vurgulanmaktadır.

C.Arif“ Sen ne bekliyorsun, aklı evvel? Elbette alay edecek. Ne demekmiş kadınların erkeklerle müsavi hak sahibi olması? Nasıl cüret ediyorlar buna? Mümkün mü bu? İzansızlık! Ukalalık! Şerefsizlik bunlar!”

Ali-“ Neden efendim? Kadınlar insan değil mi? (...)” (s3)

Bürokratik işlemlerin yavaş olması

Eleştiri getirilen alanlardan biri ise Türkiye’de bürokratik işlerin yani devlet işlerinin yavaş ilerlediği mevzudur. Nezihe Araz, turistler üzerinden ülkemizdeki işlerin işleyişiyle ilgili dokundurma yapmıştır.

Ali-“ (...) Bu nedenle Ankara’ımıza, ‘Yavaşington’ adını vermişler. Amerikan başkenti Vaşingtondan yola çıkarak...” (s.26)

Toplumun kutuplaşması

Eleştirilen bir diğer alan ise toplumun sağcı, solcu, komünist diye kutuplaşmış olmasıdır. Bu kutuplaşma doğrultusunda insanların gerçek penceresinden olaylara bakmadığı belirtilir. Mevzuların siyasi görüş çerçevesinde değerlendirilmesi eleştirilmektedir. Nezihe Araz, “Uzun Bir Gün” adlı eserinde Atatürk döneminden sonra ülkemizde güven ve huzur ortamının bozulduğunu vurgular.

Adaletin sarsılması

Bir başka eleştiri alanı ise adalet anlayışının siyasete alet olmasıdır. Bakanın yaptıklarından dolayı Yüce Divan’da yargılanması gerekirken normal bir mahkeme tarafından ceza verilir. Ancak iki yıl sonra Yargıtay tarafından suçsuz bulunur. Mahkeme için şahitlik provasının yapılması bu noktada çarpıcı bir ironidir.

Bülent Nuri Esen-“ Biz, hemen o saat, 3. Asliye Ceza Mahkemesinin kararının bozulması için Yargıtay’a başvurduk. Merak etmeyin. ‘Türkiye’de de hakimler var’ efendim. Soruşturma eksik yapılmıştır. Bakanların eylem ve işlemleri sadece Yüce Divan’da yargılanabilir.” (s.118)

İnsanların duyduğuna inanması

İnsanımıza da bir eleştiri getiren Nezihe Araz, eserinde insanımızın sadece duyduğuna inanması, doğruluğu veya yanlışlığı noktasında sorgulamamasına yergide bulunmuştur.

Şoför-“ Tam Moskovalık! Moskovalık bu adam yahu.”

Ali-“ Deme yahu. İnanamıyorum. Sen inaniyor musun, bu adamın yaptıklarına?”

Şoför-“ Tabii”
Ali-“ Pekii onu tanıyor musun?”
Şoför-“ Yok yüzünü bile görmedim.” (s.67)

Kolayca yaftalanmanın yapılması

Öğretmenler üzerinden yine toplumuza eleştiride bulunulmuştur. İnsanların saf kalple yaptıklarını amaçlı ve gösteriş için olduğu noktasında hemen bir yaftalamada bulunulması dikkatlere sunulmuştur.

2.10.3.3.Çatışma unsurları:

Bu eserde sanatçı, Hasan Ali Yücel'in düşünce tarzını ve gerçekleştirdiklerini çatışma noktalarıyla daha belirgin hale getirmiştir. Çatışmalardan ilki Hasan Ali Yücel ile Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı Kenan Öner arasındadır. Biri memlekete olan aşkla, eğitimin iyi noktaya gelmesi arzusuyla yapmakta iken Kenan Öner ise yapılanları siyasete bağlayan biridir. Esere göre siyasi iftira ve karalama kampanyalarına başvurur. Hasan Ali Yücel, siyasetin bu kirliliğine karşı eserin sonunda siyasetten elini ayağını çeker. İçindeki memleket sevgisiyle eğitim için elinden geleni yapmaya çalışan Yücel, eserden hareketle siyasetin kirli yüzünden dolayı suçlamalara, iftiralara maruz kalmıştır. Yapılan güzel şeylere siyasi yönden bakıldığı belirtilip yapılan iyi çalışmalara siyasi çıkarlar uğruna siyasi malzeme yapılarak iftira ve karalamanın yapılmasının yanlış olduğu mesajı verilmektedir.

Bahsettiğimiz bu durum da ikinci çatışma olarak Hasan Ali Yücel'le siyasetin çatışmasıdır diyebiliriz. Bu sebeplerden dolayı siyasetle uyuşamamıştır. Kendini akladığı zaman düşünce dünyası ve dünyaya bakış açısı yönünden uzak olduğu siyasetten uzak durma kararı alır.

2.10.3.4.Merak unsuru:

Eğitim eski bakanı Hasan Ali Yücel'in hayatı çerçevesinde oluşan bu eserde bazı merak unsurlarına yer verilmektedir. Bu merak unsurlarından ilki Hasan Ali Yücel'in Türk eğitim sistemine ne gibi yeniliklerde bulunup hangi icraatlara imza attığıdır. Eserin başlarından itibaren birer ikişer bahsedilen yaptıklarından son bölümde topluca bahsedilerek icraatlarının tümü ortaya koyulur.

Bir diğer merak unsuru ise öğretmenlikten bakanlığa yükselen ve çalışkanlığıyla birçok işe imza atan Yücel'in işlerinin nasıl yarıda kaldığıdır. Eserin başında çalışkanlığıyla ön plana çıkan ve bakanlığa gelip önemli işlere imza atan Yücel, eserin sonlarında siyasetin kirliliğinden dolayı siyasi hayatına son verir.

Eserde merak unsuru taşıyan bir diğer nokta ise Hasan Ali Yücel'in neyle suçlandırıldığıdır. İlk başta açıklanmayan suçlamalar daha sonra açıklanır. Bu da okuyucuyu ve izleyiciyi meraka sevk eder.

Başka bir merak üst mahkeme Yargıtay'ın cezayı onayıp onamayacağındadır. Bu merak sanatçı tarafından hemen giderilip cezayı bozduğunu belirtilir.

Sanatçı eserde metnin gidişatıyla ilgili imalar yapmaktadır. Bu ipuçlarından ilki oyunun başında Yücel'in makam ve mevki sevdasının olmadığı söylenir. Oyunun sonunda siyasete ayak uyduramadığı için görevlerinden çekilir. Başka bir ima da yine başta söylenen memleketin eğitim meseleleriyle ilgi olması onun eğitimle ilgili önemli mevkilere geleceğinin habercidir. Sonuncu ima da önemli çalışmalar sonunda hazırladıklarına yoğun eleştiriler gelmesi ve siyasi yönlerden ele alınması Yücel'i hayal kırıklığına uğratar. Bunlar onu siyasetten çekilmeye götürür.

Eserin merak açısından doruk noktası Kenan Öner'le Hasan Ali Yücel'in çekişmesi olan bölümler. Ayrıca mahkemelerin nasıl sonuçlanacağı da merak noktasında önem arz eder.

2.10.4.Eserin yapısı

Eser iki perdeden oluşmaktadır. Birinci perde on üç sahneden oluşur. İkinci perde ise on sahnedir.

2.10.5. Olay örgüsü

-Çalışkan bir öğretmen olan Hasan Ali Yücel'in, eğitimi daha iyi noktaya getirici çözümler araması.

-Önce milletvekili daha sonra Milli Eğitim Bakanı olması.

-İlköğretim seferberliği, köy enstitülerinin kurulması, okul sayısının artırılması gibi birçok icraati gerçekleştirilmesi.

-Hasan Ali Yücel'in aleyhine siyasi suçlamaların yapılması.

-Demokrat Parti'nin İstanbul il başkanı Kenan Öner'le mahkemelik olması.

-Yerel mahkemenin verdiği cezayı üst mahkeme bozunca aklanması.

-Siyaseti kirliliğinden ve milletvekili olduğu Chp'nin kendine sahip çıkmamasından siyasetten çekilme isteği.

2.10.6. Şahıs kadrosu

Eser, Milli Eğitim Eski Bakanı Hasan Ali Yücel'in üzerine kuruludur. Ayrıca Yücel'in yanı sıra Kenan Öner, Hasan Tonguç, eşi, oğlu, gazeteci gibi yardımcı kişiler vardır..

Hasan Ali Yücel: Hedefleri ve prensipleri olan bir kişidir. Eserin merkezi kişisidir. Çalışkan ve gayretli bir yapısı vardır. Ülkenin selameti ve geleceği için elini taşın altına sokmaktan çekinmeyen birisidir. Yanındaki çalışanların da aynı tertip ve düzen ile çalışmasını ister.

Ali-“ Canım kızım! Aslında ben sadece bu genç öğrencime, Can'a benden istediği bazı yorumları veriyordum. İyi bir öğretmenim herhalde. Sanatımı ve ona bağlı duygularımı adımı koymadan, kimseye zorlamadan kullanmayı bilirim. Benim hedefim, 'Muasır medeniyetler', uygarlıklar seviyesine yükselmeye bana düşen her görevi yerine getirmektir. Haydi bakalım çocuklar, şimdi annenizin yanına gidelim. Onu yalnız bırakmayalım. Şunu da unutmayın lütfen.” (s.14)

Ali-“Üstünüze aldığımız görevleri yapın kardeşim. Bundan kolay ne var? Hepinizi seviyorum ben. İyi insanlarsınız. İyi okumuşsunuz. Kusura bakmayın. Zaman, saat, dakika unutulur aramızda. Unutuluyor.” (s.30)

Tasavvuf düşünce anlayışından etkilenen birisidir. İş arkadaşlarına ve ailesine bu düşünceyi tanıtıcı sözler etmektedir. Yaşadığı olayları tasavvuf anlayışı üzerinden değerlendirir ve hareketlerini ona göre düzenleyen biridir.

Asım-“Bitmeli zaten. Siz değil misiniz Mevlana'dan her fırsatta bana aktaran! 'Dünle beraber gitti cancağazım, ne kadar eski şey varsa düne dair... Şimdi yeni sözler söylemek lazım' diyen.” (s.49)

Ali-“Peki ama...Ben neden sizi durup durup Mevlana'yla tanıştırmak, barıştırmak için uğraşıyorum. Beyler? Biz bir yere ulaşmak istiyorsak...Barışla ulaşacağız ve de sabırla(...)" (s.98)

Kendisi, karşıt görüşlüler tarafından komünist olarak nitelendirilmiştir. Ancak kendisinin sıkı bir Atatürkçü olduğunu belirtir. Atatürkçü anlayışı benimsemiş ve onun fikirleri doğrultusunda hareket eder.

Ali-“ Ben bildiğiniz gibi sadece Hasan Ali'yim. Şiir yazarım. Şairim. Felsefe okudum. Aynı zamanda yazarım da. Türkçemizin güzellik sırlarına hizmet hem zevkim, hem borcumdur. Atatürk ilkelerine sadık bir kişi olarak çağdaşlık hedefim, her türlü zarafet töremdir. Ve ben Cumhuriyetin laik-demokratik özgür düzenine inanmış bir inkılapçı, bir gerçek Atatürkçüyüm. Sıkışınca herkes aynı şeyleri söylüyor. Ammaa. Aması var.” (s.76)

Öğretmenlik yıllarında ek olarak Türk eğitim sistemi üzerinde çalışmalar yapar. Siyaseti sevmese de ülkenin eğitim anlayışına ve yapısına katkıda bulunabileceğini düşünerek siyasete girmeyi kabul eder.

Ali-“ Aslında kararı kendim vermeliydim. Doğrusu buydu. Ama eşim ilk defa karşıma dikiliyordu. ‘ Siyaseti tercih edersen, her şeye sıfırdan başlaman gerekecek. Başlattığın bütün işleri yarım bırakacaksın. Emeklerin boşa gidecek’ gibi haklı yönleri de olan bir şeyler söylüyordu. ‘Lütfen Karıcığım’ diye başlayarak ‘bana eğitim dersi verme’ diye rica ettim. ‘Ben Meclise girersem, siyaset yapmak için değil, siyasetin bana vereceği imkanları, eğitim konusunda kullanabilmek için gireceğim’ gibi açıklamalarla onu rahatlatmaya çalıştım. Sonunda 1935 seçimlerinde İzmir milletvekili olarak Meclis’e girdim. Nasip!” (s.20)

Milletvekilliği ve özellikle bakan olduğu dönemde eğitimde birçok yenilik yapmıştır. Eğitim adına tüm yönleriyle düzeltici tedbirler almıştır. Türk eğitim sistemine kendini adayan Yücel, eğitim sistemine önemli katkılar yapmıştır.

Turan-“ Ama, şunu da unutmayalım. Su yoktu, sabun bulmak zordu. Mümkün değildi. Hatta çoğu okulda tuvalet bile yoktu.” (s.45)

Nigar-“ İlköğretim seferberliği. Okuma yazma seferberliği. Halk eğitim seferberliği. Yayın seferberliği. Sanat ve sanat eğitimi seferberliği. Vay bre vay! Her biri bir dağ! Her biri sade ve adı ile bir efsane. Sayın bakanım, siz nasıl siz nasıl bir masal başlattığımızı... Girişimlerin azametini henüz bilmiyorsunuz. Aydınlığa açtığınız pencerenin boyutlarını belki de hiç düşünmediniz.”

Ali-“ Öyle mi? Nelermiş bunlar?”

Turan-“ Türk aydınını dünyanın klasik eserleriyle tanıştırmamızın ne demek olduğunu bile bile... En az 500 eserlik bir klasik eser kitaplığı elde edebilmek için yetkililere emir verdiniz. ‘Olacak bu! Başka çare yok’ dediniz! Bu bir cesarettir. Unuttuğunuz, artık çevremizde çok zor gördüğünüz cesaret... Elbette bu, imkansızları mümkün hale getirmeniz, kimilerini öfkeli edecekti, kızdıracak, perişan edecekti, kimilerini de kışkırtacak.” (s.50-51)

Yaptığı onca iyi işe rağmen siyasetten dolayı başına çok sıkıntı gelmiştir. Son zamanda artık her şeyi anlamış ve kendini bilmeye yönelmiştir artık.

Ali-“ Olaya kendi açımdan bakmıyorum. Bizim ruhsal hekimlerimizden Bayram Veli, bir şiirinde ‘sen seni bil sen seni’ diye uyarmıştır insanları. Bütün Dünya büyükleri de aynı uyarıyı kendi üslupları içinde tekrarlayıp durdular. Ben şimdiki beni bilmek istiyorum sadece. Kimim ben? Ve hep içimdeki bir kanal ‘Sen seni bil sen seni’ diye uyarıyor beni. Kimim ben? Az önce beni sıkıştırdınız: ‘Avukat Kenan Öner’e neden dört ay yirmi gün hapis verildi’ diye.” (s.119-120)

Asım-“ Ama sayın hocam bizi hiç rahat bırakmıyorlar ki... Ne yalancılığımız kaldı, şu son günlerde, ne solculuğumuz, ne ukalalığımız, ne de cahilliğimiz... Gazetelerin baş yazısı bunlar! Ali-“ Siz de bunlara üzülüyorsunuz öyle mi? Yapmayın. Lütfen. Beni dinleyin. Maalesef bunlar işin kılçıkları, dikenleri, tozları. Keşki olmasa, ama oluyor... Üstlendiğimiz büyük işlerin ve başarıların bedeli de büyük oluyor.” (s. 65)

Ođlu Can, nasıl böyle naif bir kiřiliđi olduđunu sorduđunda sahnede bir erkek bir kadın semazen sema hareketleri yapar. Őiir, raks, ařk ve műziđi birleřtiren Mevleviliđi çok seven Yűcel, bu dűrtlűye bayılır.

Kenan Őner: Demokrat Parti'nin il bařkanıdır. Mareřal Fevzi akmak'ın suçlamalarına sahip çıkıp mahkemede o iddiaları sűrdűrműřtűr. Siyasi olarak farklı partiden diye ađır eleřtirilerde bulunmuřtur.

Hasan Tonguç: Hasan Ali Yűcel'in bakanlıktaki iř arkadařıdır. Műsteřarlık gűrevindedir. Yűcel ve diđer mesai arkadařlarıyla birlikte eđitime çareler űretmektedir. Kűy enstitűleri fikrini Yűcel'e sunan kiřidir.

Eři: Kocası Hasan Ali Yűcel'e her daim anlayıřlı davranan bir kadındır. Hasan Ali Yűcel'in destekçisi olup onu hiçbir zaman yalnız bırakmamıřtır. Eřiine olan gűveni tamdır.

Ođlu: Babasını anlamaya çalıřan bir kiřiliktir. Hasan Ali Yűcel ona tasavvufi bilgiler vermektedir. O ise tasavvufun yanında batılı fikirleri de bilen bir gençtir. Babasını seven ve hayranlık duyan biridir. Eserin sonunda bir de Őiir yazar. Sanatçı, gerçek hayattan yordamayla bunu yapar. űnkű Hasan Ali Yűcel'in ođlu űnlű Őair Can Yűcel'dir. O Őiirde Can Yűcel'in gerçek Őiiridir.

Gazeteci: Hasan Ali Yűcel'le birkaç kez rűportaj yapma imkanı bulur. Eserde hem eski bakanın, yaptıklarını anlatmasında hem de ne ile suçlandığını belirtmesinde űnem arz eder. Durumun ortaya konulmasındaki űnemli bir figűrdűr.

Eserde ayrıca çok etkin olmayan dekor kahramanlar vardır. Bunlar: Celalettin Arif, kızı Canan, 1. Genç, Őűfűr, Műsteřar, Nigar, Habip, Murat, Turan, Asım, Vedat, Memur, Ayla, Ali İhsan, Anne, 1. Konuk, 2.Konuk, 3. Konuk, Kız, 2. Dost, N. Atsız, Belezođlu, Kűlahlı, Alpaslan, Bűlent Nuri Esen'dir.

2.10.7. Mekân ve zaman

Oyuna baktığımızda oyun Milli Eđitim Bakanlığı'nın bulunduğu Ankara'da geçmektedir. Hasan Ali Yűcel'in ev ve iř yaşamı çerçevesinde mekânlar dikkati çeker.

Bakanlıktaki çalışma odası, Hasan Ali Yücel'in evi, evdeki çalışma odası, evdeki misafir odası, köy enstitüsündeki öğretmenler odası gibi yerlerde olaylar cereyan etmiştir.

Eser, Milli Eğitim Bakanlığı eski bakanlarından Hasan Ali Yücel'in hayatından bahseder. Hasan Ali Yücel'in üniversite yıllarından başlayan eserde nesnel zaman 1918 ile 1949 yılları arasındadır. Belirli bir vaka zamanı yoktur. Çeşitli zaman dilimleri kronolojik sıraya uygun olarak ele alınmıştır. Anlatım zamanı ise 2000 yılıdır.

2.10.8. Dil ve üslup

Araz, bu oyununda üst düzey devlet görevlilerini ve kültürlü insanları kahraman olarak belirlemiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan kahramanlar seçildiğinden kahramanlar arasında belli bir seviyede bulunan bir üslup vardır.

Sanatçı, bu eserinde Milli Eğitim Eski Bakanlarından Hasan Ali Yücel'in hayatını ele almaktadır. Onun tasavvufi yönüne de oyununda değinmektedir. Araz, onun üzerinden tasavvufi bazı unsurları "Görene, köre ne" gibi ifadelerle okuyucuya ve izleyicilere sezdirmelerde bulunulmaya çalışılmaktadır.

Ali-" İlk buyruk buydu işte, öyle değil mi? ' Kendinde ara!'"Kendini bul, kendini tanı!
Pekii ey sevgili dost neden? Sen neden yalnızsın? Neden bana yalnız geldin? Olur mu? Seni bütünleyen, aydınlatan, o güzelim eylemlerin nerde? Eşin dostun, sevgilin nerde?" (s.10)

Nezihe Araz, Yarım Kalan Masal adlı tiyatrosunda kısa cümleleri tercih etmektedir. Uzun sözlerde bile kısa cümlelerden birçok cümle yer almaktadır. Böylece zaten tasavvufi birtakım sezdirmelerin olduğu bu metinde bir de okuyucu ve izleyiciler cümlelerin ne demek istediğini çözmekle uğraşmamaktadır.

Ali-" Can oğlum! Çok gençsin.. Dur bakalım.. Gün gelecek, bütün ışıklar uyanacak sevgili Can'ım, senin yüreğinde de.. uyanacak" (s.11)

Bu oyununda da dilin olanaklarından yararlanan sanatçı devrik cümlelere yer vermiş olup bunun yanında deyim ve atasözleri de yer yer kullanmaktadır. Oyunda ayrıca az da olsa ikilemelere başvurulmaktadır.

Can-" Bakıyorum, yine atı almış, Üsküdar'ı geçmişsin. Neler oluyor baba? Gine babalığın tuttu. Nedense." (s.6)

Eserde tek de olsa uydurma kelime vardır. Yabancıların Türkiye’de bürokratik işlemlerin yavaş ilerlemesinden dolayı bir yakıştırma kelime kullandıklarından bahsedilmektedir.

Ali-“ (...)Adamlar Ankara’da hangi devlet dairesinde iş kovalamaya gitseler.. İşlerin ne kadar yavaş işlediğini görüyor, şaşkına dönüyorlarmış. Bu nedenle Ankara’mıza ‘Yavaşington’ adını vermişler. Amerikan başkenti Vaşingtondan yola çıkarak...” (s.26)

Sanatçı, eserde bir de şiire yer verir. Hasan Ali Yücel’in oğlu Can Yücel olması hasebiyle konuyla alakalı Hasan Ali Yücel’e hitaben Can Yücel’in yazdığı şiire yer verilmektedir. “Ben Hayatta En Çok Babamı Sevdim” şiiri eserin son repliklerindedir.

2.11. İMPARATORUN İKİ OĞLU

2.11.1. Eserin özeti

Oyunda yakın döneme ait bir fabrikatörün ölümünden sonraki çekişme vardır. Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonraki taht kavgası ile benzerlikleriyle iç içe verilmektedir. Zengin fabrikatörün oğlu Cem Karakeçili oyun yönetmeni, şair ve senaristtir. Tarihi bir metin eline geçer. Bu metindeki Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonra sultanlık için Beyazıt'ın ve gizli olarak Cem Sultan'ın çağrılması olayı ile ilgili oyun çıkarabileceğini düşünür. Cem, bir gün toplantı tertip eder. Konuklarına şiirler okurken babasının ölüm haberi gelir. Bulunduğu Karaman'dan İstanbul'a gider. Korkut da Amasya'dan gelir. Bundan sonra yönetim kurulu başkanlığı için iktidar mücadelesi başlar. Aslında anneleri ayrı olan bu kardeşler acımasız bir savaşı istemezler. Etrafındakiler özellikle babalarının yardımcılarını onları yönlendirmektedir.

Ölen iş adamı otoriter ve tutkulu biridir. Etrafındaki kişileri etkisi altına almıştır. Mehmet Karakeçili'nin bu karakteri karşısında iki varis de kendini eksik hisseder. Babalarının etkisinden kurtulamazlar. Korkut, kazanmak için her şeyi yapabilen biridir. Cem ise duygusal ve sanatçı ruhludur. Bu mücadelede Korkut daha gözü karadır. Bunda Mahir Dayı'nın da etkisi vardır. Çünkü şirketteki payını artırmak için Korkut'u maşa olarak kullanır. Korkut, hayatta babasının izinden gidip her şeyi yapar. Buna rağmen babasının Cem'e daha yakın davrandığını düşünür. Büyük kardeş, bu ezikliğin üstesinden gelmeye çalışır. Bu duygusal ezikliğin, tarihi olayda yer alan Beyazıt'ta da olduğu belirtilir.

Cem'in başta olduğu Karaman'daki şirkete para akışı kesilir. Mahir, hisse devri karşılığında bunun olabileceğini belirtir. Cem, bunu kabul etmez. Şirketlerdeki yangınla Cem iyice köşeye sıkışır. Cem Karakeçili'nin işçilerin daha iyi olması için işe aldığı arkadaşı Tahir Burak, rüşvetle işçileri greve yönlendirir. Protestolar yaparlar. Bunları takiben Cem'e suikast girişimi olur. Tiyatrocu sevgilisi de vurulur. Tarihi olaya da değinilipbaşındaki kişinin taraf değiştirmesiyle Cem'in en iyi ordusu,II. Beyazıt'ın ordusuna katılır. Böylece, Cem Sultan ile Cem Karakeçili'nin güvendiği kişiler tarafından arkadan vurulduğu belirtilir.

Karakterinde kalleşçe ve acımasız mücadele anlayışı bulunmayan Cem Karakeçili kaybetmiştir. Abisi, Mahir Dayı'nın türlü oyunlarıyla mücadeleyi kazanmıştır. Korkut, kardeşini yolcu ederken bazı olayların isteği dışında gerçekleştiğini itiraf eder. Yönetim kurulu başkanı olma mücadelesini kaybeden Cem, annesi Leyla, yardımcısı Selim Bey, karısı ve halası ile yurtdışına gider

2.11.2. Eserin kimliği

ARAZ, N.(1983). *İmparatorun İki Oğlu*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara.Kitap olarak basımı bulunmamıştır.

2.11.3. Eserin muhtevası

2.11.3.1.Verilen mesajlar:

Oyunda Nezihe Araz'ın birçok noktaya değinip bazı noktalarda da eleştiriler yaptığı dikkatleri çekmektedir. İnsan karakterine ait bazı tespitlerin yapıldığı bir oyundur. Eserdeki ana düşünce bugünün olaylarının tarihten okunabileceğidir. Araz, günümüze yakın bir iktidar savaşının beş yüz yıl önce yaşanan tarihi olayla benzerliğini ortaya koyar. Olayları iç içe götürerek bu fikrini desteklemiştir. Böylece tarihi iyi okumanın geleceğe daha iyi yön verebilmenin imkanını sağladığı fikri hissettirilmektedir.

Cem-“ Bugünün gerçeklerini dünün olaylarında seyretmek ve tartışmak hoşuma gidiyor.”
(s.2)

Kazanma hırsının yaptırdıkları

Belirttiğimiz ana düşüncenin yanında birçok fikir okuyucuya ve izleyiciye aksettirilmiştir. Bunların başında insanın hırsı için yaptıkları vardır. Kazanma hırsının insana neler yaptırabileceğinin üzerinde durulmuştur. Kazanma uğruna hırsın ne kadar acımasız olabileceği gözler önüne serilmiştir.

Yaşama bağımsızlığı

Bir başka değinilen nokta ise çocukların daha özgür yetiştirilmesi düşüncesidir. Cem Karakeçili, bağımsız yaşama gayretinde olup Korkut ise babasının etkisi altındadır. Araz, Korkut'un babasının ölümünün ardından Mahir Dayı'nın etkisi altına girer. Onun bağımsız hareket edemeyeceği gösterilir. Sanatçı, insanların kendi özgür düşüncelerine göre davranmalarının önemini belirtir. İnsanın kendisini bulmasına vurgu yapılır.

Cem-“ Kendim olmak, Cem olmak istiyorum. Cem'i yaşamak.” (s.35)

İşçi hakları

Bu eserde işçilerin bazı haklara sahip olması gerektiği de ele alınmıştır. Hakların yanında moral ve motivasyonu sağlayan unsurların olmasının önemi vurgulanmıştır. İnsan haklarına önem veren sanatçı işçilerin haklarını da unutmamıştır.

Cem-“Bela değil. Ayıp ediyorsun. Topluluğumuza katıldı diye, göreceksin tüm işçilerimizin morali yükselecek, güçlenecekler.” (s.45)

İnsanca yaşam

Sanatçının değindiği başka bir husus da insanca yaşamdır. Kötülüklerin ortadan kalktığı bir hayat arzu edilmektedir. İnsanların hırslarına ve tutkularına yenilerek kötü işler yapmadığı bir yaşama vurgu yapılmaktadır.

Cem-“ Kazanmak istiyorum. Ama insanca ve hakça.” (s.62)

Barış

Sanatçı, eserinde savaş konusunda da bir vurgu yapmıştır. Dünyada barış ve hoşgörü olmasını isteyen Araz, savaşlara karşı olduğunu belirtir. Bazı eserlerinde de bu konuyu kahramanlar üzerinden tekrarlamaktadır.

Cem-“ Savaşlara karşıyım ben.” (s.36)

2.11.3.2.Eleştiriler:

İki yüzlü insanlar

Nezihe Araz, bazı konularda da eleştirilerde bulunmuştur. Bunlardan ilki hayatın ikiyüzlülüklerle dolu olduğu düşüncesidir. Hayatta bazı kişilerin ikili oynadığı vurgulanmaktadır. İkili oynama ve kişilerin arkasından iş çevirme gibi olumsuz davranışlar gözler önüne serilerek eleştirilmiştir.

Leyla-“Hayat ikiyüzlülüklerle, pisliklerle dolu. Bilge, bakıyorum yaşarken onu hiç sevmeyenler şimdi öldü diye, üzgün görünüyorlar. Neden bu yalanlar canım?” (s.34)

Menfaat

Başka bir yergide menfaat anlayışınadır. Korkut’un danışmanı Mahir Dayı’nın üzerinden verilmiştir. Sanatçı, insanların menfaatleri uğruna yapmayacağı iş olmadığını belirtir. Ayrıca insanların menfaatleri için arkadaşlarına, dostlarına ve çalışma arkadaşlarına ihanette bulunabileceğinden bahsedilmiştir. Cem Karakeçili’nin güvendiği arkadaşı Profesör Tahir Burak’ın para karşılığında Korkut lehine iş yapar. Cem’in işçilerini ayaklandırma olayıyla bu durum gözler önüne serilmiştir.

Selim-“Paranın gücü, insanlara, saf değiştirmede; yön değiştirmede müttefik değiştirmede her zaman etkili ve başarılı olmuştur Bilesin! O çok güvendiğin Tahir Burak yok mu? O profesör bozuntusu... Ne haltlar karıştıracak çok merak ediyorum.” (s.59)

İş dünyasının acımasızlığı

Eleştiri getirilen noktalardan biri de iş hayatında duygulara yer olmayışıdır. Dostluk, arkadaşlık gibi kavramların iş hayatında geçerli olmadığı belirtilir. İş dünyasının acımasız olduğu gözler önüne serilir. Nezihe Araz, hem iş dünyasının acımasızlığını ve dostluğun menfaatlere feda edilmesi gibi hususları yermiştir.

Selim-“ İş'in yasaları vardır. Acımasız olan bu yasalardır.”

Cem-“ Babam için o yasaları uygulamak bir şehvetti. Kimsenin gözün yaşına bakmazdı, bunu hepimiz biliriz.”

(...)

Cem-“ (gülür) Sayesinde batan şirketlerin, un-ufak olan teşebbüslerin, intiharların belki de mutsuzlukların hesabını en iyi siz bilirsiniz.” (s.26)

Mahir-“ İş, duyguya dayanan ilişkileri anlamaz. (...)” (s.32)

İnsanların kullanılması

Başka bir eleştiri yaptığı konu ise bazı insanların bazı insanları kullandığıdır. Menfaat hırsı uğruna insanları maşa gibi kullanan kimselerin olduğu belirtilmektedir. Mahir Dayı, Korkut'u iktidar olması yönünde yönlendirmiştir. Kardeşi Cem'i alt etmesi için acımasız tedbirler almasını sağlamıştır. Korkut Karakeçili aslında kardeşi Cem'e karşı bu kadar acımasız olmak istemez. Mahir Dayı'nın şirketteki payını artırma adına yaptığı doldurmalara boyun eğmiştir.

Mahir-“ Unut kardeşi! Güçlü olan, hırslı olan, bu işi tümüyle yürütebilecek olan sensin! Selim'im akli varsa bu gerçeği görür. Yoksa, ‘ Cem'in iplerini ben oynatırım. Ötesi kolay..’ diyorsa vay geldi başına! Yasını ben tutacak değilim.”

Korkut-“ Benim iplerimi de sen oynatmıyor musun? Ben Cem'i severim dayı, inan severim.” (s.33)

Kazanma uğruna acımasızlık

Diğer bir noktaya eleştiri amacıyla iktidara, güce ulaşma yolunda her şey mubahtır anlayışına gönderme vardır. Çıkarları uğruna her kötülüğe başvuran insan modeli gözler önüne sermiştir. İnsanların acımasız kardeşine bile neler yapabileceği, hangi yollara başvurabileceği belirtilerek eleştirilmiştir. Kardeş katli yasası olarak bilinen Kanunname-i Ali Osmani yasasını anarak Nezihe Araz hoş görmediğini hissettirmiştir.

Cem-“ Anlıyorum. Hayır, anlamıyorum. Neler oluyor? Tahir beni satıyor.Gazeteci arkadaşlarım aleyhime yazılar yazıyor.Arabamın fren balataları sökülüyor. Fabrikalarım yanıyor. N’oluyor? Anlamıyorum. N’oluyor?” (s.63)

Ön yargılı olma

Eleştiri getirilen başka nokta da ön yargılı olup kötü düşünceler beslemedir. İnsanların yaptıklarının hangi yönde olduğu bilinmeden yargıda bulunulmaktadır. Bazı kişilerin kişisel arzu ve isteklerinden dolayı başka kişilerin yaptığına art niyetli bakabildiğine vurgu vardır.

Hüsam-“ O kendi işini yapsın ki bize de fırsat düşsün. Ama yalnız megaloman değil, ayrıca da egoist. Babasının sonsuz imkanlarına yaslanıyor.” (s.10)

2.11.3.3.Çatışma unsurları:

Fatih Sultan Mehmet’in vefatının ardından Cem Sultan ile Beyazıt arasındaki taht çekişmesi, holding sahibi Mehmet Karakeçili’nin ölümünün ardından yaşanan yönetim kurulu başkanlığı çekişmesi, benzer yönleriyle ele alınmaktadır. Eserden hareketle çeşitli çatışma unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki Cem Karakeçili ile Korkut Karakeçili arasındadır. Korkut, gerçekçi, duygularının esiri olmayan, başkasını düşünmeyen bir yapıdadır. Cem ise hayalci, duygulu, başkalarını düşünen bir insan modelidir. Bu iki kahramanın özelliklerinin çatışması tarihi olaydaki Cem Sultan’la Beyazıt arasında da benzer şekildedir.

Diğer bir çatışma ise Mehmet Karakeçili ile oğulları arasındadır. Tam anlamıyla gerçekçiliğinin yanında hayalciliği, hırsının yanında çalışkanlığıyla ön plana çıkarılır. Komple bir iş adamı olan Mehmet Karakeçili’deki bu özelliklerin oğullarında olmadığı belirtilir. Çocukların onun kişiliğinin altında ezildikleri vurgulanır. Onların bu etkiden kurtulmak istedikleri ama kurtulamadıkları belirtilir.

Başka bir unsur da Cem Karakeçili ile Tahir Burak arasındadır. Cem Karakeçili, arkadaşına güvenen, onun sayesinde işçilerin haklarında iyileştirme yapmayı düşünürken Tahir Burak ise arkadaşını para için arkadan vuran biri olup arkadaşının aleyhine işçileri kışkırtır. İnsanlara güvenen insan tipiyle menfaat için arkadan vurabilen insan tipi arasındaki çatışma vardır.

Eserden hareketle başka bir çatışma da Selim Bey ile Mahir Bey arasındadır. Ölen iş adamının yardımcılarında Mahir, menfaat elde etmek için Korkut’u yönlendirir. Holdingten hisse kapmaya çalışır. Selim Bey ise holdingin başına Cem’i düşünür ve onu destekler. Ancak Selim Bey’in Mahir Bey gibi holdingten bir şeyler koparma gibi bir düşüncesi yoktur. Bu

noktada da aslında kendine güvenip işini iyi yapan ve gerisinin böylece geleceğini düşünen insan tipi ile ilk fırsatta menfaati uğruna işler çeviren insan tipinin çatışması vardır.

2.11.3.4. Merak unsurları:

Eseri incelediğimizde bazı merak unsurlarının sanatçı tarafından esere yerleştirildiği görülmektedir. Merak uyandıran noktalardan biri Cem Karakeçili ile Korkut Karakeçili'nin mücadelesinin başladığında neler olacağı merakıdır. İnsancıl Cem ile gözü kara Korkut arasında ne gibi bir mücadele olacağı ilgi uyandırır. Aynı ilgi tarihi olaydaki eşleşen karakterler olan Cem Sultan ve Beyazıt'ta da görülür.

Başka bir merak noktası ise işçilerin ayaklanmasıdır. Cem Karakeçili, işçilerini düşünen biri iken Cem'e karşı ayaklanan işçilerin durumu ilginçtir. Daha sonra Tahir Burak'ın rüşvet alarak işçileri kışkırtması ile meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Tespit edilen diğer merak unsuru da çıkan yangınların kimin çıkardığıdır. Aynı bir merak da suikast girişimlerinin arkasında kimin olduğudur. Bunları Korkut Karakeçili'nin yaptığı kanaati oluşmuşken olayların arkasında Mahir Bey'in çıkmasıdır.

Olayın merak yönünden doruk noktasına vardığı bölümler İktidar savaşının başlaması ve fabrika yangınının olduğu kesitlerdir.

Eserin çeşitli yerlerinde olayın gidişatıyla ilgili ipucu hissettirmelere rastlanır. Bu imalardan ilki Tarihi olayla benzer yönler olduğundan Cem Sultan'ın da böyle bir ihanete uğrayacağıdır. Cem Karakeçili'nin güvendiği Tahir Burak Cem'i arkadan vurur. Başka bir ima da günümüzdeki olayla tarihi olay benzer götürüldüğünden eserin sonunda iktidar mücadelelerini abilerin kazanmasıdır. Farklı bir ima ise oluşan kötülüklerin kaynağının Korkut değil, Mahir olduğu gerçeğidir. O, eserin başlarında Cem'i sevdiğini söyler. Bir başka ipucu ise içinde savaşçı ruhu olmayan Cem'in kaybedeceğidir. Kalleşçe ve her şeyi mubah gören anlayışta değildir.

Sanatçı eserini hayatın akışını bozmadan sonuçlandırmıştır. Tarihi olay da günümüzdeki olayda buna uygundur.

2.11.4. Eserin yapısı

Eser tek perdelik olup on sekiz sahneden oluşmaktadır.

2.11.5. Eserin olay örgüsü

-Cem Karakeçili'nin tarihi olaydaki Cem Sultan gibi Karaman'da bulunup oradaki şirketi yönetip tiyatro yönetmenliği ve senaristliği yaparken Korkut Karakeçili ise tıpkı II. Beyazıt gibi Amasya'da bulunup oranın başındadır.

-Ünlü bir fabrikatör olan Mehmet Karakeçili'nin trafik kazasında ölmesi.

-Ölüm haberinin Cem'e Selim Bey, Korkut'a ise Mahir Bey tarafından haber edilmesi. Tıpkı tarihi olaydaki Karamani'nin İshak Paşa'nın etkisiyle II. Beyazıt'a, gizlice ise Cem Sultan'a haber göndermesi gibi.

-Holding yönetim kurulu başkanlığının paylaşılamamasından dolayı mücadelenin başlaması. Tıpkı Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonraki taht mücadelesi gibi.

-Korkut Karakeçili'nin babasının Cem Karakeçili'ye daha çok yakınlık duyduğunu hissediyor olmasından dolayı üstünlüğü Cem'e bırakmak istememesi. Tıpkı tarihi olayda II. Beyazıt'ın hissettiği duygular gibi.

- Korkut babasının aynı iken Cem bağımsız olmayı yeğlemiş biri olarak babasının etkisinden bıkmış olup onun etkisinden kurtulmak istemesi.

- İktidar mücadelesinde Mahir Dayı'nın Korkut'u, annesi Leyla, babasının sekreteri Bilge, babasının yardımcılarında Selim Bey ve halası Selçuk Hanım Cem'i desteklediği görülür. Tıpkı tarihi olayda Cem Sultan ve II. Beyazıt'ın tarafını tutanların olduğu gibi.

-Korkut ve Mahir Dayı eskiden eser bırakmak istemezler hem de Cem'in holding hisselerini almak için Karaman'daki şirkete para akışını keserler.

-Hisse devrine yanaşmayan Cem'in yakın çalışma arkadaşı Tahir Burak'ın parayla Korkut'un tarafına geçmesi. Tıpkı tarihi olaydaki II. Beyazıt tarafının Cem Sultan'ın lalasına rüşvet verilip en güçlü ordunun saf değiştirerek karşı tarafa geçmesi olayı gibi.

-İşçilerinin haklarını düşünürken Tahir Burak tarafından işçiler gözünde değerinin bitirilmek istenmesi ve işçilerin ayaklanması.

-Karaman'daki ve İstanbul'da fabrika ve şirketlerde ağır hasarlı yangın çıkması

-Cem Karakeçili'nin hem maddi hem manevi kötü duruma düşmesi ve yenilgiyi kabul etmesi.

-Mücadeleyi kaybeden Cem Karakeçili'nin yurdu yanındakilerle terk etmesi. Tıpkı tarihi olayda Cem Sultan'ın Osmanlı dışına çıkması gibi.

2.11.6.Şahıs kadrosu

Bu tiyatro eserinde benzer iki olay paralel olarak ele alındığından dolayı kahraman sayısı fazladır. Cem Karakeçili, Korkut Karakeçili, Cem Sultan, II. Beyazıt, Mahir Dayı,

Selim Bey, Karamani Mehmet Bey, Bilge, Leyla, Mehmet Karakeçili, Selçuk Hala, Oya, Tahir Burak, İshak paşa gibi oyunun önemli kahramanları vardır.

Cem Karakeçili: Karaman'da İstanbul'daki holdinge bağlı şirket ve fabrikaların başında olan Cem, iş hayatının yanı sıra sanatla da uğraşmaktadır. Tiyatro adına hem senaristlik hem de rejisörlük yapmaktadır. Çalışma hayatına hapis olmak istemeyen Cem Karakeçili kendi olmak isteyen, duygusal ve hayalleri olan bir yapıya sahip sanatçı ruhlu biridir.

Hüsam-“(Herkes çevrelerini sarmış, bu tartışmayı dinlemektedir.) Ne yapacaksın? İşini yap, Sen, bölgenin en büyük üretim yapan kompleksinin sahibi ve yöneticisin. Kendi işine bak.

Cem-“Fabrikalar babamın.”

Hüsam-“ Farketmez.”

Coşkun-“ Bu da laf mı şimdi? Hem fabrikalarını yönetir, hem oyun yazar, oyun yönetir.”
(s.10)

Cem'in babası Mehmet Karakeçili, yaşamında güçlü ve otoriter bir yapıya sahip olduğundan herkes üzerinde olduğu gibi çocukları üzerinde de etkili olmuştur. Ancak Cem Karakeçili hem babasının yaşadığı dönemde hem de onun ölmesinden sonra onun etkisini hissettiğinde rahatsız olmaktadır. Bağımsızlığı, özgürce hareket etmeyi kısaca kendi olmayı tercih eden bir kişiliğe sahiptir.

Bilge-“(…) Kaçıp kurtulmak istediğin nedir?”

Cem-“ O”

Bilge-“ O mu? Bırakıp gitti. Artık yok ki.”

Cem-“ Ama yakamı bırakmıyor.Şuramda. (şakağını gösterir.) Burada oturuyor.” (s.18)

Cem-“Ama ben onu değil kendimi yaşamak istiyorum. Onun ağırlığın taşıyamam böyle. Bağımsız olmak istiyorum. Hür! Yapayalnız.” (s.19)

Ölen Mehmet Karakeçili, Korkut'u kendisinin gerçekçi yönü olduğunu düşünüp farklı bir yön bulamazken Cem de ise kendisinin hayalci ve duygusal yönünü gördüğünden dolayı ona daha farklı bir bakış açısı ile bakar.

Korkut-“ Sana hayrandı. Hiç unutmam. Bir sabah erken...havuza atlamıştın. Babam ve Leyla abla pencerede...seni seyrediyorlardı. ‘Şuna bak Leyla’ dedi babam. ‘ Eyer vurulmuş tay gibi’ dedi. ‘Kızıl yelelerine bak’ dedi. Sen Allah'ın iltimaslı bir kulusun Cem, bu mutlak!”
(s.41)

Korkut-“ Sen heyecanlar, acılar, sevinçler yaşarsın. Hayalci bir şairsin. Yaşadıklarını şiire dönüştürürsün. Babam bunları severdi.” (s.43)

Cem Karakeçili abisi Korkut'tan farklı bir kişiliğe sahiptir. Onun yapısında olaylara duygusal yaklaşma ve hayaller kurma vardır.

Korkut-“ Ben sevimsiz ve gerçekçi, sen insancıl ve hayalci olduğumuz için.” (s.44)

Cem-“ Seni bilmem. Ama ben bilgeliğin yüceliğine, incelik ve yetkinliğine, özgür düşünceye...hele buna, tutkunum. Şiiri, dansı, müziği severim. Resim de yaparım. Ama en çok sözü severim. Sözcükleri. İnsana sözlerden daha yakın, açıklayıcı ferahlatıcı ne var? Söz, insanın aşkı, acısı, armağanı. Şimdi... Söyle bakalım! Bütün bu kem-kümlerle bana ne söylemek istiyorsun? Söyle ve kurtul.”

Korkut-“ Ben senin bütün bu saydıklarından ne kadar uzağım.” (s.44)

Cem'in iş dünyasının sadece kendini düşünen anlayışına karşılık önce başkalarını düşünen bir yapısı vardır. Karaman'daki fabrikada çalışan işçileri için düşündüğü bir takım haklar vardır.

Korkut-“Cem! Kızılay değiliz biz. İş yapıyoruz. İş! İşçi çıkarlarını filan bırak. Kendi çıkarlarımız, söz konusu. Holdingimizin tüm işçilerine haklar, özgürlükler, tavizler, bahşiler...Şahane bir mirasyedisin sen. Darılma! Bu anlayışta gidersek batarız. Bu yüzden de mülkü sana teslim edemem.” (s.46)

Ruhunda duygusallık ve hayalcilik olan Cem, gerçek hayatın acımasızlığına kendini kaptırmaz. Önce başkalarını düşünen biri olarak acıma duygusundan yoksun bir şekilde onlara kötülük etmek karakterinde yoktur. Abisi Korkut ile girdiği mücadeleyi yan birtakım gaddarane davranışlar sergileyemediği için kaybeder.

Cem-“Anlıyorum da... Bu taraflar, bu kazanımlar, bu yenilgiler tuhaf geliyor bana. Savaşta mıyız? Neyiz?

Bilge-“ Savaştasın. Bundan kaçamazsın.

Cem-“ Savaşlara karşıyım ben. (s.36)

Korkut: Babasının ilk karısından olan büyük evlat konumundaki kişidir. Büyük evlat olması dolayısıyla ve babasının kardeşi Cem'e daha farklı davrandığını onu daha çok sevdiğini ve güvendiğini düşünerek bu olumsuz durumu bertaraf etme adına babasının ölümünün ardından holdingin başına geçme arzusundadır.

Korkut-“ (şaşkın) Olabilir miydi? (durur, düşünür) Olurdu. (sessizlik) Herhalde olurdu.”
Babam beni hiçbir zaman Cem'i sevdiği kadar sevmedi.” (s. 30)

Aslına bakılırsa her ne kadar Korkut'un birtakım hırsları olduğu görülse de kardeşine karşı acımasızlığı düşünmez. Ancak yanındaki Mahir Dayı, Korkut'u bir maşa olarak kullanıp

olayları bambaşka yerlere götürmüştür. Sonradan Korkut olayların kendi kontrolünden çıktığını görür.

Mahir-“ Unut kardeşi! Güçlü olan, hırslı olan, bu işi tümüyle yürütebilecek olan sensin! Selim’in aklı varsa bu gerçeği görür. Yoksa, ‘ Cem’in iplerini ben oynatırım. Ötesi kolay...diyorsa, vay geldi başına! Yasını ben tutacak değilim.”

Korkut-“Benim iplerimi de sen oynatmıyor musun? Ben Cem’i severim dayı, inan severim.” (s. 33)

Korkut’un kardeşi Cem’in tam tersine duygusal ve hayalci yönü yoktur. O her şeyi önceden planlayıp gereken unsurları yapan gerçekçi bir yapıya sahiptir. Olması gerekeni olması gereken zamanda yapan gerektiğinde sert tedbirlere de başvuran bir kişiliğe sahiptir.

Leyla-“ O senin gibi değil. Sabırlı o. Beklemesini bilir. Duygularını ifade etmez. Bunlar sende yok.” (s. 37)

Mehmet Karakeçili: Trafik kazasında hayatını yitiren ünlü bir fabrikatör. Cem ve Korkut’un babasıdır. Güçlü ve otoriter bir yapıya sahip olan bu şahsiyet etrafındaki kişileri etkisi altına almıştır.

Cem-“ Her kararı o alır, her gerekeni o düşünür, her talimatı o verirdi.” (s.35)

Çalışmayı seven Mehmet Karakeçili hırs bir kişiliği olup kazanmak adına her şeyi yapabilecek bir anlayışı vardır. Herhangi bir şeyin yarımını veya bir bölümüyle yetinemeyip bütününe sahip olmayı düşünen bir karakteri vardır.

Leyla-“Bir gün bana, ‘Doksan dokuz bende olsa da (bir) benim dışımda kalsa, ben ille o (bir)i isterim, ancak onunla bütünlenirim’ demişti.” (s.37)

Hükmetmeyi ve etkisi altına almayı seven biri olan bu şahsiyet çocukları ve torunlarında da yaşamak ister. Yani aynı etkinin nesiller boyu devam etmesini ister. Korkut ve Cem Karakeçili’nin üzerinde etkisi oldukça fazladır.

Cem-“ (durur, düşünür) Bir gün, Belgrad ormanında yürürken nefes nefeseydik. Döndü ‘Evlat’ dedi birden. ‘Çocukların olsun. Ben sende, sonra da torunlarımda yaşamak isterim. Bana akıllı ve de sağlıklı torunlar ver ki’ dedi. ‘Yaşamımı onlarda sürdürüyüm.’ (s. 18)

Leyla: Mehmet Karakeçili’nin ikinci karısıdır ve Cem Karakeçili’nin annesidir. Korkut’un üvey annesidir. Müslüman olmayıp hem de yabancı biridir.

Cem-“Ne tuhaf adam. Sen de tuhafısın. Bilmediğin bir ülkeye tanımadığın bir adama, bir aileye, bize gelmekten korkmadın.”

Leyla-“ Beni suçluyor musun?”

Cem-“Nasıl suçlarım? Beni doğuracakmışsın bak.”

Leyla-“ Ne korkacak, ne hesap yapacak vaktim oldu. Ona tutulduğumu anladığı andan itibaren bana hükmetti. Bendeni bir oğlu olsun istiyordu, o kadar!”

Bilge-“ Bir oğlu vardı. 12 yaşındaydı. Değil mi?”

Cem-“ Hem sen Müslüman da değildin.”

Leyla-“ Bu benim avantajımdı belki de. Çünkü ben nasıl derler taze kandım. Değişik bir dünyaydım. Batıydım. Babanın buna ihtiyacı vardı. O doymak bilmeyen bir masal kahramanı gibiydi.” (s.37)

Mehmet Karakeçili’yi çok seven Leyla, adeta ona bağlanmıştır. Yabancı memlekette hiç bilip tanımadığı bir ülkeye sırf aşkı için gelmiştir. Gözü ondan başka hiçbir şeyi ve kimseyi görmemiştir.

Leyla-“ ‘Mehmet’le evleneğim’ diye tutturduğum zaman, bunu bana bütün ailem sordu. Hocalarım, arkadaşlarım, kilise, herkes.”

Cem-“ Öylesine sevdiydin onu?”

Leyla-“ Tam sevmek değil bu. Belki prestij etmek! Galiba bir tür kült oldu benim için. Ona taptım. Her şeyin yerine geçti birden. Babam, jimnazyum, kilise, ülkem... Her şey.” (s.36)

Bilge: Ölen Mehmet Karakeçili’nin sekreteridir. İş adamı ile farklı ve derin bir ilişkisi vardır. Onu destekleyen ve duygularını, düşüncelerini anlayabilen bir yapıdadır.

Cem-“Anlamadım; aranızda patron- sekreter ilişkisinden başka bir şey mi vardı?”

Bilge-“ (gülür.) Aşıkane arkadaşlıklar... Böyle derdi. Ara sıra buraya gelir, ‘burası derdi, gizli limanım benim’. ‘Gizli, sakın, emin.’ (s. 20)

Mehmet Karakeçili gibi hırslı ve kazanmayı isteyen birisidir. İş adamının ölümünün ardından Cem’e mücadele etmesi ve kazanması için yönlendirmelerde bulunmaktadır.

Bilge-“Bırak bu yozluğu. Bu gece... Böyle gecelerde, insanlar çok masum şeyler düşünmeli, istemeli, ama benim içimde masumluklar yok. Hırslar, tutkular, istekler var. Savaşmalısın Cem ve ben senin yanında olmalıyım.” (s. 24)

Mahir Dayı: Ölen iş adamının yardımcılarında ve holdingte az da olsa pay sahibi olan bir şahsiyettir. Ayrıca Korkut’un dayısıdır. Hırslı biri olan bu şahsiyet iş adamının ölmesinden sonra holdingdeki payını artırmak için çabalar. Ancak bu çabalarını gayri ahlaki yünden yapar.

Korkut-“ Vallahi... sen imkansız diyorsan... Ama durun? Bir hal çaresi olabilir mi bilmiyorum. Bir şey geliyor aklıma. Daha önce Mahir Dayı’yla konuşmuştuk bu nakit sıkıntısını. Dayımın bir teklifi var. Bize yardımcı olabileceğini söylemişti.”

Cem-“ Nasıl yani? Borç mu vereceksin bize.”

Mahir-“ Borç da olabilir.”

Selim-“ Başka nasıl olabilir. Borç da, dediğine göre.”

Korkut-“ Hisse karşılığı da olabilir.” (s.55)

Kişisel hırsları uğruna Korkut’u maşa gibi kullanan bu şahsiyet, Cem’e karşı acımasız işlere başvurur. Cem Karakeçili’ye inanılmaz komplolar hazırlatıp bunları Korkut’un arkasına gizlenerek yapmıştır. Korkut’un kontrolü kaybetmesinin baş sorumlusu olan ve olayları bu raddeye getiren kişidir.

Korkut-“ Çok fena yorumlar yapıldı leyla Abla. Ama inanın, her şey benim iradem dışındadır. İsteseydiniz burada kalabilirdiniz. (Cem’e) işçilerinle aranda çıkan ihtilafta arabuluculuk ederdim Cem.” (s.73)

Selim Bey: Ölen Mehmet Karakeçili’nin diğer bir yardımcısı ve az da olsa holdingte hisse sahibi olan birisidir. İş adamının vefatının ardından Cem’in tarafını tutar ve onun başa geçmesi için çaba harcar.

Selim-“ Aslında bu yalnızca bir hisseler kavgası olmayacak. Sen babansın, babanın devamısın. Bunu unutma. Babanın işleri ancak senin kişiliğinde hedef ve biçim değiştirmeden gelişir. Korkut ve Mahir ise başka bir biçimin, tarzın, alemin insanları. Onların sınırlı ve katılaşmış hırsları bu büyük, güzel ve güçlü dünyayı herhalde yaşatır; ama güzelliğini bozar, büyüsunün, büyüklüğünün ve gücünün anlamını değiştirir, ihtişamını zedeler.” (s. 28)

II. Beyazıt: 38 yaşında Fatih Sultan Mehmet’in büyük oğludur. Amasya’da şehzadelik yapmaktadır. Babasının ölümünün ardından ekber evlat sıfatıyla tahta kendisinin geçmesi gerektiğini düşünür. Bu uğurda da her türlü mücadeleyi vereceğini belirtir.

Beyazıt-“ Bendeniz, ‘ekber evlat’ sıfatıyla, mülkün tamamını yönetmede hak iddia ediyorum. Can beraber kardeşimiz Cem, bize itaat ettiği sürece mülkün nimetlerinden payına düşeni elbette alacaktır. İtaat ettiği sürece.” (s. 51)

Tıpkı asıl olayda olduğu gibi tarihi olayda da büyük evlat olan II. Beyazıt da babasının küçük kardeşine yani Cem Sultan’a daha farklı baktığını ve sevdiğini düşünür.

Beyazıt-“ Bir gün usulen gene beni paylarken, ‘sen kendi zekana bile güvenmeyen, bir keşiş gibi kuru, içine kapanık bir çocuksun’ demişti. Beni pinti bulur, idareciliğime üzülürdü. Sevmeydi beni.” (s.50)

Karamani Mehmet Bey: Fatih Sultan Mehmet'in yardımcılarındandır. Günümüze yakın olayın Selim Bey'ine denktir. Tarihi olayda sultanın ölümünden sonra Cem Sultan'ın tahta geçmesini ister. Ekber Erşed sistemini bilmesine rağmen gizlice Cem Sultan'a tahta geçmesi için haber gönderir II. Beyazıt'a gönderdiği sırada.

Karamani-“ Gel bre dilsiz Yunus. Sen, Serdar-ı Ekrem sırdaşınız. Görmedin! Duymadın! Demedin! (Dilsiz, evet anlamında başını sallar. İkisi de çok heyecanlıdır.) Karaman'a tiz gitmek vaciptir. Gitmek değil uçmak! Her menzilde değil her üç saatte at değiştirsin. Böyle olursa ancak sekiz günde Karaman'a varabilirsin. Geç kalmaz olabilemez. Geç kalırsan hiçbir işe yaramaz. Diri ya da ölü... Vaktinde menzil-i maksuda varman gerek. İyisi, ille de diri varmandır. Şu emaneti (Koynundan küçük bir gümüş hamaylı çıkarır, dilsiz'e uzatır) Cem 'Sultan'a vereceksin. (Dilsiz 'Sultan' sözcüğünü duyunca çok heyecanlanır.)” (s. 4)

Selçuk Hala: Oyunda hala rolündedir. Korkut ile Cem arasındaki çatışmayı önlemeyi amaçlayan birisidir. Ancak yakınlık göstermesinden yönetim kurulu başkanlığı için gönlü Cem Karakeçili'dedir.

Cem-“ Ben bilmem değil mi?”
Korkut-“ Neden her şeyi menfi tesir ediyorsun?”
Cem-“ Olumsuz yorumlamıyorum. Demek istediklerini anlıyorum.”
Selçuk-“ Delikanlılar! İkiniz de, yorgun, sinirli ve üzgünsünüz elbette. Bizler de öyle, inanın.” (s.40)

Selçuk Sultan: Tarihi olaydaki hala rolündedir. II. Beyazıt ile Cem Sultan arasındaki çatışmayı önlemeye çalışır. Bu mücadelede abisinin de kendine yakın hissettiği Cem'in yanındadır. Cem mücadeleyi kaybedince Cem'le birlikte yurtdışına gider.

Selçuk Sultan-“ Doğrusunu istersen, kardeşin beni elçi olarak değil, aramızda baş gösteren anlaşmazlıkta yargıçlık edeyim için gönderdi.”
Beyazıt-“ Siz.. Kabul ettiniz mi bu görevi?”
Selçuk Sultan-“ Ben yargıç değil, bir arabulucu olabilirim ancak.”
Beyazıt-“ Bildiğim kadar, her savaşın tek yargıç vardır, o da zaferdir.” (s. 50)

Oya: Cem Karakeçili'nin Karaman'da birlikte tiyatro çalışmaları yaptığı sevgilisidir.

Cem-“ Dinle bak. Belki birlikte okursak bu kadar kesin konuşamazsın. Sevmeni istiyorum. İlgilenmen. Çünkü bu oyunda, baş rollerden birini sen oynayacaksın. Oynamalısın. Madem ki hayatımın baş oyuncususun.” (s. 2)

İshak Paşa: Tarihi olaydaki Mahir Dayı karakterinin dengidir. II. Beyazıt'ın destekçisi ve danışmanıdır. Karamani Mehmet Bey onun yanında II. Beyazıt'a tahta geçmesi için istemeye istemeye haber gönderir.

Cem-“(sesi) Miladi 1481, Hicri 886 yılının rebiül evvel ayının 8. Pazartesi günü, merhum ve mağfur Mehemmed bin Murad Han’ı son vezir-i azamı Karamani Mehmed Paşa kapıkullarından Keklik Mustafa nam ulağını huzuruna çağırıp emrini verdi. Yanında İshak Paşa, emrin, istekleri doğrultusunda verilip verilmediğini kendi kulaklarıyla duymak içinel bağlamış bekliyordu.” (s. 3)

Tahir Burak: Profesör olan bu şahsiyet Cem Karakeçili’nin arkadaşı olup Cem’in yanında işçilerle koordinasyonu sağlamak için çalışmaya başlar.

Cem-“ Bela değil. Ayıp ediyorsun. Topluluğumuza katıldı diye, göreceksin tüm işçilerimizin morali yükselecek, güçlenecekler.”

Korkut-“ Bizim moral yükseltecek papazlara ihtiyacımız yok.”

Cem-“ Anlaşmazlıklara en iyi çözüm getiren adamdır. Arkadaşım, biliyorum.” (s. 45)

Korkut ve Mahir Dayı’nın etkisiyle Tahir Burak rüşvetle Cem’i yarı yolda bırakmış ve arkasından işler çevirmiştir. Cem’in fabrikasında çalışan haklarını düşündüğü işçilerin aklını çelerek isyan eder duruma getirmiştir.

Selim-“ (Telefonu kapatır.) Tahir Burak. Dediğim çıktı işte. İşçi temsilcilerini toplamış. Şu anda basın toplantısı yapıyorlarmış.”

Cem-“(Şaşkın) Tahir mi? Ne diyorlarmış?”

Selim-“ Temsilciler, ‘Biz demişler, kaç kere yöneticileri uyardık. Can güvenliğimiz yok dedik önlem istedik. Çok para gider dediler. Önlem almaya yanaşmadılar.” (s. 60-61)

Oyunda kalabalık bir kadro bulunuyor olup yukarıdaki tiyatroyu yürüten ana kadro dışında Keklik Mustafa, Yabancı, Dilsiz, Lala, Hüsam, Coşkun, Sarhoş şair, Tekin, Orhan, Zeynep, Fatoş, 1. Adam, 2. Adam, üç gazeteci, spiker, vakanivüs gibi figür kahramanlar vardır.

2.11.7. Mekân ve zaman

Oyunda iki olay vardır. Ana olayın günümüzdeki olay olduğu tiyatrodaki tarihin tekerrür ettiği fikri oluşturma kapsamında Fatih Sultan Mehmet’in ölümünden sonraki taht mücadelesi yan olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserin nesnel zamanına baktığımızda 1481 yılı ve sonrasındır. Tarihi olaydaki vaka zamanı 1481 senesinde Fatih Sultan Mehmet’in ölümünden sonraki bir iki haftadır. Günümüze yakın olaydaki vaka zamanı ise ünlü iş adamının öldükten sonraki bir iki haftalık zaman dilimidir. Eserin anlatma zamanı ise 1983 senesidir.

Bu tiyatro eserindeki mekânlara baktığımızda genel olarak İstanbul’da geçtiği görülmekte olup Karaman’da da az da olsa olaylar geçmektedir. Amasya’nın ise sadece adı zikredilmektedir. Oyundaki özel mekânlara bakacak olursak çalışma odası, modern bir yazlık,

Bilge'nin evi, cenaze töreninin yapıldığı mezarlık, Leyla'nın evi, Beyazıt'ın çadırı ve holdingdeki odalardır.

2.11.8.Eserin dili

Nezihe Araz, bu oyununda rahatça anlaşılabilir bir dil kullanmıştır. İletilmek istenen mesaj rahatlıkla okuyucuya ve izleyicilere geçmektedir.

Eserde iki olay iç içedir. Günümüze yakın olayı ele alan bölümlerde günümüz Türkçesini kullanım özellikleri dikkati çekerken tarihi olayın konu olduğu bölümlerde ise Osmanlı Devleti'nin saray dilinin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Olayın ruhuna uygun bir dil kullanılmıştır.

İshak-“ İshak kulunuzu bağışlayın. Destur verin gidelim. Tanrı mümininiz olsun.”
Karamani-“ Destur sizin. İzzet ü ikbal ile Paşa” (s.4)

Tarihi olaydaki Cem Sultan'ın şairliğinden yola çıkılarak günümüze yakın olaydaki Cem Karakeçili'ye tiyatro yazarlığı yanında şiire meraklı olması özelliği de verilmiştir. Bu doğrultuda birkaç yerde Cem şiir okumaktadır.

Cem-“ Çünkü ben en çoğum
Çünkü efendinizim
'yüz tane bin yüz' en çoksa
Ben o denizim.
'yüz tane bin yüz dönüm' en genişse
Bu yurt bizim.” (s. 8)

Eserin bütününe bakıldığında genelde kısa cümlelerin hakim olduğu görülse de nadir de olsa bazı yerlerde uzun cümleler yer almaktadır.

Selim-“ Yerine geçeceksen, böyle bir şey düşünüyorsan, onun yasalarını ve onun işine karşı acımasız dürüstlüğünü anlamak zorundasın. Yoksa hem çörek bütün kalsın, hem karnım doysun palavralarıyla bu iş yürümez.” (s.26)

Dilin olanaklarından yararlanan sanatçı, bazı yerlerde devrik cümlelere yer vermiştir. Deyim ve atasözlerini de kullanan Araz, diğer eserlerinde olduğu gibi önem verdiği Türkçenin imkanlarını kullanmayı yeğlemiştir.

Korkut-“ Çellini adlı büyük ressama hakaret oldu bu.” (s. 29)
Mahir-“ Korkaklık bu! Vakitsiz ölümüyle Mehmet, bir ipte iki cambazı bırakıp gitti.
Ateşten bir ipte! (...)” (s. 32)

2.12. UZUN BİR GÜN

2.12.1. Eserin özeti

Ortak yönleri Ankara'dan gelip İngiltere'ye gitmek olan bir grup insan kaçırılıp virane bir yere kapatılır. İçlerinde Aydın adlı kahraman tıp doktoru ve üniversitede profesör olup , Nilgün ise ünlü bir keman virtüözüdür. Namık, ünlü bir gazeteci, eski sevgilisi Gevher ise tiyatrocudur. Baha eski bir siyasetçi ve iş adamıdır. Turgut ve Ülker karı koca olup Turgut siyasetçi Ülker ise ressamdır. Ali adlı kahraman ise alkolik birisidir. Bazıları öldürüleceklerini düşünürken bazıları çareler düşünmektedir. İçeri elinde makineli tüfek olan Hasan girer. Hepsinin işi olduğundan dolayı çıkarılmak isterler ancak Hasan beklemelerini söyler. Hasan aslında kültürlü olup orada bulunan çoğu kişinin yaptıklarıyla ilgili bilgiye sahiptir. Diğer kahramanlar tartışırken Ali, Hasan'dan tüfeği alır ve ateş eder ancak yanlışlıkla Nilgün'ü kolundan hafif yaralar.

Yerden bir kapak açılır. Yaşlı bir kadın çıkar. Aliye adlı bu kadın Hasan'ın babaannesidir. Aliye dünyaya ve yazığıya küskün olduğundan orada yaşadığını belirtir. Kocasının parti meselelerinden vurulmasından sonra yıllardır kör kuyuda yaşadığını aktarır. Kırk yıldır çukurda yaşayan Aliye, Hasan'ın ailesinin dağılmasından, parasızlıktan, kararsız eğitimlerden ve inançsızlıktan bu hale geldiğini aktarır. Aliye, Atatürk döneminde huzur ve güven ortamının olduğunu sonrasında bunun ortadan kalktığından şikayet eder. Toplum yapısının kötüye gittiğini düşünen Aliye, Hasan bu ortamın sonucu bu hale geldiğini belirtir. Aliye oradaki bütün kişileri yanlış düşünce ve iş hayatında yaptıklarıyla eleştirir. Öbür yandan duruma dayanmaları için destek verir. Bir günde ne hale geldiklerini kendisinin ise bunu kırk yıldır yaşadığını belirtir. Dünyanın haksızlıklarla dolu olduğunu vurgular.

Dışarıdan sesler belirir ve orayı polis basar. Herkesi kurtarır ancak Aliye oradan çıkmak istemez. O, yarının bir başka gün olduğunu söyleyip insanın çevresiyle ve dünyayla barışması gerektiğini vurgular.

2.12.2. Eserin kimliği

ARAZ, N. (1995). *Uzun Bir Gün*. DT Dramaturgi Bölümü U-2 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunmamıştır.

2.12.3. Eserin muhtevası

2.12.3.1.Verilen mesajlar:

Eserin bütünündeki ana düşünce yaşamın haksızlıklarla dolu olduğudur. Kimileri, bazı yönlerden şanslı iken kimi insanlar ise şanssızdır. Bazı insanlar rahat bir yaşam sürerken bazıları ise çetin şartlarda hayatını sürdürmektedir. Dünyadaki yaşamın herkes için bir olmadığı vurgulanmaktadır.

Unutmanın önemi

Eserin içinde yer yer vurgulanan bazı düşünceler vardır. Bunlardan en önemlisi unutmanın ne kadar önemli olduğudur. Başımıza gelen kötü olayların öcünü alma düşüncesi ile daha kötü olayların başa gelebileceği vurgulanmaktadır. Sanatçı, unutmanın Allah tarafından sunulmuş bir nimet olduğunu kahramanın ağzından ifade etmiştir. Oyun kahramanı Hasan bu nimeti kullanmaz. Hırsına yenik düştüğü ve sonunda bedelini ödediği hissettirilmektedir.

Atatürk döneminin farkı

Araz, bu eserinde Atatürk dönemi Ankara'sının güven ve huzur dolu olduğunu belirtir. Türkiye tarihinde o dönemin başka olduğunu vurgulanır. Daha sonra onun izinden ayrılınca eski huzur ve güven ortamının kaybolduğunu vurgulanmaktadır. Sanatçıda bulunan Atatürk hayranlığı, bu eserinde de kendini göstermektedir. Eserde bu unsur önemli kişilerin rahatça kaçırılmasıyla ortaya koymaktadır.

Gevher-" Ben İngiltere'ye gidiyordum. Yoldan birden farkettim. V.İ.P yolcularını taşıyan minibüsün şöförü yolu değiştirdi. Ben bağırcınca hepiniz ayıldınız ama, iş işten geçmişti, silahlar! Üstümüze çevrildi. Şimdi de bu indeyim işte. Bildiğim bu." (s.5)

Toplumsal hayattaki değişiklikler

Aliye'nin üzerinden Araz, toplumumuz içinde birçok bozulmanın ve olumsuzluğun olduğunu hissettirmektedir. Atatürk dönemindeki huzur ve güven ortamının ardından Mustafa Kemal'in düşünce ve değerlerinden uzaklaşıldığı belirtilir. Ardından birçok alanda üniversitelerde, siyasi anlayışta, doktor hasta ilişkilerinde, eğitimde, yazın alanında kısaca her alanda anlayış değişikliklerinin meydana geldiği belirtilmektedir.

Hayatta insancıl olma

Bir başka dikkati çeken unsur ise Nezihe Araz'ın dünyaya bakış açısı ile ilgilidir. Nilgün adlı kahraman üzerinden kendinin hayata bakış açısıyla ilgili ipuçları vermektedir. Nilgün, oyunda insancıl bir hüviyete sahiptir. Kendisini kaçıran Hasan'ın vurulmasına üzülür.

Kendini merminin önüne atar ve vurulur. Daha sonra yine Hasan'ın yakalanacak olmasına üzülür.

Ailelerin tutumu

Eserde değinilen önemli bir diğer nokta ise ailelerin çocuklarına olan tutumudur. Hem Nilgün hem de Ali'nin ailelerine baktığımızda özellikle anneleri ön plandadır. Kendi istek ve arzularını çocuklarının gerçekleştirmelerini beklerler. Çocukların neye ilgi gösterip neyi istediğini önemsemeyip kafalarında belirledikleri noktaya gelmeleri için çocuklara baskı kurmuşlardır. Bu da çocukları öz benliğinin ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu sebeple mutsuz bireyler olarak yaşadıkları gözler önüne serilmektedir.

Nilgün-“ Kemana 6 yaşında başlattılar. Her gün dört saat çalışıyordum. On yaşına gelince altı saate çıktı. Odadan kaçmayayım diye annem kapıyı üstümüzden kilitlerdi bazen. Yorgunluktan ölürdüm. Gözlerimi kapar dışarıdan sesleri gelen çocukları düşlerdim. Notalar karıştı.” (s.33)

2.12.3.2.Eleştiriler:

Siyasetin kirliliği

Nezihe Araz'ın eserinde bazı noktalara eleştiride bulunduğu görülmektedir. Bunların başında siyaset geldiği dikkati çekmektedir. Oyundaki olaylar üzerinden siyasetin kirlendiğini hatta ona kan bulaştığını ifade eder. İnsanın bir partiye gönül verdiği diğer karşıt parti mensuplarının o kişiyi ortadan kaldırma gibi adice planlar yapıp uyguladıklarını söyler. Oyunda Aliye adlı kişinin kocasının siyaset adına vurulması üzerinden bu kirlenmişliğin altı çizilmektedir.

Üniversitelerin durumu

Bir başka eleştiri getirilen unsur ise üniversitelerdeki durumdur. Üniversitelerde bazı gayriahlaki oyunların oynandığı belirtilir. Bilgi hırsızlığının ve menfaat uğruna bazı haksızlıklara göz yumulduğu ortaya konulmaktadır. Aydın ile Aliye arasında, üniversitelerdeki durumun pek parlak olmadığı konusunda tartışmalar yaşanır.

Kararsız eğitimler

Eserde bir başka eleştiri alanı ise eğitim anlayışındaki bozukluklardır. Aliye, torunu Hasan'ın bu kötü işi yapma derecesine nasıl geldiğini eğitime bağlar. Küçük yaşta annesinden ve babasından ayrı kalmak gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Sonra kararsız ve sürekli değişen eğitim sisteminin, parasızlığın, inançsızlık ve ikiliklerin olmasından dolayı bu sonucun ortaya çıktığını belirtir. Bununla birlikte yine Mustafa Kemal dönemine atıfta bulunulmuştur. Mustafa Kemal düşünce ve anlayışından uzaklaşıldığından beri nice gençlerin kaybolup yok

olduğuna vurgu yapılmaktadır. Burada hem Mustafa Kemal'in düşünce sisteminden uzaklaşıldığı fikri savunulmakta hem de eğitim anlayışındaki bozulmadan dolayı nice genç hayatların olumsuz etkilendiği belirtilmektedir.

Eğitimdeki bozulmalar

Bir diğer nokta ise eğitimin iyice bozulduğudur. Aydın adlı akademisyen kahraman üzerinden, öğretmenlerin gençleri ve çocukları yalnız bıraktığından, onlara yol göstermediklerinden şikayet edilmektedir.

Hastanelerin hali

Eserdeki diğer bir eleştiri de doktor hasta arasındaki ilişkiyedir. Oyun kahramanı Ali üzerinden zamanın, hastane sistemine eleştiride bulunulur. Hastanelerdeki doktorların hastalarının paralarına göz diktikleri belirtilir. Hastalarla değil hastanın cüzdanıyla ilgilendikleri vurgulanmaktadır. Daha iyi bir tedavi için yurtdışına gidecek olan kahraman üzerinden durum, daha trajik bir hal almıştır.

Yazar okuyucu ilişkisi

Esere baktığımızda hem Hasan hem de Aliye okumuş, araştıran ve bilgili kişilerdir. Namık adlı gazeteci, yazarla Aliye'nin girdiği tartışma üzerinden Nezihe Araz, yazar ve okuyucu arasındaki ilişkiye parmak basmaktadır. Yazarın elbette hayatta bir değişim geçirebileceğini vurgular. Ancak okuyucu da hesaba katılarak yumuşak bir geçiş sürecinin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca kendi gibi düşünmeyen insanları göz önünde bulundurmanın önemi dile getirilmektedir.

Bağımsız birey olamama

Araz, insan ilişkileri noktasında da bir eleştiri de bulunmaktadır. Bunu da Nilgün adlı kahraman üzerinden yapmıştır. Nilgün, dadıyla büyümuştür. Küçük yaşta çeşitli eğitimlere tabii tutulmuştur. Kendi kararlarını kendi alamayan bir insan modeli olduğuna temas edilmiştir. Kendi ruhunda birtakım özgürce hareket etme düşüncesini barındırır. Olumsuz durumlarda bile olağanın dışına çıkıldığı için bağımsız yaşamının sevinci hissettirilmektedir.

Nilgün-“ Yaşamayan asıl bendim. (Namık'A) Anladınız mı? Bütün bu emekler boşuna gitmesin diye telaşlanıyordum. Vereceğim konserle kendime bunu kanıtlayacaktım.Ama.. Belki de iyi oldu bu konseri veremediğim.Konser vermeden de yaşanabileceğini böylece denemiş olurum. Belki de ilk defa yaşıyorum, şimdi.. Belki de.. Bir daha hiç.. elime keman almam.” (s.34)

Hayatla zıtlaşmak

Eserin içinde bazı noktaların daha iyi anlaşılması için Nezihe Araz, zıt kavramları temsilen kahramanlar oluşturmuştur. Bu kahramanlar ve düşüncelerine gelirsek ilk olarak

Aliye ve torunu Hasan'ı ele alabiliriz. Aliye'nin kocası vurulunca başına gelen bu kötü olaydan dolayı kendini mahzene hapsedmiştir. Dünyaya ve yazgısına küsmüş bir şekilde hayatını sürdürmektedir. Torunu ise başına gelen kötü olaylardan dolayı yaşadıklarını başkalarının da yaşamasını ister. Bu yüzden iyi yaşam sürdüğünü düşündüğü kişileri kaçıır. Sonunda bedel ödemek zorunda kalmıştır.

2.12.3.3.Çatışma unsurları:

Dünyada insanların bir çaba ve mücadelenin içinde olduğu belirtilerek insanın mutluluğu yakalayabilmesi için haksızlıkların, adaletsizliklerin olduğu bir yaşamda çevresiyle ve dünyayla barışması gerektiği mesajı verilmektedir. Eserde verilmek istenen mesajın daha baskın verilmesi için bazı çatışma noktalarına yer verilmektedir. Bu çatışmalardan ilki Aliye ile işini iyi yapmayı, kendi çıkarları doğrultusunda iş yapıp başkalarını hiçe sayan düşünce arasındadır. Özellikle eserde bu noktada tartışmalara girdiği üniversite hocası ve tıp doktoru olan Aydın ile gazeteci Namık ön plana çıkar. Yaptıkları meslekte temsil ettikleri insanların çoğunun kendisini düşündüğünü, etkilediği insanları düşünmediklerini belirten Aliye, onların yüzünden birçok gencin ziyan olduğunu vurgular. Kendi yaptıklarını ve düşündüklerini savunan bu insan yapısıyla çatışma içindedir.

Bu eserde dikkat çeken ikinci çatışma da Hasan ile babaannesini Aliye arasındadır. Aliye başına gelen kötü hadiselerden dolayı kabuğuna çekilip kör kuyuda yaşamayı tercih etmişken Hasan ise başına gelen kötü olayların başkalarının da başına gelip kendini anlamalarını arzu eden bir yapıdadır. Bir nevi dünya ve yazgıyla barış yapmış bir insan yapısı ile yazgıya karşı gelmeye çalışan bir insan modelinin çatışması vardır. İkisi de birikimli ve kültürlü olan insanların öğrendiklerini ne yönde kullandıklarının karşılaştırılması vardır.

Eserde başka bir çatışma noktası da Aliye ile diğer kahramanlar arasındadır. Diğer kahramanların bazılarının umutsuz bazılarının kurtuluş ümidi olsa da hepsinde yaşanan bu kaçırma olayının olumsuz etkisi vardır. Aliye ise dünya ile barış tutmalarını, kendisinin bu hadiseyi kırk yıldır yaşadığını belirtip bu günü unutup yeni güzel günlere erişmeleri tavsiyesinde bulunur. Böylece umutsuz olunmaması, her yeni günün güzellikler getireceği mesajı verilir.

Başka bir çatışma alanı baba ile dayı arasındadır. Aliye'nin babası sıkı bir Mustafa Kemalci olup dayısı ise Serbest Fırka'yı savunmaktadır. Babası, dayısını hiç affetmemiştir. Aynı durum Aliye'nin dedeleri arasında da yaşanmıştır. Biri İttihatçı biri de İtilafçıdır. Birbirlerine düşman gözüyle bakmışlardır.

2.12.3.4.Merak unsuru:

Eserden hareketle eserde anlatılan unsurun canlılığını koruyabilmesi için bazı merak unsurlarına yer verilmektedir. Bu merak unsurlarından ilki tutsak edilen bu kişilerin kurtulup kurtulamayacağıdır. Eserin sonunda bu kişilerin oradan kurtulduğu ortaya çıkmaktadır.

Diğer merak unsuru da eli kanlı bir örgütün mü bu kişileri kaçırdığı noktasındadır. Cinayetler işlenip bu insanların öldürülebileceği algısı ilk başta oluşurken daha sonra ders verici bir kaçırma hadisesi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Başka bir merak durumu ise Ali'nin ateş ettiği kimi vurduğu noktasındadır. Eserin devamında Nilgün'ün kolundan hafif yaralandığı ortaya çıkmaktadır. Virane yerde çukurdan yaşlı bir kadının çıkmış olması merak uyandırmaktadır. Hasan'ın babaannesi olup çokça hayat tecrübesine sahip bir kadın olduğu eserin devamında ortaya çıkmaktadır. Sanatçı bu kahraman üzerinden okuyuculara ve izleyicilere mesajlar vermektedir.

Bir diğer merak noktası ise katil olmadığı düşüncesi oluşmaya başlayan Hasan'ın nasıl böyle bir şeyi yapacak insan haline geldiğinin merakıdır. Aliye üzerinden anlatılan bu durumda başına gelen kötü olayların öcünü alma hissini bir sonucu olarak böyle davranışlar sergilediği belirtilmektedir.

2.12.4.Eserin yapısı

Eser iki bölümden oluşan bir tiyatrodur. Oyunda sahne, meclis gibi bölümler yoktur.

2.12.5.Eserin olay örgüsü

-Ülkenin önde gelen kişilerinden bazıları kaçırılıp harabe ve bakımsız bir mekâna hapsedilir.

-Bazıları buraya düşmelerinden dolayı ağlarken, bazıları ise buradan kurtuluş için çareler düşünmektedir. Ancak psikolojik durumlar kötü haldedir.

-İçeri Hasan adlı elinde silah olan birinin girmesi.

-Bütün hepsinin yapacak işlerinin olduğunu belirtmesi ancak Hasan'ın bunları reddetmesi.

-Oraya kapatılan insanlar birbirleriyle çeşitli konularda tartışırken bir an boşluktan yararlanarak Ali'nin Hasan'ın elinden silahı alması ve ateş etmesi.

-Nilgün'ün Hasan'ın üzerine atlaması ve Hasan'ın yerine Nilgün'ün kolundan hafif yaralanması.

-Yerden bir kapağın açılması ve Aliye adlı Hasan'ın babaannesinin ortaya çıkması.

-Aliye'nin kırk yıl önce kocasının vurulmasından dolayı dünyaya ve yazgıya küstüğünden bu çukurda yaşadığını itiraf etmesi.

-Çocukluğundan beri ikiliklerden etkilendiğini belirten Aliye, babası ile dayısının ters düştüğünü, dedesi ile diğer dedesinin sorun yaşadığını belirterek kocasının da yine siyasi karışıklık dolayısıyla vurulduğunu belirtir.

-Atatürk zamanında güven ve huzur ortamının olduğunu belirten Aliye, ondan sonra bu ortamın bozulduğunu ifade etmesi.

-Torunu Hasan'ın babası politikacı olup Yassıada'da yargılandığı, annesinin ise başka bir adamla kaçtığını belirterek hayatın sunduğu olumsuzluklardan dolayı Hasan'ın bu hale gelmesi.

-Aliye'nin siyasette dönenler, Atatürk zamanı ve sonrasında ülkenin durumu, yazar okuyucu arasındaki ilişki, üniversitede dönen oyunlar, ülkenin siyaset anlayışı ile ilgili görüşlerini ve yaşadıklarını anlatması.

-Hasan içeri girip iki kişinin dışarıdaki kişiler tarafından çağrıldığını söyler, psikolojileri zor durumda olan bu insanların bir an önce olsun her şey diye öne atılması ama kimsenin gönderilmemesi.

-Aliye'nin kırk yıldır haksız yere heba olmuş hayatların yasını tuttuğunu belirterek oradakilere destek olması.

-Aliye uzun bir günün kendilerini ne hale getirdiğini belirterek kendisinin bunu kırk yıldır yaşadığını ifade etmesi.

-Kurtarma operasyonunun olması ve o insanların oradan kurtarılması.

-Oradan ayrılmak istemeyen Aliye'nin, torunu Hasan'ın öldürülmesi üzerine borcunu ödediğini düşünmesi.

-Aliye'nin yarının başka bir gün olacağını belirtmesi ve unutmama deneni o Tanrı'nın hediyesini kullanmalarını söylemesi.

2.12.6. Şahıs kadrosu

Oyunda birçok kahraman yer almaktadır. Verilmek istenen mesaj babaanne Aliye ve torunu Hasan üzerinden verilmektedir. Diğer kişiler olan Ali, Aydın, Namık, Turgut, Ülker, Gevher, Baha mesajın iletilmesi için oluşturulmuş kahramanlardır.

Aliye: Hasan adlı kaçırılan kişinin babaannesidir. Kırk yıldır o harabe yerin ortasında bulunan çukur gibi yerde yaşamaktadır. Bu yerde yaşamasının nedeni başına gelen kötü olaylardır.

Aliye-“ Evet. Kırk yıldır ben bu (aşağıyı gösterir) kör kuyuda oturuyorum. Mendil kadar bir bahçeye bakan loş bir bodrumda. Kendimi oraya gömdüm. Bodrum’a. Sizin entellektüelleriniz gibi. Onlar da kendilerini Bodrum’a gömmediler mi.” (s. 44)

Aliye-“ Belki de haklısın. Kırk yıl önce... Kocamla beraber öldüm ben. Ne hikmetse, o günler cesedim ayakta kalmakta inat etti. Ben de onu ‘Bodrum Palas’ a kapattım işte. O, ‘Beytül Ahzan’a! Hüzünler evi demektir.” (s.46)

Aliye küçüklüğünden beri ikilikler arasında kaldığını belirtir. Aile üyeleri ve akrabalar arasında bazı siyasi düşünce karşıtlıklarından kaynaklanan sorunların yaşandığını vurgular.

Aliye-“Biliyor musun... Ben ikiliklerin çocuğuyum. Bu benim değişmez kaderim. (durur, nasıl anlatacağını bilemez) Bakın, ikilikler... dedim ya. Babam Mustafa Kemal’ciydi benim. Sarı sipahilerden. Kalpaklı Emin, Kurtuluş Savaşı’nda Mustafa Kemal’in gölgesi gibiymiş. Ama işte bakın ki...amcam 150’liklerden oldu. Bunun ne demek olduğunu bilmeniz gerek. (Anlatamadığını sanarak bir tür çaresizlikle bir an düşünür) Daha öncelere gidelim: benim büyük babam...annemin babası, İttihatçıydı. Öbür büyük babam; babamın babası, ise İtilafçı. Şans işte. Onların bizim köşkün bahçesinde birbirlerine silah çektiğini gördüğümde ben 8-9 yaşlarında gencecik bir çocuktum. Korkudan çılgına dönmüştüm. Günlerce kabuslar içinde yaşadım. Benim feryadından birbirlerini vuramamışlar. Neyse... Allahtan Cumhuriyet kuruldu da... Bu kılıç artıklarının hepsini temizledi. Sonra günün birinde, Serbest Fırka zühür etti. Cumhuriyetin tadını henüz çıkarıyorduk. Bu sefer de dayımla babam gırtlak gırtlığa geldiler. Karısının ağabeyini asla affetmedi babam. Dedim ya... Sarı sipahiler’deni. İnatçı, hırçın, kararlı. Ölünceye kadar hep dargın durdular. Annem de hep arada kaldı. Kocasını seviyor, ağabeyini özlüyordu.Sonra...Ben evlendim. Babam, damadının da kendi yolunda bir genç olmasından ‘müftehir’. Aslında ...Kocam babamdan daha bir ilerde, daha bir okumuş, dünya görmüş bir adamdı. Onu da yakınları... Vurdular işte...Çocuklarımız ne zaman büyüdü, hangi yollardan geçerek büyüdü, anlatayım desem, anlatamam. Dayıları vardı, halaları vardı. Ben mahzenlerde çürüyüp giderken, yetişmiş bir oğlum olduğunu, onun da politikaya atıldığını, onun da başına türlü işler geldiğini ancak radyolardan... Yassıada duruşmalarını dinlerken farkına vardım. Nerdeyse!” (s.47-48)

Aliye tıpkı torunu Hasan gibi kültürlü bir kişidir. Gazete ve yazıları ayrıca sanatsal etkinlikleri takip eden biridir. Kaçırılan kişilerle edebi konularda sohbetler eder, bazı noktalarda eleştirilerde bulunmaktadır. Kendisini mahzene hapis etmiş ancak kendini fikri yönden geliştirmeye devam etmiş biridir.

Aliye-“Neden? Oyucunum ben. Ve seni severek okuyorum. Hele ikinci seni... Sen ne yazdınsa güzel yazdın. O nefis üslubun ve güçlü bileğinle. Üslubunun halvetine kapıldın; daha

güzel yazdın, sonra daha da güzel! O daha güzeller, seni ilk yazdıklarından başka vadilere, başka denemelere götürdü. Yaş aldın, duruldun, sakinleştin. (...)" (s.51)

Mustafa Kemal dönemini Türkiye tarihi açısından çok farklı görür. O dönemin bambaşka olduğunu ifade eder. O dönemde huzur ve güven ortamının bulunduğunu vurgular. Bütün halk Mustafa Kemal'e sonsuz güven duymakta olduğunu söyler. Aliye Mustafa Kemal'in düşünce yapısı devam ettirilmemesinden dolayı nice gençlerin kaybolup gittiğini bildirir.

Aliye-" İyi geldi değil mi? Bakalım ne pay çıkaracaksınız? Kendine! Biz 1930'ların Ankara'sında kapılarımızı kilitlemeden yataydık. Beyler! Önemlidir bu! Yataydık, çünkü Mustafa Kemal vardı. Mustafa Kemal, bizim şu gözlerimizle gördüğümüz güzel yüzün ötesinde.. hepimizle bütünleşmiş bir toplumsal ruhtu. Tek tek her parçayı, her ayrığı birleştirici bir harç. 1930 ların Meclisinde içinden çıkılmaz bir durum, bir güçlük, bir tıkanma olduğu zaman, babamın anlattıklarını tekrar ediyorum; birileri Çankaya'ya bir haber salardı. Mustafa Kemal gelir, Meclisteki yerine oturur, kolunu locasının kenarına dayar, o güzelim çakır gözleriyle beyefendilere bakardı. O KADAR! Kabaranlar giderek durulur, müşküller çözüm yollarını bulurdu. Çünkü o, 'Ben varım, buradayım' diyordu. Bu yeterdi. Bir gün Meclise başbakanı ile bir haber salmış, milletvekillerinden, acaba maaşlarımı biraz indirmezler mi, diye sordurtmuştu. Milleti, güçlükler ve sıkıntılar içindeydi. Milletın vekilleri de bu sıkıntıya katılmalı değil miydi? Annemin anlattıklarını naklediyorum 'Mustafa Kemal'in bir sözü ile maaşlarımız yalan olmasın 450 liradan 260 liraya iniverdi' Böyle derdi anam. Hiç birimiz gık demedik. Ona inanmıştık, derdi. O günler bize yalan gelen davranışlara, doldurma fikirlere, taklit ve moda gibi ömürsüz eylemlere ihtiyacımız yoktu. Yoktu! Ne ki, bir kuyruklu yıldız gibi, hayatımızdan geldi ve geçti. Değerini bilemediğimiz, içimizde yeterince yaşatamadığımız için mi bilmiyorum. Sürdürebilseydik bu saadeti. Hasanlar, Mehmetler, Aliler...fotoğraf makinaları uğruna böyle... bozuk para misali harcanıp gitmeyecekti...Bilinçli olacaktı; hiç değilse seçimlerinde." (s.49-50)

Aliye, kendini mahzende kırk yıldır amansız hesaplaşmalara tabii tuttuğunu belirterek kendisinin bir ayna olduğunu ifade eder. Bugüne kadar var olan olayların bir tanığı olduğunu söyler.

Aliye-" (Yorgun) Ben bir aynayım. Bir ayna! Yetmez mi? Kırk yıldır amansız hesaplaşmalarla kendimi cilalaya cilalaya bu hale getirdim. Bak ve gör. Biliyorsun 'Ayna yalan söylemez.' Ve ne derler, 'ayna sana dilini çıkarıyorsa, kabahat sendedir.' " (s.55)

Dünyada fazlaca haksızlığın olduğunu belirten Aliye, birçok kişinin bu haksızlıklara uğradığını vurgular. Bu haksızlıklardan dolayı insanların hayatlarının olumsuz etkilendiğinin altını çizer. Kendisi sadece kocasının vurulmasından değil dünyadaki tüm haksızlıklara uğramış kişiler adına kendini mahzene kilitlediğini hissettirir.

Aliye-“ Haksız yere yarıda kalmış hayatlar! Kırk yıl ben bunun yasını tuttum. Ne demek olduğunu bilirim. Delikli kepçenin üstünde kalan pirinç taneleri gibi... Heba edilmelerine izin veremem bu insanların.” (s.62)

Aliye, mahzenden çıkmayacağını belirtir. Çünkü dünyadaki haksızlıkların bitmediğini vurgular. O yüzden kendisinin o çukurda yaşaması gerektiğine inanır.

Aliye-“Hayır! Ben çıkamam. Ben gene mahzenime döneceğim. (s.69)

Hasan:Aliye'nin torunu ve bu önemli kişileri kaçıran kişidir. Harabe mahzende o kişilerle muhatap olan eli silahlı kişidir.

Nilgün-“ Kapı.(Gösterir) açılıyor. (Ses yok. Herkes donmuş gibi kapıya bakar. Genç bir adam içeri girer. Elinde makinalı (...)" (s. 10)

Hasan, küçüklüğünden beri birçok olumsuzluklara maruz kalmıştır. Babası siyasi düşüncelerden dolayı Yassıada duruşmalarında yargılanmıştır. Annesi ise bir yabancı ile kaçıp gitmiştir. Bu olumsuz durumlar içinde çalkalanmıştır.

Aliye-“ Evet. Öyle. Tanrının bildiğini kuldan mı saklayacağım? Hasan. Oğlumun oğlu... Babası Kayseri'den döndüğünde 3 yaşında vardı. (Durur, düşünür, olayları birbirine bağlama çabası içindedir/değişik bir tonla) Fotoğraf makinesi bir hikaye, bir bahane! Benim icat ettiğim bir palavra. Biz bu ikili çıkmazlarda çalkanan geçmişimizle çocuğu hep menfiliklere, olumsuzluklara iteledik. Bodrum'da mahbus bir babaanne. Kolayı seçip bir yabancı ile evlenen ve ortadan kaybolan bir anne. Kararsız eğitimler, Parasızlık, inançsızlık. Anlatılmaz bir inanç yoksulluğu. Ve... İki de birde hortlayan o sergerde ruh (susar, düşünür)" (s.48)

Aliye'nin torunu olumsuz hayatının içinde fotoğraf makinelerine tutkusu vardır. Ancak güzel ve pahalı bir makine alamamaktadırlar. Sırf iyi bir fotoğraf makinesi almak için evlenmiştir. Kendini yine olumsuz bir duruma kurban etmiştir. Karısıyla o kadar alakasızdır ki karısının kaçırıldığını bile umursamaz.

Aliye-“ (...) Hasan mimardır biliyor musunuz? Ama fotoğrafçılığa da çok meraklıydı. Çok seviyordu. Makinalar pahalı... Filmler daha da pahalı... Bizim imkanlarımız kısıtlı... Çok! Gelinimizin babası ona göre düğün hediyesi olarak, çok güzel bir fotoğraf makinesi aldı. Takımı, daha doğrusu... Ağrandisörleri, ıvırı zıvrığı... Karanlık oda gereçleri... Artık öldü Hasan, bayıldı.(...) Sonra bir gün evi basmışlar. Kız evdeymiş, alıp gitmişler. Hasan, yokmuş. Duyunca da kaçmış. Buraya geldi. Bana! Hasan'ın bir babaannesi olduğunu bilen yok ki. Hatta, dar-ı dünyada bir Aliye babaanne olduğunu bilen bile yok! Bir Allahın kulu! Bu yüzden yanımda kalıyor.” (s.42-43)

Aliye tarafından söylenen o unutmama gibi önemli nimeti kullanamayan Hasan, yaşadığı olumsuzlukları unutamadığından hayattan öcünü başka şekilde almak isterken canıyla ödemiştir bu yaptığını.

Aliye-“ Kendinizle, ya da dünyayla barışa varmak istiyorsanız... Tanrının, unutmak dediğimiz o kutsal armağanından yararlanın...” (s.69)

Nilgün: 24 yaşında bir keman virtüözüdür. Küçüklüğünden beri hep başkalarının karar vermesiyle hayatını sürdürmüştür. Özellikle annesi daha küçük yaşlardan itibaren üstünde yoğun baskı kurmuştur. Küçük yaşta müzik eğitimi alıp Avusturya’da yedi yıl müzik eğitimi almıştır.

Nilgün-“ Kemana 6 yaşında başlattılar. Her gün dört saat çalışıyordum. On yaşıma gelince altı saate çıktı. Odadan kaçmayayım diye annem kapıyı üstümüzden kilitlemişti bazen. Yorgunluktan ölürdüm. Gözlerimi kapar dışardan sesleri gelen çocukları düşlerdim. Notalar karıştırdı. Bazen ayakta uyuduğum bile olurdu. Sonra bu çalışmaya konserleri izleme zorunluluğu da eklendi. Dinlemeğe mecburdum. Bütün lise hayatımda bu böyle sürdü. Avusturya lisesi, okul birincisi olduğum için bana burs verdi. Yani, çalışmaya kurulmuş bir makine haline geldiğim için. Ben hep sınıf birincisi oldum.” (s. 34)

Adeta kendini kurulu bir makineye benzeten Nilgün, adeta konser veremeyeceğine sevinmektedir. İlk kez konser verememenin ve olağanın dışına çıkacağı için bunun sevincini yaşar.

Nilgün-“ Yaşamayan asıl bendim.(Namık’a) Anladınız mı? Bütün bu emekler boşuna gitmesin diye telaşlanıyordum. Vereceğim konserle kendime bunu kanıtlayacaktım. Ama... Belki de iyi oldu bu konseri veremediğim. Konser vermeden de yaşanabileceğini böylece denemiş olurum. Belki de ilk defa yaşıyorum, şimdi. Belki de... Bir daha hiç... elime keman almam.” (s. 34)

Nilgün, insan sevgisi olan biridir. İnsanların hallerinden anlayan, insanlara karşı anlayış gösteren, davranışlarını anlamaya çalışan biridir. Kötülükleri bile dokunsa insanları düşünmeyi ihmal etmeyen bir kişiliktir.

Nilgün-“ 24 yaşındayım ben. Ve bizim kurtulmamız, onların...yakalanması demek. Buna üzülüyorsunuz değil mi?” (s. 65)

Turgut: Siyasetçi bir kişidir. Aktif bir politikacıdır ve ünlü bir şahsiyettir. Ülker adlı ressamın eşidir.

Namık-“ Keman virtüözü. Hocamız (Aydın’ı gösterir) yine ünlü bir profesör. (Turgut ve eşini gösterir) Çok ünlü bir siyasetimiz ve onun ressam eşi.” (s. 5)

Turgut, siyasi düşüncelerinden dolayı, siyasi yönden donanımlı olmak amacıyla dil öğrenmek gayretindedir. Çıkarıp o yerde izin alıp Arapça çalışmaktadır.

Ali-“(Ülker’e) Ne çalışıyor?
Turgut-“(Çantayı açar, bir kitap, bir sözlük, bir kalem, bir defter çıkarır.)”
Ülker-“ Arapça.” (s.21)

Ülker: Ressam bir kişidir. Turgut adlı politikacının eşidir. Bir hastalığı vardır. Mi,de ülseri bulunmaktadır. Bu mahzende kaçırılmasının da verdiği kaygıyla iyice kötü olmuştur.

Ülker-“ Turgutçuğum... Çok fena oluyorum. Ay, midem, ilaç alamam, perhiz ederim.
(s.10)

Gevher: 40 yaşlarında ünlü bir kadın tiyatro sanatçısıdır. Birkaç oyun seyretmek için İngiltere’ye gidecekken kaçırıldıklarını ilk fark eden kişidir.

Gevher-“Ben İngiltere’ye gidiyordum. Yolda birden farkettim. V.İ.P yolcularını taşıyan minibüsün şoförü yolu değiştirdi. Ben bağırınca hepiniz ayıldınız ama, iş işten geçmişti, silahlar üstümüze çevrildi. Şimdide bu indeyim işte. Bildiğim bu.” (s. 5)

Gevher, Namık’la bir aşk macerası yaşamıştır. İki de birbirlerine tepkili bir şekilde ayrıldıklarından dolayı birbirlerine atıp tutmaktadırlar. Namık, Gevher’in senaryosuz yaşayamayacağını söylerken Gevher de onun alçak bir kişi olarak nitelemektedir.

Namık-“ (Sevecen ve sıcak) Oysa biz başkaydık. Başka olabilirdik. Bizim beraberliğimizde aşkın da yalanın da ihanetin de ihtirasın da anlamı başka olmalıydı.” (s.28)

Namık-“ (Keşfetmiş gibi) Daha doğrusu, Sen hayatı ancak sahnelerde yaşarsın. Shakespeare nasıl yazmışsa öyle. Çehov, Arthur Miller, Tenesay Williams... Nasıl yazmışlarsa öyle. Onlar seni tıpkı bir medyum gibi kullanıyorlar, ne emrettilerse onu yapıyor, onu yaşıyorsun. Bugünün diliyle... Seni onlar programlıyor.” (s. 29)

Namık: 52-53 yaşlarında bir gazeteci ve de yazardır. Bir kitabı yayımlanacağını ve bunun için İngiltere’de bir mini tören düzenleneceğini söyler.

Namık-“ Kimse sormadı ama benim de bu hafta Collins’te bir kitabım yayınlanıyordu. Küçük bir tören yapacaklardı bunun için. Ama artık yetişemeyeceğim.” (s.21)

Gevher ile birlikte geçmişte yaşadıklarından dolayı Gevher’le atışma durumundadır. Onu ilişkiye samimi olarak yaklaşmadığı noktasından eleştirir.

Namık-“ Sen... Yani, hiç yaşamadan... Hiçbir şey vermeden. Hiçbir bedel ödemedem. Bir büyük olayı ...sahnedeymiş gibi yaşamak istedin. Yağma yok!” (s.28)

Aliye’nin boş yere kendini mahzene hapsedtiğini, nedenlerini kafasında büyüttüğü için bunun boş yere olduğunu söyler. Aliye, Namık’ın sıkı bir takipçisidir. Yazılarının hepsini yıllar yılı takip etmiştir. Namık’a yıllar yılı okuyucularına fetva vermekle eleştirirken yazılarını yazarken hiç okuyucularını düşünmediğini vurgular. Kendisinininkinden başka fikirleri kabullenemediği için eleştirir.

Aliye-“(...) Okuyucuların? Onlar senin adamlarına, senin virajlarına ayak uydurabildiler mi? Sen durup dinlendiğin her durakta bir takım kurbanlar bıraktın, bunun farkında mısın? ” (s.51)

Aliye-“ Ne yaptın? Otuz yıldır yazı yazıyorsun, düşünsene! Az şey mi bu? Yetmez mi? Otuz yıldır ortalığı duman ediyorsun, hallaç pamuğu gibi atıyorsun. Otuz yıldır her gün bir fetva veriyorsun. Otuz yıldır binlerce, yüzlerce insana, ‘ben böyle düşünüyorum, sen de benim gibi düşün’ diyorsun.” (s.51)

Aydın: 50-55 yaşlarında tıp doktoru ve profesördür. İngiltere’ye bir hastanede önemli bir ameliyat izlemeye gitmektedir. Bu ilik nakliyle alakalı bir ameliyattır.

Aydın-“ Ben de London Hospital’da çok önemli bir ameliyat seyredecektim.”
Ali-“ Bizim operasyonumuz da önemli.”
Gevher-“ Ne ameliyatıydı?”
Aydın-“ İlik naklinde yeni bir yöntem. Prof. Schoppard arkadaşımды, o davet etmişti. Yazık ki otobüsü kaçırdım.” (s.20)

Ali ile Aydın konuşmasında Ali’nin hastanelerdeki önce para anlayışını dile getirmesini garip karşılayarak Aydın, bunda bir sakınca olmadığını belirtir. Burada paradan önce ilk önce hastayla ilgilenilmesi gerektiği bunun da o dönemin sıkıntısı olduğu vurgulanmaktadır.

Ali-“ (Çaresiz) Ne varmış! Kaç param olduğunu iyice öğrenmeden almadılar beni hastaneye. Bu da bir şey söylemiyor mu size.”

Aydın-“ Bedava bakılacak değildiniz ya?”

Ali-“ Elbette”

Aydın-“ Evet?”

Ali-“ Eveti şu ki... Doktorlar paramı, yatak numaramı ve hasta karaciğerimi gördü sadece. Oysa dert bendeydi. Bendim. Beni görmediniz. İnsanı! Kaşarlanmış, kanıksamış, soğumuş bir alay beyaz gömlekle. Ne hayrı dokunabilir bunların bana... Hastalara... Mutsuzlara... (solur, heyecandan, sayıklar gibidir) İnsandan insana... Kan nakledildiği gibi can nakledilemiyorsa...Hekim hastasını insan olarak görme yeteneğinden mahrumsa...Hekim hastasının önce cüzdanına uzanıyorsa...” (s.39)

Aliye, Aydın'ı öğrencileri ve gençleri yalnız bıraktıklarını söyleyerek eleştirmektedir. Üniversitedeki olumsuz durumlardan bahsetmekte olup Aliye, arkadaşlarının yaptığı kötü işlere göz yummakla suçlar.

Aliye-“ İşte senin problemin buydu, yalan mı? Böyle diye diye, çocuklarımızı yalnız bırakanların başındasın sen. Ne için? Ne uğruna? Bana hiç değilse şu profesör Nissen olayının var olmadığını söyleyebilseydin. Yani... Birbirinizin ayıplarına, birbirinizin menfaatleri uğruna göz yumarken, öğrencilerinizi uyuyor sanmanız kadar, olmaz bir iş olabilir miydi? Ama, çocuklar, öğrencileriniz görüyordu. İçinizde her türlü vardı. Ve bunlardan biri kendi malı olmayan bir metaı, bu benim malım diye piyasaya sürmüş. Öbürleri de buna göz yummuştu. Bu, kötü örneklerden sadece bir örnektir.” (s.53)

Ali: Mahzende kapalı kalmalarına rağmen olumsuz tepki vermeyip takımıyormuş gibi davranan kişidir. Bu rahatlığı diğer kahramanları sinir etmektedir.

Ali-“ (Şarkı söyler) Kaldık duman içi dağlarda...”

Gevher-“(Ali'ye) Deli misiniz siz?” (s.11)

Oyunun başından beri alkolik olduğunu belirten Ali, neden bu hale geldiğini otoriter davranan annesine bağlamaktadır. Diploma için kendini zorladığını ancak kendisinin sanatla ilgilenmek istediğini belirtmektedir. Kendi istediğini yapamadığını belirten Ali, doktor diploması aldığını ancak kullanmadığını, keman çalma isteğinin içinde olduğunu belirtir. Nilgün'den aldığı kemana güzel bir şekilde çalar.

Ali-“ Alay mı? Size hayranım. Biliyor musunuz. Ben Ben... Bütün hayatımda keman çalmak istedim. Soylu anam ise, babam gibi doktor olmamda direndi. Diploması da aldırdı sonunda. Ama o diploması hiç kullanmadım. Keman çalmak istiyordum çünkü. Çaldım da. Cebime koydukları diplomanın beni alkolik ettiğini hiç kimse anlayamadı. Seninle alay edemem küçük hanım. Tamam mı?” (s.34-35)

Ali-“(Kemanı eline alır, çalmaya başlar)”

Gevher-“ Harika! (s.35)

Alkol krizi sebebiyle biraz da kapalı bırakılmanın hırsıyla Hasan'ın elinden bir hengâmede makineli tüfeği kapar. Ateş eder ancak Hasan'ı değil Nilgün'ü vurur.

Nilgün-“ Onu size armağan ediyorum.”

Ali-“ Bana? Sizi kolunuzdan vurduğum için mi?” (s.67)

Dışarı iki rehine istendiğinde Ali, öne atılır. Gözü pektir. İçkisiz kaldığında krize gireceğini düşündüğünden hiçbir şeyi önemsemez.

Ali-“ İki gönüllü mü demek istediniz yoksa? Ben varım. Derin denizlere gözü kapalı dalmayı severim.” (s.57)

2.12.7. Zaman ve mekân

Bir grup İngiltere’de çeşitli işleri olan alanlarında ün yapmış kişiler İstanbul’da kaçırılmışlardır. Bütün bu oyun harabe bir mahzende geçmektedir. Bu mahzende ne cam, ne de doğru düzgün kapı baca vardır. Üstelik pis ve kötü kokmaktadır. Bu izbe yerde hiçbir iletişim aracı olmadan kalmışlardır. Mahzenin tam ortasında bir çukur vardır ve kapağı açılır tarzdadır.

Namık-“ Doğru da... telefon yok, telsiz yok, elimizde silah yok, kimsenin haberi yok. Kırılacak cam yok. Kapı yok, baca yok. Ne yapabiliriz.” (s.8)

Gevher-“ (Çevresine bakınır) Ne pis yer burası. Üşüyorum. Felaket!” (s.4)

Oyunun zamanına bakıldığında yakın dönemin anlatıldığını görmekteyiz. Nesnel zaman olarak 1981 yılı karşımıza çıkmaktadır. Çünkü 1941’de kocası vurulan Aliye’nin kaçırılma olayı olduğunda, vurulma olayının üstünden 40 yıl geçmiştir. Vaka zamanına baktığımızda ise sadece bir gündür. Bir gün içinde gerçekleşen bir kaçırılma olayı anlatılmaktadır. Anlatma zamanına baktığımızda ise 1994-1995 yıllarıdır. Ancak oyunda Osmanlı’nın son zamanından, Atatürk zamanından ve Atatürk sonrası 1980’lere uzanan bir zaman süreci ele alınmıştır.

2.12.8.Eserin dili

Eser, eğitimli ve kültürlü insanların kahraman olarak karşımıza çıkan bir oyundur. Sanatçı, eğitim düzeylerine göre konuşturulmaktadır. Araz, dili bu özelliğe göre şekillenmiştir.

Eserin dilinde derin göndermeler olduğu dikkati çekmektedir. Dünya haksızlıkları, unutmanın büyük bir nimet olması ve her doğan günün başka olması gibi genel konulara değinilmiş yalnız arka planda koca bir düşünme alanı okuyucuya bırakılmıştır.

Namık-“ (Hüzün içinde) Bu sabah otelin balkonundan doğan güne bakarken umut doluydu içim. Yeni kitabımın adını arıyordum. ‘Her doğan gün başkadır.’ diye düşündüm. Sonra İngilizcesini düşündüm. İyi geldi. Editörle konuşuyorum yarın, diye düşündüm.” (s.59)

Gevher-“ Aslında... Benim için hiçbir şeyin değeri kalmadı.”
Aliye-“ Dünya haksızlıklarla dolu.” (s.66)

Sanatçı, Uzun Bir Gün adlı tiyatrosunda zaten genel manada dünyada mutluluğu getiren unsurun dünya ile barışmak olduğuna ve Türkiye’de Atatürk döneminden sonra sosyal düzenin bozulduğuna atıf vardır. Bu anlamsal derinliği uzun cümlelere boğmamak için kolayca anlaşılma sağlama için kısa cümleler tercih edilmektedir.

Baha-“ Ama neden?”
Hasan-“ Neyi değiştirir bu?” (s.12)

Nezihe Araz, eserinde konuşma dilinin unsurlarını kullanmaktadır. Deyim ve atasözlerine yer yer başvurmaktadır. Ayrıca kimi yerlerde devrik cümleleri kullanmaktadır. Bu eserde yöresel ifadeler kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Kahramanlar eğitimli ve belli bir kültür seviyesinde olduğundan böyle bir yol izlenmektedir.

Aydın-“ Aaa..Sen artık benim bile tepemi attırıyorsun.” (s.19)

Eserde geçen kahramanların kültürlü kişiler olmasından dolayı dil, kurallarına uygun bir şekilde kullanılmıştır. Ancak eserin bazı yerlerinde yabancı dillere ait sözcük veya sözcük grupları bulunmaktadır. Bazı yerde Fransızca ifadeler bulunurken bazı yerde ise Arapça ifadeler bulunmaktadır.

Ali-“ Acelem yoktu. Hayatta hiçbir otobüsü kaçırmadım. Je suis bien concerve dans l’alcool monsieur et...je suis tres content, tres ...tres...tres...” (s.38)

Turgut-“ Ketebe, katibün, yetkibün fehüve katibün ve zake mektubun, lem yektup, lem ma yektup, ma yektup, la yektup, üktup, mektup, kitap, kitap, kitap, kitap...” (s.59)

Oyuna baktığımızda dil sapmalarından argo, kötü ve ağır sözlerin kullanıldığını görmekteyiz. Rahat davranmaya çalışan içki bağımlısı Ali, diğer kahramanların sinirini bozduğundan bu tür ifadeler eserde yer bulmaktadır.

Baha-“ Gebertecem bu herifi” (s.14)

Ülker-“ Bir dirhem akıl yok bu adamda.” (s.19)

SONUÇ

Nezihe Araz, edebiyat dünyasında kendisine önemli bir yer edinse de hakkında çok az çalışma yapılmıştır. Tek tek bazı eserleri üzerine değerlendirme çalışmaları yapılmış olup bütüncül yaklaşımla eserleri incelenmemiştir. Bu nedenle sanatçının ortaya koyduğu tiyatro eserlerini inceleyerek edebiyat dünyasındaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yazdığı oyunların anlamsal ve şekilsel özellikleri ortaya konulmak istenmiştir.

Oyunlarının az bir kısmı basılırken diğerleri ise Devlet Tiyatrolarının arşivinden çıkamamıştır. Sanatçının tiyatro eserlerinin çoğu Devlet Tiyatroları arşivinde bulunmuştur. Nezihe Araz'ın sayıca daha fazla tiyatro eseri olmasına rağmen sadece on ikisine ulaşılmıştır. Bu eserler Bozkır Güzellemesi, Afife Jale, Cahide, Kutlu Melek, Alacakaranlık, Uzun Bir Gün, Öyle Bir Nevcivan, Kuvay-ı Milliye Kadınları, Savaş Yorgunu Kadınlar, Yarım Kalan Masal, Ballar Balını Buldum ve İmparatorun İki Oğlu 'dur. Altı tiyatro eserinin metnine ise ulaşamamıştır.

Nezihe Araz eserlerinin tümü incelendiğinde kadın ve tasavvuf olmak üzere iki temel nokta karşımıza çıkmaktadır. Oyunların bu iki unsurdan birinin üstüne kurulduğu ya da iç içe kurgulandıkları dikkati çeker. Tabii ki sanatçının bu iki unsuru kullanmış olması tesadüfi değildir. Toplumsal sorunlara duyarlı olması, üniversitede öğrenci olduğu yıllarda kendi düşüncesi çerçevesinde hak ve özgürlükler için eylemlere katılması ardından üniversite bittikten sonra Kenan Rifai'den tasavvufu öğrenmesi önemlidir. Sanatçımızın bu özelliklere sahip olmasından dolayı temel aldığı iki nokta ve eserlerinde toplumsal problemleri ön plana çıkarması şaşırtıcı değildir.

Sanatçının eserlerindeki en önemli unsurlardan biri kadındır. Çoğu eserinde kadın mevzusu çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Ancak kadın genellikle haksızlığa uğramış, faydalanılmaya çalışılmış ve itilip kakılmış bir haldedir. Sanatçının bunu yapmasının iki sebebi vardır. İlk sebebi sanatçının hayatta kadınların birçok mağduriyete uğradığını gösterme çabasıdır. Özellikle *Cahide* adlı tiyatrosunda bu düşünce tarzı dikkati çeker. İkinci sebebi ise sanatçının maddi ve manevi gücü daha fazla olan kadın tipini ortaya koyarak düşünce dünyasına göre topluma olması gerekenin bu olduğu mesajını vermektir. Sanatçı, güçlü kadın profili çizerek kadına bakış açısını değiştirme düşüncesi vardır. Çünkü sanatçı, toplumun kadına bakış açısından rahatsızdır. Bu rahatsızlığı bazı eserlerine yansımıştır. Nezihe Araz, kadınların hayatlarının daha iyi olması için eserlerinde kadınlara pozitif ayrımcılık yapmıştır. Kadınların zayıf, oradan oraya sürüklenecek değil, gerektiğinde her şeyi başaracak ve yapacak güçte olduğu vurgulanmaktadır. Sanatçı, kadınların en azından birbirini anlamasıyla ve

birbirlerine destek olmasıyla kötülöklere ve haksızlıklara uğramayacağı düşüncesini yansıtır. Kısaca kadınların dayanışma içinde olması gerektiğinin mesajını verir.

Nezihe Araz, yazdığı tiyatrolarının bazılarında kadınlarla ilgili bazı hoş olmayan gerçekliklere parmak basmıştır. Hoş olmasa da sanatçı, kadınların başına gelmemesi gereken bu hadiselere dikkat çekerek aslında bilinç uyandırarak ortadan kaldırılması gerektiğii mesajını vermektedir. Nezihe Araz, tecavüz, cinsel istismar, batakhanedeki kadınlar, kumalık ve kadınların satılmaları mevzularını da eserlerinde malzeme olarak kullanmıştır.

Sanatçının birçok eserine etki eden diğeri bir unsur ise tasavvufi düşüncedir. Araz, üniversite yıllarından sonra Rıfaiîlik tarikatının lideri Kenan Rıfai'den tasavvufu öğrenir. Tasavvufi düşüncüyü benimseyen sanatçı, bunu eserlerine yansıtır. Birçok eserinde bu öge hakimdir. Tasavvufi anlayışın en önde tutulduğu eserleri *Ballar Balını Buldum*, *Kutlu Melek* ve *Yarım Kalan Masal*'dir. Bu eserlerdeki temel amaç tasavvufi anlayışını okuyucu ve izleyicilere hissettirmektir. Diğeri eserlerinde de tasavvufi düşünceden bazı unsurlar çeşitli yönleriyle bulunmaktadır. Sanatçı, eserlerinde bu öğretilerden etkilenerek sevgi, hoşgörü, gönüller yapma ve insanın kendini bulması gibi hususlara değinmiştir. Araz, İslam'ın bir yorumu olan bu düşüncenin vurgulanmasında genellikle ilk Türk Anadolu dervişlerini kullanmıştır. Sanatçının biyografisi ve inceleme eserlerine de bakılırsa Anadolu'nun bu ilk dervişlerine hayranlık duyduğu ortadadır. Bunun yansıması olarak *Kutlu Melek*'te Hacı Bektaşî Veli'yi; *Ballar Balını Buldum*'da ise Yunus Emre anlatılmaktadır.

Dikkati çeken ayrı bir yön de sanatçının çokça tasavvufîden bahsetmesine rağmen İslam'daki ibadetlerden bahsetmemesidir. Bunun da sebebi Kenan Rıfai 'den öğrendiğii tasavvuf anlayışında yatmaktadır. Kalbin saflaştırılmasının ilk yapılması gereken unsur olduğu, diğeri unsurların ona bağıli gelişeceği fikri vardır. Kenan Rıfai'nin tasavvuf anlayışında insanın manevi kirlilerinden kurtulması önceliklidir.

Nezihe Araz'ın tiyatrolarındaki erkek kahramanları inceleyecek olursak özellikle bazı oyunlarında bulunan çoğu erkek kötüdür. Kadınların başlarına gelen kötü hadiselerin ve haksızlıkların onlardan geldiğii mesajı iletilir. Sanatçı birçok eserinde kadının hakkını savunup onları överken, erkekleri ise eleştirir. Özellikle *Cahide* adlı oyunda Cahide Sonku'dan faydalanmak isteyen, kötü duruma düşmesine neden olan birçok erkek kahraman vardır. Araz, kadınların bu kötü hallere erkekler yüzünden düşüğünün altını çizmektedir.

Yazarımız, birçok oyununda tarihi şahsiyetlere yer vermiştir. Özellikle tasavvufî anlayışını çerçevesinde oluşturduğu eserlerinde tarihten önemli kişileri kahraman olarak seçmiştir. Örneğinin Yunus Emre ve Hacı Bektaşî Veli gibi tarihi şahsiyetlerin üzerinden Araz, tasavvuf konusunda düşüncelerini aktarmaya çalışmaktadır. Onların tasavvufî yönlerini

kullanarak kurgu oluşturma yoluna gitmiştir. Ayrıca sanatçı, Afife Jale, Cahide Sonku gibi tiyatro ve sinema tarihimiz açısından önemli şahsiyetleri güçlü kadın veya kadına yapılan haksızlıklar noktalarıyla ele almıştır. Nezihe Araz, oyunlarının çoğunda tarihi kişilikleri kullanmasının nedeni ele aldığı konunun daha önce tanıdık simaların da başına geldiği imajı vermektir. Yani okuyucu ve izleyicinin ilgisini artırmak amaçlıdır.

Sanatçının yazdığı tiyatroların türü dram türüne girmektedir. Hayatı olduğu gibi yansıtmak amaçlanmaktadır. Konularını günlük hayattan ve milli tarihten almaktadır. Kaba ve argo sözlere yer verilmektedir. Kahramanları toplumun her tabakasındandır.

Nezihe Araz, eserlerinde çeşitli kesimlerin yaşamlarından söz etmektedir. Olaylara gerçekçi gözle yaklaşan sanatçı, yansıttığı kesimin dil özelliklerine göre kahramanlarını konuşturmuştur. *Bozkır Güzellemesi* eserinde köylü yaşamını ele alan sanatçı köy ağzını kullanırken, *Yarım Kalan Masal* adlı eserde Milli Eğitim Eski Bakanı Hasan Ali Yücel'in hayatını ele aldığından daha düzeyli bir dil kullanmıştır. Konuşmaları ve mekânları anlattığı ortama uygun şekilde ayarlamıştır.

Sanatçı, eserlerinde bazı yerlerde Türkçe vurgusu yapmaktadır. *Kutlu Melek* ve *Ballar Balını Buldum* eserlerinde bu unsur vurgulanır. Türklerin Anadolu'ya ilk göçleriyle birlikte Türkçenin de bir gelişim içinde olduğu belirtilir. Bu dönemde Türkçeye önem verilmesiyle dilin iyi noktalara geldiğinin altı çizilmektedir. Araz, eserlerinde çok az da olsa yabancı sözcüklere yer vermiştir.

Sanatçının tiyatro eserlerindeki zaman konusunda genellikle günümüze yakın dönemi tercih etmiştir. Ancak *Afife* ve *Cahide* eserlerinde ilk cumhuriyetin ilk yılları konu alınırken, *Kuvay-ı Milliye Kadınları* adlı eserde Milli Mücadele Dönemi anlatılmaktadır. Sanatçı eserlerinde bolca geriye dönüş metodunu kullanmaktadır. Özellikle *Kutlu Melek* ve *İmparatorun İki Oğlu* oyunlarında bu tekniğe sıkça başvurmuştur. *Kutlu Melek* adlı oyunda Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya gelmesi zamanına, *İmparatorun İki Oğlu* eserinde ise Fatih Sultan Mehmet'in ölümünün ardından ki ilk günlere dönüşler vardır. Ancak sanatçının bir eserinde farklılık vardır. *Savaş Yorgunu Kadınlar* 'da bir savaş dönemi anlatılır. Ancak hangi savaş olduğu veya kimlerin savaştığı belli değildir. Burada sanatçı, günümüze yakın olduğunu hissettirmektedir ama nerede ve hangi savaş olduğu belirtmemektedir. Eser herhangi bir yerin doğumhanesinde geçmektedir. Nezihe Araz, bu eserinde soyut mekân ve zaman kullanmıştır. Bunu yapmasındaki amaç ise her yerde ve her zaman savaşların olduğunu belirtip kadınların her savaşta mağduriyet yaşadığı vurgulanmaktadır. Dünyadaki her savaşta eskiden beri kadınların tecavüze ve istismara maruz kaldığının altı çizilmektedir.

Savaşa karşı bir düşüncede olan sanatçı, bu düşüncesini *Savaş Yorgunu Kadınlar* adlı eserinde net bir şekilde dile getirmiştir. Bu noktadaki fikirlerini eserde yer alan A ve B kahramanlarının ağzından ifade etmiştir. Savaşların gereksiz olduğunu vurgulayıp kadın, erkek herkese zararı bulunan bir unsur olduğu belirtilmektedir. Ayrıca savaşı çıkaranların savaştan beslenenler olduğu mesajını vermektedir.

Eğitim anlayışı konusunda düşüncelerini ise *Uzun Bir Gün* adlı eserde dile getirmiştir. Kararsız ve sürekli değişen eğitim anlayışlarının çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etki yaptığını vurgulamaktadır. Yaşamlarını etkileyen bir unsur olduğu belirtilmektedir. O eserde ayrıca başta üniversiteler olmak üzere ülkede eğitim konusunda çeşitli sıkıntılar yaşandığını dile getirmektedir.

Nezihe Araz, hayatta bazı şeyler için mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizer. Kadınların haksızlıklara uğramamak hak ve özgürlüklerini elde etmesi için mücadele etmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca *Öyle Bir Nevcivan* adlı eserde eylemlere katılan Ertuğrul adlı öğrenciye mücadele etmesi gerektiği belirtilmesi de bu anlayışın ürünüdür.

Araz'ın tiyatrolarında mekân özelliklerini incelediğimizde mekân sayısının fazla olmadığını görmekteyiz. Olayların özelliğine göre mekân sayısı değişirken çoğu eserinde mekân sayısı iki veya üçü geçmez. Birkaç eserinde mekân fazladır. Onun sebebi ise konunun gerektirmesidir. Nezihe Araz, tiyatro eserlerinde genellikle şöyle bir yol izlemiştir. Her sahnenin başında mekân özellikleri belirtilmiştir. Oyundaki yerler, kahramanların kişisel özelliklerine ve olayın özelliklerine göre şekillendirilmiştir. Eserlerinin konusu genellikle İstanbul'da geçmektedir.

Nezihe Araz'ın incelediğimiz ilk oyunu *Bozkır Güzellemesi*'dir. Bu eserinde sanatçı, yaşadığı zorluklara rağmen güçlülere göğüs geren ve ayakta kalan kadını anlatır. Oyunun köyde yaşanan sıkıntılı durumları barındırması yönü önemlidir. Nezihe Araz, bu eserinde hayalini kurduğu güçlü kadın profilini oluşturmuştur. Böylece aslında kadınların başlarındaki sorunlarla nasıl mücadele etmesi gerektiğine bir örnek oluşturmuştur. Eseri incelediğimizde mekân ve dil özellikleri olarak köy gerçeklerine uygun davranıldığını görmekteyiz.

İkinci olarak incelediğimiz oyun ise *Cahide*'dir. Sanatçı, bu eserini ünlü tiyatro ve sinema sanatçımız Cahide Sonku'nun hayatından esinlenerek oluşturmuştur. Araz, burada Cahide Sonku'nun üzerinden haksızlıklara uğrayan ve kullanılmak istenen kadınları anlatmaktadır. Bu eserde erkeklere derin eleştiriler vardır. Kadınların kötü hallere düşmesindeki sorumlu kişiler olarak gösterilmektedir. Sanatçı, burada kadını ön plana çıkarırken erkeği ise yermektedir. Ayrıca sanatçı, Cahide'nin iç sesini de konuşturur. Bazı şeylere şöhretini artırmak veya kazandıklarını kaybetmemek için çanak tuttuğundan kötü

hadiselere maruz kaldığının itirafı da vardır. Bununla verilmek istenen mesaj ise kadının istese bir şeylerin önüne geçeceği düşüncedir. Nezihe Araz, kadının güçlü olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Üçüncü olarak *Afife*'de ise ilk Müslüman Türk tiyatro sanatçımız Afife Jale'nin hayatından yola çıkılmıştır. Bu oyunda tarihi gerçekliklere uygun hareket edilmiştir. Darülbedayi'ye girme sınavı, kadınların tiyatroya çıkmasının yasak olması ve ilk Türk kadının sahneye İbnürrefik Tiyatrosu'nda çıkması gibi önemli dönüm noktaları eserde bulunmaktadır. Sanatçı, bu tarihi şahsiyetin mücadelesini konu almasının sebebi yasaklara ve haksızlıklara boyun eğmeyen kadın tipini ortaya koymaktır. Ayrıca oyunda doğu-batı çatışmasını görmek mümkündür. Afife'nin dedesi ve babası arasındaki fikir ayrılığı ile bu durum dile getirilmiştir. Yazar, Afife'nin tiyatro aşkı için toplumun zihniyetiyle mücadelesini ele alıp aslında bir kadın olarak ne kadar büyük bir mücadele verdiğinin altını çizmektedir.

Öyle Bir Nevcivan adlı oyunda kadın, tasavvuf ve siyasi bazı unsurlar dikkati çekmektedir. İlk olarak sanatçı, kadınların özel olduğunu hissettirip onun ruhuna hitap edilmesinin mesajını vermektedir. Bunun yanında sanatçı, tekerlekli sandalye mahkûmu yaşlı kadının yaşama sevincini kendiyile, çevresiyle ve Tanrıyla barışmasına bağlar. Bu unsur sanatçının Kenan Rıfai'den etkilendiğinin bir göstergesidir. Erkeklerin eleştirisi de yapılan eserde erkekler çapkın ve sadakatsizlikle suçlanmaktadır. Başka bir nokta ise siyasi mesajlardır. Sanatçı gençliğinde öğrenci eylemlerine katılmış biridir. Bu oyunda Ertuğrul adlı kahraman üzerinden o olayları meşru bulmakta hatta desteklemektedir.

Tiyatrolarından biri de *Uzun Bir Gün*'dür. Sanatçı bu eserinde toplumsal yaşayışla ilgili eleştirilerini sıralamaktadır. Araz, yazar-okur münasebeti, hastanelerin durumu, üniversitelerin hali, siyasetin yozlaşması gibi daha birçok konuda eleştirilerini belirtmiştir. Nezihe Araz, direkt olarak Atatürk sonrasında ülkede sosyal ve siyasi hayatın bozulduğu düşüncesini ifade eder. Bu eserde yaşamın herkes için aynı şartları sunmadığı vurgulanıp hayatın haksızlıklarla dolu olduğunun mesajı verilmektedir. Sanatçı bu eserinde ilginç bir kurgu kullanmıştır. Harabe şekilde olan bir mekânda ve bir günde gerçekleşen bir kaçırma hadisesi ele alınmıştır. Ancak kaçırma hadisesi fiziksel şiddete dayalı olmayıp çektiklerinin anlaşılmasını isteyen bir gencin eylemidir.

Alacakaranlık adlı eserde ise bir kadının fikri dönüşümü anlatılmaktadır. Sanatçı, Doktor Ayşe üzerinden kadınlarla ilgili mesajlar vermektedir. Sanatçı, kadınların toplumda çocukluktan beri manevi bir baskı altında olduğu mesajını vermektedir. Ayrıca Araz, aslında kadını, birçok insanın arasında sıkışıp kalan ve yükü çok fazla olarak nitelendirmiştir. Doktor Ayşe, ruhi bir dönüşüm geçirerek kalıpların dışına çıkmak ister. Sanatçı, kurguyu bu şekilde

yaparak kadınların da her şeyi yapma, istediği zaman istediğini yapma hakkı olduğunu belirterek onların da hak ve özgürlüklerinin olduğu mesajı vermektedir.

Sanatçının bir diğer oyunu da *Yarım Kalan Masal*'dir. Bu oyununda sanatçı tasavvuf ve siyasetin kokuşmuşluğunu konu almaktadır. Milli Eğitim Eski Bakanı Hasan Ali Yücel'i tercih etmesinin nedeni hem onun tasavvufi yönünün olması hem de sanatçının kurgusundan anlaşıldığına göre siyasi haksızlıklara uğradığını düşünmesidir. Araz, aslında bu eserde rahatsız olduğu siyaset anlayışının kokuşmuşluğunu belirtmektedir. Oyunda ayrıca Hasan Ali Yücel üzerinden tasavvufi sezdirmeler de yapılmıştır.

Ballar Balını Buldum eserinde ise sanatçı, tasavvuf konusu üzerinde durmuştur. Yunus Emre üzerinden tasavvuf anlayışının incelikleri okuyucuya ve izleyiciye aktarılmaya çalışılmıştır. Eser, ilginç bir kurguya sahip olup fizik kurallarına aykırılık vardır. Bir rejisör ve oyuncu grubunun varlık noktasında sorgulamalar yaparken Yunus Emre günümüze yakın bu hadisede beliriverir. Ayrıca altı da Yunus'un hali ortaya çıkar. Yunus'un gönüller yapmak için dolaştığı belirtilir. Aslında sanatçı, Yunus Emre'nin yüzyıllar öncesinden varlık noktasında birtakım mesajlar verdiğinin vurgusunu yapmaktadır. Bu eserde ayrıca Türkçeyi en duru kullanan sanatçılardan olması hasebiyle Yunus Emre üzerinden Türkçe vurgusu yapılmaktadır. Diğer bir husus ise Yunus Emre üzerinden sanatçının okuyucuya ve izleyiciye vermek istediği düşünce, insanın kendini bulmasıdır. Kendiyle, çevresiyle ve Tanrıyla barışık olan insanın hayatın sırrına ulaşabileceğinin mesajı verilmektedir.

Kutlu Melek'te ise kadın ve tasavvuf anlayışı bir arada ele alınmıştır. Tarihi şahsiyet Hacı Bektaşî Veli üzerinden Ahmet Yesevi'nin tasavvuf anlayışı verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sanatçı Anadolu'ya ilk Türk göçlerini çok önemser. O göçler esnasında erkeklerin olduğu gibi kadın grupların da olduğu vurgulanır. Göç esnasında erkek gönül erleri olduğu gibi kadın gönül erlerinin de olduğu belirtilir. Böylece o dönemde Anadolu'nun Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasında kadınlı erkekli bir hareketin olduğu mesajı verilmektedir. Araz, eserde kadın gönül erlerinden Kutlu Melek üzerinden kadın hak ve özgürlüklerinin vurgusunu yapmaktadır.

Bir diğer tiyatro da *Kuvayı Milliye Kadınları*'dir. Bu oyunda Milli Mücadele Dönemi'nde cephe gerisinde oturmayıp Kurtuluş Savaşı'nda etkin rol oynayan kadınlar ele alınmıştır. Kadını ön plana çıkaran sanatçı, kadının gerektiğinde neler yapabileceğinin mesajını vermektedir. Atatürk hayranı olan sanatçı, Kuvayı Milliye kadınlarının anası olarak Zübeyde Hanım'ı göstermiştir. Onun gözünden son bölümde Atatürk anlatılmaktadır. Sanatçı bu eserin anlatımında farklı bir yol izlemiştir. Diyaloglarda karşıdan cevap gelmeyip olası cevaplara göre konuşmalar şekillendirilmiştir.

Savaş Yorgunu Kadınlar'da savaşlarda tecavüz ve cinsel istismara uğramış kadınların yaşadıkları psikolojik travmalar anlatılmaktadır. Eserde yaşanan bu kötü olaylarda kadının kendisini suçlu gören halden, suçlu olmadığı inancına dönüşümü anlatılmaktadır. Nezihe Araz, mekân ve zaman konusunda fazla bilgi vermeyerek aslında bütün zamanlarda, bütün savaşlarda kadınların böyle kötü olaylara maruz kaldığı mesajını vermektedir. Sanatçı bu eserini Bosnalı savaş mağduru kadınlara ithaf etmiştir. Nezihe Araz, bu eseriyle kadın gururunu kırıcı tecavüzler ve istismar olaylarına dikkat çekmektedir.

Son oyun ise *İmparatorun İki Oğlu*'dur. Bu tiyatrodaki iç içe geçmiş iki olay vardır. Olaylardan biri Fatih Sultan Mehmet'in ölümünün ardından yaşanan taht kavgası diğeri ise günümüze yakın bir yönetim kurulu başkanlığı çekişmesidir. Sanatçı bugünün olaylarının geçmişte ve tarihte bir benzerinin yaşandığı düşüncesini bu eseriyle ortaya koymaktadır. Tarihten ders çıkartıp benzer hatalara düşülmemesi gerektiğinin mesajı verilmektedir.

Nezihe Araz, tasavvuf ve kadın ekseninde eserler yazmıştır. Tasavvuf düşüncesinin inceliklerini oyunlarda görmek mümkündür. Ayrıca sanatçının birçok eserinde kadın, haksızlığa uğrayan taraftır. Araz, güçlü kadın tipini ortaya koyup onların böylece sorunların üstesinden gelebileceğini vurgulamaktadır. Kadının özgürlüğü ve sahip olduğu haklar savunulmaktadır. Bunlarla birlikte toplumsal sorunları ve gündelik yaşamda yer alan problemleri dile getirmektedir.

KAY NAKÇA

1.İncelenen Eserler

ARAZ, N. (1991). *Ballar Balını Buldum*. Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları.

ARAZ, N. (1997). *Kuvay-ı Milliye Kadınları*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.

ARAZ, N. (1998). *Kutlu Melek*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ARAZ, N. (1974). *Bozkır Güzellemesi*. DT Dramaturgi Bölümü B.33 nüshası, Ankara. Kitap olarak basımı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(1986). *Cahide*. DT Dramaturgi Bölümü C-19 nüshası, Ankara. Kitap olarak basımı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(1983). *İmparatorun İki Oğlu*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara.Kitap olarak basımı bulunamamıştır.

ARAZ, N. (1995). *Uzun Bir Gün*. DT Dramaturgi Bölümü U-2 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

ARAZ, N. (1988). *Afife Jale*. DT Dramaturgi Bölümü A-67 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(1992). *Savaş Yorgunu Kadınlar*. DT Dramaturgi Bölümü S-87 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(1979). *Öyle Bir Nevcivan*. DT Dramaturgi Bölümü Ö-6 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(1981). *Alacakaranlık*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

ARAZ, N.(2000). *Yarım Kalan Masal*. DT Dramaturgi Bölümü Y-91 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.

2.Yararlanılan Kaynaklar

AND, M. (1994). *Türk Tiyatro Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları

ARAZ, N. (1994). *Mustafa Kemal'in Ankarası*. İstanbul: Dünya Yayınları,

AYVERDİ, S. , ARAZ, N. (1965). Birinci Etüd. Samiha Ayverdi, Nezihe Araz, Safiye Erol, Sofi Huri (Ed.), *Ken'an Rifai ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* (s.9-2007), İstanbul: Nurgök Matbaası

BUTTANRI, M. (2006). Türk Edebiyat Tiyatro: Cumhuriyet Devri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 4, 8, 203-243

BUTTANRI, M. (2011). *Çeşitli Yönleriyle Tiyatro*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.

CUNBUR, M. (2001). Nezihe Araz. *Türk Dünyası Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (1.c., s.418-419). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

DOĞAN, S. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Aydın Kadınlar Şair ve Yazarlar (1850-1950)*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınevi

ENGİNÜN, İ. (2002). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.

ERKOÇ, G. (2014). Çok Partili Dönemde Tiyatro Ortamı ve Kimlik Arayışı. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 12, 17-25.

GÖKDEMİR, A. (Ed.). (1985). *Yeni Türk Ansiklopedisi*. (1.c., c.1-12). İstanbul: Ötüken Yay.

IŞIK, İ. (Ed.). (2006). *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, (1.c., c.1-10), Ankara: Elvan Yayınları.

KOÇU, R. E. (E.d). (1959). *İstanbul Ansiklopedisi*, (2.c., c.1-11) İstanbul: Nurgök Matbaası.

NECATİGİL, B. (1975). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.

ÖZTÜRK, T. (2012). *Yazarlar ve Şairler Sözlüğü* (1.c.). İstanbul: Eflatun Matbaası.

ŞENER, S. (1998). Tiyatro Türünde Ürün Veren Yazarlar (1923-1940). Hüseyin Atabaş, Aydın Şimşek, Devrim Dirlikyapan (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Sempozyumu* (s.103-129). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.

ŞENER, S. (2007). Cumhuriyet Dönemi Tiyatro. Talat Sait Halman (Ed), *Türk Edebiyatı Tarihi* (s.185-215). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ŞENGÜL, A. (2011). Türk Tiyatrosunda Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research, c. IV, 16, 424-427*.

UÇMAN, A. (2016). Nezihe Araz. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (1.c, s. 108-109). Ankara: TDV İslâm Ansiklopedisi.

YALÇIN, M. (Ed.). (2010). *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. (1.c., c.1-2), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yalçın, S: (2009, Ağustos 2). Solculuktan süfilige: Nezihe Araz...Hürriyet Gazetesi. <http://www.hurriyet.com.tr/solculuktan-sufilige-nezihe-araz-12196520> adresinden alınmıştır.

YEŞİLOĞLU GÜLER, B. (2013). Nezihe Araz'ın "Kutlu Melek" Adlı Oyununda Hacı Bektaş Veli Karakterinin, Oyun Kişisi Olarak Ele Alınışı ve İncelenmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 68, s. 201-219

ŞAHİN, N. D. (2003). Nezihe Araz'ın Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.